

Region warszawski stołeczny w 2019 r.

Warszawski stołeczny region in 2019

Urząd Statystyczny w Warszawie Statistical Office in Warszawa

Warszawa Warsaw 2020

Opracowanie merytoryczne:

Content-related works

Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych

Statistical Office in Warsaw, Mazovian Centre for Regional Surveys

pod kierunkiem

supervised by

Tomasz Zegar

Zespół autorski

Editorial team

Małgorzata Bieńkowska, Edyta Błaszczak, Anna Cacko, Aneta Czyżkowska, Edyta Kaźmierczak, Teresa Kwiecień, Justyna Kotowoda, Anna Pasterkowska, Joanna Podolska

Współautorzy

Coauthors

Urząd m.st. Warszawy, Biuro Funduszy Europejskich i Polityki Rozwoju

The City of Warsaw, European Funds & Development Policy Department

Prace redakcyjne

Editorial work

Małgorzata Bieńkowska, Joanna Podolska

Tłumaczenie:

Translation:

Agnieszka Gromek-Żukowska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Anna Cacko

ISSN 2544-5944

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publication available on website

<http://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/>

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła.

When publishing Statistical Office in Warsaw data – please indicate the source

Przedmowa

W myśl obowiązującej, od 1 stycznia 2018 r. nowej klasyfikacji NUTS 2016, wprowadzonej Rozporządzeniem Komisji UE, województwo mazowieckie zostało podzielone na dwa regiony statystyczne – warszawski stołeczny i mazowiecki regionalny. Rozporządzenie to jest rezultatem rewizji Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), w ramach której dokonano modyfikacji w podziałach na jednostki statystyczne 9 państw członkowskich UE.

W związku z nowym podziałem Urząd Statystyczny w Warszawie wspólnie z Urzędem m.st. Warszawy przekazuje Państwu kolejną edycję publikacji obrazującą sytuację społeczno-gospodarczą regionu warszawskiego stołecznego.

Jednocześnie, w związku ze wzrostem znaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych w polityce krajowej i Unii Europejskiej oraz z działaniami podejmowanymi na rzecz zintegrowanego rozwoju, w niniejszej publikacji zaprezentowano również wskaźniki dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, do którego należą gminy, w których realizowany jest instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Przy opracowywaniu poszczególnych działów korzystano z wyników badań statystyki publicznej oraz danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie w zakresie powierzchni geodezyjnej i kierunków wykorzystania.

Przekazując na Państwa ręce nasze wydawnictwo wyrażamy nadzieję, że stanie się ono źródłem interesujących i przydatnych informacji dla wszystkich osób realizujących zadania długookresowych strategii rozwoju.

Dyrektor
Biura Funduszy Europejskich
i Polityki Rozwoju
Urzędu m.st. Warszawy

Maciej Fijałkowski

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Warszawie

Zofia Kozłowska

Warszawa, grudzień 2020 r.

Preface

Under the new NUTS 2016 classification valid since 1 January 2018, introduced by the Regulation of the EU Commission, Mazowieckie Voivodship was divided into two statistical regions – warszawski stołeczny and mazowiecki regionalny. This regulation is the result of the revision of the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS), under which modifications were made to the statistical units of 9 EU Member States.

In connection with the new division, the Statistical Office in Warsaw together with the Warsaw City Hall presents you the next edition of the publication showing the socio-economic situation of the warszawski stołeczny region.

At the same time, due to the growing importance of urban functional areas in domestic and European Union policies and activities undertaken for integrated development, the publication also presents indicators for the Warsaw Functional Area, which includes gminas in which the Integrated Territorial Investment instrument is implemented.

During the development of individual chapters, the results of official statistics and data of the Marshal's Office of Mazowieckie Voivodship in Warsaw in the field of geodesic area and directions of use were used.

With our publication, we express our hope that it will become a source of interesting and useful information for all persons implementing tasks of long-term development strategies.

Director
of European Funds
and Development Policy Department
of the City of Warsaw

Maciej Fijałkowski

Director
of the Statistical Office
in Warszawa

Zofia Kozłowska

Warszawa, December 2020 r.

Spis treści

Contents

	str. page
Przedmowa	3
Preface	4
Objaśnienia znaków umownych	14
Symbols	
Skróty	14
Abbreviations	
Wstęp	16
Introduction	
Synteza	22
Executive summary	
Rozdział 1. Podział terytorialny. Powierzchnia. Użytkowanie gruntów	24
Chapter 1. Territorial division. Area. Land use	
Rozdział 2. Planowanie przestrzenne	28
Chapter 2. Spatial planning	
Rozdział 3. Ludność. Ruch naturalny	32
Chapter 3. Population. Vital statistics	
Rozdział 4. Edukacja i wychowanie	42
Chapter 4. Education	
Rozdział 5. Transport. Mieszkania. Infrastruktura komunalna	54
Chapter 5. Transport. Dwellings. Municipal infrastructure	
5.1. Transport	54
5.1. Transport	
5.2. Mieszkania	59
5.2. Dwellings	
5.3. Infrastruktura komunalna	66
5.3. Municipal infrastructure	
Rozdział 6. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna.....	71
Chapter 6. Health care and social welfare	
6.1. Ochrona zdrowia	71
6.1. Health care	
6.2. Pomoc społeczna	76
6.2. Social welfare	

	str.
	page
Rozdział 7. Kultura	79
Chapter 7. Culture	
Rozdział 8. Rynek pracy. Podmioty gospodarki narodowej	86
Chapter 8. Labour market. Entities of the national economy	
8.1. Rynek pracy.....	86
8.1. Labour market	
8.2. Podmioty gospodarki narodowej	89
8.2. Entities of the national economy	
Rozdział 9. Finanse publiczne	99
Chapter 9. Public finance	
Uwagi metodologiczne	108
Methodological notes	

Spis tablic

List of tables

	str. page
Tablica 1. Powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	28
Table 1. Area included in local spatial development plans	
Tablica 2. Ludność	32
Table 2. Population	
Tablica 3. Ruch naturalny ludności	32
Table 3. Vital statistics	
Tablica 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku	38
Table 4. Population by economic age groups	
Tablica 5. Szkoły	46
Table 5. Schools	
Tablica 6. Wydatki budżetów gmin na oświatę	51
Table 6. Expenditure of gminas budget on education	
Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania	60
Table 7. Dwellings completed	
Tablica 8. Średnia cena 1m ² lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych ..	64
Table 8. The average price of 1 m ² of residential premises	
Tablica 9. Wodociągi i kanalizacja	66
Table 9. Water supply and sewage systems	
Tablica 10. Zużycie wody i gazu w gospodarstwach domowych	69
Table 10. Consumption of water and gas in households	
Tablica 11. Ochrona zdrowia	71
Table 11. Health care	
Tablica 12. Wydatki budżetów gmin na ochronę zdrowia	75
Table 12. Expenditure of gminas budgets on health care	
Tablica 13. Wydatki budżetów gmin na pomoc społeczną	77
Table 13. Expenditure of gminas budgets on social welfare	
Tablica 14. Wydatki budżetów gmin w dziale „Rodzina” według wybranych rozdziałów budżetowych.....	78
Table 14. Expenditure of gminas budgets in the “Family” division by selected budget chapters	
Tablica 15. Wydatki budżetów gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego	79
Table 15. Expenditure of gminas budgets on culture and national heritage protection	

	str. page
Tablica 16. Biblioteki publiczne (z filiami)	81
Table 16. Public libraries (with branches)	
Tablica 17. Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia	86
Table 17. Registered unemployed and unemployment rate	
Tablica 18. Pracujący.....	88
Table 18. Employed persons	
Tablica 19. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	90
Table 19. Entities of the national economy in REGON register	
Tablica 20. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług.....	95
Table 20. Entities of the national economy by sectors of manufacturing and services	
Tablica 21. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	97
Table 21. Average monthly gross wages and salaries	
Tablica 22. Podmioty z kapitałem zagranicznym	98
Table 22. Entities with foreign capital	
Tablica 23. Dochody i wydatki budżetów gmin	99
Table 23. Revenue and expenditure of gminas budget	
Tablica 24. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych.....	105
Table 24. Revenue for financing and co-financing of EU programmes and projects	

Spis tablic (tablice dostępne jako pliki do pobrania w formacie XLSX) na stronie internetowej:
<https://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/>

Table appendix available in the electronic version in XLS format:
<https://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/>

Spis map i wykresów

List of maps and charts

	str. page
Mapa 1. Gminy wchodzące w skład regionu warszawskiego stołecznego oraz Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego	19
Map 1. Gminas included in the warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area	
Mapa 2. Województwo mazowieckie według podziału NUTS2.....	20
Map 2. Mazowieckie Voivodship according to the division NUTS2	
Mapy 3. Powiaty wchodzące w skład regionu warszawskiego stołecznego.....	21
Maps 3. Powiaty included in the warszawski stołeczny region	
Mapa 4. Udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w 2020 r.	24
Map 4. Share of built-up and urbanized areas in 2020	
Mapa 5. Udział powierzchni dróg w 2020 r.	25
Map 5. Share of the area of roads in 2020	
Mapa 6. Udział użytków rolnych w 2020 r.	26
Map 6. Share of agricultural land in 2020	
Mapa 7. Udział gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych w 2020 r.	27
Map 7. Share of forest land as well as woody and bushy land in 2020	
Wykres 1. Udział powierzchni gmin objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (w %)	29
Chart 1. Share of the area of gminas covered by local spatial development plans (in %)	
Mapa 8. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w 2019 r.....	30
Map 8. Share of the area covered by spatial development plans in the total area in 2019	
Wykres 2. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	31
Chart 2. Number of issued decisions on land development conditions	
Mapa 9. Zmiana liczby ludności w latach 2010–2019.....	33
Map 9. Population change in 2010–2019	
Mapa 10. Przyrost naturalny w 2019 r.	35
Map 10. Natural increase in 2019	
Mapa 11. Saldo migracji stałej w 2019 r.	35
Map 11. Net permanent migration in 2019	
Mapa 12. Typy rozwoju ludnościowego według metody Webba w 2019 r.....	36
Map 12. Demographic types by the Webb's method in 2019	
Mapa 13. Ludność na 1 km ² w 2019 r.	37
Map 13. Population per 1 km ² in 2019	

	str. page
Wykres 3. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku	39
Chart 3. Structure of population by economic age groups	
Mapa 14. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem w 2019 r.	40
Map 14. Share of working age population in the total population in 2019	
Mapa 15. Relacja osób starszych do dzieci w 2019 r.	41
Map 15. Ratio of elderly persons to children in 2019	
Mapa 16. Współczynnik obciążenia demograficznego w 2019 r.	41
Map 16. Age dependency ratio in 2019	
Wykres 4. Odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	42
Chart 4. Percentage of children aged 3–6 covered by pre-primary education	
Mapa 17. Dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2019/2020.....	43
Map 17. Children in pre-primary education in the 2019/2020 school year	
Mapa 18. Uczniowie przypadający na 1 oddział w roku szkolnym 2019/2020.....	45
Map 18. Pupils per section in the 2019/2020 school year	
Mapa 19. Współczynnik skolaryzacji brutto w 2019 r. (szkoły podstawowe).....	45
Map 19. Gross enrolment rate in 2019 (primary schools)	
Mapa 20. Średnie wyniki egzaminu (w %) uczniów kończących szkołę podstawową w 2019 r....	47
Map 20. Average results of the exam (in %) of pupils leaving primary schools in 2019	
Mapa 21. Średnie wyniki egzaminu (w %) uczniów kończących gimnazja w 2019 r.....	48
Map 21. Average results of the exam (in %) of pupils leaving lower secondary schools in 2019	
Mapa 22. Zdawalność oraz średnie wyniki pisemnego egzaminu maturalnego z przedmiotów obowiązkowych w powiatach regionu warszawskiego stołecznego w 2019 r.	50
Map 22. Pass rate and average results of the written matriculation exam in compulsory subjects in powiats of warszawski stołeczny region in 2019	
Mapa 23. Wydatki budżetów gmin na oświatę w 2019 r.....	51
Map 23. Expenditure of gminas budget on education in 2019	
Mapa 24. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach na oświatę i wychowanie w 2019 r.	53
Map 24. Share of investment expenditure in expenditure on education in 2019	
Wykres 5. Długość ścieżek rowerowych w 2019 r.	55
Chart 5. Length of cycle paths in 2019	
Wykres 6. Roczny przyrost ścieżek rowerowych (w km)	55
Chart 6. Annual growth of cycle paths (in km)	
Mapa 25. Ścieżki rowerowe na 100 km ² w 2019 r.	56
Map 25. Cycle paths per 100 km ² in 2019	
Wykres 7. Pojazdy samochodowe na 1000 ludności	57
Chart 7. Road motor vehicles per 1000 population	

	str. page
Mapa 26. Wypadki drogowe na 10 tys. ludności w 2019 r.....	58
Map 26. Road accidents per 10 thousand population in 2019	
Mapa 27. Parkingi „Parkuj i Jedź”	59
Map 27. Park & Ride facilities	
Wykres 8. Mieszkania oddane do użytkowania	61
Chart 8. Dwellings completed	
Wykres 9. Mieszkania i przyrost ludności w latach 2010–2019	61
Chart 9. Dwellings and population growth in 2010–2019	
Mapa 28. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2019 r.....	62
Map 28. Dwellings completed per 1000 population in 2019	
Wykres 10. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców	62
Chart 10. Dwellings completed per 1000 population	
Mapa 29. Pozwolenia na budowę i zgłoszenia z projektem budowlanym na budowę nowych budyneków mieszkalnych w 2019 r.	63
Map 29. Building permits and registrations with a construction project for the construction of new residential buildings in 2019	
Wykres 11. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw	65
Chart 11. Dwellings completed per 1000 concluded marriages	
Mapa 30. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw w 2019 r.	65
Map 30. Dwellings completed per 1000 concluded marriages in 2019	
Wykres 12. Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów i kanalizacji w 2019 r.	66
Chart 12. Percentage of inhabitants connected to water supply systems and sewage systems in 2019	
Mapa 31. Ludność korzystająca z sieci w % ogółu ludności w 2019 r.	67
Map 31. Population connected to sewage and gas supply systems in % of the total population in 2019	
Mapa 32. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.	69
Map 32. Water consumption from water supply systems in households per capita in 2019	
Mapa 33. Zużycie gazu w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.....	70
Map 33. Gas consumption in households per capita in 2019	
Wykres 13. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.	70
Chart 13. Electricity consumption in households per capita in 2019	
Wykres 14. Ludność na 1 obiekt infrastruktury zdrowotnej	72
Chart 14. Population per 1 establishment of health infrastructure	
Mapa 34. Porady lekarskie ambulatoryjne na 1 mieszkańca w 2019 r.	72
Map 34. Doctors consultations per capita in out-patient health care in 2019	

	str. page
Mapa 35. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach i klubach dziecięcych w 2019 r.	73
Map 35. Children up to the age of 3 in nurseries and children's clubs in 2019	
Wykres 15. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	74
Chart 15. Children up to the age of 3 in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3	
Wykres 16. Miejsca w placówkach sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3	74
Chart 16. Places in establishments providing care for children up to the age of 3	
Mapa 36. Udział wydatków budżetów gmin na ochronę zdrowia w 2019 r.	75
Map 36. Share of gminas budgets expenditure on health care in 2019	
Wykres 17. Korzystający ze świadczeń rodzinnych	76
Chart 17. Persons receiving family benefits	
Mapa 37. Udział wydatków budżetów gmin na pomoc społeczną w 2019 r.	77
Map 37. Share of gminas budgets expenditure on social welfare in 2019	
Wykres 18. Wydatki budżetów gmin w dziale „Rodzina”	78
Chart 18. Expenditure of gminas budgets in the "Family" division	
Mapa 38. Udział wydatków budżetów gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2019 r.	80
Map 38. Share of gminas budgets expenditure on culture and national heritage protection in 2019	
Wykres 19. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną	82
Chart. Number of population per 1 library facility	
Mapa 39. Czytelnicy bibliotek (łącznie z punktami bibliotecznymi) na 1000 ludności w 2019 r....	82
Map 39. Library borrowers (including library service points) per 1000 population in 2019	
Mapa 40. Biblioteki z Internetem bezprzewodowym w % ogółu bibliotek w 2019 r.	83
Map 40. Libraries with wireless Internet in % of the total number of libraries in 2019	
Wykres 20. Imprezy zorganizowane przez instytucje kultury	85
Chart 20. Events organized by cultural institutions	
Mapa 41. Bezrobotni zarejestrowani na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2019 r.	87
Map 41. Registered unemployed persons per 1000 working age population in 2019	
Wykres 21. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	87
Chart 21. Share of unemployed persons in the working age population	
Mapa 42. Pracujący na 1000 ludności w 2019 r.	89
Map 42. Employed persons per 1000 population in 2019	
Mapa 43. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019 r.	90
Map 43. Entities of the national economy in REGON register in 2019	
Mapa 44. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według klas wielkości w 2019 r.	91
Map 44. Entities of the national economy in REGON register by size class in 2019	

	str. page
Wykres 22. Struktura osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą według sekcji w 2019 r. 93 Chart 22. Structure of persons conducting economic activity by sections in 2019	
Mapa 45. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2019 r. 94 Map 45. Natural persons conducting economic activity in 2019	
Mapa 46. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w 2019 r. 94 Map 46. Newly registered entities of the national economy in 2019	
Mapa 47. Udział wybranych sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług w ogólnej liczbie podmiotów w 2019 r. 95 Map 47. Share of selected sectors of manufacturing and services in the total number of entities in 2019	
Mapa 48. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ^a według powiatów w 2019 r. 97 Map 48. Average monthly gross wages and salaries ^a by powiats in 2019	
Wykres 23. Podmioty z kapitałem zagranicznym na 10 tys. ludności 98 Chart 23. Entities with foreign capital per 10 thousand population	
Mapa 49. Udział dochodów własnych budżetów gmin w dochodach ogółem w 2019 r. .. 102 Map 49. Share of own revenue of gminas budgets in total revenue in 2019	
Mapa 50. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r. 102 Map 50. Own revenue of gminas budgets per capita in 2019	
Mapa 51. Udział dochodów z podatku PIT w dochodach własnych gmin w 2019 r. 103 Map 51. Share of revenue from Personal Income Tax in gminas own revenue in 2019	
Mapa 52. Udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych gmin w 2019 r. 103 Map 52. Share of tax on real estate in own revenues of gminas in 2019	
Mapa 53. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w latach 2010–2019 105 Map 53. Investment spendings per capita in 2010–2019	
Wykres 24. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca 106 Chart 24. Revenue for financing and co-financing of UE programmes and projects per capita	
Mapa 54. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca w latach 2010–2019 106 Map 54. Revenue for financing and co-financing of UE programmes and projects per capita in 2010–2019	
Mapa 55. Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r. 107 Map 55. Revenue of gminas budgets per capita in 2019	
Mapa 56. Wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r. 107 Map 56. Expenditure of gminas budgets per capita in 2019	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit
Znak .	brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposrless
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji categories of applied classification are presented in abbreviated form
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
Dz. U.	Dziennik Ustaw Journal of Laws
m	metr metre
m ³	metr sześcienny cubic metre
dm ³	decymetr sześcienny cubic decametre
ha	hektar hectare
km	kilometr kilometre
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
tys.	tysiąc thousand

Skrót (dok.) Abbreviation (cont.)	Znaczenie (dok.) Meaning (cont.)
mIn	milion million
zł PLN	złoty Polish zloty
cd. cont.	ciąg dalszy continued
dok. cont.	dokończenie continued
poz.	pozycja item
Nr No.	numer number
późn. zm.	późniejsze zmiany later amendments
tj. i.e.	to jest that is
tzw.	tak zwany co called
np. eg.	na przykład for example
ww.	wyżej wymieniony above mentioned
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności Polish Classification of Activity
r.	rok year
p. proc. pp	punkt procentowy percentage point
wol. vol.	wolumin volume
UE EU	Unia Europejska European Union
m.st.	miasto stołeczne The Capital City
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych Classification of Territorial Units for Statistics
mpzp	miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego local spatial development plans
RWS	Region warszawski stołeczny warszawski stołeczny region
WOF	Warszawski Obszar Funkcjonalny Warsaw Functional Area
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Integrated Territorial Investments

Wstęp

Introduction

Delimitacja regionu warszawskiego stołecznego

Region warszawski stołeczny, obejmujący centralną część województwa mazowieckiego został wyznaczony rozporządzeniem Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 21 listopada 2016 r. zmieniającym załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zgodnie z ww. aktem prawnym od 1 stycznia 2018 r. województwo mazowieckie zostało podzielone na 2 jednostki statystyczne poziomu NUTS2:

- region warszawski stołeczny, w którego skład wchodzi m.st. Warszawa wraz z powiatami: grodziskim, legionowskim, mińskim, nowodworskim, otwockim, piaseczyńskim, pruskowskim, warszawskim zachodnim i wołomińskim,
- region mazowiecki regionalny, który obejmuje pozostałą część województwa mazowieckiego.

W ramach pakietu zmian w podziale statystycznym, dokonanym ww. rozporządzeniem dokonano wydzielenia statystycznego na poziomie NUTS2 stołecznych regionów metropolitalnych nie tylko w Polsce, ale także w Irlandii i na Litwie.

Prace nad wydzieleniem statystycznym były prowadzone od początku 2015 r., a sama jego koncepcja sięga jeszcze roku 2007. Instytucją odpowiedzialną za przygotowanie koncepcji delimitacji było Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej), w prace były zaangażowane także takie instytucje jak:

- Główny Urząd Statystyczny,
- Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji,
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych,
- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego,
- Urząd Miasta Stołecznego Warszawy.

Opracowano koncepcję podziału województwa mazowieckiego na dwie „nieadministracyjne” jednostki statystyczne poziomu NUTS2, zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 roku w sprawie ustalenia wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Zgodnie z wymogami ww. rozporządzenia jednostki „nieadministracyjne” tworzy się poprzez połączenie odpowiedniej liczby mniejszych i przylegających do siebie jednostek administracyjnych (w przypadku województwa mazowieckiego były to powiaty). Przy łączeniu uwzględnia się kryteria geograficzne, społeczno-ekonomiczne, historyczne, kulturowe lub uwarunkowania śro-

Delimitation of the warszawski stołeczny region

The warszawski stołeczny region, covering the central part of Mazowieckie Voivodship, was designated by the Commission Regulation (EU) 2016/2066 of 21 November 2016 amending the annexes to Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council on establishing a common Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS). In accordance with the above-mentioned legal act, from 1st January 2018, Mazowieckie Voivodship was divided into 2 statistical units of the NUTS2 level:

- warszawski stołeczny region, which includes m.st. Warszawa together with the following powiats: grodziski, legionowski, miński, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruskowski, warszawski zachodni and wołomiński,
- mazowiecki regionalny region, which covers the rest of Mazowieckie Voivodship.

As part of the package of changes in the statistical division, made by the above-mentioned regulation, statistical division was made at the NUTS2 level of the capital metropolitan regions, not only in Poland, but also in Ireland and Lithuania.

Work on the statistical separation was carried out from the beginning of 2015, and its concept dates back to 2007. The institution responsible for the preparation of the delimitation concept was the Ministry of Infrastructure and Development (currently the Ministry of Development Funds and Regional Policy, and institutions such as:

- Statistics Poland,
- Ministry of Administration and Digital Affairs,
- Ministry of International Affairs,
- Marshal's Office of Mazowieckie Voivodship
- Warsaw City Hall.

The concept of dividing Mazowieckie Voivodship into two „non-administrative” statistical units of the NUTS2 level was developed, in accordance with the principles set out in Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on establishing a common Classification of Territorial Units for Statistical Purposes). In accordance with the requirements of the above-mentioned regulation, „non-administrative” units are created by combining an appropriate number of smaller and adjacent administrative units (in the case of Mazowieckie Voivodship these were powiats). The division takes into account geographic, socio-economic, historical, cultural or environmental criteria. NUTS “non-administrative” units must also be adequately sized in terms of population – for NUTS level 2, this is between 0.8 and 3 million inhabitants.

dowiska naturalnego. „Nieadministracyjne” jednostki NUTS muszą także mieć odpowiednią wielkość mierzoną liczbą mieszkańców – dla poziomu NUTS 2 jest to wielkość pomiędzy 0,8 a 3 mln mieszkańców.

Konsekwencją przyjętych zmian, a także zasady hierarchiczności podziału NUTS, były także zmiany w granicach jednostek NUTS1 i NUTS3.

Głównym argumentem przemawiającym za podziałem statystycznym województwa mazowieckiego była możliwość zakwalifikowania nowych jednostek NUTS2 do dwóch różnych kategorii zaможności – region warszawski stołeczny jako region lepiej rozwinięty, a mazowiecki regionalny jako słabiej rozwinięty. Utrzymanie województwa mazowieckiego w całości skutkowałoby zachowaniem jego pozycji jako regionu lepiej rozwiniętego (tak jest traktowany w perspektywie 2014–2020), co w połączeniu z zakończeniem możliwości korzystania z mechanizmów kompensacyjnych dla regionów wychodzących z kategorii regionów słabiej rozwiniętych, skutkowałoby znacznym zmniejszeniem puli funduszy europejskich dostępnych dla województwa, a także zmniejszyłoby możliwości dofinansowania projektów ze środków europejskich, m.in. poprzez obniżenie maksymalnego progu dofinansowania projektów oraz pogłębienie koncentracji tematycznej wydatków.

Województwo mazowieckie jest jednym z najbardziej zróżnicowanych regionów nie tylko w Polsce, ale także w Unii Europejskiej. Źródłem jego „statystycznego” bogactwa jest Warszawa i jej bezpośrednie otoczenie, w których wytwarzane jest ponad 78% PKB regionu. Dysproporcja w PKB per capita na poziomie NUTS3 pomiędzy m.st. Warszawą a podregionami radomskim, ostrołęckim, ciechanowskim czy siedleckim wynosi ok. 4 do 1.

Podział województwa mazowieckiego na dynamicznie rozwijający się obszar metropolitalny Warszawy i pozostałą, słabiej rozwiniętą część regionu jest od lat wyzwaniem nie tylko dla samorządu województwa, ale także dla władz centralnych. Zgodnie z dokumentem Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej) z 2015 r. podział województwa mazowieckiego na dwie jednostki statystyczne NUTS2 jest korzystny dla Polski, zarówno w aspekcie finansowym (możliwość otrzymania większej alokacji środków unijnych po 2020 r.), jak i potrzeb polityki rozwoju (bardziej jednorodny regiony NUTS2, które są właściwe dla programowania i wdrażania polityk publicznych)¹. Zgodnie z przedstawionym w dokumencie stanowiskiem proponowany podział powinien przynieść korzyści przede wszystkim dla słabiej rozwiniętej części województwa.

¹ Założenia propozycji modyfikacji podziału statystycznego woj. mazowieckiego na dwie jednostki statystyczne poziomu NUTS2 (w związku z przewidywaną nowelizacją Rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 PE i Rady z dnia 26 maja 2003 roku w sprawie ustalenia wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych) (2015), Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.

A consequence of the adopted changes, as well as the principles of the hierarchy of NUTS division, were also changes within the NUTS1 and NUTS3 units.

The main argument in favour of the statistical division of Mazowieckie Voivodship was the possibility of qualifying the new NUTS2 units to two different wealth categories – the warszawski stołeczny region as a more developed region, and the mazowiecki regionalny one as less developed. Maintaining Mazowieckie Voivodship in its entirety would result in maintaining its position as a more developed region (this is how it is treated in the 2014–2020 perspective), which, combined with the termination of the possibility of using compensation mechanisms for regions from the category of less developed regions, would result in a significant reduction of the pool of European funds available for the voivodship, and would also reduce the possibilities of co-financing projects from European funds, e.g. by lowering the maximum project co-financing threshold and deepening the thematic concentration of expenditure.

Mazowieckie Voivodship is one of the most diverse regions not only in Poland but also in the European Union. The source of its „statistical” wealth is Warsaw and its immediate surroundings, where over 78% of the region’s GDP is generated. Disproportion in GDP per capita at the NUTS3 level between Warsaw capital city and radomski, ostrołęcki, ciechanowski and siedlecki subregions is approx. 4 to 1.

The division of Mazowieckie Voivodship into the dynamically developing metropolitan area of Warsaw and the remaining, less developed part of the region has for years been a challenge not only for the voivodship self-government, but also for the central authorities. According to the document of the Ministry of Infrastructure and Development (currently the Ministry of Development Funds and Regional Policy) of 2015, the division of Mazowieckie Voivodship into two NUTS2 statistical units is beneficial for Poland, both in financial terms (the possibility of receiving a greater allocation of EU funds after 2020) and the needs of the policy development (more homogeneous NUTS2 regions that are appropriate for programming and implementing public policies)¹. According to the position presented in the document, the proposed division should bring benefits mainly to the less developed part of the voivodship.

The consequences of dividing the voivodship into two units of the NUTS2 level can be divided into immediate and postponed. Along with the division of Mazowieckie Voivodship into two statistical units, a new delimitation of the „metropolitan area of Warsaw”. This means that another area is added to the areas functioning for different needs and de-

¹ Assumptions for the modification of the statistical division of Mazowieckie Voivodship into two statistical units of the NUTS2 level (in connection with the envisaged amendment to Regulation (EC) No. 1059/2003 of the EP and of the Council of 26 May 2003 on establishing a common Classification of Territorial Units for Statistical Purposes) (2015), Ministry of Infrastructure and Development, Warsaw.

Konsekwencje podziału województwa na dwie jednostki poziomu NUTS2 można podzielić na natychmiastowe i odłożone w czasie. Wraz z podziałem województwa mazowieckiego na dwie jednostki statystyczne powstaje nowa delimitacja „obszaru metropolitalnego Warszawy”. Oznacza to, że do funkcjonujących na różne potrzeby i wyznaczonych na podstawie różnych przesłanek obszarów dokładany jest kolejny, który to samo zjawisko osadza w innym kontekście przestrzennym.

W dłuższej perspektywie, przy założeniu trwałości wprowadzonej delimitacji i utrzymaniu mechanizmów kierujących funduszami europejskimi w podobnym do dzisiejszego stanie, można będzie dostrzec istotne pozytywy podziału województwa. Po pierwsze, delimitacja obszaru metropolitalnego, z uwagi na swoje osadzenie zarówno w podziale administracyjnym kraju (oparcie o granice powiatów), jak i w ramach systemu programowania i wdrażania środków unijnych, powinna wyprzeć dotychczasowe delimitacje obszaru metropolitalnego Warszawy/Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego. Bardzo istotną kwestią są konsekwencje związane z samym podziałem i wdrażaniem funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2020+. Wydzielenie odrębnego regionu metropolitalnego dla Warszawy i okolic będzie mieć swoje konsekwencje w postaci odrębnej puli pieniędzy unijnych przeznaczonych dla tego regionu NUTS2. Jest to także szansa na poszerzenie obszaru współpracy zawiązanej w 2014 r. (z perspektywą na lata 2014–2020) na potrzeby programowania i wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, którą dziś objętych jest 40 gmin tzw. Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego (WOF)².

signed on the basis of various premises, which places the same phenomenon in a different spatial context.

In the longer term, assuming the permanence of the introduced delimitation and maintaining the mechanisms managing European funds in a state similar to the present one, it will be possible to see significant positives in the division of the voivodship. Firstly, the delimitation of the metropolitan area, due to its location both in the administrative division of the country (based on powiat borders) and within the programming and implementation system of EU funds, should replace the existing delimitation of the metropolitan area of Warsaw/Warsaw Functional Area. A very important issue is the consequences related to the distribution and implementation of European funds in the 2020+ financial perspective. The separation of a separate metropolitan region for Warsaw and the surrounding area will have its consequences in the form of a separate pool of EU funds allocated to this NUTS2 region. It is also an opportunity to expand the area of cooperation established in 2014 (with a perspective for 2014-2020) for the purposes of programming and implementing Integrated Territorial Investments, which today covers 40 gminas, the so-called Warsaw Functional Area (WOF)².

² Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF) został wyznaczony Uchwałą nr 1466/391/14 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2014 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego. Obejmuje 40 jednostek samorządu terytorialnego, które podpisały porozumienie o współpracy w zakresie realizacji ZIT. Należą do nich: miasto stołeczne Warszawa, a także gminy: Błonie, Brwinów, Czosnów, Góra Kalwaria, Grodzisk Mazowiecki, Halinów, Izabelin, Jabłonna, Jaktorów, Józefów, Karczew, Kobylka, Konstancin-Jeziorna, Legionowo, Leszno, Lesznowola, Łomianki, Marki, Michałowice, Milanówek, Nadarzyn, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Ożarów Mazowiecki, Piaseczno, Piastów, Podkowa Leśna, Pruszków, Radzymin, Raszyn, Stare Babice, Sulejówek, Wiązowna, Wieliszew, Wołomin, Ząbki, Zielonka, Żyrardów.

² The Warsaw Functional Area (WOF) was designated by Resolution No. 1466/391/14 of the Management Board of Mazowieckie Voivodship of 28 October 2014 on the designation of the area of implementation of the Integrated Territorial Investments of the Warsaw Functional Area. It includes 40 local government units that have signed an agreement on cooperation in the implementation of ITI. These include: m.st. Warszawa, as well as the following gminas: Błonie, Brwinów, Czosnów, Góra Kalwaria, Grodzisk Mazowiecki, Halinów, Izabelin, Jabłonna, Jaktorów, Józefów, Karczew, Kobylka, Konstancin-Jeziorna, Legionowo, Leszno, Lesznowola, Łomianki, Marki, Michałowice, Milanówek, Nadarzyn, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Ożarów Mazowiecki, Piaseczno, Piastów, Podkowa Leśna, Pruszków, Radzymin, Raszyn, Stare Babice, Sulejówek, Wiązowna, Wieliszew, Wołomin, Ząbki, Zielonka, Żyrardów.

Mapa 1. Gminy wchodzące w skład regionu warszawskiego stołecznego oraz Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego
Stan w dniu 1 stycznia 2019

Map 1. Gminas included in the warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area
 As of 1 January 2019

Warszawski Obszar Funkcjonalny

W związku ze wzrostem znaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych w polityce krajowej i Unii Europejskiej oraz działań podejmowanych na rzecz zintegrowanego rozwoju metropolii warszawskiej opracowany został projekt Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014–2020+. Strategia zawiera działania stawiane przed jednostkami samorządu terytorialnego w ramach rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych. Ich realizacja oparta jest na środkach unijnych przeznaczonych bezpośrednio na instrument ZIT służący koncentracji polityki spójności UE na obszarach funkcjonalnych.

Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF) tworzą sygnatariusze Porozumienia gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020.

Warsaw Functional Area

In connection with the growing importance of functional urban areas in the national and European Union policy and activities undertaken for the integrated development of the Warsaw metropolis, a project of Integrated Territorial Investments (ITI) Strategy for the Warsaw Functional Area 2014–2020 + was developed. The strategy includes measures for local government units as part of the development of functional urban areas. Their implementation is based on EU funds allocated directly to the ITI instrument aimed at concentrating the EU cohesion policy on functional areas.

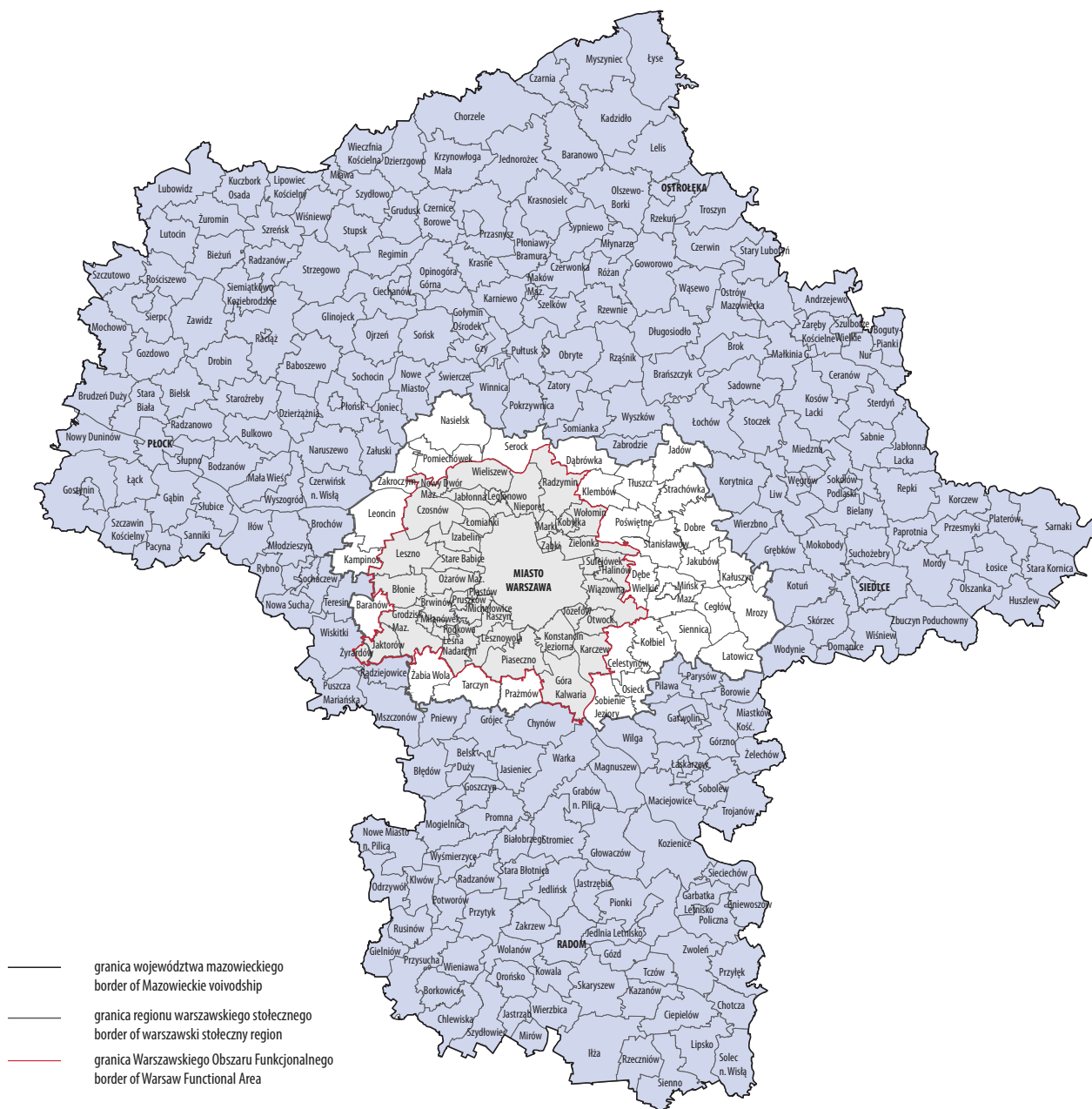
The Warsaw Functional Area (WOF) is made up of the signatories of the Agreement of the gminas of the Warsaw Functional Area on cooperation in the implementation of Integrated Territorial Investments in the EU 2014-2020 financial perspective.

The basic legal act regulating the implementation of ITI in Poland is the Act of 11 July 2014 on the principles of imple-

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie wdrażania ZIT w Polsce jest ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie 2014–2020. Warunkiem formalnym uruchomienia instrumentu ZIT było podpisanie porozumienia przez gminy wchodzące w skład Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020.

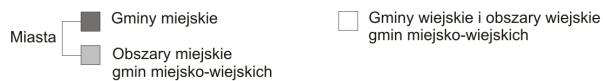
mentation of cohesion policy programmes financed in the 2014–2020 perspective. The formal condition for launching the ITI instrument was the signing of an agreement by the gminas belonging to the Warsaw Functional Area on the implementation of Integrated Territorial Investments in the 2014-2020 EU financial perspective.

Mapa 2. Województwo mazowieckie według podziału NUTS2
Map 2. Mazowieckie Voivodship according to the division NUTS2

Mapy 3.
Maps 3.

Powiaty wchodzące w skład regionu warszawskiego stołecznego
Powiaty included in the warszawski stołeczny region

Powiat grodziski

Powiat legionowski

Powiat miński

Powiat nowodworski

Powiat otwocki

Powiat piaseczyński

Powiat przuszkowski

Powiat warszawski zachodni

Powiat wołomiński

Miasto Warszawa

Synteza

Region warszawski stołeczny (RWS) położony w centralnej części województwa mazowieckiego zajmuje powierzchnię 6104 km² tj. 17,2% ogólnej powierzchni województwa. Ponad połowa (51,4%) gmin wchodzących w jego skład to gminy o charakterze wiejskim. Gminy miejskie stanowią zaledwie 21,4% obszaru regionu skupiając na swoim terenie 72,1% ludności całego RWS.

Region warszawski stołeczny skupia prawie 57% ludności województwa mazowieckiego, z czego większość to populacja w wieku produkcyjnym.

Rosnący wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) wskazuje na systematyczne starzenie się społeczeństwa oraz może być przyczyną coraz większych trudności w zbilansowaniu finansów publicznych zwłaszcza w sferze świadczeń społecznych. Zarówno dla RWS, jak i województwa mazowieckiego wskaźnik ten od lat ma tendencje wzrostowe. Jednocześnie dostrzegalny jest wzrost liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym, jednak zarówno ich udział w populacji, jak i wielkość zaobserwowanej zmiany są mniejsze niż w przypadku grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Z analizy rozwoju demograficznego ludności (metoda Webba) wynika, że 89% gmin wchodzących w skład RWS jest aktywnych demograficznie tzn. zaludniających się. W latach 2010–2019 odnotowano wzrost liczby ludności zarówno w regionie warszawskim stołecznym, jak i w województwie mazowieckim. Od 2010 r. utrzymuje się dodatni przyrost naturalny dla obydwu jednostek terytorialnych.

Dzięki dużemu potencjałowi stolicy, region warszawski stołeczny posiada duże zasoby gospodarcze i społeczne. W swoim zasięgu skupia prawie 76% podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie województwa mazowieckiego, w tym 80% sektora wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz 84% sektora usług opartego na wiedzy. Utrzymujący się od 2010 r. wzrost liczby podmiotów ogółem oraz jednostek małych i średnich świadczy o ożywieniu gospodarczym, jak również o aktywności gospodarczej społeczeństwa.

Rynek pracy to najistotniejszy element gospodarki, w którym zatrudnienie należy do podstawowych czynników wzrostu gospodarczego. Liczba pracujących w regionie warszawskim stołecznym stanowi 74% wszystkich pracujących w województwie. Systematyczny jej wzrost świadczy o rosnącej koniunkturze gospodarczej w regionie. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie kształtuje się na poziomie wyższym niż w województwie, przewyższając je o 5,2%. W 2019 r. zanotowano najniższy od 2010 r. udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym. Stopa bezrobocia (2,0%) należy do najniższej wśród regionów kraju i jest po-

Executive summary

Warszawski stołeczny region (RWS) located in the central part of Mazowieckie Voivodship covers an area of 6104 km², i.e. 17.2% of the total area of the voivodship. More than half (51.4%) of the gminas that comprise it are rural gminas. Urban gminas constitute only 21.4% of the region's area, gathering 72.1% of the population of the entire RWS.

Warszawski stołeczny region concentrates almost 57% of the population of Mazowieckie Voivodship, the majority of which is working-age population.

The growing age dependency ratio (non-working age population per 100 persons of working age) indicates a systematic aging of the society and may cause increasing difficulties in balancing public finances, especially in the area of social benefits. For both RWS and Mazowieckie Voivodship this indicator has been increasing for years. At the same time, there is a noticeable increase in pre-working age population, however, both their share in the population and the size of the observed change are smaller than in the case of the group of persons of post-working age.

An analysis of the demographic development of the population (Webb's method) shows that 89% of gminas that make up the RWS are demographically active, i.e. they are populating. In the years 2010–2019, an increase in the number of population was recorded both in warszawski stołeczny region and in Mazowieckie Voivodship. Positive natural increase has been maintained for both territorial units since 2010.

Due to the great potential of the capital, warszawski stołeczny region has large economic and social resources. It concentrates almost 76% of economic entities registered in Mazowieckie Voivodship, including 80% of the high and medium-high technology sector and 84% of the knowledge-based services sector. The increase in the total number of entities as well as small and medium-sized entities, which has been maintained since 2010, proves the economic recovery as well as the economic activity of the society.

The labour market is the most important element of the economy, in which employment is one of the basic factors of economic growth. The number of employed persons in warszawski stołeczny region constitutes 74% of the total employed in the voivodship. Its systematic growth reflects the growing economic situation in the region. The average monthly wages and salaries are higher than in the voivodship, exceeding it by 5.2%. In 2019, the share of the unemployed in the working-age population was the lowest since 2010. The unemployment rate (2.0%) belongs to the lowest among the regions of the country and is over twice lower than the quotations for Mazowieckie Voivodship.

nad dwukrotnie niższa niż notowań dla województwa mazowieckiego.

Kluczowe znaczenie dla szans rozwojowych człowieka ma jego edukacja. Jej jakość i dostępność w znacznym stopniu oddziałuje na przyszłość gospodarki regionu. Obszar metropolitalny skupia w swoim zasięgu 43% szkół podstawowych, 49% szkół ponadgimnazjalnych oraz większość szkół wyższych (75 z 91). Dostępność placówek opieki nad dziećmi najmłodszymi umożliwia rodzicom aktywny ich udział w rynku pracy. RWS skupia 58% placówek dla dzieci w wieku przedszkolnym z terenu województwa mazowieckiego. Jednocześnie zauważalne jest, że globalna liczba dostępnych miejsc w przedszkolach jest niższa niż liczba dzieci do nich uczęszczających. Wzrasta liczba miejsc w placówkach sprawujących opiekę nad dziećmi do lat trzech. 80% miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych usytuowanych jest w samej metropolii.

Atrakcyjność RWS wynikająca z dużej liczby miejsc pracy wpływa na coraz większą koncentrację ludności, zabudowy oraz rozwój infrastruktury. Wzrasta liczba wybudowanych mieszkań – ponad 77% zasobów budownictwa w województwie zlokalizowana jest w RWS. Wzrost liczby ludności w regionie, jak również przybywające miejsca pracy wymuszają na władzach poszukiwanie nowych rozwiązań komunikacyjnych oraz służących ochronie środowiska. Zauważalny jest znaczny wzrost długości ścieżek rowerowych, liczby wypożyczalni rowerów oraz powstawanie nowych parkingów P+R.

Wzrost gospodarczy kraju znajduje odzwierciedlenie w finansach publicznych jednostek RWS. Wzrastają dochody budżetów gmin, których wysokość jest zróżnicowana w układzie koncentrycznym. Im bliżej Warszawy tym wielkość i wzrost dochodów jest większy. To wskazuje jak duży jest wpływ stolicy na gospodarkę metropolii.

Education is of key importance for human development opportunities. Its quality and availability significantly affects the future of the region's economy. The metropolitan area has 43% of primary schools, 49% of post-primary schools and the majority of tertiary education institutions (75 out of 91). The availability of childcare facilities for the youngest children enables parents to actively participate in the labour market. Warszawski stołeczny region comprises 58% of facilities for pre-school children from Mazowieckie Voivodship. At the same time, it is noticeable that the total number of places available in nursery schools is lower than the number of children attending them. The number of places in institutions providing care for children up to 3 years of age is increasing. 80% of places in nurseries and children's clubs are located in the metropolis itself.

The availability of childcare facilities for young children enables parents to actively participate in the labour market. RWS concentrates 58% of pre-primary education facilities from Mazowieckie Voivodship. At the same time, there is a global advantage of the number of places available in nursery schools that exceeds the number of children attending them. The number of places in facilities for children up to the age of 3 is increasing. Almost 83% of places in nurseries and children's clubs are located in the metropolis itself.

The attractiveness of RWS resulting from the large number of jobs has an influence of the increasing concentration of population, buildings and infrastructure development. The number of dwellings completed is increasing – over 77% of the building stock in the voivodship is located in RWS. The population growth in the region, as well as new jobs will force the authorities to search for new communication and environmental protection solutions. A significant increase in the length of bicycle paths, number of bike rentals and the creation of new P + R carparks is noticeable.

The country's economic growth is reflected in the public finances of RWS units. Wzrastają dochody budżetów gmin, których wysokość jest zróżnicowana w układzie koncentrycznym. The closer to Warsaw, the greater the size and increase in revenue of local government units. This indicates how much the capital affects the metropolis's economy.

Rozdział 1.

Chapter 1.

Podział terytorialny. Powierzchnia. Użytkowanie gruntów

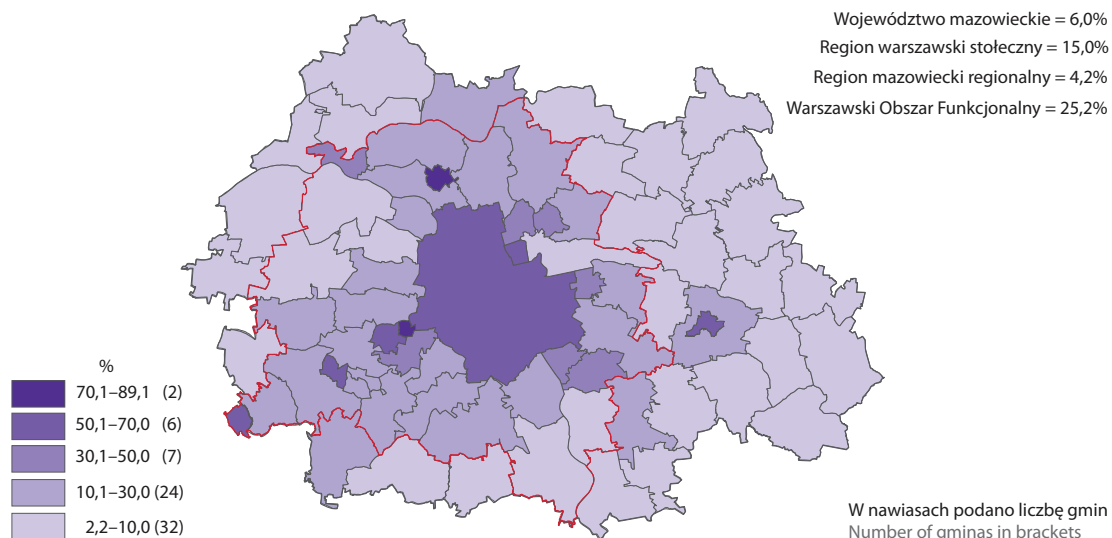
Territorial division. Area. Land use

Region warszawski stołeczny (RWS), zamiennie określanymi w tej publikacji jako Obszar Metropolitalny Warszawy (OMW), znajduje się w centralnej części województwa mazowieckiego. W jego skład wchodzi 70 gmin (9 powiatów – grodziski, legionowski, miński, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, wołomiński oraz m.st. Warszawa mające status miasta na prawach powiatu). Powierzchnia RWS to 6,1 tys. km², co stanowi 17,2% powierzchni województwa mazowieckiego. W granicach województwa mazowieckiego wydzielono także Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF), który składa się z 40 gmin, będących fragmentami 10 powiatów o najsilniejszych związkach funkcjonalnych z Warszawą i położonych w jej bezpośrednim sąsiedztwie. WOF prawie w całości mieści się w granicach RWS. Wyjątek stanowi Żyrardów, który należy do Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, ale nie należy do RWS. Warszawski Obszar Funkcjonalny zajmuje powierzchnię 2,9 tys. km², czyli niespełnia połowę tego co region warszawski stołeczny.

Warszawski stołeczny region (RWS), interchangeably referred to in this publication as the Warsaw Metropolitan Area (OMW), is located in the central part of Mazowieckie Voivodship. It consists of 70 gminas (9 powiats – grodziski, legionowski, miński, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, wołomiński and m.st. Warszawa which is a city with powiat status). The area of warszawski stołeczny region is 6.1 thousand km², which constitutes 17.2% of the area of Mazowieckie Voivodship. Within the borders of Mazowieckie Voivodship, the Warsaw Functional Area (WOF) was also separated, which consists of 40 gminas, which are fragments of 10 powiats with the strongest functional connections with Warsaw and located in its immediate vicinity. WOF is almost entirely within warszawski stołeczny region. The exception is Żyrardów, which belongs to the Warsaw Functional Area, but does not belong to warszawski stołeczny region. The Warsaw Functional Area covers an area of 2.9 thousand km², which is less than half of the area of warszawski stołeczny region.

Mapa 4. Udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w 2020 r.
Stan w dniu 1 stycznia

Map 4. Share of built-up and urbanized areas in 2020
As of 1 January

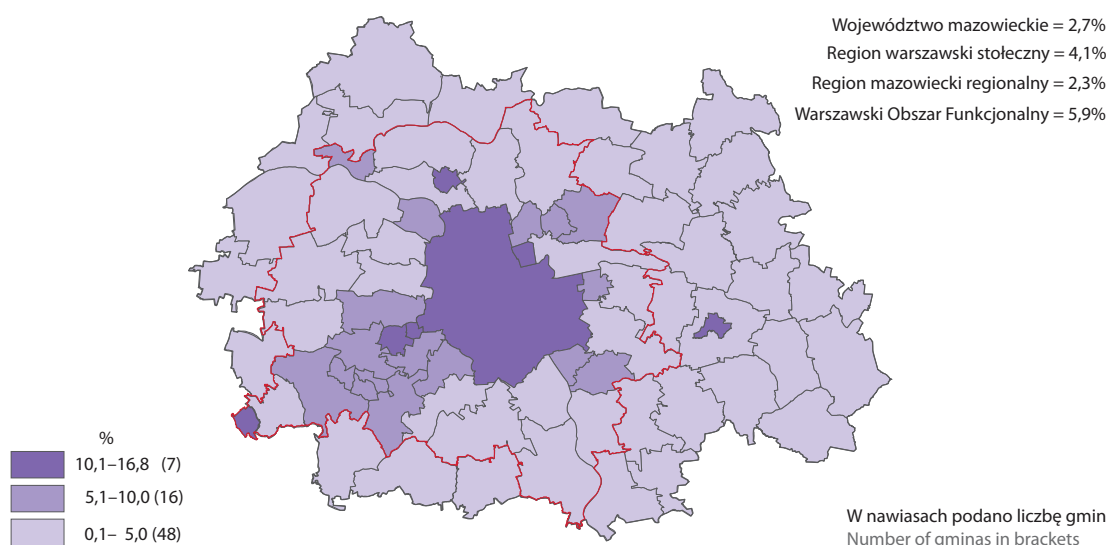

W RWS można wyraźnie wyróżnić obszary o charakterze bardziej miejskim, które zlokalizowane są centralnie i rozciągają się od rdzenia, jakim jest Warszawa wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych (drogowych i kolejowych). Natomiast przy granicach zewnętrznych obszaru metropolitalnego znajdują się głównie tereny wiejskie. Pomiędzy nimi znajduje się „strefa przejściowa”, w której mieszają się funkcje miejskie i wiejskie, w zależności od obszaru natężenie jednej bądź drugiej jest większe.

In warszawski stołeczny region, we can clearly distinguish areas of a more urban character, which are located centrally and extend from the core, which is Warsaw, along the main communication routes (road and rail). On the other hand, at the outer borders of the metropolitan area there are mainly rural areas. Between them there is a „transition zone” in which urban and rural functions mix, depending on the area, the intensity of one or the other is greater.

Mapa 5. Udział powierzchni dróg w 2020 r. Stan w dniu 1 stycznia

Map 5. Share of the area of roads in 2020 As of 1 January

Powyższą charakterystykę potwierdzają mocno zróżnicowane statystyki dotyczące zagospodarowania terenu. Największy udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych odnotowywany jest w gminach centralnie położonych. Przy czym najwyższe wartości, tj. powyżej 50%, notuje się w 7 gminach, będących (z wyjątkiem Warszawy) niewielkimi powierzchniowo miastami. Do tej grupy zaliczamy: Piastów (89,1% powierzchni ogółem), Legionowo (78,7%), Pruszków (69,7%), miasto Mińsk Mazowiecki (68,7%), Żyrardów (66,6%), Milanówek (58,0%), Ząbki (57,7%) oraz wspomnianą wcześniej Warszawę (57,2%). Z wymienionych gmin tylko Mińsk Mazowiecki nie należy do WOF. W 32 gminach należących do RWS tereny zabudowane i zurbanizowane zajmowały mniej niż 10%. Różnica udziału gruntów zabudowanych i zurbanizowanych pomiędzy RWS a WOF sięgnęła w 2019 r. 10,2 p. proc. (odpowiednio 15,0% i 25,2%). Wartość tego wskaźnika dla całego województwa mazowieckiego to jedynie 6,0%.

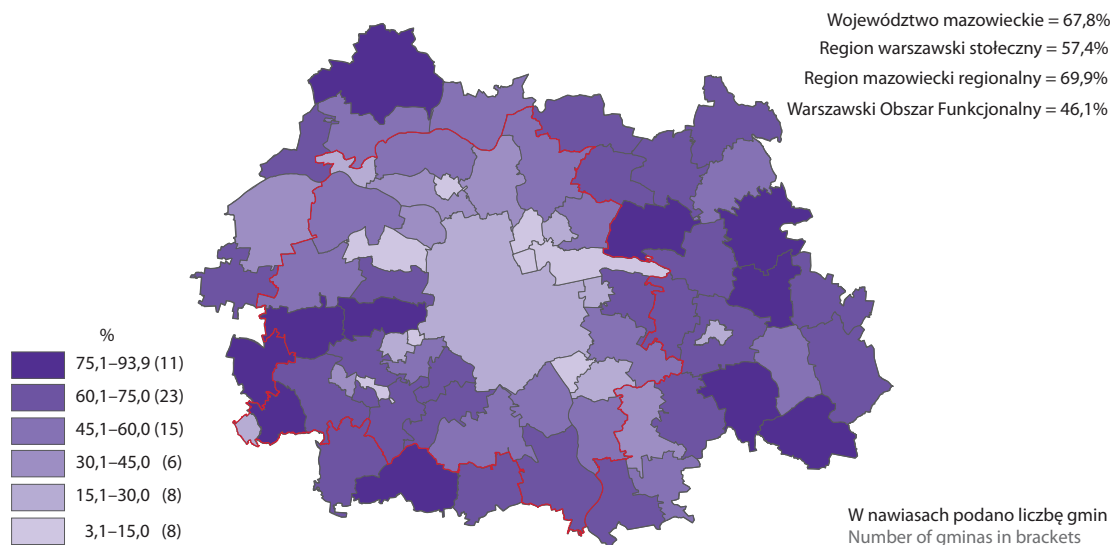
The above characteristics are confirmed by widely varied statistics on land development. The largest share of built-up and urbanized land is recorded in centrally located gminas. The highest values, i.e. over 50%, are recorded in 7 gminas which are (except for Warsaw) towns of small area. This group includes: Piastów (89.1% of the total area), Legionowo (78.7%), Pruszków (69.7%), the city of Mińsk Mazowiecki (68.7%), Żyrardów (66.6%), Milanówek (58.0%), Ząbki (57.7%) and the aforementioned Warsaw (57.2%). Out of these gminas, only Mińsk Mazowiecki does not belong to WOF. In 32 gminas belonging to warszawski stołeczny region, built-up and urbanised areas occupied less than 10%. The difference in the share of built-up and urbanised land between warszawski stołeczny region and WOF in 2019 amounted to 10.2 pp (15.0% and 25.2%, respectively). The value of this indicator for the entire Mazowieckie Voivodship is only 6.0%.

Mimo metropolitalnego charakteru RWS, większość jego terytorium stanowią wciąż użytki rolne. W przypadku RWS jest to 57,4%, a w przypadku WOF prawie połowa obszaru – 46,1%. Nawet w m.st. Warszawie stanowią ciągle ponad 20% powierzchni. W 17 gminach należących do RWS użytki rolne zajmują ponad 70% powierzchni całkowitej. Tylko 3 z nich zlokalizowane są w WOF (Błonie, Jaktorów i Ożarów Mazowiecki). Tak duży udział użytków rolnych w gminach leżących dość blisko stolicy warunkowany jest najprawdopodobniej dobrą jakością glebami na Równinie Łowicko-Błońskiej. Poza granicami WOF największym udziałem użytków rolnych charakteryzuje się leżący na Równinie Łowicko-Błońskiej Baranów (93,9%), a także leżące we wschodniej części RWS: Latowicz (83,2%), Jakubów (81,7%) oraz zlokalizowany na północny zachód od Warszawy Nasielsk (81,1%).

Despite the metropolitan nature of warszawski stołeczny region, most of its territory is still agricultural land. In the case of warszawski stołeczny region it is 57.4%, and in the case of WOF almost half of the area – 46.1%. Even in m.st. Warszawa still account for over 20% of the area. In 17 gminas belonging to warszawski stołeczny region, agricultural land covers over 70% of the total area. Only 3 of them are located in WOF (Błonie, Jaktorów and Ożarów Mazowiecki). Such a large share of agricultural land in gminas located fairly close to the capital is most probably conditioned by good quality soils in the Łowicz-Błńska Plain. Outside the limits of WOF, the largest share of agricultural land is also found in Baranów, situated on the Łowicz-Błńska Plain (93.9%), and also located in the eastern part of warszawski stołeczny region: Latowicz (83.2%), Jakubów (81.7%) and located in northwest of Warsaw – Nasielsk (81.1%).

Mapa 6. Udział użytków rolnych w 2020 r. Stan w dniu 1 stycznia

Map 6. Share of agricultural land in 2020 As of 1 January

Udział gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych w 2020 r. był na zbliżonym poziomie zarówno w RWS (24,1%), WOF (24,0%) jak i w całym województwie mazowieckim (23,8%). Wynika to z faktu, że Warszawa jest w dużej części otoczona kompleksami leśnymi, w tym Kampinoskim Parkiem Narodowym czy Mazowieckim Parkiem Krajobrazowym. Lokalizacja tak bogatych i rozległych obszarów leśnych w sąsiedztwie stolicy jest zasobem unikalnym. Ponadto, na terenie RWS znajdują się również Lasy Chojnowskie (Chojnowski Park Krajobrazowy), a także fragmenty Puszczy Bolimowskiej (Bolimowski Park Krajobrazowy), Puszczy Kamienieckiej (Nadbużański Park Krajobrazowy) i Puszczy Bia-

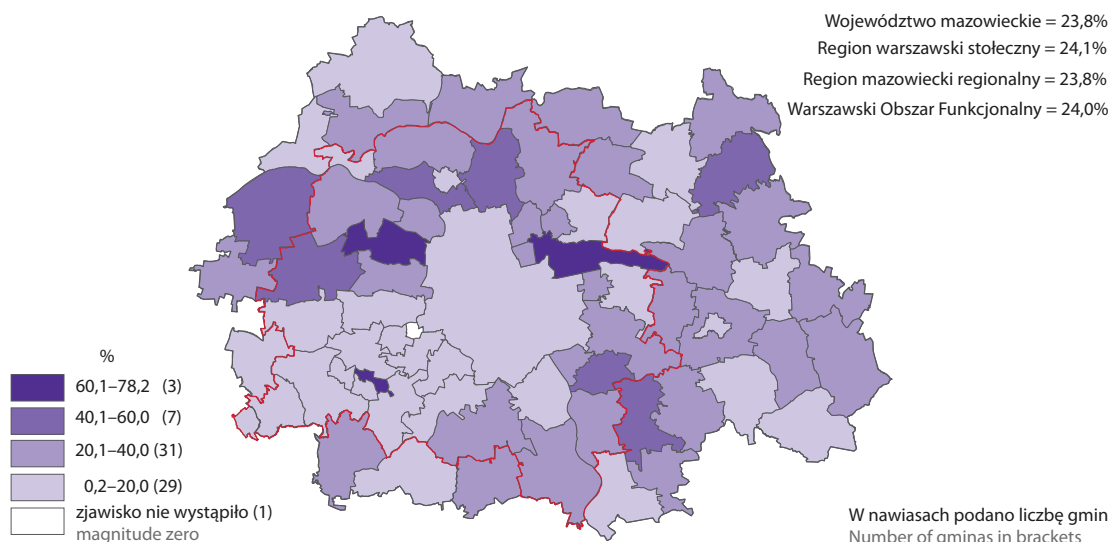
The share of forest, woody and bushy land in 2020 was at a similar level both in warszawski stołeczny region (24.1%), WOF (24.0%) and in the entire Mazowieckie Voivodeship (23.8%). This is due to the fact that Warsaw is largely surrounded by forest complexes, including the Kampinos National Park and the Masovian Landscape Park. The location of such rich and vast forest areas in the vicinity of the capital is a unique resource. In addition, in the area of warszawski stołeczny region there are also Chojnowskie Forests (Chojnowski Landscape Park), as well as parts of the Bolimów Forest (Bolimów Landscape Park), the Kamieniecka Forest (Nadbużański Landscape Park) and the Biała Forest, as well

łej oraz Lasy Miedzyńskie, Mińskie i Las Kabacki (rezerwat przyrody znajdujący się w granicach Warszawy). Lasy stanowią nie tylko zasób ekologiczny, ale są także naturalną barierą dla rozlewania się miast. W 10 gminach obszaru metropolitalnego (RWS) ponad 40% powierzchni zajmują grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione. Większość z nich (7) leży w WOF. Największym udziałem tego typu gruntów charakteryzowały się leżący w Kampinoskim Parku Narodowym i jego otulinie Izabelin (78,2%), Zielonka (77,9%) i Podkowa Leśna (76,4%). Najniższym w skali metropolii udziałem lasów charakteryzowało się większość miast oraz gminy typowo rolnicze.

as the Miedzyńskie, Mińskie and Kabacki Forests (a nature reserve located in within the borders of Warsaw). Forests are not only an ecological resource, but also a natural barrier to urban sprawl. In 10 gminas of the metropolitan area (RWS), over 40% of the area is covered by forest, woody and bushy land. Most of them (7) are located in WOF. The largest share of this type of land was found in Izabelin (78.2%), Zielonka (77.9%) and Podkowa Leśna (76.4%) located in the Kampinos National Park and its buffer zone. The lowest share of forests in a metropolitan area was characteristic of most towns and typically rural gminas.

Mapa 7. Udział gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych w 2020 r. Stan w dniu 1 stycznia

Map 7. Share of forest land as well as woody and bushy land in 2020 As of 1 January

Rozdział 2.

Chapter 2.

Planowanie przestrzenne

Spatial planning

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (mpzp)

zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zawierają ustalenia odnośnie przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego, oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy. W przeciwieństwie do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określających ogólne ramy polityki przestrzennej na poziomie lokalnym, są aktami prawa miejscowego, a co za tym idzie zawierają przepisy powszechnie obowiązujące w zakresie przeznaczenia terenu, zagospodarowania i warunków zabudowy, stanowiące bezpośrednią podstawę do wydawania decyzji budowlanych oraz wywłaszczania nieruchomości przeznaczonych na realizację inwestycji celu publicznego.

Local spatial development plans

in accordance with the law on spatial planning and development, they contain arrangements regarding the purpose of areas, of which for public purpose investments, and determine the ways of their development and development. In contrast to the study of the conditions and directions of spatial development determining the general spatial policy framework at the local level, they are local law acts, and thus contain generally applicable regulations in the field of land use, development and building conditions, constituting a direct basis for issuing building decisions and expropriation of real estate intended for the implementation of public purpose investment.

Tablica 1. Powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
Table 1. Area included in local spatial development plans

Wyszczególnienie Specification	Region Region			Województwo mazowieckie
	Region		Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
w hektarach in hectares				
Ogółem Total	2010	267 606	760 985	1 028 591
	2015	287 266	824 881	1 112 147
	2018	298 920	857 047	1 155 967
	2019	301 838	885 075	1 186 913
Powierzchnia gruntów rolnych o zmienionym przeznaczeniu na cele nierolnicze Area of agricultural land with changed purpose for non-agricultural purposes	2010	57 412	53 056	110 468
	2015	36 411	43 914	80 325
	2018	25 069	28 510	53 579
	2019	24 801	28 368	53 169
Powierzchnia gruntów leśnych o zmienionym przeznaczeniu na cele nieleśne Area of forest land with changed purpose for non-forest purposes	2010	3 046	1 674	4 720
	2015	3 667	2 536	6 203
	2018	4 214	2 875	7 089
	2019	3 927	2 864	6 791

Planowanie przestrzenne stanowi ramy dla prowadzenia polityki rozwoju zarówno w skali metropolii, jak i poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład RWS. Pokrycie terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) w jasny sposób sygnalizuje inwestorom, jakie są możliwości realizacji danego typu projektów. W 2019 udział powierzchni objętej mpzp w województwie mazowieckim wynosił 33,4%. W skali metropolii powierzchnia pokryta planami stanowiła 49,4% dla RWS i 55,9% dla WOF.

Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego był w metropolii silnie zróżnicowany. Liczna grupa gmin (19) była pokryta planami w całości lub prawie w całości (powyżej 95% powierzchni). Z drugiej strony równie liczna grupa (17) charakteryzowała się pokryciem planami na poziomie nie przekraczającym 20% powierzchni (z czego w 10 gminach było to mniej niż 10%). Na tym tle m.st. Warszawa plasowała się w środku stawki (39,4% powierzchni pokrytej mpzp). Z uwagi na silną presję inwestycyjną, docelowo udział ten powinien być wyższy. W tym kierunku zmagają się działania administracji.

W stosunku do 2010 r. powierzchnia pokryta planami wzrosła w Warszawie o ponad 42% (11,6 p. proc.). Tempo wzrostu było wyższe niż w przypadku całej metropolii (5,6 p. proc. w przypadku RWS), czy województwa (4,5 p. proc.). Spośród gmin RWS zdecydowanie największy wzrost udziału powierzchni pokrytych planami w analizowanym okresie osiągnął Wołomin – 93,2 p. proc. Z drugiej strony zdarzały się jednostki, w których udział powierzchni pokrytej mpzp w stosunku do 2010 r. spadł. Najbardziej w gminie wiejskiej Mińsk Mazowiecki (o 31,1 p. proc.) i w Raszynie (o 29,3 p. proc.).

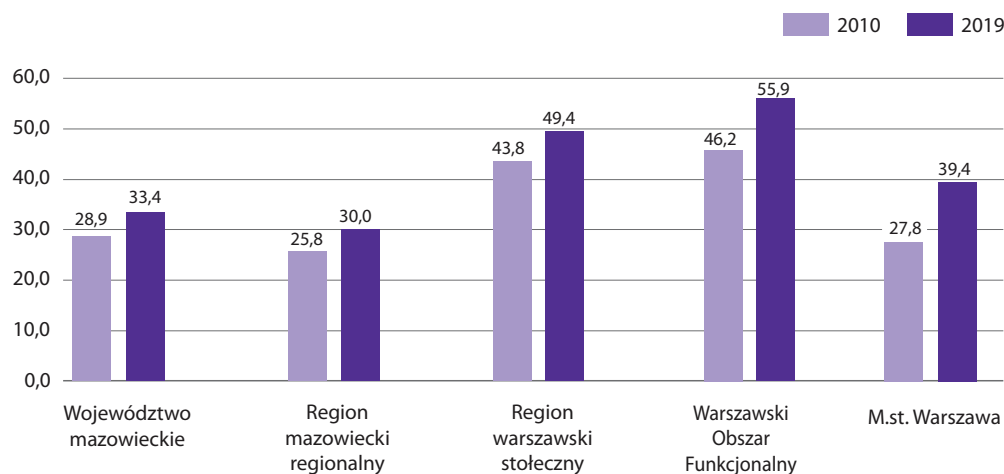
Spatial planning is a framework for the development policy both in the metropolis and in individual local government units included in warszawski stołeczny region. The coverage of the gmina's area with local spatial development plans clearly signals to investors what are the possibilities of implementing a given type of project. In 2019, the share of the area covered by the development plan in Mazowieckie Voivodship was 33.4%. On the metropolitan scale, the area covered by the plans was 49.4% for warszawski stołeczny region and 55.9% for Warsaw Functional Area.

The share of the area covered by the valid local spatial development plans was highly diversified in the metropolis. A large group of gminas (19) was fully or almost entirely covered with plans (over 95% of the area). On the other hand, an equally large group (17) was characterized by the coverage with plans at the level not exceeding 20% of the area (of which in 10 gminas it was less than 10%). Against this background, Warsaw was in the middle of the rate (39.4% of the area covered with local development). Due to strong investment pressure, this share should ultimately be higher. The activities of the administration are moving in this direction.

Compared to 2010, the area covered by the plans increased in Warsaw by over 42% (11.6 pp). The growth rate was higher than in the case of the entire metropolis (5.6 pp in the case of warszawski stołeczny region) or the voivodship (4.5 pp). Among the gminas of warszawski stołeczny region, the largest increase in the share of areas covered with plans in the analyzed period was achieved by Wołomin – 93.2 pp. On the other hand, there were units in which the share of the area covered with development plans decreased compared to 2010. The most important in the rural gmina of Mińsk Mazowiecki (by 31.1 pp) and in Raszyn (by 29.3 pp).

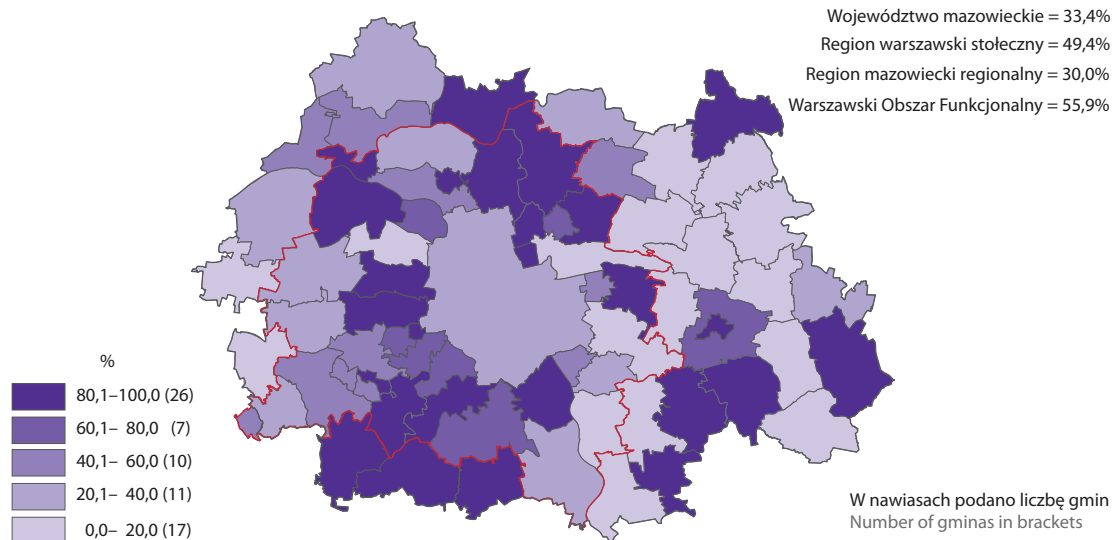
Wykres 1. Udział powierzchni gmin objętych obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

Chart 1. Share of the area of gminas covered by local spatial development plans (in %)

Mapa 8. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w 2019 r.

Map 8. Share of the area covered by spatial development plans in the total area in 2019

W przypadku braku mpzp określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (tzw. WZ). Liczba takich decyzji wydanych w 2019 r. w województwie mazowieckim wyniosła 17,6 tys., z czego 6,3 tys. przypadło na RWS (ok. 36% wszystkich WZ wydanych w województwie mazowieckim), 4,5 tys. na WOF (ponad 25% WZ wydanych w województwie), a 1,9 tys. na Warszawę (blisko 11% WZ wydanych w województwie).

W porównaniu z 2010 rokiem zauważalny był dość duży spadek liczby wydawanych decyzji WZ.

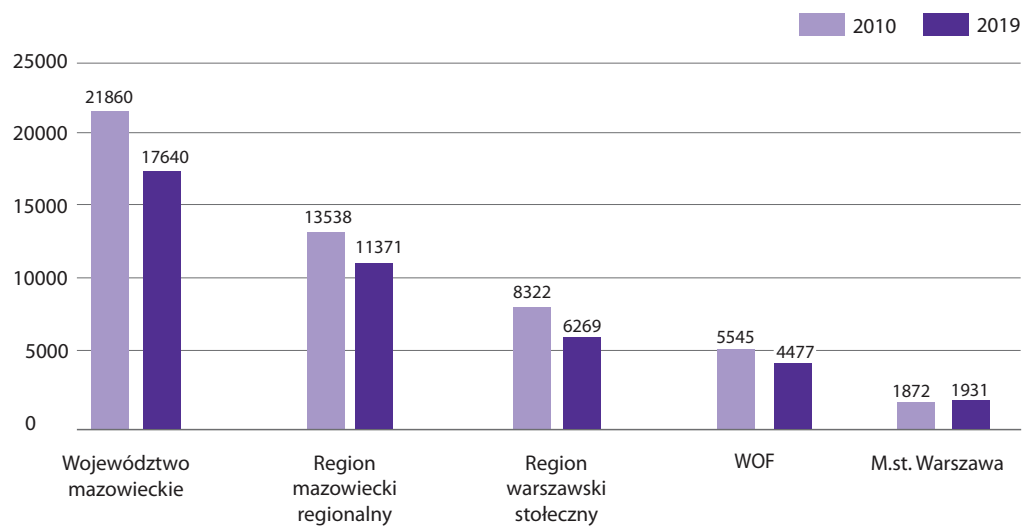
W regionie warszawskim stołecznym wyniósł on 25%, a w województwie mazowieckim oraz w WOF po 19%. Jedynie w Warszawie odnotowano nieznaczny wzrost o 3%. Trudno jednoznacznie wskazać przyczyny tej sytuacji, ale częściowo może ona wynikać ze zwiększenia udziału powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (co jednocześnie zmniejszyło obszar, na którym można je wydawać), jak również coraz większego nasycenia terenów pod względem inwestycyjnym.

In the absence of the local development plan, the development methods and conditions of land development are determined by means of a decision on land development and development conditions (the so-called WZ). The number of such decisions issued in 2019 in Mazowieckie Voivodship was 17.6 thousand, of which 6.3 thousand fell on warszawski stołeczny region (about 36% of all WZs issued in Mazowieckie Voivodship), 4.5 thousand on Warsaw Functional Area (over 25% of WZ issued in the voivodship), and 1.9 thousand for Warsaw (almost 11% of WZ issued in the voivodship).

Compared to 2010, a significant decrease in the number of WZ decisions issued was noticeable.

In warszawski stołeczny region, it amounted to 25%, and in Mazowieckie Voivodship and in Warsaw Functional Area 19% each. Only in Warsaw a slight increase of 3% was recorded. It is difficult to clearly indicate the reasons for this situation, but it may partially result from the increased share of the area covered by local spatial development plans (which at the same time reduced the area where they can be spent), as well as the increasing saturation of areas in terms of investment.

Wykres 2 . Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu
Chart 2. Number of issued decisions on land development conditions

Rozdział 3.

Chapter 3.

Ludność. Ruch naturalny

Population. Vital statistics

Liczba ludności w województwie mazowieckim nieustająco wzrasta i od 2018 r. przekracza próg 5,4 mln osób. Prawie 57% mieszkańców województwa jest skoncentrowanych w RWS (3,1 mln), z czego 2,8 mln zamieszkuje WOF, a 1,8 mln m.st. Warszawę.

The population in Mazowieckie Voivodship is constantly growing and since 2018 has exceeded the threshold of 5.4 million people. Almost 57% of the voivodship's inhabitants are concentrated in warszawski stołeczny region (3.1 million), of which 2.8 million live in WOF, and 1.8 million m.st. Warszawa.

Tablica 2. **Ludność**
Table 2. Population

LATA YEARS		Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Ludność Population	2010	2 880 045	2 387 027	5 267 072
	2015	2 987 482	2 361 632	5 349 114
	2018	3 057 544	2 345 868	5 403 412
	2019	3 085 567	2 337 601	5 423 168

Tablica 3. **Ruch naturalny ludności**
Table 3. Vital statistics

Wyszczególnienie Specification		Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Urodzenia żywe Live birth	2010	33 901	26 855	60 756
	2015	33 699	23 757	57 456
	2018	35 963	24 522	60 485
	2019	35 752	23 825	59 577
Zgony Deaths	2010	28 146	25 243	53 389
	2015	29 707	25 323	55 030
	2018	32 148	26 577	58 725
	2019	31448	26 220	57 668
Przyrost naturalny na 1000 ludności Natural increase per 1000 population	2010	2,01	0,67	1,40
	2015	1,34	-0,66	0,45
	2018	1,25	-0,87	0,33
	2019	1,40	-1,02	0,35

Uwagę zwraca fakt, że wzrost liczby ludności na Mazowszu wynika głównie z jej zwiększenia się w ramach RWS. W porównaniu z 2010 r. liczba mieszkańców województwa mazowieckiego zwiększyła się o 156,1 tys. osób (o 3,0%), przy czym, w tym samym czasie tylko w RWS wrosła o 205,5 tys. osób (o 7,1%), co oznacza, że w pozametropolitalnej części województwa ubyło 49,4 tys. mieszkańców (-2,1%). Proporcja ludności pomiędzy metropolią, a częścią „regionalną” województwa zmienia się na korzyść metropolii. Jeszcze w 2010 r. na 100 mieszkańców obszaru, który stanowi dziś RWS przypadało 83 mieszkańców pozostałej części regionu. W 2019 r. było ich już tylko 76.

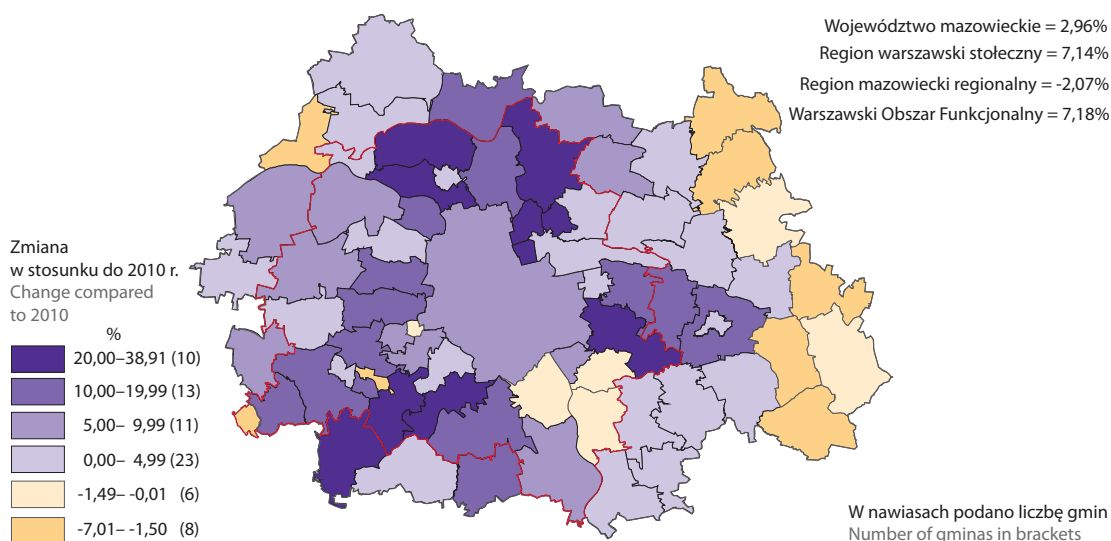
W samej metropolii także widać procesy koncentracji mieszkańców w jej centralnej części. W ramach zaobserwowanego w latach 2010–2019 przyrostu liczby ludności w RWS, 44,1% stanowili nowi mieszkańcy Warszawy (90,5 tys. osób, czyli przyrost o 5,3%). W wartościach bezwzględnych największy przyrost zanotowały gminy: Piaseczno (13,5 tys. osób), Żąbki (9,2 tys.) i Marki (8,6 tys.). Jeśli wzrost liczby ludności rozpatrywać w stosunku do liczby mieszkańców z 2010 r., największy przyrost odnotowała Lesznowola (o 38,9%), Wieliszew (o 34,7%), Żąbki (o 32,3%) oraz Marki (o 32,0%).

Attention is drawn to the fact that the increase in the number of inhabitants in Mazovia is mainly due to its increase under warszawski stołeczny region. Compared to 2010, the number of inhabitants of Mazowieckie Voivodship increased by 156.1 thousand persons (by 3.0%), while at the same time only in warszawski stołeczny region it increased by 205.5 thousand persons (by 7.1%), which means that there were by 49.4 thousand inhabitants fewer in the extra-metropolitan part of the voivodship (-2.1%). The proportion of the population between the metropolis and the „regional” part of the voivodship changes in favour of the metropolis. In 2010, there were 83 inhabitants of the rest of the region per 100 inhabitants of the area that is today warszawski stołeczny region. In 2019, there were only 76 of them.

In the metropolis itself you can also see the processes of concentration of residents in its central part. As part of the population growth in warszawski stołeczny region, observed in 2010–2019, 44.1% were new residents of Warsaw (90.5 thousand persons, i.e. an increase by 5.3%). In absolute terms, the highest growth was recorded in the gminas of Piaseczno (13.5 thousand persons), Żąbki (9.2 thousand) and Marki (8.6 thousand). If the increase in population is considered in relation to the number of inhabitants in 2010, the largest increase was recorded in Lesznowola (by 38.9%), Wieliszew (by 34.7%), Żąbki (by 32.3%) and Marki (by 32.0%).

Mapa 9. Zmiana liczby ludności w latach 2010–2019 Stan w dniu 31 grudnia

Map 9. Population change in 2010–2019
As of 31 December

Inaczej sytuacja wygląda na peryferiach metropolii, gdzie liczba ludności maleje. Zauważalny jest przede wszystkim trend wyludniania się pasa gmin leżących przy wschodniej granicy RWS takich jak: Strachówka (o -7,0% w stosunku do 2010 r.), Kałuszyn (o -3,8%), Jadów (o -3,4%), Latowicz (o -2,0%), Cegłów (o -2,5%), Mrozy (o -0,3%) i Dobrze (o -0,8%). Również w zachodniej części regionu warszawskiego stołecznego znajdują się gminy, które w ciągu ostatnich lat zanotowały ubytek ludności, np. Zakroczym (o -3,9%) i Podkowa Leśna (o -2,7%). Nie stanowią one jednak zwartej obszar. Ponadto wśród gmin Warszawskiego Obszary Funkcjonalnego znaczny ubytek ludności odnotowano również w Żyrardowie (o -4,3% w stosunku do 2010 r.).

Przyrost naturalny w 2019 r. we wszystkich analizowanych przekrojach terytorialnych był dodatni, ale jego wartość była bardzo niska (od 0,35‰ w woj. mazowieckim do 1,40‰ dla RWS). Gminy wchodzące w skład RWS dzielą się niemal po połowie na te, w których wartości tego wskaźnika są dodatnie i te w których jego wartość jest ujemna. Najniższe wartości zanotowano w Cegłowie (-7,03‰), Pomiechówku (-6,08‰), Strachówce (-5,86‰) i Konstancinie-Jeziornej (-5,19‰). Najwyższe zaś w gminach: Żąbki (11,26‰), Lesznowola (9,84‰), Marki (7,67‰) i Kobyłka (6,10‰).

Wartość wskaźnika salda migracji wskazuje, że metropolia warszawska jest postrzegana jako atrakcyjne miejsce zamieszkania. Wartość wskaźnika zarówno dla RWS (+7,84‰), dla WOF (+8,01‰), jak i dla m.st. Warszawy (+5,74‰) jest znacząco wyższa niż wartość dla całego województwa (+3,34‰). Tylko 14,3% gmin wchodzących w skład RWS ma ujemne wartości salda migracji. Większość z nich leży we wschodniej części RWS (poza WOF).

Także saldo migracji zagranicznych wykazuje wartości dodatnie, jednak są to wartości nie przekraczające 1‰ we wszystkich przekrojach terytorialnych. Migrantów zagranicznych przyciąga głównie Warszawa.

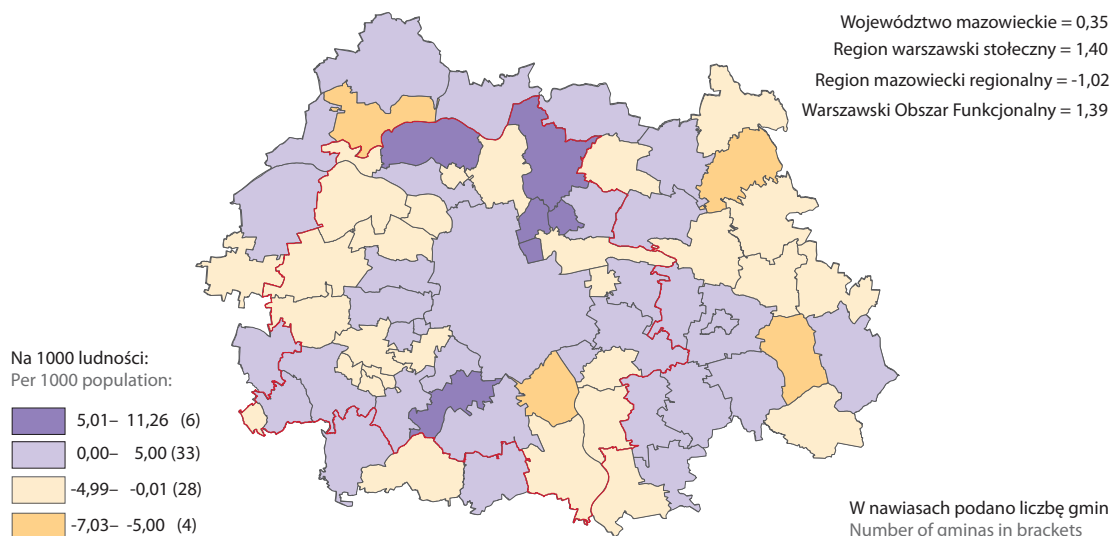
The situation is different in the outskirts of the metropolis, where the population decreases. The trend of depopulation of the gminas located on the eastern border of warszawski stołeczny region is noticeable, such as: Strachówka (by -7.0% compared to 2010), Kałuszyn (by -3.8%), Jadów (by -3.4%), Latowicz (by -2.0%), Cegłów (by -2.5%), Mrozy (by -0.3%) and Dobrze (by -0.8%). Also in the western part of warszawski stołeczny region there are gminas that have experienced a decline in population in recent years, e.g. Zakroczym (by -3.9%) and Podkowa Leśna (by -2.7%). However, they are not a compact area. Moreover, among the gminas of the Warsaw Functional Area, a significant decrease in population was also recorded in Żyrardów (by -4.3% compared to 2010).

The natural increase in 2019 in all analyzed territorial cross-sections was positive, but its value was very low (from 0.35‰ in Mazowieckie Voivodship to 1.40‰ for warszawski stołeczny region). The gminas included in warszawski stołeczny region are almost half divided into those in which the values of this indicator are positive and those in which its value is negative. The lowest values were recorded in Cegłów (-7.03‰), Pomiechówek (-6.08‰), Strachówka (-5.86‰) and Konstancin-Jeziorna (-5.19 ‰). The highest in the following gminas: Żąbki (11.26‰), Lesznowola (9.84‰), Marki (7.67‰) and Kobyłka (6.10‰).

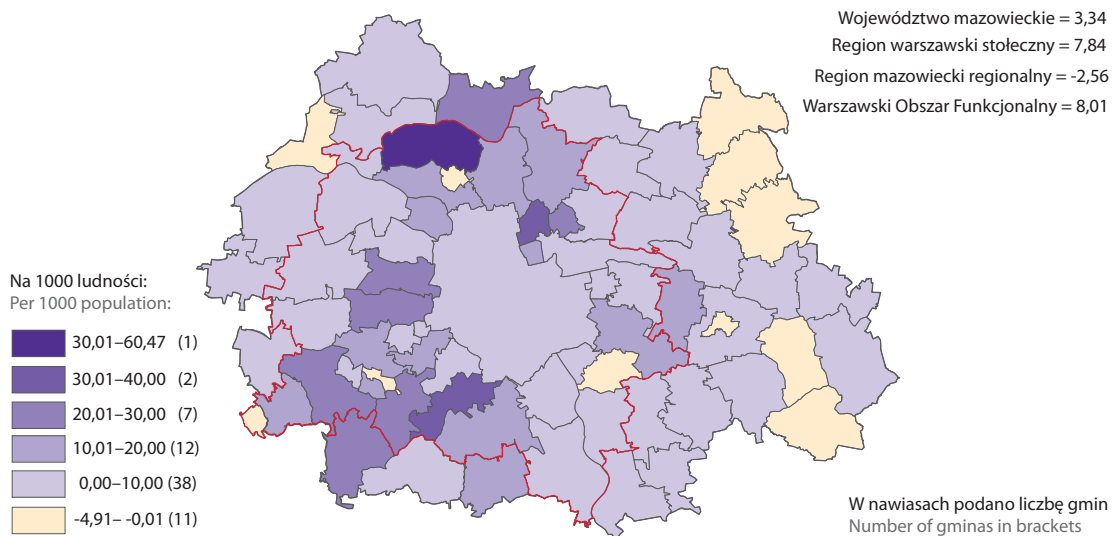
The value of the net migration indicator indicates that the Warsaw metropolis is perceived as an attractive place to live. The value of the indicator both for warszawski stołeczny region (+ 7.84‰), for WOF (+ 8.01‰) and for m.st. Warszawa (+ 5.74‰) is significantly higher than the value for the entire voivodship (+ 3.34‰). Only 14.3% of gminas included in warszawski stołeczny region have negative values of the net migration. Most of them are located in the eastern part of warszawski stołeczny region (except WOF).

Also, the net international migration shows positive values, but these values do not exceed 1‰ in all territorial breakdowns. Foreign migrants are mainly attracted by Warsaw.

Mapa 10. Przyrost naturalny w 2019 r.
Map 10. Natural increase in 2019

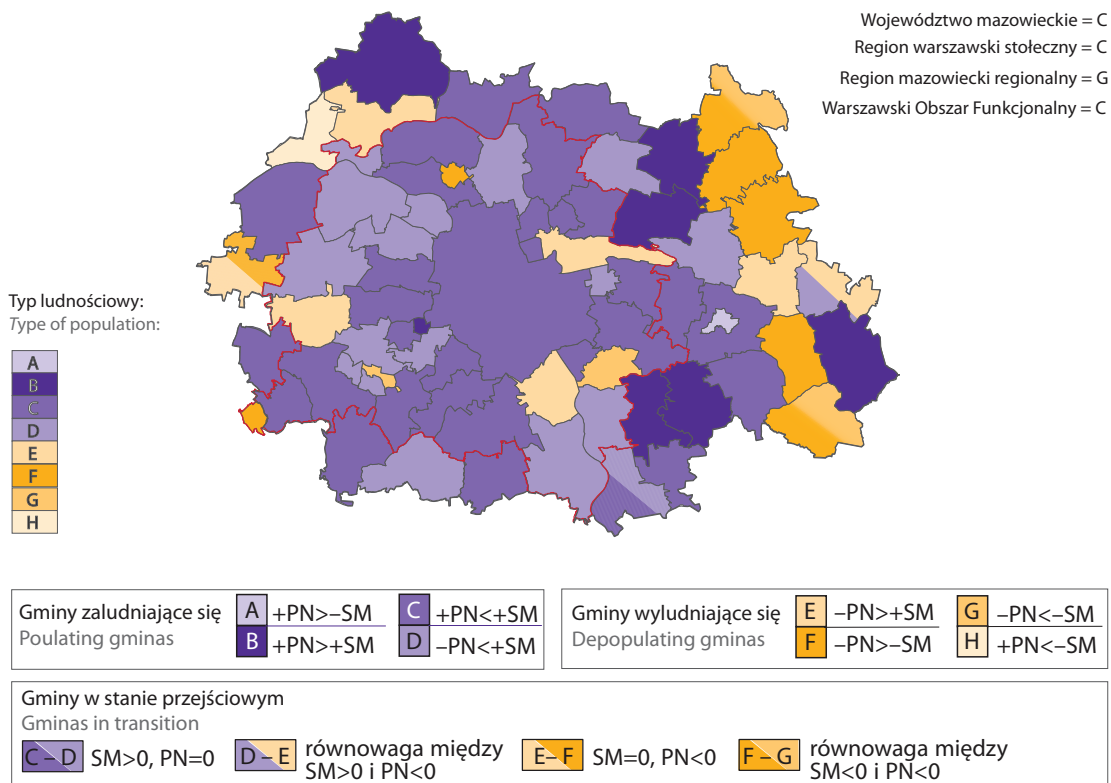
Mapa 11. Saldo migracji stałej w 2019 r.
Map 11. Net permanent migration in 2019

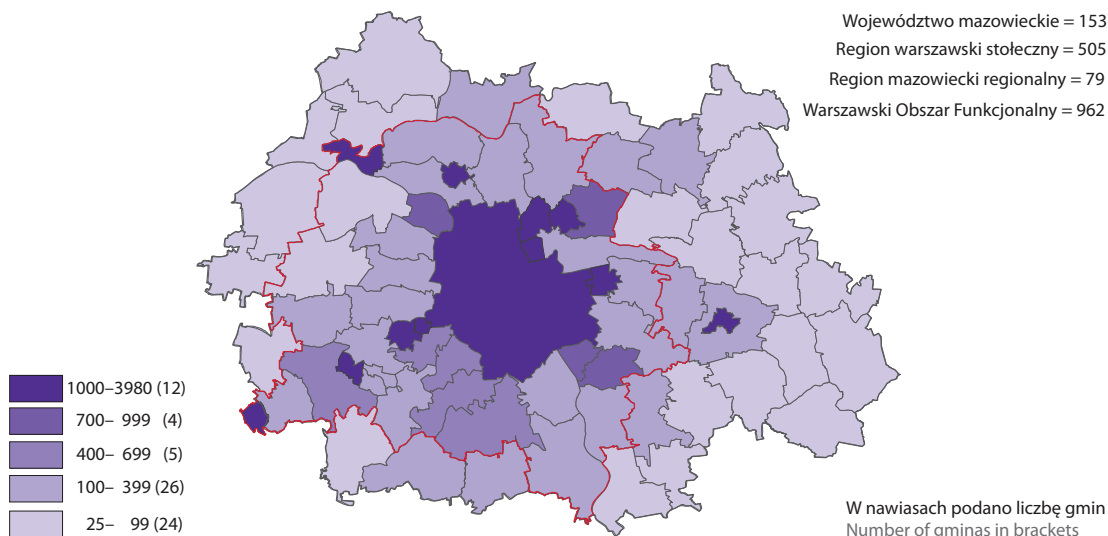
Wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji pozwalają zaklasyfikować poszczególne jednostki według metody Webba, która wyróżnia gminy tracące i zyskujące mieszkańców oraz zidentyfikować wpływ poszczególnych zjawisk na generalną tendencję. Typologia potwierdza wcześniejsze opisy zjawisk cząstkowych. Większość gmin RWS (54 z 70) zaludnia się, a decydujący wpływ na to ma dodatnie saldo migracji (w większości gmin poparte niewielkim, ale także dodatnim przyrostem naturalnym). Wyludniające się gminy skoncentrowane są przede wszystkim przy wschodniej granicy RWS (Strachówka, Dobrze, Cegłów) ale występują także w innych jego częściach (Zakroczym, Pomiechówek).

The values of natural increase and net migration allow to classify individual units according to the Webb method, which distinguishes gminas losing and gaining inhabitants, and to identify the influence of particular phenomena on the general tendency. Typology confirms previous descriptions of partial phenomena. Most of the gminas of warszawski stołeczny region (54 out of 70) are populated, and the decisive influence on this is the positive net migration (in most gminas it is supported by a small but also positive natural increase). The depopulating gminas are concentrated mainly on the eastern border of warszawski stołeczny region (Strachówka, Dobrze, Cegłów), but also occur in other parts of the region (Zakroczym, Pomiechówek).

Mapa 12. Typy rozwoju ludnościowego według metody Webba w 2019 r.
Map 12. Demographic types by the Webb's method in 2019

**Mapa 13. Ludność na 1 km² w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**
Map 13. Population per 1 km² in 2019
As of 31 December

Gęstość zaludnienia potwierdza koncentrację ludności w centralnej części regionu warszawskiego stołecznego. Średnia gęstość zaludnienia w województwie wynosiła 153 osoby na 1 km², w RWS – 505 osób na 1 km², zaś w WOF – 962 osoby na 1 km². W Warszawskim Obszarze Funkcjonalnym znajduje się 10 gmin, gdzie gęstość zaludnienia przekracza 1 000 osób na 1 km², w tym w aż 5 z nich jest ona większa niż 3 000 osób na 1 km², tj. Legionowie (3 980), Piastowie (3 937), w Warszawie (3 462), Żąbkach (3 444) i Pruszkowie (3 247). Jediną gminą w RWS, leżącą poza granicami WOF, o równie wysokiej gęstości zaludnienia jest miasto Mińsk Mazowiecki (3 111).

Gminy o najniższych wartościach gęstości zaludnienia (mniej niż 60 osób na 1 km²) w metropolii to: Strachówka (25), Leoncin (36), Dobre (48), Kampinos (51), Osieck (53), Jakubów (59).

Wśród ludności obszaru metropolitalnego (RWS) w 2019 r. przeważały kobiety, które stanowiły 53,1% mieszkańców. Współczynnik feminizacji ukształtował się na poziomie 113 i był wyższy niż w województwie (109), ale niższy niż w WOF (114) i Warszawie (117).

The population density confirms the concentration of the population in the central part of warszawski stołeczny region. The average population density in the voivodship was 153 persons per 1 km², in warszawski stołeczny region – 505 persons per 1 km², and in WOF – 962 persons per 1 km². There are 10 gminas in the Warsaw Functional Area, where the population density exceeds 1 000 persons per 1 km², including as many as 5 of them with more than 3 000 persons per 1 km², i.e. Legionowo (3 980), Piastów (3 937), in Warsaw (3 462), Żąbki (3 444) and Pruszków (3 247). The town of Minsk Mazowiecki (3 111) is the only gmina in warszawski stołeczny region, located outside the WOF, with an equally high population density.

The gminas with the lowest population density values (less than 60 persons per 1 km²) in the metropolis are: Strachówka (25), Leoncin (36), Dobre (48), Kampinos (51), Osieck (53), Jakubów (59).

In 2019, the population of the metropolitan area (RWS) was dominated by women, who constituted 53.1% of the population. The femininity ratio was 113 and was higher than in the voivodship (109), but lower than in WOF (114) and Warsaw (117).

Współczynnik obciążenia demograficznego

jest to stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Jako nieprodukcyjny przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny); wiek produkcyjny to 18-59/64 lata (18-59 lat - dla kobiet i 18-64 lata - dla mężczyzn).

Age dependency ratio

it is the ratio of the number of people in non-working age to the number of people in working age.

Non-productive age is 0-17 years (pre-working age) and 60 years and over for women and 65 years and over for men (post-working age); The production age is 18-59 / 64 years (18-59 years for women and 18-64 years for men).

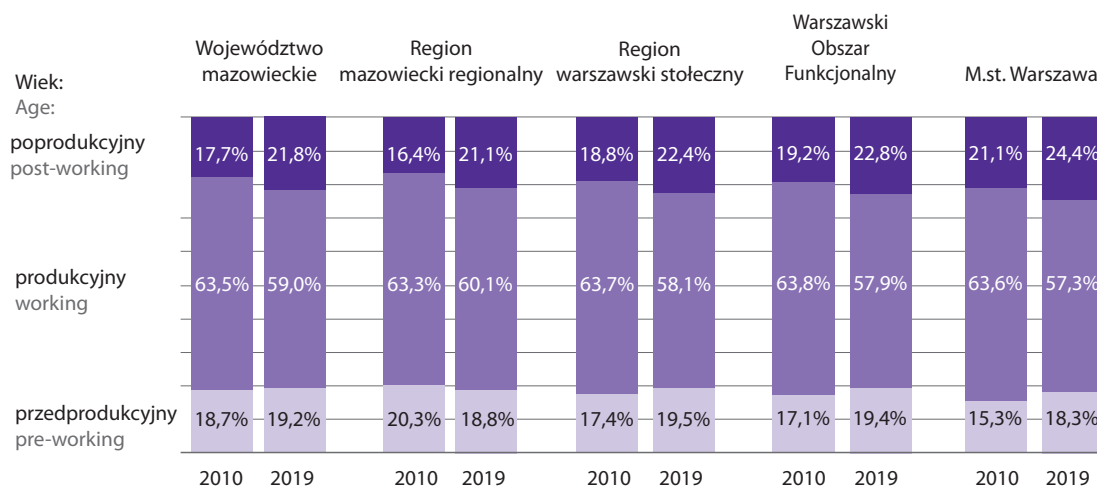
Tablica 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Table 4. Population by economic age groups

Wyszczególnienie Specification	Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Wiek: Age:				
przedprodukcyjny pre-working age	2010	502 549	484 837	987 386
	2015	547 388	447 014	994 402
	2018	588 250	440 987	1 029 237
	2019	601 709	439 841	1 041 550
produkcyjny working age	2010	1 835 824	1 511 168	3 346 992
	2015	1 812 415	1 470 283	3 282 698
	2018	1 792 102	1 424 106	3 216 208
	2019	1 792 865	1 405 608	3 198 473
poprodukcyjny post-working age	2010	541 672	391 022	932 694
	2015	627 679	444 335	1 072 014
	2018	677 192	480 775	1 157 967
	2019	690 993	492 152	1 183 145
Współczynnik obciążenia demograficznego Age dependency ratio	2010	57	58	57
	2015	65	61	63
	2018	71	65	68
	2019	72	66	70

Wykres 3. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku Stan w dniu 31 grudnia

Chart 3. Structure of population by economic age groups
As of 31 December

Niepokojącym zjawiskiem jest dość znaczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do 2010 r. W województwie mazowieckim w 2019 r. wyniósł on 21,8% (wzrost o 4,1 p. proc. w stosunku do 2010 r.). W centralnej części województwa udział osób w wieku poprodukcyjnym jest jeszcze wyższy – w RWS jest to 22,4% (wzrost o 3,6 p. proc.), w WOF – 22,8% (wzrost o 3,6 p. proc.) zaś dla m.st. Warszawy ich udział wyniósł 24,4% (wzrost o 3,3 p. proc. w stosunku do 2010 r.). Spośród gmin RWS jeszcze wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym zanotowały gminy Podkowa Leśna (28,1%) oraz Piastów (25,5%).

W stosunku do 2010 r. we wszystkich gminach RWS zaobserwowano wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem. W 20 z nich wyniósł on 5 lub więcej punktów procentowych. Przy czym największy wzrost zaobserwowano w Legionowie (o 7,6 p. proc.), Karczewie (o 7,2 p. proc.), Piastowie (o 7,0 p. proc.) i Nowym Dworze Mazowieckim (o 6,6 p. proc.).

Jednocześnie, również we wszystkich analizowanych przekrojach, dostrzegalny jest wzrost liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym, jednak zarówno ich udział w populacji, jak i wielkość zaobserwowanej zmiany były mniejsze niż w przypadku grupy osób w wieku poprodukcyjnym. Największy udział tej grupy charakteryzuje woj. mazowieckie (19,2% w 2019 r., wzrost o 0,5 p. proc. w stosunku do 2010 r.), a najniższy m.st. Warszawę (18,3%, wzrost o 3,0 p. proc.). Najwyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zaobserwowano w gminie Lesznowola (27,8%).

A disturbing phenomenon is the quite significant increase in the share of post-working age population compared to 2010. In Mazowieckie Voivodship in 2019 it amounted to 21.8% (an increase by 4.1 pp compared to 2010). In the central part of the voivodship, the share of post-working age population is even higher – in warszawski stołeczny region it is 22.4% (an increase by 3.6 pp), in WOF – 22.8% (an increase by 3.6 pp) and for m.st. Warszawa, their share amounted to 24.4% (an increase by 3.3 pp compared to 2010). Among the gminas of warszawski stołeczny region, an even higher share of the post-working age population was recorded in the gminas of Podkowa Leśna (28.1%) and Piastów (25.5%).

Compared to 2010, an increase in the share of the post-working age population in the total population was observed in all gminas of warszawski stołeczny region. In 20 of them, it was 5 pp or more. The highest increase was observed in Legionowo (by 7.6 pp), Karczew (by 7.2 pp), Piastów (by 7.0 pp) and Nowy Dwór Mazowiecki (by 6.6 pp).

At the same time, also in all analyzed cross-sections, an increase in the number of pre-working age population is noticeable, but both their share in the population and the size of the observed change were smaller than in the case of the group of post-working age population. The largest share of this group is characteristic of Mazowieckie Voivodship (19.2% in 2019, an increase by 0.5 pp compared to 2010), and the lowest m.st. Warszawa (18.3%, an increase by 3.0 pp). The highest share of the pre-working age population was observed in the Lesznowola gmina (27.8%).

Powyższe zjawiska przekładają się na wskaźnik obrazujący proces starzenia się społeczeństwa, tj. relacji osób starszych (grupa wiekowa 65 lat i więcej) do dzieci (0–14 lat). Zarówno w skali województwa, metropolii, jak i Warszawy grupa osób starszych jest liczniejsza (na 100 dzieci przypada odpowiednio 110 osób starszych w woj. mazowieckim, 111 – w RWS, 113 – w WOF i aż 129 w Warszawie). Jednocześnie w metropolii występują gminy, o bardziej korzystnej strukturze demograficznej, w których na 100 dzieci przypada niespełna 60 osób w wieku 65+ (Lesznowola, Ząbki, Marki, Jabłonna, Radzymin).

Ze względów gospodarczych istotny jest także poziom współczynnika obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2019 roku kształtował się on następująco: województwo mazowieckie – 70, RWS – 72, WOF – 73 i m.st. Warszawa – 75. Najniższe (najlepsze dla bieżącej sytuacji gospodarczej) wartości wskaźnika zanotowano w gminie wiejskiej Mińsk Mazowiecki (60), Zakroczym i Nasielsk (po 61). Z drugiej strony w 18 gminach metropolii jego wartość przekroczyła 70. Poza wspomnianą wcześniej Warszawą najwyższe wartości zanotowano w Podkowie Leśnej (87), Piastowie (77) oraz w Legionowie i Józefowie (po 76).

W analizowanej perspektywie czasowej zanotowano istotny wzrost wartości tego wskaźnika, co należy uznać za trend niekorzystny. W stosunku do 2010 r. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrosła o 13 w województwie mazowieckim, o 15 w RWS i o 18 w Warszawie.

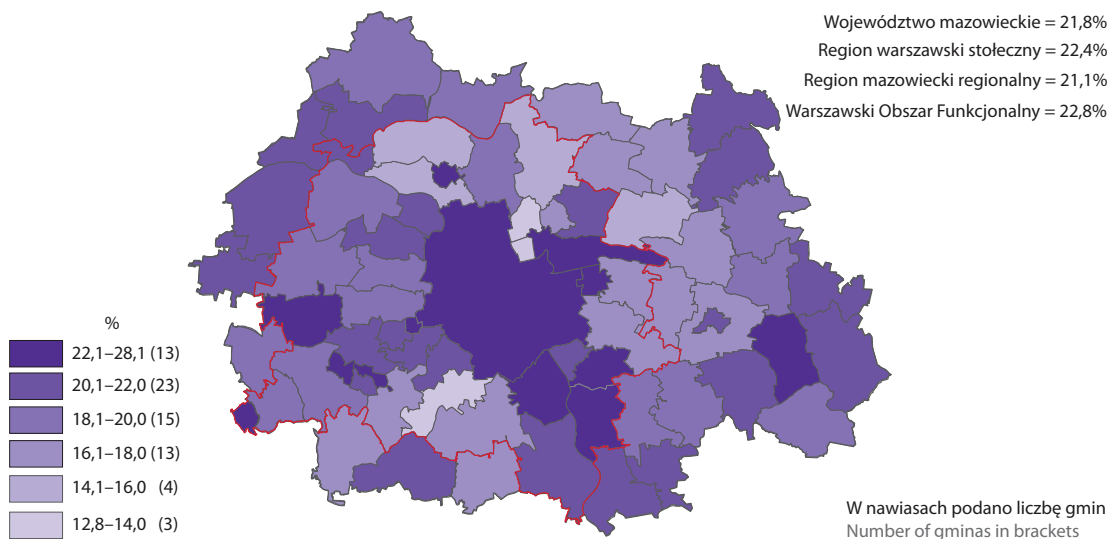
The above phenomena translate into an indicator showing the aging process of the society, i.e. the ratio of older people (age group 65 and more) to children (0–14 years). Either in the voivodship, metropolitan area and Warsaw, the group of older persons is larger (per 100 children there are 110 older persons in Mazowieckie Voivodship, 111 – in warszawski stołeczny region, 113 – in WOF and as many as 129 in Warsaw). At the same time, there are gminas in the metropolis with a more favourable demographic structure, in which there are less than 60 persons aged 65+ per 100 children (Lesznowola, Ząbki, Marki, Jabłonna, Radzymin).

For economic reasons, the level of the age dependency ratio, i.e. the number of non-working age population per 100 persons of working age, is also important. In 2019, it was as follows: Mazowieckie Voivodship – 70, warszawski stołeczny region – 72, WOF – 73 and m.st. Warszawa – 75. The lowest (best for the current economic situation) values of the index were recorded in the rural gmina of Mińsk Mazowiecki (60), Zakroczym and Nasielsk (61 each). On the other hand, in 18 gminas of the metropolis its value exceeded 70. Apart from the aforementioned Warsaw, the highest values were recorded in Podkowa Leśna (87), Piastów (77) as well as in Legionowo and Józefów (76 each).

In the analyzed time perspective, a significant increase in the value of this indicator was noted, which should be considered an unfavourable trend. Compared to 2010, the number of non-working age population per 100 persons of working age increased by 13 in Mazowieckie Voivodship, by 15 in warszawski stołeczny region and by 18 in Warsaw.

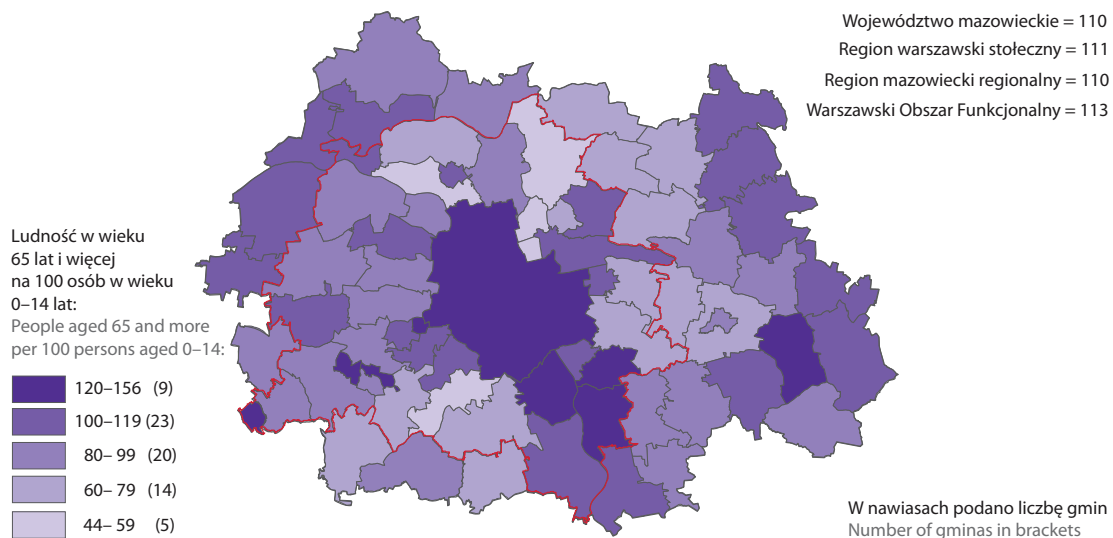
Mapa 14. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 14. Share of working age population in the total population in 2019
As of 31 December

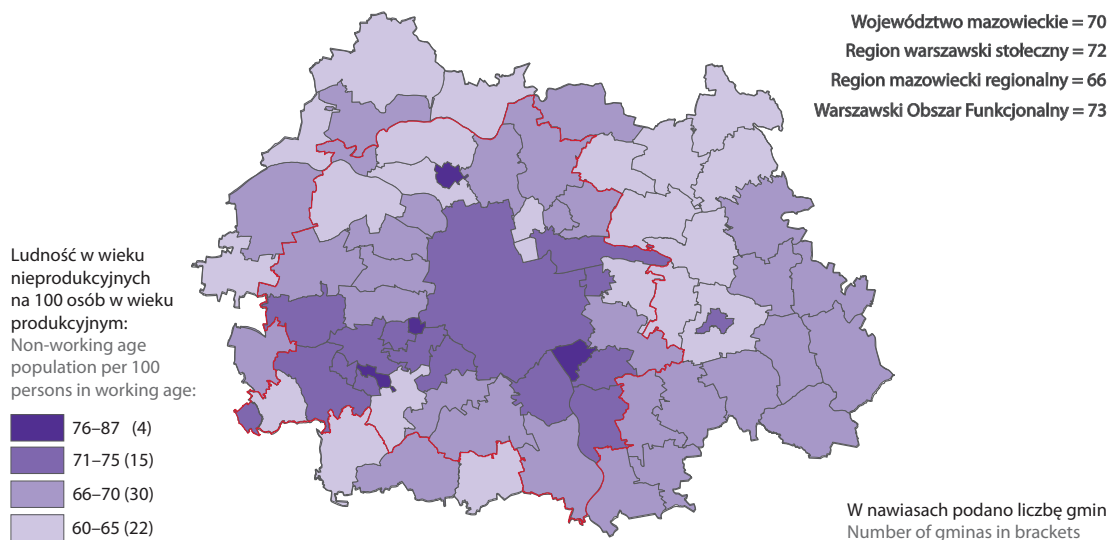
**Mapa 15. Relacja osób starszych do dzieci w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 15. Ratio of elderly persons to children in 2019
As of 31 December

**Mapa 16. Współczynnik obciążenia demograficznego w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 16. Age dependency ratio in 2019
As of 31 December

Rozdział 4. Chapter 4.

Edukacja i wychowanie Education

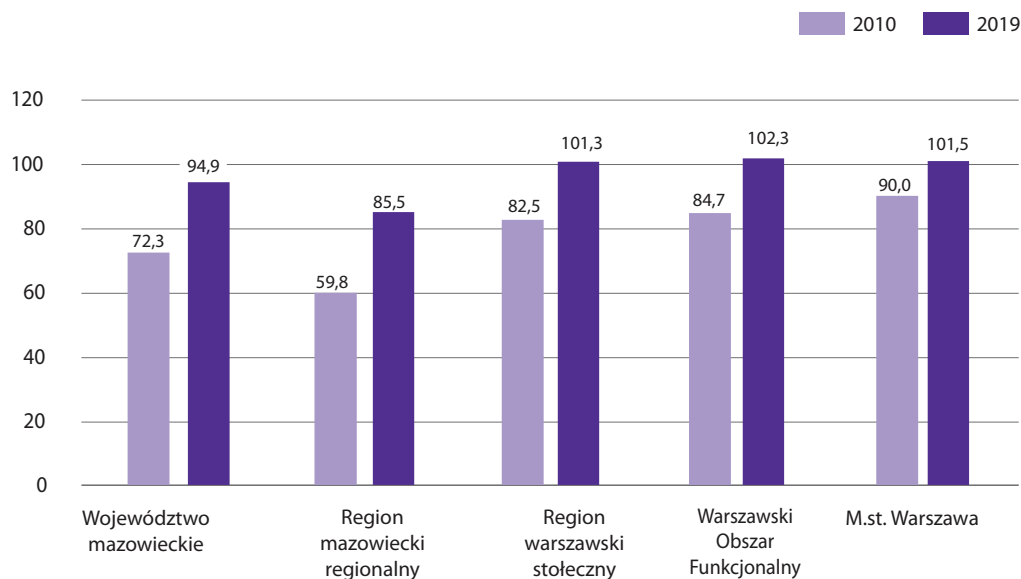
Pierwszym etapem kształcenia w polskim systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne, które realizowane jest w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w punktach przedszkolnych i zespołach wychowania przedszkolnego.

W roku szkolnym 2019/20 r. w regionie warszawskim stołecznym (RWS) funkcjonowało 2151 placówek wychowania przedszkolnego (wzrost o 1,4% w porównaniu z rokiem poprzednim), przy czym przedszkola stanowiły 2/3 wszystkich jednostek oferując 111,8 tys. miejsc. Ponad połowa (52,6%) placówek wychowania przedszkolnego na terenie RWS zlokalizowana była w Warszawie, a w dyspozycji stołecznych przedszkoli znajdowało się 58,7% wszystkich miejsc w regionie. Natomiast w pozostałej części województwa dzieci mogły uczęszczać do 1532 placówek, z czego 43,3% stanowiły przedszkola. W WOF było 1939 placówek, w tym 1350 przedszkoli).

The first stage of education in the Polish education system is pre-primary education, which is carried out in nursery schools, pre-primary sections in primary schools, as well as in pre-primary centres and pre-primary education units.

In the 2019/20 school year, there were 2151 pre-primary education establishments in warszawski stołeczny region (an increase by 1.4% compared to the previous year), with nursery schools accounting for 2/3 of all units, offering 111.8 thousand places. More than half (52.6%) of pre-primary education establishments in warszawski stołeczny region were located in Warsaw, and 58.7% of all places in the region were at the disposal of Warsaw's nursery schools. On the other hand, in the remaining part of the voivodship, children could attend 1532 establishments, 43.3% of which were nursery schools. There were 1939 establishments in the Warsaw Functional Area, including 1350 nursery schools).

Wykres 4. Odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym
Chart 4. Percentage of children aged 3–6 covered by pre-primary education

W województwie na 100 miejsc w przedszkolach przypadało średnio 137 mazowieckich dzieci w wieku od 3 do 6 lat, przy czym w regionie warszawskim stołecznym wskaźnik ten był znacznie niższy (124) niż w pozostałej części województwa (160). W Warszawskim Obszarze Funkcyjnym wartość omawianego wskaźnika wyniosła 119. We wszystkich omawianych jednostkach liczba dzieci przypadająca na 100 miejsc była znacznie wyższa niż w roku 2018 (odpowiednio o: 21, 25, 6, 24).

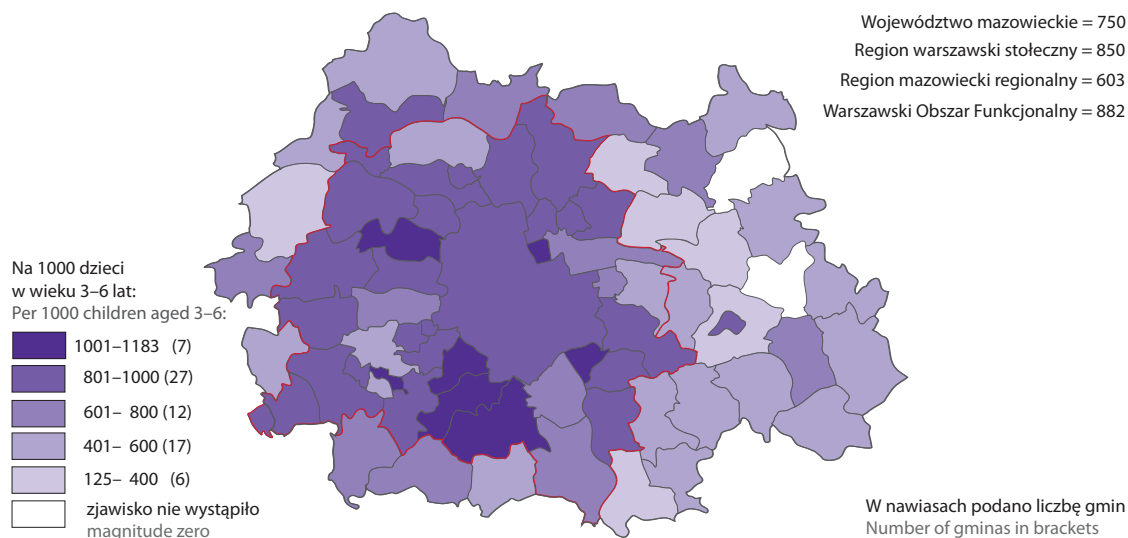
W roku szkolnym 2019/20 wychowaniem przedszkolnym w RWS objętych było 144,6 tys. dzieci, tj. o 0,8% więcej niż rok wcześniej. Do placówek wychowania przedszkolnego w regionie warszawskim stołecznym uczęszczało 101,3% ogółu dzieci w wieku 3–6 lat wobec 85,5% w regionie mazowieckim regionalnym. W porównaniu z 2010 r. odsetek ten wzrósł zarówno w obszarze metropolitalnym (RWS) jak i w regionie mazowieckim regionalnym – odpowiednio o 18,8 p. proc. i 25,7 p. proc. Należy zwrócić uwagę, że zarówno w całej metropolii, jak i w Warszawskim Obszarze Funkcyjnym oraz w Warszawie omawiany wskaźnik przewyższył 100%, co świadczy o tym, że w jednostkach tych do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczały również dzieci spoza ich terenu.

In the voivodship, per 100 places in nursery schools, there were on average 137 Mazovian children aged 3 to 6 years, while in warszawski stołeczny region this indicator was much lower (124) than in the rest of the voivodship (160). In the Warsaw Functional Area, the value of this indicator was 119. In all the discussed units, the number of children per 100 places was much higher than in 2018 (by: 21, 25, 6, 24, respectively).

In the 2019/20 school year, 144.6 thousand children were covered by pre-primary education in warszawski stołeczny region, i.e. 0.8% more than the year before. 101.3% of all children aged 3-6 attended pre-primary education establishments in warszawski stołeczny region, compared to 85.5% in mazowiecki regional region. Compared to 2010, this percentage increased both in the metropolitan area (RWS) and in mazowiecki regional region – by 18.8 pp and 25.7 pp, respectively. It should be noted that both in the entire metropolis, as well as in the Warsaw Functional Area and in Warsaw, the discussed indicator exceeded 100%, which proves that children from outside of their area also attended pre-primary education establishments in these units.

Mapa 17. Dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2019/2020 Stan na początku roku szkolnego

Map 17. Children in pre-primary education in the 2019/2020 school year
As of the beginning of the school year

Powyższe koresponduje z rozkładem przestrzennym wskaźnika „dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2019/2020 na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat”. Wartości w granicach 801–1000 odnotowano w 26 gminach RWS, z czego 24 należy do WOF. W 7 gminach (w większości graniczących ze stolicą) wartość wskaźnika przekroczyła 1000, tj. w: Podkowie Leśnej, Izabelinie, Józefowie, Ząbkach, Raszynie, Piasecznie oraz Lesznowoli. Związane jest to z faktem, że część dzieci uczęszczających tu do przedszkoli pochodziła z pobliskich gmin, w których brakuje miejsc w tego typu placówkach lub była dowożona przez rodziców pracujących w Warszawie i gminach ościennych.

Jednocześnie zauważalne jest, że – inaczej niż w poprzednich latach – we wszystkich przekrojach terytorialnych z wyjątkiem regionu mazowieckiego regionalnego, globalna liczba dostępnych miejsc w przedszkolach jest niższa niż liczba dzieci do nich uczęszczających. Na początku roku szkolnego 2019/2020 w RWS, WOF i Warszawie przypadało 108 dzieci na 100 miejsc (o 20 więcej niż w 2018 r.), w województwie mazowieckim – 105 (o 16 więcej), zaś w regionie mazowieckim regionalnym – 99 (o 6 więcej).

W roku szkolnym 2019/20 na terenie województwa mazowieckiego działały 1932 szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży, do których uczęszczało 467,4 tys. uczniów, tj. o 1,0% więcej niż rok wcześniej. Ponad 43% szkół podstawowych w województwie zlokalizowanych było w RWS (835 szkół), a uczęszczające do nich dzieci stanowiły 58,8% wszystkich uczniów w województwie. W WOF placówek tego typu było 711 (36,8%) – uczęszczało do nich 53,7% mazowieckich uczniów, z czego w samej Warszawie 400 szkół (20,7%), do których chodziło 31,1% uczniów szkół podstawowych w województwie.

Średnia wielkość oddziału szkolnego była bardziej zróżnicowana niż w poprzednim roku – w regionie warszawskim stołecznym, WOF i w Warszawie wskaźnik ten wynosił 19, natomiast w pozostałej części województwa (region mazowiecki regionalny) był on niższy – 15. W gminach RWS różnice w liczbie uczniów przypadających na oddział były jeszcze bardziej widoczne – wskaźnik przyjmował wartości od 12 do 23.

Wskaźniki skolaryzacji wskazują na to, że uczniowie często uczęszczają do szkół w innej gminie niż ta, w której formalnie mieszkają. Zjawisko to, było szczególnie widoczne w gminach graniczących ze stolicą. Najpopularniejszymi kierunkami dojazdów w WOF były: Podkowa Leśna, Sulejówkę, Lesznowola, Zielonka, Milanówek, Piastów, a poza WOF: gminy Siennica i Stanisławów oraz miasto Mińsk Mazowiecki. Dojeżdżającymi są przede wszystkim uczniowie pobliskich gmin wiejskich.

The above corresponds to the spatial distribution of the indicator „children in nursery schools in the 2019/2020 school year per 1000 children aged 3-6”. Values within the range of 801–1000 were recorded in 26 gminas of warszawski stołeczny region, of which 24 belong to the Warsaw Functional Area. In 7 gminas (mostly adjacent to the capital city) the value of the indicator exceeded 1000, i.e. in Podkowa Leśna, Izabelin, Józefów, Ząbki, Raszyn, Piaseczno and Lesznowola. This is due to the fact that some of the children attending nursery schools here came from nearby gminas where there are no places in such facilities, or they were brought by parents working in Warsaw and neighbouring gminas.

At the same time, it is noticeable that – unlike in previous years – in all territorial breakdowns, except for mazowiecki regional region, the global number of places available in nursery school is lower than the number of children attending them. At the beginning of the 2019/2020 school year, there were 108 children per 100 places in warszawski stołeczny region, Warsaw Functional Area and Warsaw (20 more than in 2018), in Mazowieckie Voivodship – 105 (by 16 more), and in mazowiecki regional region – 99 (by 6 more).

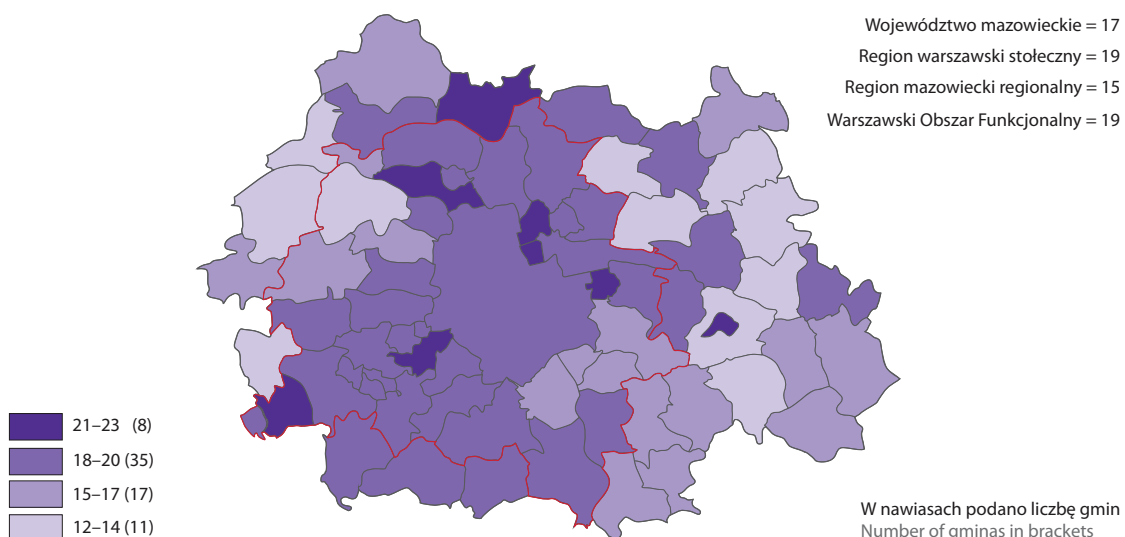
In the 2019/20 school year, there were 1932 primary schools for children and youth in Mazowieckie Voivodship, attended by 467.4 thousand pupils, i.e. 1.0% more than the year before. Over 43% of primary schools in the voivodship were located in warszawski stołeczny region (835 schools), and the children attending them constituted 58.8% of all pupils in the voivodship. There were 711 institutions of this type in Warsaw Functional Area (36.8%) – 53.7% of Mazovian students attended them, of which 400 in Warsaw alone (20.7%) attended by 31.1% of primary school pupils in the voivodship.

The average size of a school section was more varied than in the previous year – in warszawski stołeczny region, the Warsaw Functional Area and Warsaw, this indicator was 19, while in the rest of the voivodship (mazowiecki regionalny region) it was lower – 15. In gminas of warszawski stołeczny region, the differences in the number of pupils per section was even more visible – the indicator took values from 12 to 23.

The enrollment rates indicate that students often attend schools in a gmina other than the one in which they formally live. This phenomenon was particularly visible in the gminas bordering the capital. The most popular directions of travel in the Warsaw Functional Area were: Podkowa Leśna, Sulejówkę, Lesznowola, Zielonka, Milanówek, Piastów, and outside the WOF: the gminas of Siennica and Stanisławów and the town of Mińsk Mazowiecki. The commuters are mainly students of the nearby rural gminas.

Mapa 18.
Map 18.

Uczniowie^a szkół podstawowych przypadający na 1 oddział w roku szkolnym 2019/2020
Pupils^a primary schools per section in the 2018/2019 school year

^a W szkołach dla dzieci i młodzieży.
a In schools for children and youth.

Współczynnik skolaryzacji brutto

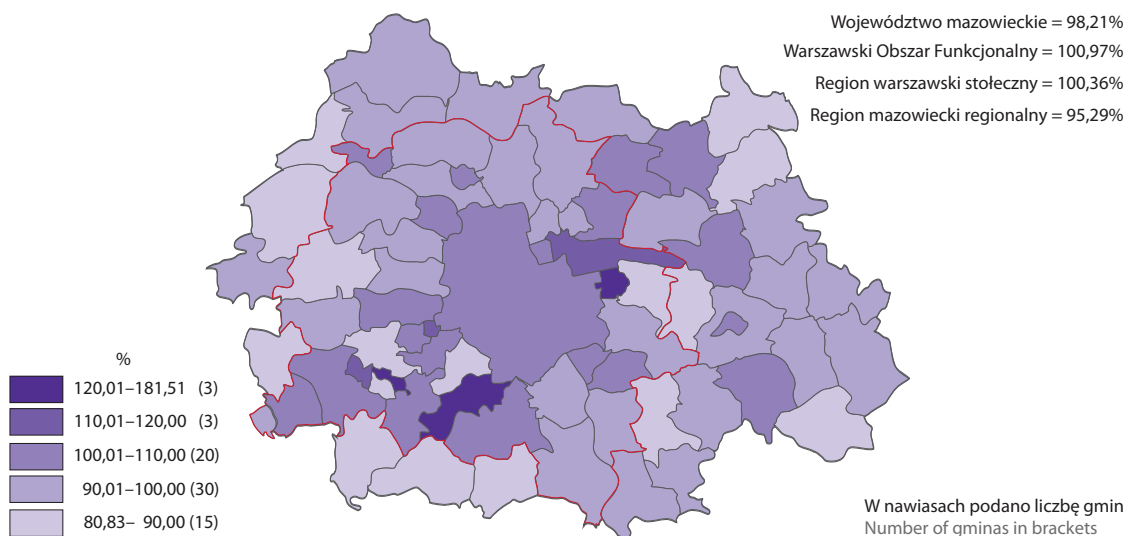
jest to stosunek liczby wszystkich osób uczących się na danym poziomie do całej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia wyrażony w procentach.

Gross enrolment rate

it is the ratio of the number of all learners at a given level to the total population of persons in the age nominally assigned to this level of education expressed as a percentage.

Mapa 19.
Map 19.

Współczynnik skolaryzacji brutto w 2019 r. (szkolnictwo podstawowe)
Gross enrolment rate in 2019 (primary schools)

Tablica 5. Szkoły
Table 5. Schools

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży Primary schools for children and youth	2010/11	635	1152	1787
	2015/16	705	1069	1774
	2018/19	828	1114	1942
	2019/20	835	1097	1932
Szkoły ponadgimnazjalne (łącznie ze specjalnymi i dla dorosłych) Upper secondary schools (including special and for adults)	2010/11	726	947	1673
	2015/16	585	730	1315
	2018/19	596	653	1249
	2019/20	609	640	1249

W roku szkolnym 2019/20 w województwie mazowieckim działało 1249 szkół ponadpodstawowych, do których uczęszczało 251,6 tys. uczniów. W stosunku do roku poprzedniego liczba omawianych szkół nie zmieniła się. W samym RWS było 609 szkół ponadpodstawowych, tj. o 13 więcej niż w 2018 roku, w których uczyło się 145,8 tys. osób. W WOF funkcjonowały 573 takie placówki, z czego w samej Warszawie – 391 kształcą odpowiednio 139,9 tys. i 107,3 tys. uczniów. We wszystkich przekrojach terytorialnych największy udział wśród poszczególnych typów szkół ponadpodstawowych miały licea ogólnokształcące (556 w województwie, z tego 319 w RWS), które od wielu lat cieszą się największą popularnością wśród absolwentów gimnazjów i szkół podstawowych. W roku szkolnym 2019/20 do tego typu szkół uczęszczało 60,7% ogółu uczniów na tym poziomie edukacji w regionie warszawskim stołecznym i 45,3% w regionie mazowieckim regionalnym. Zgodnie ze zmianami systemowymi w szkolnictwie w roku szkolnym 2019/20 w klasie pierwszej szkół ponadpodstawowych naukę rozpoczęli ostatni absolwenci gimnazjów oraz pierwsi absolwenci ośmioletnich szkół podstawowych. Skutkiem tego był znaczny wzrost liczby uczniów na tym poziomie edukacji – w obszarze metropolitalnym o 25,7% a w pozostałej części województwa o 10,0%.

Widoczne jest podążanie przez uczniów za jakością kształcenia – gminy charakteryzujące się wysokimi współczynnikami skolaryzacji odznaczają się także najwyższymi wynikami egzaminów. Dla 2019 r. na poziomie gmin możemy analizować wyniki egzaminu, który po raz pierwszy po wprowadzeniu zmian w systemie edukacji był pisany przez uczniów klas ósmych na zakończenie szkoły podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego wśród ostatnich absolwentów gimnazjów.

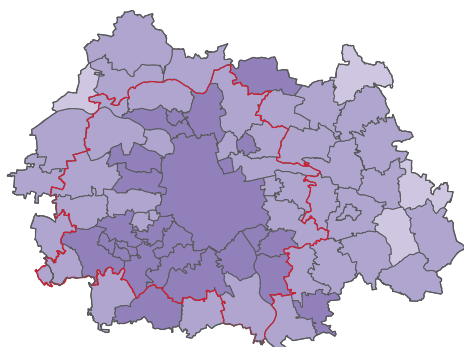
In the 2019/20 school year, there were 1249 post-primary schools in Mazowieckie Voivodship, attended by 251.6 thousand students. Compared to the previous year, the number of discussed schools has not changed. In warszawski stołeczny region alone, there were 609 post-primary schools, i.e. 13 more than in 2018, with 145.8 thousand students. There were 573 such institutions in Warsaw Functional Area, of which in Warsaw itself – 391, educating 139.9 thousand and 107.3 thousand students, respectively. In all territorial breakdowns, the highest share among individual types of post-primary schools was that of general secondary schools (556 in the voivodship, including 319 in warszawski stołeczny region), which for many years have been the most popular among lower secondary and primary school graduates. In the 2019/20 school year, 60.7% of all students at this level of education in warszawski stołeczny region and 45.3% in mazowiecki regional region attended this type of school. In line with the systemic changes in education, in the 2019/20 school year, the last graduates of lower secondary schools and the first graduates of eight-year primary schools started their education in the first grade of secondary schools. The result was a significant increase in the number of students at this level of education – in the metropolitan area by 25.7% and in the rest of the voivodship by 10.0%.

It is evident that students follow the quality of education – gminas characterized by high enrollment rates are also characterized by the highest exam results. For 2019, at the gmina level, we can analyze the results of the exam, which was written for the first time after the changes in the education system by eighth grade students at the end of primary school, and the lower secondary school exam conducted among the last graduates of lower secondary schools.

Mapa 20.
Map 20.

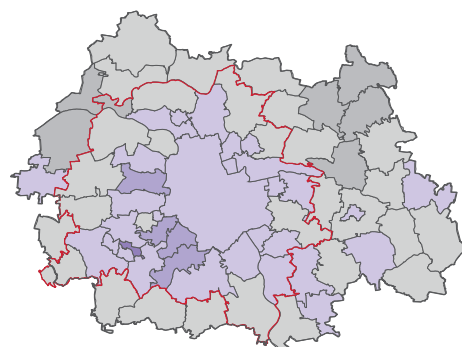
Średnie wyniki egzaminu (w %) uczniów kończących szkoły podstawowe w 2019 r.
Average results of the exam (in %) of pupils leaving lower primary schools in 2019

Język polski
Polish language

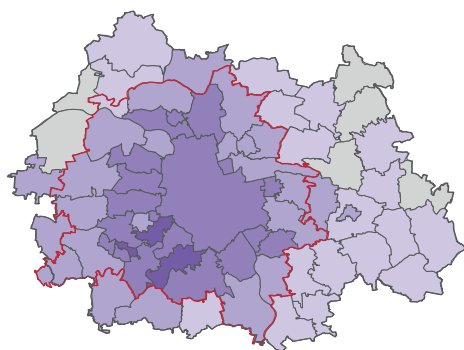
Województwo mazowieckie = 67,3%
Region warszawski stołeczny = 71,4%
Region mazowiecki regionalny = 61,8%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 72,1%

Matematyka
Mathematics

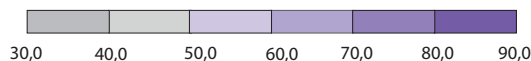

Województwo mazowieckie = 49,8%
Region warszawski stołeczny = 55,5%
Region mazowiecki regionalny = 42,2%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 56,5%

Język angielski^a
English language^a

Województwo mazowieckie = 64,5%
Region warszawski stołeczny = 72,8%
Region mazowiecki regionalny = 53,2%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 74,4%

^a Język angielski zdawało 97,7% uczniów piszących egzamin z języka obcego nowożytnego na terenie RWS.

U w a g a. Dane dotyczą uczniów piszących arkusz standardowy w sesji głównej w kwietniu i czerwcu.
Ź r ó d ł o: opracowano na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie.

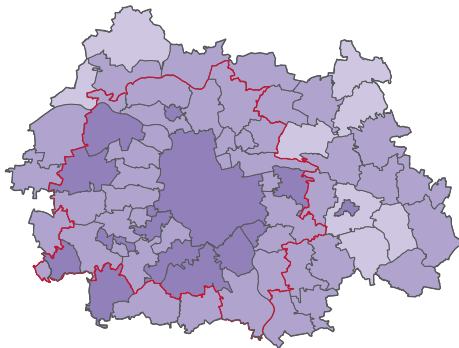
a English language was passed by 97,7% of persons writing a modern foreign language exam in the warszawski stołeczny region.

N o t e. Data refer to students writing the standard worksheet in the main session in April and June.
S o u r c e: compiled on the basis of data of the Regional Examination Board in Warsaw.

Mapa 21. Średnie wyniki egzaminu (w %) uczniów kończących gimnazja w 2019 r.
Map 21. Average results of the exam (in %) of pupils leaving lower secondary schools in 2019

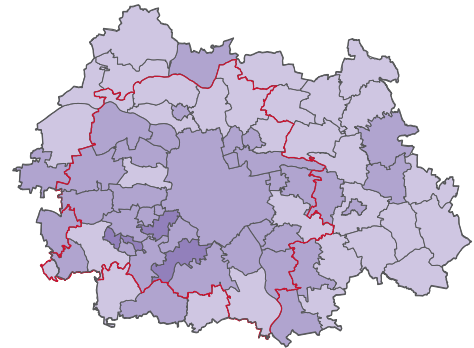
CZĘŚĆ HUMANISTYCZNA
HUMANISTIC COMPONENT

Język polski
Polish language

Województwo mazowieckie = 66,4%
Region warszawski stołeczny = 70,7%
Region mazowiecki regionalny = 61,5%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 71,2%

Historia i wiedza o społeczeństwie
History and civics

Województwo mazowieckie = 61,8%
Region warszawski stołeczny = 66,0%
Region mazowiecki regionalny = 56,8%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 66,7%

CZĘŚĆ MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZA
MATHEMATICAL AND NATURAL COMPONENT

Matematyka
Mathematics

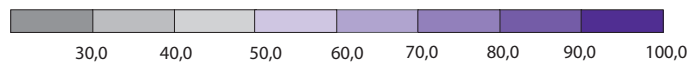

Województwo mazowieckie = 47,1%
Region warszawski stołeczny = 52,6%
Region mazowiecki regionalny = 40,5%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 53,6%

Przedmioty przyrodnicze
Natural sciences

Województwo mazowieckie = 52,2%
Region warszawski stołeczny = 56,3%
Region mazowiecki regionalny = 47,2%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 57,1%

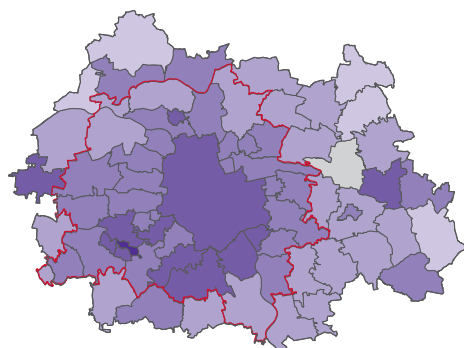

Mapa 21.
Map 21.

Średnie wyniki egzaminu (w %) uczniów kończących gimnazja w 2019 r. (dok.)
Average results of the exam (in %) of pupils leaving lower secondary schools in 2019 (cont.)

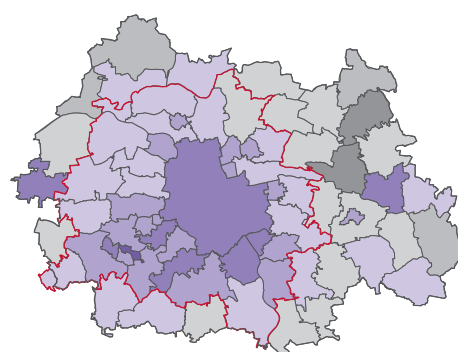
JĘZYK ANGIELSKI^a
ENGLISH LANGUAGE^a

Poziom podstawowy
Basic level

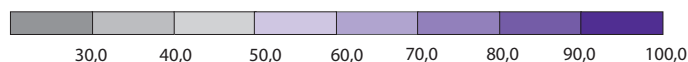

Województwo mazowieckie = 72,7%
Region warszawski stołeczny = 79,9%
Region mazowiecki regionalny = 63,1%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 81,1%

Poziom rozszerzony
Extended level

Województwo mazowieckie = 57,9%
Region warszawski stołeczny = 66,9%
Region mazowiecki regionalny = 45,9%
Warszawski Obszar Funkcjonalny = 68,4%

^a Język angielski wybrało 95,7% piszących egzamin z języka obcego nowożytnego na terenie RWS.

U w a g a. Dane dotyczą uczniów piszących arkusz standardowy w terminie głównym i dodatkowym w kwietniu i czerwcu.
Ź r ó ł o: opracowano na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie.

^a English language was chosen by 95,7% of persons writing a modern foreign language exam in the warszawski stołeczny region.

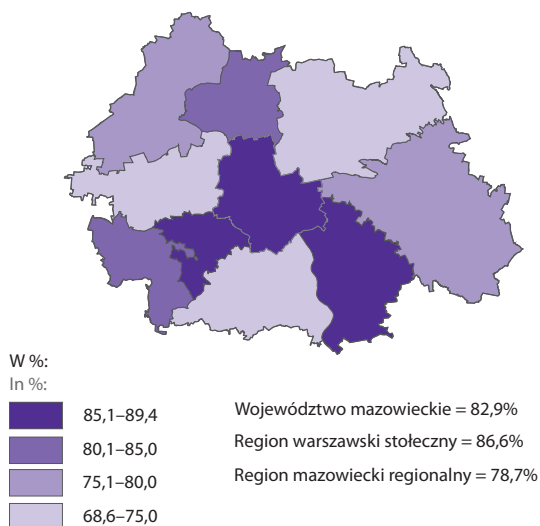
N o t e. Data refer to students writing a standard worksheet on the main and additional dates in April and June
S o u r c e: compiled on the basis of data of the Regional Examination Board in Warsaw.

Porównanie zdawalności oraz średnich wyników pisemnego egzaminu maturalnego z przedmiotów obowiązkowych w trzech przekrojach terytorialnych, tj.: województwo mazowieckie, RWS oraz Warszawa, wskazuje na przewagę stolicy pod względem osiągniętych wyników. Relatywnie lepszymi wynikami od średniej wojewódzkiej charakteryzowały się także powiaty położone na południe od Warszawy.

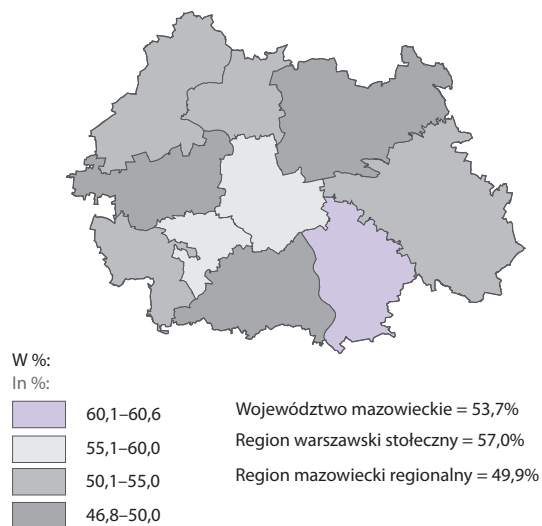
The comparison of the pass rate and the average results of the written matriculation examination in compulsory subjects in three territorial cross-sections, i.e. Mazowieckie Voivodship, warszawski stołeczny region and Warsaw, shows the advantage of the capital in terms of the results achieved. Powiaty located south of Warsaw also had relatively better results than the voivodship average.

Mapa 22. Zdawalność oraz średnie wyniki pisemnego egzaminu maturalnego z przedmiotów obowiązkowych^a w powiatach regionu warszawskiego stołecznego w 2019 r.
 Map 22. Pass rate and average results of the written matriculation exam in compulsory subjects^a in powiats of warszawski stołeczny region in 2019

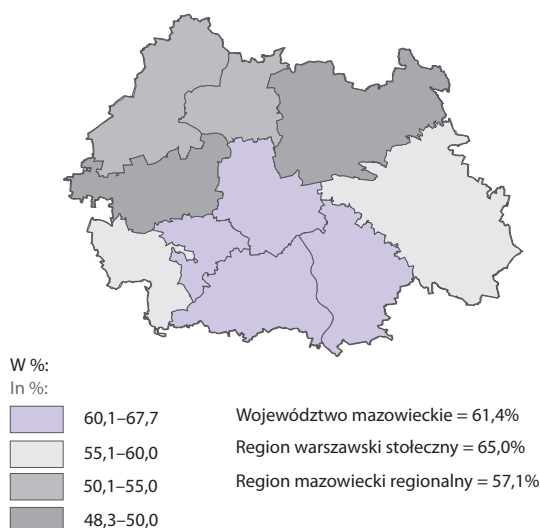
Zdawalność egzaminu maturalnego
 Pass rate of the matriculation exam

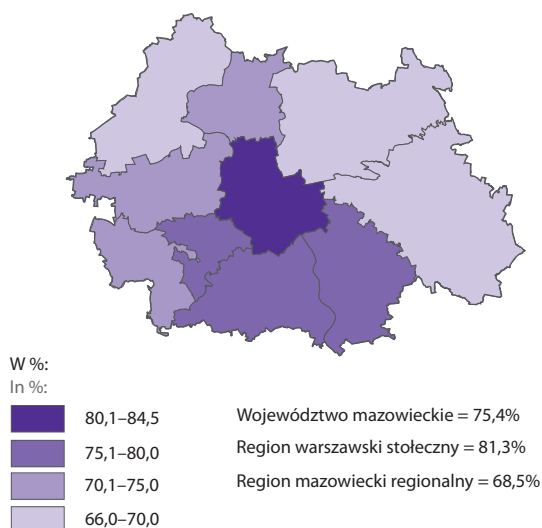
Średnie wyniki z języka polskiego
 Average results in Polish language

Średnie wyniki z matematyki
 Average results in mathematics

Średnie wyniki z języka angielskiego
 Average results in English language

^a W wynikach uwzględniono wyłącznie absolwentów piszących arkusz standardowy w nowej formule; język angielski wybrało 93,8% zdających egzamin z języka obcego nowożytnego na terenie regionu warszawskiego stołecznego.

U w a g a. Dane obejmują wyłącznie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z roku szkolnego 2018/19 zdających egzamin w sesji majowej.

Ź r ó d ł o: opracowano na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie.

a Only graduates who wrote a standard sheet in the new formula were included in the results; English language was chosen by 93,8% of persons taking the exam in a modern foreign language in the warszawski stołeczny region.

N o t e. Data include only graduates of upper secondary schools from the 2018/19 school year taking the exam in May.

S o u r c e: compiled on the basis of the Regional Examination Board in Warsaw.

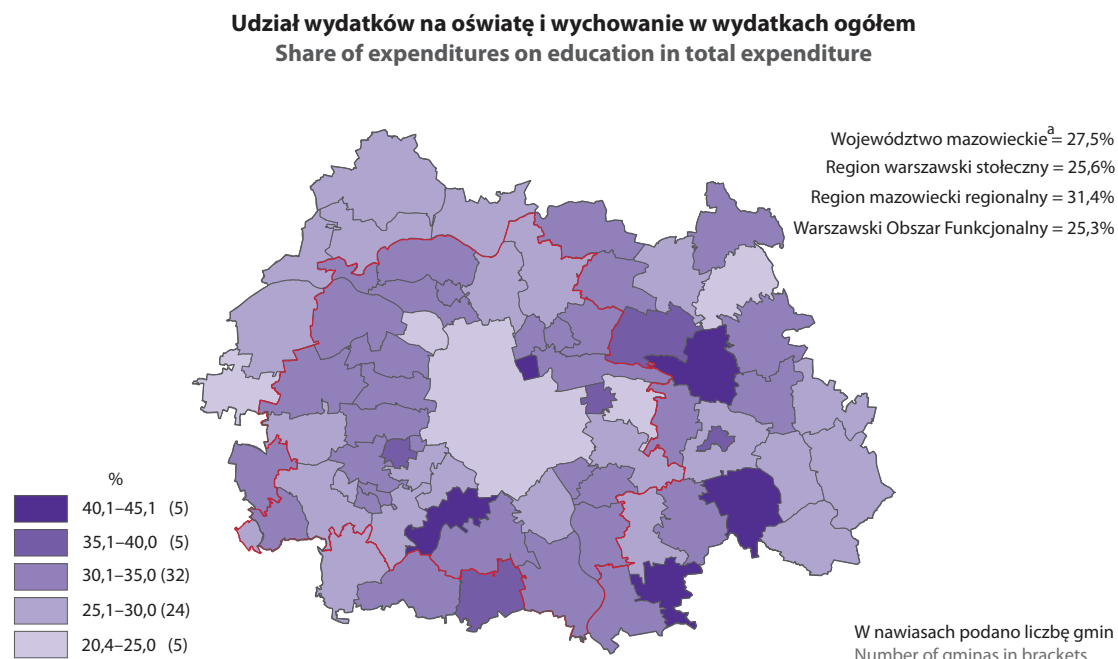
Jakość kształcenia w gminach nie zawsze idzie w parze z wielkością wydatków na oświatę i wychowanie. Wydatki na oświatę charakteryzują się dużą „sztywnością” i nie ma możliwości ich ograniczenia, w związku z czym są one relatywnie wyższe w mniej zamożnych gminach. W 2019 r. w województwie mazowieckim wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie stanowiły przeciętnie 27,5% wszystkich wydatków tych jednostek. W regionie warszawskim stołecznym udział ten wynosił średnio 25,6% i był o 5,8 p. proc. niższy niż w regionie mazowieckim regionalnym. Prawie 42% środków przeznaczonych na oświatę i wychowanie w RWS wydano na funkcjonowanie szkół podstawowych.

The quality of education in gminas does not always go hand in hand with the amount of expenditure on education and upbringing. Expenditure on education is characterized by high „rigidity” and there is no possibility of limiting it, and therefore it is relatively higher in less affluent gminas. In 2019, in Mazowieckie Voivodship, expenditure from local government units budgets for education accounted for an average of 27.5% of all expenditure of these units. In warszawski stołeczny region, this share averaged 25.6% and was 5.8 pp lower than in mazowiecki regional region. Almost 42% of the funds allocated to education in warszawski stołeczny region were spent on the functioning of primary schools.

Tablica 6. Wydatki budżetów gmin na oświatę
Table 6. Expenditure of gminas budgets on education

LATA YEARS	Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Wydatki w mln zł Expenditure in million PLN	2010	3 567,8	2 805,2	6 373,1
	2015	4 652,1	3 312,5	7 964,5
	2017	5 565,4	3 544,5	9 109,9
	2018	6 020,9	3 777,0	9 797,8
	2019	6 898,8	4 091,8	10 990,6

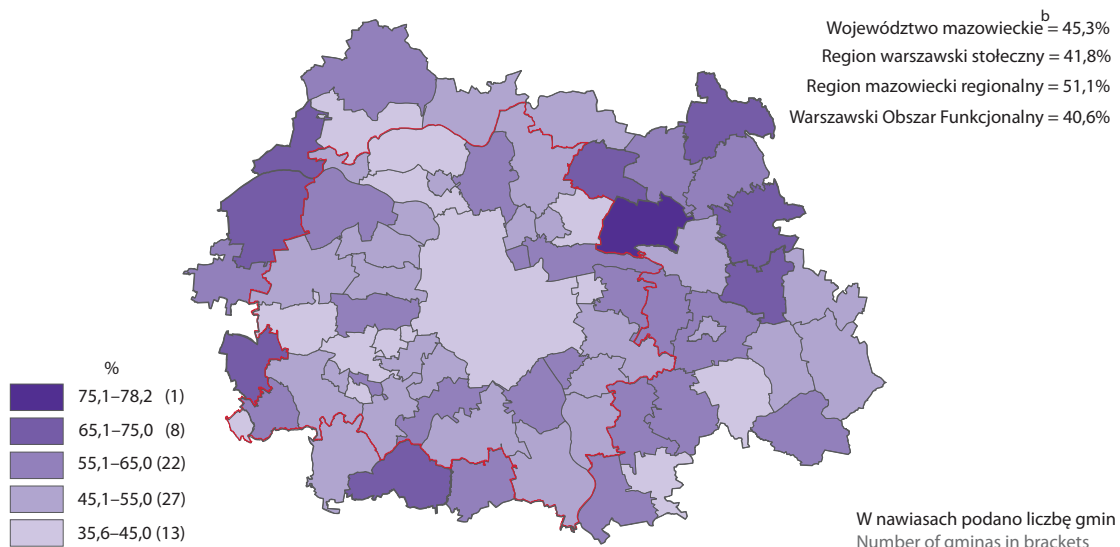
Mapa 23. Wydatki budżetów gmin na oświatę w 2019 r.
Map 23. Expenditure of gminas budgets on education in 2019

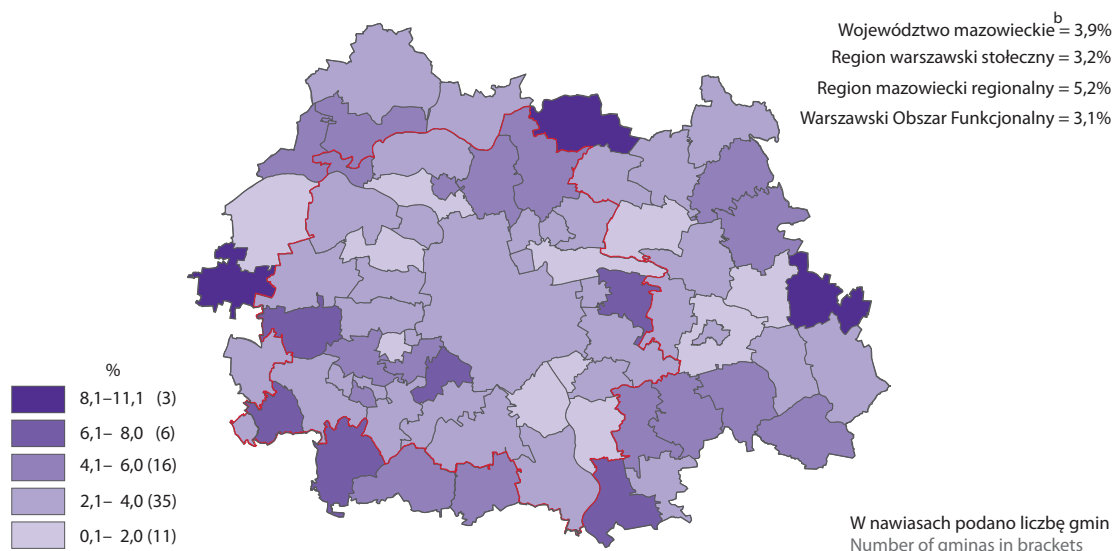
^a Łącznie z miastami na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status.

Mapa 23. Wydatki budżetów gmin na oświatę w 2019 r. (cd.)
 Map 23. Expenditure of gminas budgets on education in 2019 (cont.)

Udział wydatków na szkoły podstawowe^a w wydatkach na oświatę i wychowanie
Share of expenditures on primary schools^a in total expenditure on education

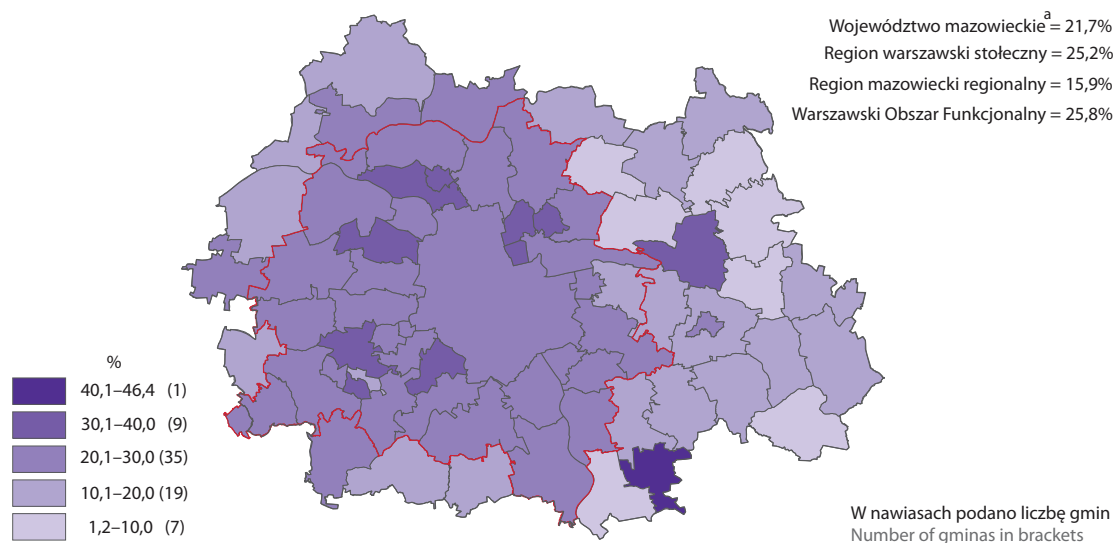
Udział wydatków na gimnazja^a w wydatkach na oświatę i wychowanie
Share of expenditures on lower secondary schools^a in expenditure on education

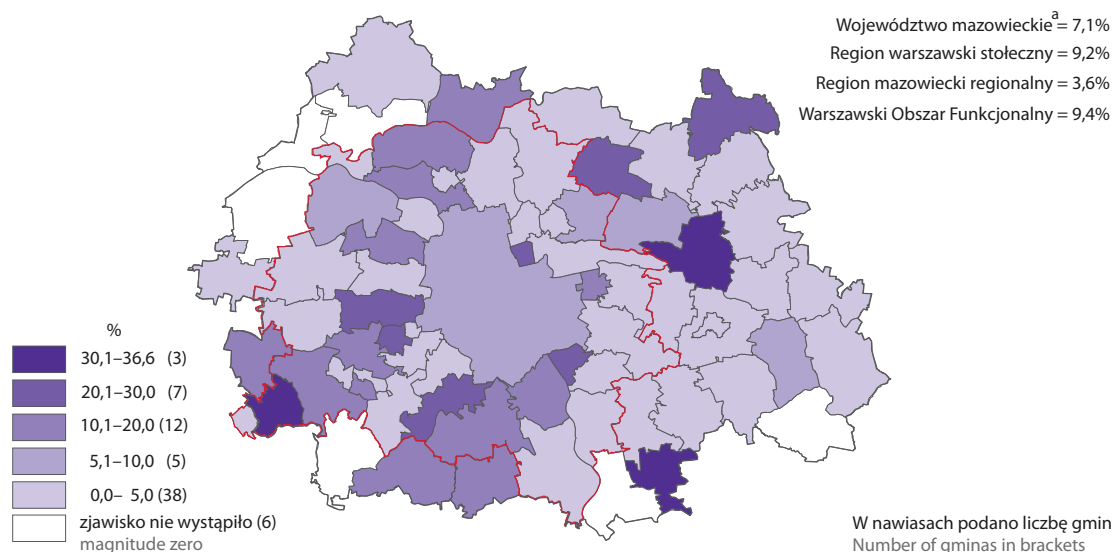
a Bez szkół specjalnych. b Łącznie z miastami na prawach powiatu. .
 a Excluding special schools. b Including cities with powiat status.

Mapa 23. Wydatki budżetów gmin na oświatę w 2019 r. (dok.)
Map 23. Expenditure of gminas budgets on education in 2019 (cont.)

Udział wydatków na przedszkola w wydatkach na oświatę i wychowanie
Share of expenditures on nursery schools in total expenditure on education

Mapa 24. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach na oświatę i wychowanie w 2019 r.
Map 24. Share of investment expenditure in expenditure on education in 2019

^a Łącznie z miastami na prawach powiatu.
^a Including cities with powiat status.

Rozdział 5. Chapter 5.

Transport. Mieszkania. Infrastruktura komunalna Transport. Dwellings. Municipal infrastructure

5.1. Transport

W RWS następuje coraz większa koncentracja ludności oraz zabudowy. Z oczywistych względów zasób dostępnej przestrzeni pozostaje taki sam, co wiąże się z rosnącą konkurencją pomiędzy poszczególnymi funkcjami zagospodarowania. W tym kontekście konieczne jest znalezienie nowych rozwiązań komunikacyjnych i przekonanie mieszkańców m.in. do zmiany zachowań związanych z mobilnością. Potrzebę tą pogłębia konieczność minimalizowania oddziaływania na środowisko. Jednym z typów działań podjętych przez władarzy wielu gmin RWS, stanowiących odpowiedź na wskazane powyżej problemy, są inwestycje mające na celu rozbudowę sieci dróg rowerowych.

W 2019 r. w obszarze metropolitalnym (RWS) ścieżki rowerowe miały łączną długość 1276,4 km i stanowiły ponad 54% (2342,1 km) ścieżek w całym województwie mazowieckim. Należy zwrócić uwagę na istotną dysproporcję w kilometrażu długości ścieżek, jeśli pod uwagę weźmiemy podział RWS na gminy należące do WOF i te zlokalizowane poza obszarem funkcjonalnym wyznaczonym na potrzeby realizacji instrumentu ZIT. W samym WOF znajduje się 1258,2 km ścieżek rowerowych, co oznacza, że w pozostałych 31 gminach RWS nienależących do WOF wybudowano ich do końca 2019 r. ponad 46 km (różnica pomiędzy RWS a WOF powiększona o długość tras rowerowych w Żyrardowie). Przyczyny takiego stanu rzeczy są co najmniej trzy. Po pierwsze, w Warszawie – najbardziej zurbanizowanym obszarze w województwie – od lat prowadzone są inwestycje mające na celu stworzenie gęstej i spójnej sieci ścieżek, umożliwiającej sprawne przemieszczanie się po stolicy za pomocą roweru. W efekcie ponad połowa ścieżek rowerowych w metropolii zlokalizowana jest właśnie w Warszawie (644,7 km).

Po drugie, podwarszawskie gminy, m.in. ze względu na zwiększającą się gęstość zabudowy i zaludnienia, również zmierzają do zapewnienia swoim mieszkańcom wysokiej jakości życia, w tym poprzez umożliwienie im przemieszczania się za pomocą rowerów. Prawdopodobnie, pewną presję w tym zakresie mogą wywierać nowi mieszkańcy podwarszawskich gmin, którzy przenieśli się do nich z Warszawy i oczekują podobnego dostępu do infrastruktury, jak w mieście rdzeniowym metropolii.

5.1. Transport

There is an increasing concentration of population and buildings in warszawski stołeczny region. For obvious reasons, the amount of available space remains the same, which is associated with increasing competition between the various functions of development. In this context, it is necessary to find new communication solutions and convince the residents, among others to change mobility behaviour. This need is aggravated by the need to minimize the environmental impact. One of the types of activities undertaken by the authorities of many gminas of warszawski stołeczny region, which are a response to the above-mentioned problems, are investments aimed at expanding the network of bicycle paths.

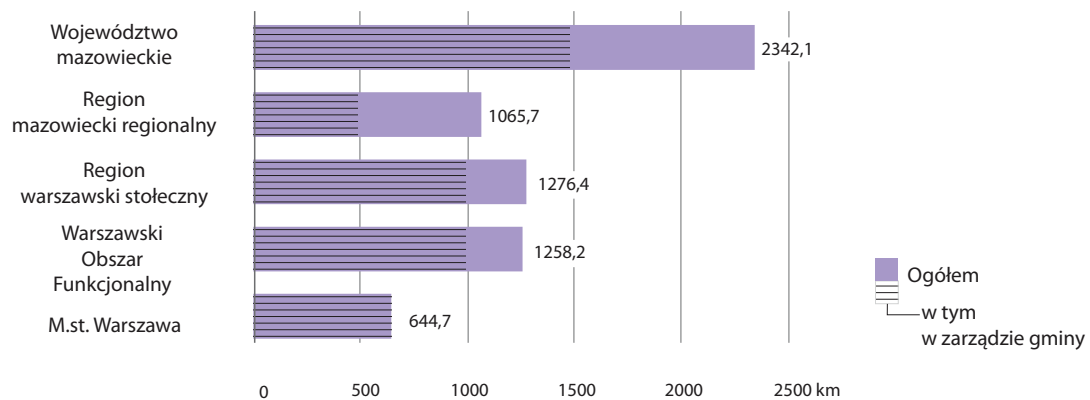
In 2019, in the metropolitan area (warszawski stołeczny region), bicycle paths had a total length of 1276.4 km and accounted for over 54% (2342.1 km) of paths in the entire Mazowieckie Voivodship. Attention should be paid to a significant disproportion in the length of the paths, if we take into account the division of warszawski stołeczny region into gminas belonging to Warsaw Functional Area and those located outside the functional area designated for the implementation of the Integrated Territorial Investments instrument. There are 1258.2 km of bicycle paths in Warsaw Functional Area itself, which means that in the remaining 31 gminas of warszawski stołeczny region not belonging to Warsaw Functional Area, more than 46 km of them were built by the end of 2019 (the difference between warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area increased by the length of bicycle routes in Żyrardów). There are at least three reasons for this. First of all, in Warsaw – the most urbanized area in the voivodship – investments have been carried out for years to create a dense and coherent network of paths, enabling efficient movement around the capital by bicycle. As a result, more than half of the bicycle paths in the metropolis are located in Warsaw (644.7 km).

Secondly, gminas near Warsaw, among others, due to the increasing density of buildings and population, they also aim to provide their inhabitants with a high quality of life, including by enabling them to move by bicycle. Probably, some pressure in this respect may be exerted by new residents of gminas near Warsaw who moved there from Warsaw and expect similar access to infrastructure as in the core city of the metropolis.

Po trzecie wreszcie, bardzo istotnym impulsem do rozwoju sieci ścieżek rowerowych – szczególnie w WOF – był wdrażany w obecnej perspektywie unijnej instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i dzięki temu relatywnie łatwo dostępne środki finansowe, przeznaczone właśnie na budowę dróg rowerowych.

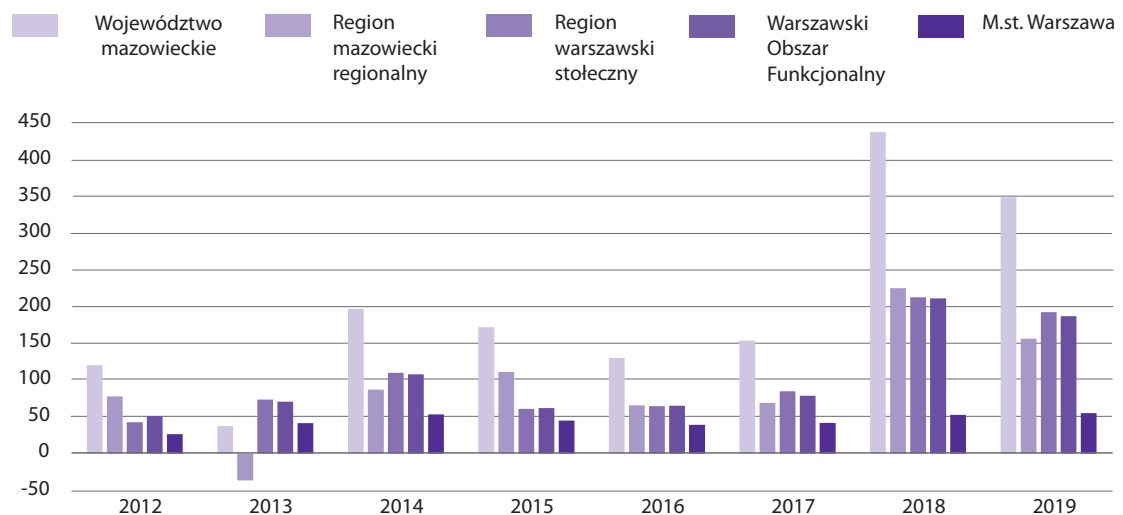
Thirdly, a very important impulse for the development of the network of bicycle paths – especially in Warsaw Functional Area – was the instrument of Integrated Territorial Investments implemented in the current EU perspective and thus relatively easily available financial resources, intended for the construction of bicycle routes.

Wykres 5. Długość ścieżek rowerowych^a w 2019 r.
Chart 5. Length of cycle paths^a in 2019

a Stan w dniu 31 grudnia.
a As of 31 December.

Wykres 6. Roczny przyrost ścieżek rowerowych (w km)
Chart 6. Annual growth of cycle paths (in km)

W ostatnim roku, m.in. w wyniku realizacji inwestycji dofinansowanych ze środków UE, w województwie mazowieckim przybyło 346,5 km nowych ścieżek. Ponad 190 km z nich zbudowano w RWS (prawie wszystkie w gminach WOF), a blisko 55 km w samej Warszawie.

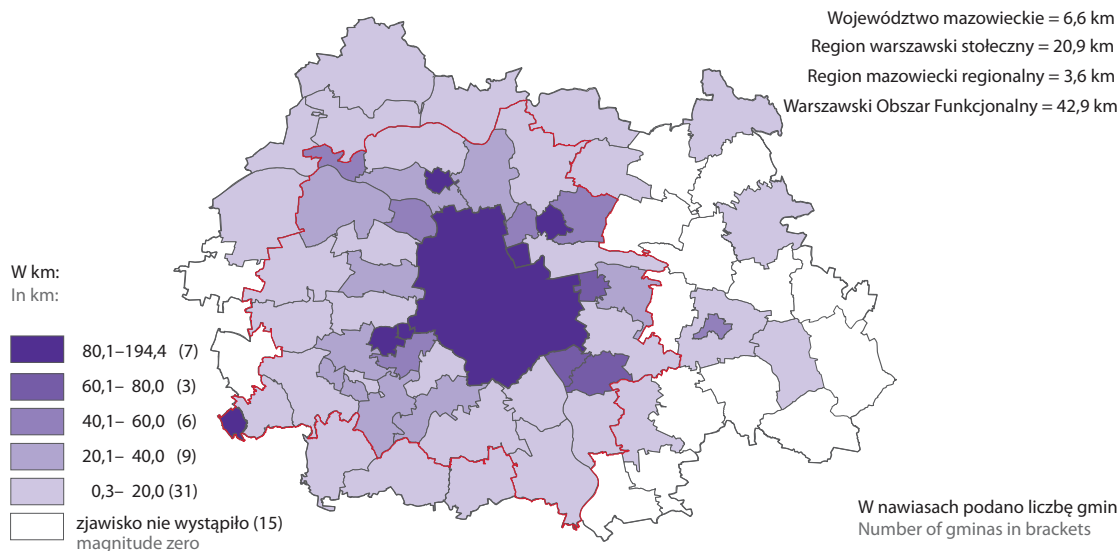
Powyższe przekłada się istotnie na wzrost gęstości sieci tras rowerowych w metropolii. Największe wartości (ponad 100 km/100 km²) odnotowano w gminach miejskich Żyrardów, Pruszków, Ząbki, Legionowo, Piastów i Warszawa. Z drugiej strony w 15 gminach RWS nie ma ani jednego kilometra ścieżki rowerowej (żadna z tych gmin nie należy do WOF). Większość gmin pozbawiona infrastruktury rowerowej zlokalizowana jest we wschodniej części regionu warszawskiego stołecznego.

In the last year, among others, there were 346.5 km of new paths in Mazowieckie Voivodship as a result of the implementation of investments co-financed from EU funds. Over 190 km of them were built in warszawski stołeczny region (almost all in gminas of Warsaw Functional Area), and nearly 55 km in Warsaw itself.

The above translates significantly into an increase in the density of the bicycle route network in the metropolis. The highest values (over 100 km/100 km²) were recorded in the urban gminas of Żyrardów, Pruszków, Ząbki, Legionowo, Piastów and Warsaw. On the other hand, 15 gminas of warszawski stołeczny region do not have a single kilometre of bicycle paths (none of these gminas belongs to Warsaw Functional Area). Most of the gminas without a bicycle infrastructure are located in the eastern part of warszawski stołeczny region.

Mapa 25. Ścieżki rowerowe na 100 km² w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 25. Cycle paths per 100 km² in 2019 As of 31 December

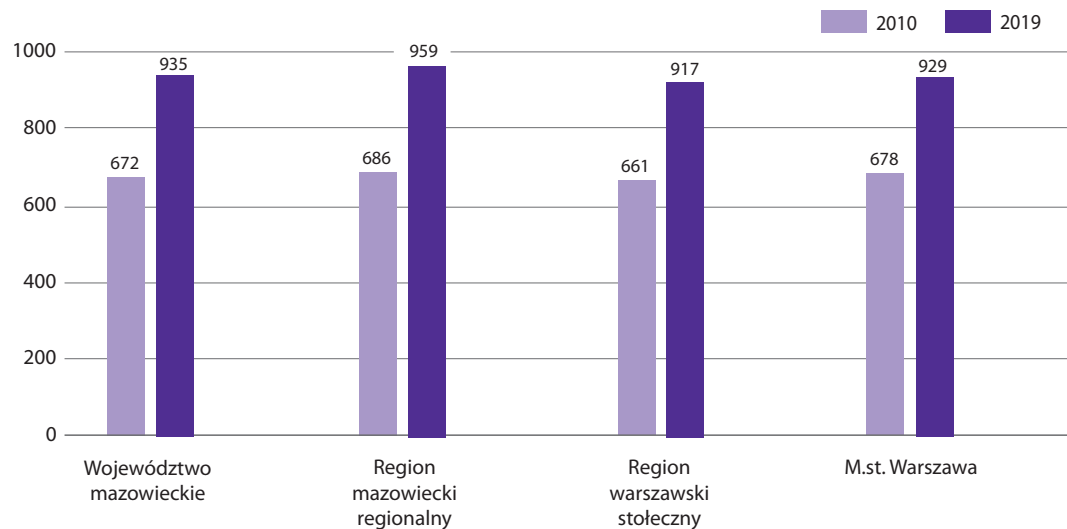

W stosunku do 2010 r. obserwuje się ciągle wzrost liczby pojazdów samochodowych na 1000 mieszkańców. W zależności od rozpatrywanego przekroju przyrost wynosił od 251 pojazdów/1000 osób w Warszawie do 263 pojazdów/1000 osób w całym województwie mazowieckim. Omawiany wskaźnik osiągnął w 2019 r. w Warszawie poziom 929 pojazdów na 1000 mieszkańców, a w województwie 935. Nieco niższe wartości wskaźnika zaobserwowano w 2019 r. dla całego regionu stołecznego – 917/1000 osób (wzrost w stosunku do 2010 r. o 256). Znamienne jest, że największy przyrost i liczbę pojazdów samochodowych odnotowano w części regionalnej województwa i jest to odpowiednio: 273 pojazdy/1000 osób i 959 pojazdów/1000 osób. Powyższy stan rzeczy jest prawdopodobnie uwarunkowany koncentracją miejsc pracy w Warszawie i pobliskich gminach oraz koniecznością dojazdu do nich z różnych części Mazowsza, nierównym dostępem do transportu publicznego – słabym szczególnie w gminach zlokalizowanych dalej od stolicy, wzrostem zamożności mieszkańców i możliwości nabycia samochodu, a wreszcie ciągle poprawą infrastruktury drogowej, która umożliwia w miarę sprawny i wygodny dojazd do centrum metropolii. Przekłada się to niestety na coraz większe problemy związane z kongestią w centralnej części metropolii (przede wszystkim w Warszawie).

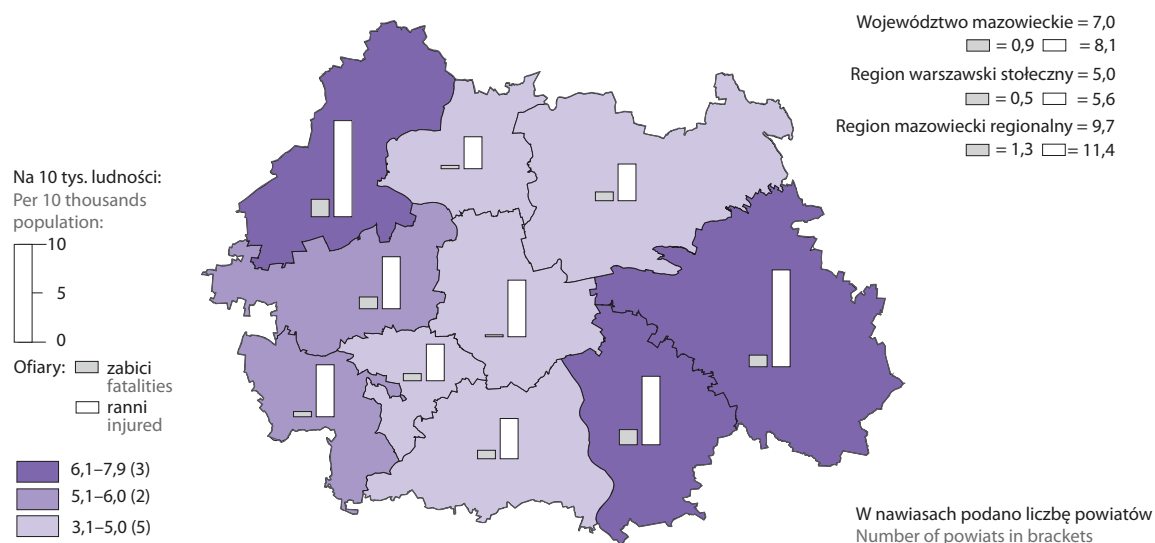
Compared to 2010, there has been a continuous increase in the number of motor vehicles per 1000 inhabitants. Depending on the analyzed cross-section, the increase was from 251 vehicles/1000 people in Warsaw to 263 vehicles/1000 persons in the entire Mazowieckie Voivodship. In 2019, the discussed indicator reached the level of 929 vehicles per 1000 inhabitants in Warsaw, and 935 in the voivodship. Slightly lower values of the indicator were observed in 2019 for the entire capital region – 917/1000 persons (an increase compared to 2010 by 256). It is significant that the greatest increase and the number of motor vehicles was recorded in the regional part of the voivodship and it is, respectively: 273 vehicles/1000 persons and 959 vehicles/1000 persons. The above state of affairs is probably conditioned by the concentration of jobs in Warsaw and nearby gminas and the necessity to travel to them from various parts of Mazovia, unequal access to public transport – especially weak in gminas located further from the capital, increase in the wealth of residents and the possibility of purchasing a car, and finally improvement of the road infrastructure, which enables relatively efficient and convenient access to the center of the metropolis. Unfortunately, this translates into increasing problems related to congestion in the central part of the metropolis (primarily in Warsaw).

Wykres 7. Pojazdy samochodowe na 1000 ludności Stan w dniu 31 grudnia

Chart 7. Road motor vehicles per 1000 population
As of 31 December

Mapa 26. Wypadki drogowe na 10 tys. ludności w 2019 r.
Map 26. Road accidents per 10 thousand population in 2019

W 2019 r. na terenie województwa mazowieckiego Policja zarejestrowała 3802 wypadki, z czego 1534 na terenie obszaru metropolitalnego. W ich wyniku 469 osób poniosło śmierć, a 439 zostało rannych. W porównaniu z rokiem poprzednim mniej (o 232) było wypadków i osób rannych (o 291), natomiast więcej było ofiar śmiertelnych (o 21). Wskaźnik liczby wypadków na terenie obszaru metropolitalnego na 10 tys. ludności zmniejszył się o 0,8 pkt i w roku 2019 wyniósł 5,0. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w powiecie nowodworskim 7,9, najniższą zaś w powiecie legionowskim 3,1.

Władze publiczne podejmują kroki, aby ograniczyć skutki wzrostu liczby samochodów. Jednym ze sposobów radzenia sobie z tym zjawiskiem jest budowa parkingów Parkuj i Jedź (P+R). Ma to na celu ograniczenie poruszania się coraz większej liczby samochodów i ich wjazdu do centrum Warszawy, a tym samym przeciwdziałanie m.in. powstawaniu smogu. Do powstania części parkingów P+R w gminach należących do WOF w dużej mierze przyczynił się w ostatnich latach instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. To w istotny sposób warunkuje rozkład przestrzenny lokalizacji tego typu infrastruktury.

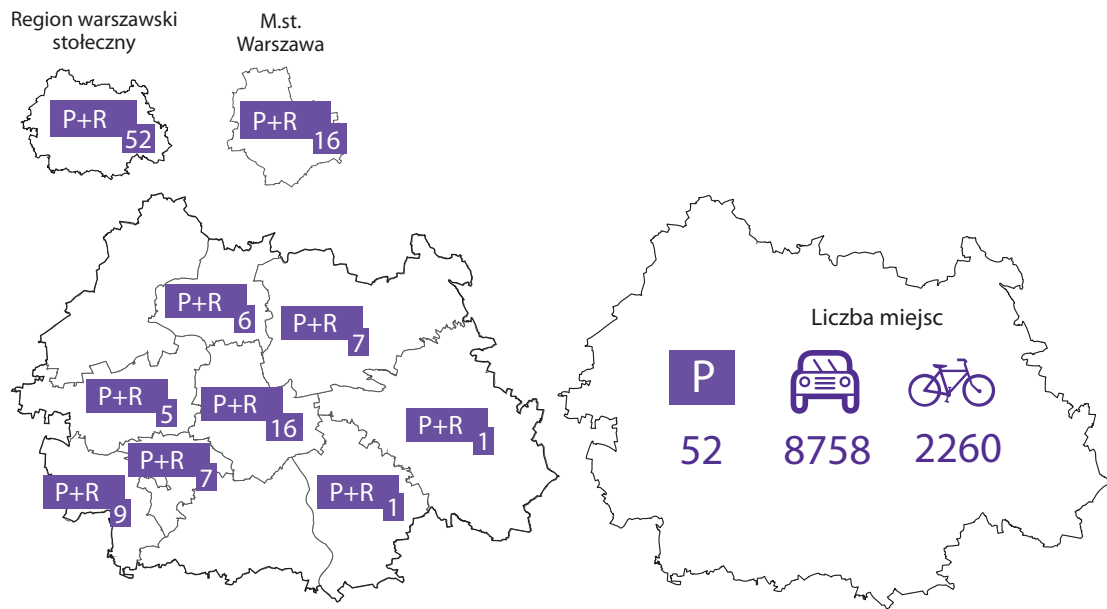
W 2019 r. w RWS funkcjonowały 52 parkingi Parkuj i Jedź (16 z nich jest położonych w Warszawie). Zapewniają one ponad 8,7 tys. miejsc parkingowych dla samochodów oraz ponad 2,2 tys. miejsc dla rowerów.

In 2019, in Mazowieckie Voivodeship, the Police registered 3802 accidents, 1534 of which were in the metropolitan area. As a result, 469 persons were killed and 439 were injured. Compared to the previous year, there were fewer accidents (by 232) and injured persons (by 291), while there were more fatalities (by 21). The indicator of the number of accidents in the metropolitan area per 10 thousand population decreased by 0.8 points and in 2019 amounted to 5.0. The highest value of this indicator was recorded in nowodworski powiat 7.9, and the lowest in legionowo powiat 3.1.

Public authorities are taking steps to limit the effects of the increase in car numbers. One of the ways to deal with this phenomenon is the construction of Park & Ride (P+R) car parks. This is to limit the movement of an increasing number of cars and their entry into the center of Warsaw, thus preventing e.g. the formation of smog. The Integrated Territorial Investments instrument has largely contributed to the creation of some P+R car parks in gminas belonging to Warsaw Functional Area. This significantly determines the spatial distribution of this type of infrastructure.

In 2019, there were 52 Park & Ride car parks in warszawski stołeczny region (16 of them are located in Warsaw). They provide over 8700 parking spaces for cars and over 2,2 thousand places for bicycles.

Mapa 27. Parkingi „Parkuj i Jedź”
Map 27. Park & Ride facilities

Źródło: Urząd Miasta Legionowo, Urząd Miasta Pruszków, Urząd Miasta Marki, Urząd Miejski w Wołominie, Urząd Miejski w Ożarowie Mazowieckim, Urząd Gminy Jaktorów, Urząd Gminy Michałowice, Urząd Gminy Leszno, Urząd Miasta i Gminy Radzymin, Warszawskie Koleje Dojazdowe, Koleje Mazowieckie sp. z o.o, Warszawski Transport Miejski - strona internetowa <https://www.wtp.waw.pl/parkingi/>
Source: City Hall of Legionowo, City Hall of Pruszków, City Hall of Marki, City Hall of Wołomin, City Hall of Ożarów Mazowiecki, Municipal Office Jaktorów, Municipal Office Michałowice, Municipal Office Leszno, Radzymin Town and Gmina Office, Warsaw Commuter Railways, Mazowieckie Railways, Warsaw City Transport - website <https://www.wtp.waw.pl/parkingi/>

5.2. Mieszkania

W 2019 roku w województwie mazowieckim zlokalizowanych było ponad 2,3 mln mieszkań; w regionie warszawskim stołecznym 1,5 mln (64% mieszkań położonych w województwie), a prawie 1 mln w samej Warszawie (42,5%). Jeszcze większa koncentracja występuje w zakresie oddawanych mieszkań. W 2019 roku oddano w województwie 43,2 tys. mieszkań, z których 33,4 tys. było zlokalizowanych w RWS (77,4%), a prawie 22 tys. w Warszawie (50%). Powyżej 300 mieszkań oddano ponadto w 10 gminach RWS, tj. w Piasecznie (899), m. Ząbkach (775), m. Markach (746), Ożarowie Mazowieckim (695), Lesznowoli (638), Wieliszewie (607), m. Pruszkowie (580), Grodzisku Mazowieckim (550), m. Kobyłce (383), Jabłonnice (314). Wskazane gminy w większości są zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy lub są w dość wygodny sposób skomunikowane z miastem rdzeniowym za pomocą połączeń drogowych lub kolejowych.

5.2. Dwellings

In 2019, over 2.3 million dwellings were located in Mazowieckie Voivodship; in warszawski stołeczny region 1.5 million (64% of dwellings located in the voivodship), and almost 1 million in Warsaw alone (42.5%). An even greater concentration occurs in the area of dwellings completed. In 2019, 43.2 thousand dwellings were completed in the voivodship, of which 33.4 thousand were located in warszawski stołeczny region (77.4%), and almost 22 thousand in Warsaw (50%). Moreover, more than 300 dwellings were completed in 10 gminas of warszawski stołeczny region, i.e. in Piaseczno (899), Ząbki (775), Marki (746), Ożarów Mazowiecki (695), Lesznówola (638), Wieliszew (607), Pruszków (580), Grodzisk Mazowiecki (550), Kobyłka (383), Jabłonna (314). The indicated gminas are mostly located in the immediate vicinity of the capital city or are quite conveniently connected with the core city by road or rail connections.

Powyższe ma swoje odzwierciedlenie w zróżnicowaniu przestrzennym wskaźnika „mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności”. Najwyższe wartości w 2019 r. ten wskaźnik przyjął w Warszawie (12,1) i części gmin ościennych oraz w gminach usytuowanych wzdłuż najistotniejszych korytarzy transportowych. Na poziomie lokalnym najwyższe wartości wskaźnika (powyżej 20/1000 os.) w 2019 r. odnotowano dla gmin zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie Warszawy, tj. Wieliszewie (41,3), Ożarów Mazowiecki (27,8), Lesznowoli (22,9), Markach (21,5) i Ząbkach (20,8). Można zauważyć pewną prawidłowość, że najwięcej mieszkań do użytkowania oddaje się w gminach o wysokim przyroście liczby ludności. Trudno jednak wskazać, które zjawisko jest przyczyną, a które skutkiem. Niezależnie od tego, mamy tu do czynienia z pozytywnym sprzężeniem zwrotnym obydwu.

W badanym okresie (2010-2019) we wszystkich przekrojach terytorialnych liczba oddanych mieszkań była większa niż wzrost liczby ludności. W wyniku tego procesu sukcesywnie zmniejsza się liczba osób w przeliczeniu na mieszkanie. W 2019 r. wyniosła – 2,31 osoby w przypadku województwa mazowieckiego, 2,06 w RWS, a tylko 1,80 w Warszawie.

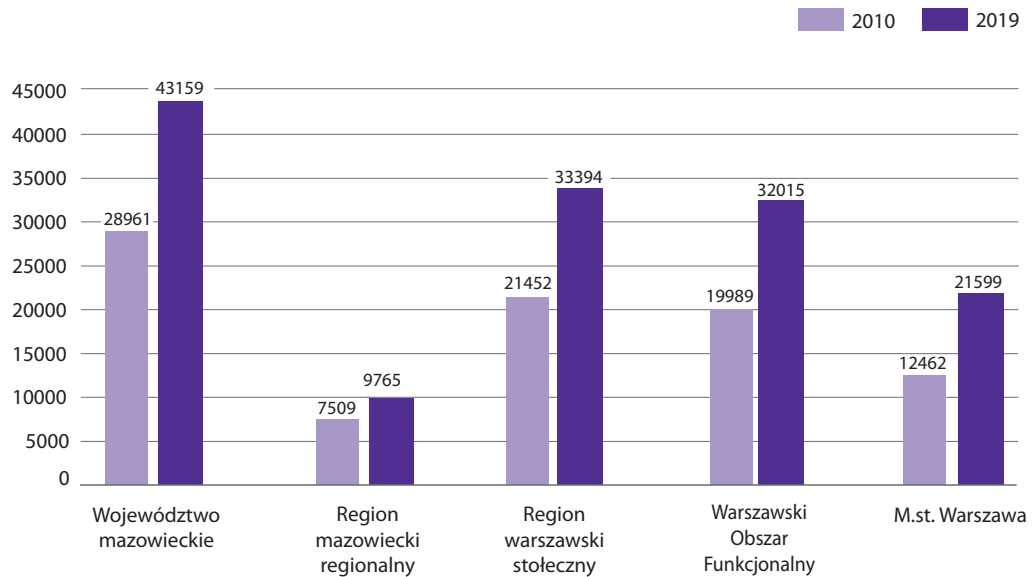
The above is reflected in the spatial differentiation of the indicator „dwellings completed per 1000 population”. In 2019, this indicator was the highest in Warsaw (12.1) and in some neighbouring gminas, and in gminas located along the most important transport corridors. At the local level, the highest values of the indicator (over 20/1000 persons) in 2019 were recorded for gminas located in the close vicinity of Warsaw, i.e. Wieliszew (41.3), Ożarów Mazowiecki (27.8), Lesznowola (22.9), Marki (21.5) and Ząbki (20.8). A certain regularity can be noticed that the greatest number of dwellings is completed in gminas with a high population growth. However, it is difficult to indicate which phenomenon is the cause and which is the effect. Regardless, we are dealing here with positive feedback from both.

In the analyzed period (2010-2019), in all territorial breakdowns, the number of dwellings completed was greater than the population growth. As a result of this process, the number of persons per dwelling is gradually decreasing. In 2019, it amounted to – 2.31 persons in Mazowieckie Voivodship, 2.06 in warszawski stołeczny region, and only 1.80 in Warsaw.

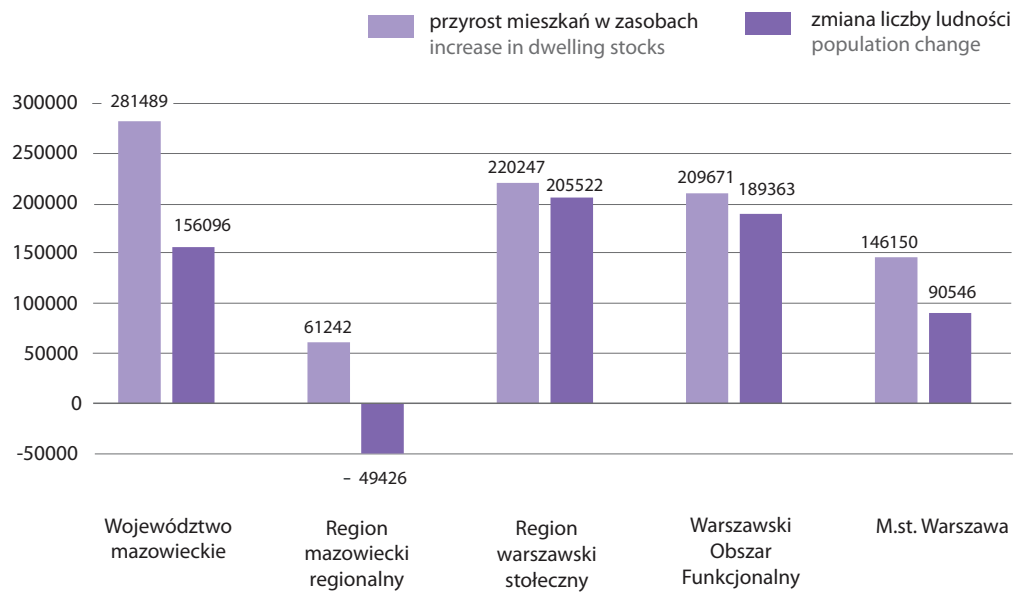
Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania
Table 7. Dwellings completed

LATA YEARS	Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Mieszkania Dwellings	2010	21 452	7 509	28 961
	2015	21 709	7 518	29 227
	2018	33 288	7 790	41 078
	2019	33 394	9 765	43 159
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² Useful floor area per 1 dwellings in m ²	2010	100,6	107,2	102,3
	2015	84,8	111,9	91,8
	2018	72,7	106,5	79,1
	2019	77,4	99,1	82,3

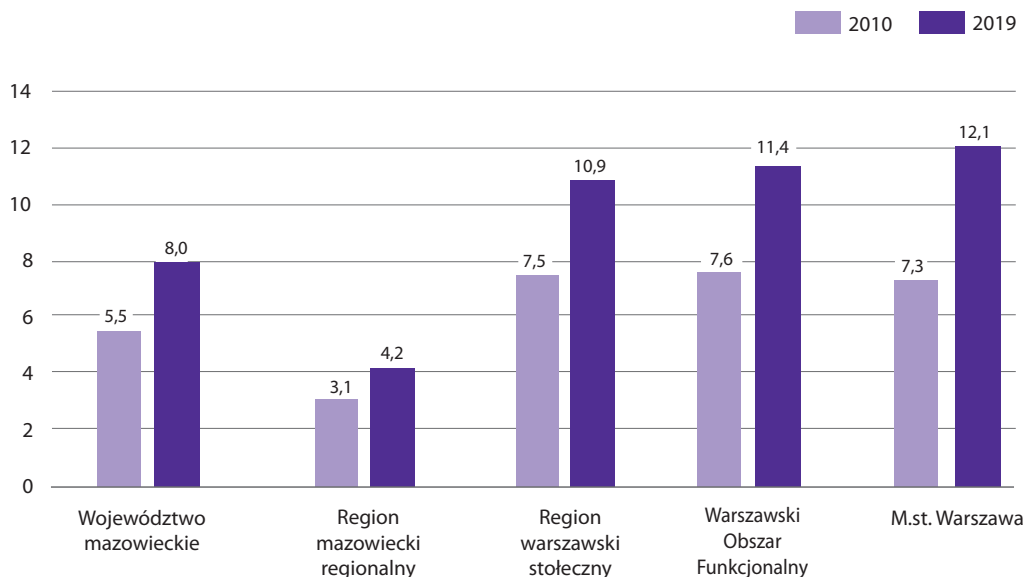
Wykres 8. Mieszkania oddane do użytkowania
Chart 8. Dwellings completed

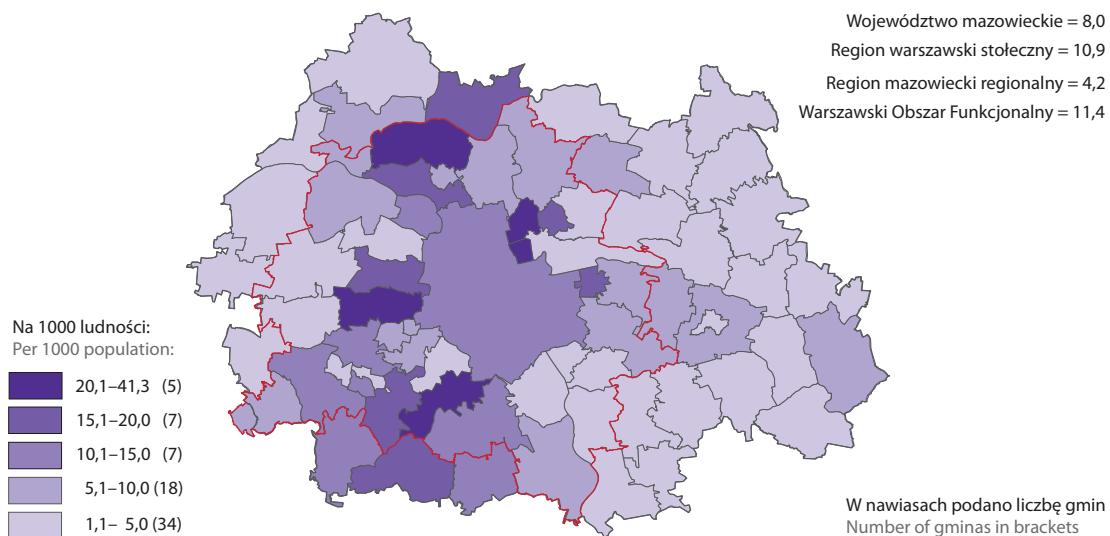
Wykres 9. Mieszkania i przyrost ludności w latach 2010–2019
Chart 9. Dwellings and population growth in 2010–2019

Wykres 10. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców
 Chart 10. Dwellings completed per 1000 population

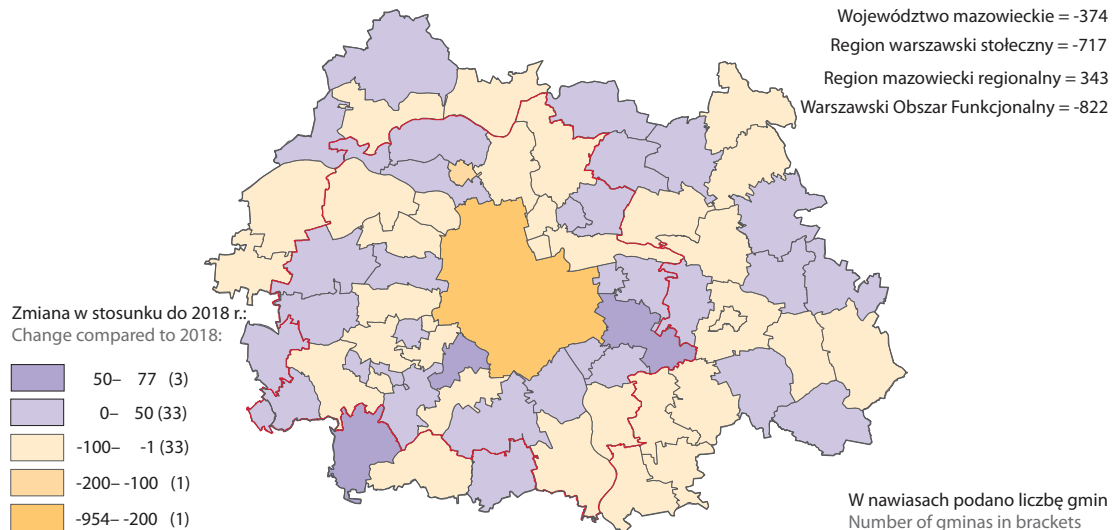

Mapa 28. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2019 r.
 Map 28. Dwellings completed per 1000 population in 2019

Mapa 29. Pozwolenia na budowę i zgłoszenia z projektem budowlanym na budowę nowych budynków mieszkalnych w 2019 r.

Map 29. Building permits and registrations with a construction project for the construction of new residential buildings in 2019

Sprzedaż mieszkań na wolnym rynku

dotyczy sprzedaży o charakterze rynkowym (z pewnymi wyłączeniami, np. sprzedaży między stronami spokrewnionymi) oraz sprzedaży przetargowej. Do transakcji na rynku wtórnym zaliczono pozostałe transakcje rynkowe przeprowadzone na wolnym rynku oraz sprzedaż przetargową.

Średnia cena 1 m² lokali mieszkalnych

uzyskana jako iloraz wartości i powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych zaliczonych do danego grupowania. Cena obejmuje wszystkie składniki nieruchomości objętej transakcją. Ceny lokali mieszkalnych sprzedanych na rynku pierwotnym zawierają podatek VAT..

Sale of apartments on the free market

applies to market sales (with some exemptions, e.g. sales between related parties) and auctioning. The transactions on the secondary market include other market transactions carried out on the free market and auction sales.

The average price of 1 m² of residential premises

obtained as a quotient of the value and usable area of residential premises included in the given grouping. The price includes all components of the real estate covered by the transaction. Prices of residential premises sold on the primary market include VAT.

W 2019 r. średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego w regionie warszawskim stołecznym kształtowała się na poziomie 7640 zł i w stosunku do 2015 roku wzrosła o 8,0%. Dla porównania, w pozametropolitalnej części województwa było prawie 3800 zł za 1 m². Obie części województwa różni zależność cen pomiędzy rynkiem pierwotnym, a wtórnym. O ile w przypadku RWS mieszkania na rynku wtórnym są droższe o ok. 22% (odpowiednio 8255 i 6788 zł za 1m²), o tyle w pozostałej części województwa są o 15,0% tańsze (odpowiednio 3507 i 4126 zł za 1m²).

In 2019, the average price of 1 m² of a residential unit in warszawski stołeczny region was PLN 7640 and increased by 8.0% compared to 2015. For comparison, in the extra-metropolitan part of the voivodship it was almost PLN 3800 per 1 m². Both parts of the voivodship differ in the price relationship between the primary and secondary markets. While in the case of warszawski stołeczny region, flats on the secondary market are more expensive by approx. 22% (PLN 8255 and PLN 6788 per 1m², respectively), in the remaining part of the voivodship they are cheaper by 15.0% (PLN 3507 and PLN 4126 per 1m², respectively).

Tablica 8. Średnia cena 1m² lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych
 Table 8. The average price of 1 m² of residential premises

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Ogółem w zł Total in PLN	2015	7 073	3 177	6 654
	2018	7 892	3 463	7 250
	2019	7 640	3 760	6 916
Rynek pierwotny w zł Primary market in PLN	2015	7 003	3 628	6 754
	2018	7 371	3 982	6 862
	2019	6 788	4 126	6 302
Rynek wtórny w zł Secondary market in PLN	2015	7 146	2 948	6 559
	2018	8 228	3 104	7 503
	2019	8 255	3 507	7 356

Biorąc pod uwagę powierzchnię użytkową sprzedanych lokali w regionie warszawskim stołecznym, najwyższą średnią cenę za 1 m² lokalu mieszkalnego odnotowano w przypadku mieszkań o powierzchni do 40 m² – 8533 zł. Na zakup takiego mieszkania na rynku pierwotnym wydano średnio 7539 zł za 1 m², a na rynku wtórnym 8935 zł.

Średnia cena za 1 m² lokalu mieszkalnego o powierzchni od 40,1 do 60 m² wyniosła 7813 zł, lokalu o powierzchni od 60,1 do 80 m² – 7480 zł, a lokalu o powierzchni powyżej 80,1 m² – 7245 zł.

W regionie mazowieckim regionalnym najwyższą średnią cenę za 1 m² lokalu mieszkalnego zanotowano dla mieszkań o powierzchni od 40,1 do 60 m² – 3791 zł (rynek pierwotny - 4153 zł, rynek wtórny – 3562 zł).

Miernikiem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych jest wskaźnik „liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw”. W 2019 r. wskaźnik ten w regionie warszawskim stołecznym wyniósł 2198 i był ponad 2-krotnie wyższy niż w pozostałej części województwa. W porównaniu z 2010 r. dla prezentowanych jednostek obserwuje się znaczący wzrost wartości wskaźnika, co wskazuje na korzystną tendencję poprawy potrzeb mieszkaniowych.

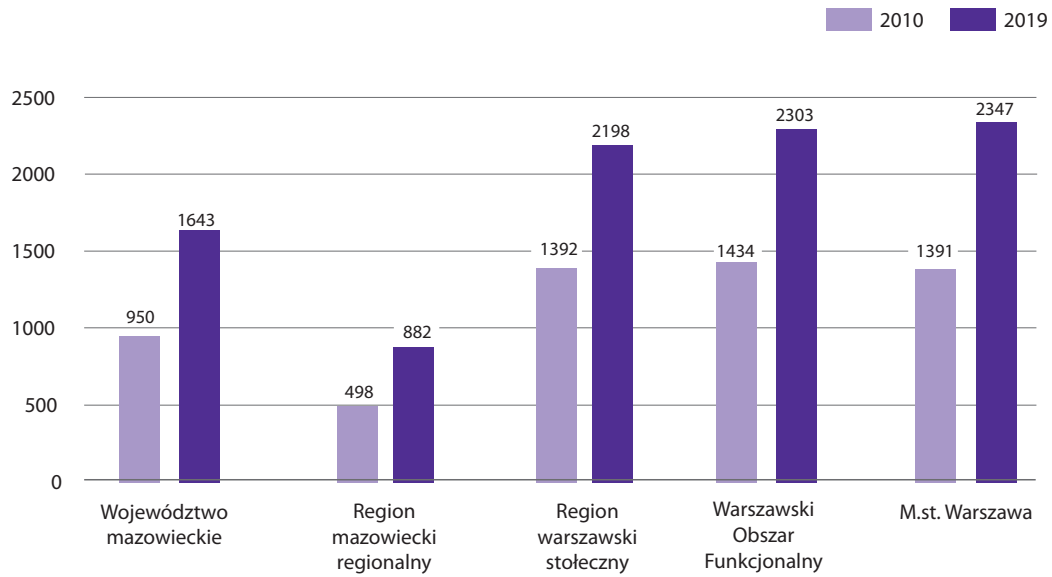
Taking into account the useful floor area of the premises sold in warszawski stołeczny region, the highest average price per 1 m² of a residential premises was recorded for dwellings with an area of up to 40 m² – PLN 8533. An average of PLN 7539 per 1 m² was spent on the purchase of such a dwelling on the primary market, and PLN 8935 on the secondary market.

The average price for 1 m² of a residential unit with an area from 40.1 to 60 m² was PLN 7813, for a unit with an area from 60.1 to 80 m² – PLN 7480, and for a unit with an area of more than 80.1 m² – PLN 7245.

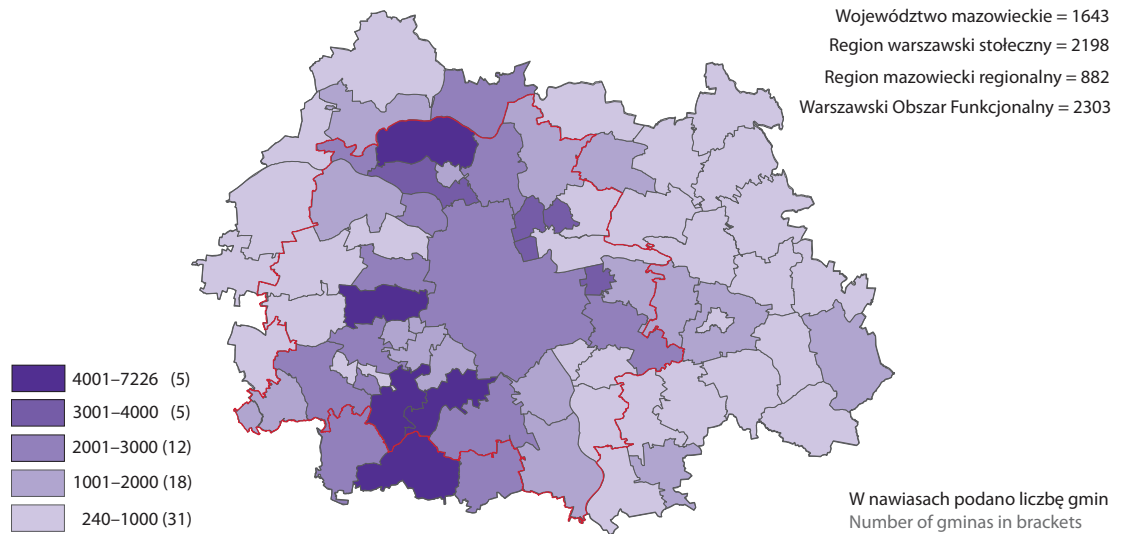
In Mazowieckie Voivodship, the highest average price per 1 m² of a residential unit was recorded for dwellings with an area of 40.1 to 60 m² – PLN 3791 (primary market - PLN 4153, secondary market – PLN 3562).

The measure of the satisfaction of housing needs is the indicator „the number of dwellings completed per 1000 contracted marriages”. In 2019, this indicator in warszawski stołeczny region was 2198 and was more than twice as high as in the rest of the region. Compared to 2010, a significant increase in the value of the indicator has been observed for the presented units, which indicates a favourable trend of improving housing needs.

Wykres 11. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw
Chart 11. Dwellings completed per 1000 concluded marriages

Mapa 30. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw w 2019 r.
Map 30. Dwellings completed per 1000 concluded marriages in 2019

5.3. Infrastruktura komunalna

W województwie mazowieckim dostępność do sieci wodociągowej jest powszechna. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem w Warszawie w 2019 r. wyniósł aż 96,2 %. W RWS i WOF odnotowano zbliżone wartości, wynoszące odpowiednio 91,2% i 91,9%, zaś w województwie mazowieckim 90,5%. Jednocześnie w porównaniu z rokiem 2010 największy przyrost wskaźnika zaobserwowano w województwie mazowieckim – wzrost o 7 p. proc. W RWS i WOF przyrosty te wyniosły odpowiednio: 5,1 p. proc. i 3,9 p. proc., natomiast w Warszawie o 1 p. proc.

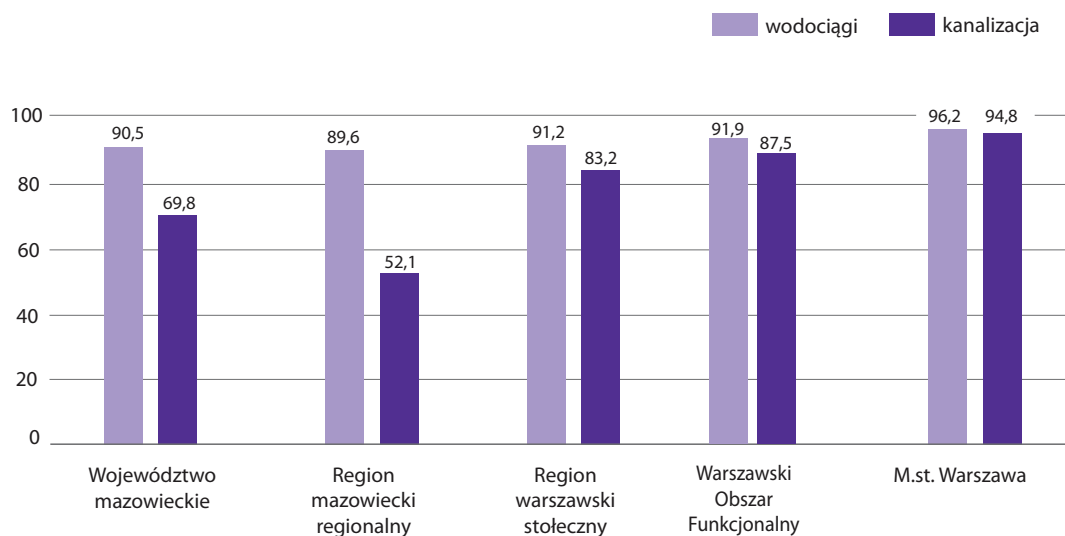
5.3. Municipal infrastructure

Access to the water supply system in Mazowieckie Voivodship is common. The share of the population using the water supply system in the total population in Warsaw was as high as 96.2%. Similar values were recorded in warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area, amounting to 91.2% and 91.9%, respectively, and 90.5% in Mazowieckie Voivodship. At the same time, compared to 2010, the highest increase in the indicator was observed in Mazowieckie Voivodship – an increase by 7 pp. In warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area these increases were, respectively: 5.1 pp and 3.9 pp, while in Warsaw by 1 pp.

Tablica 9. Wodociągi i kanalizacja
Table 9. Water supply and sewage systems

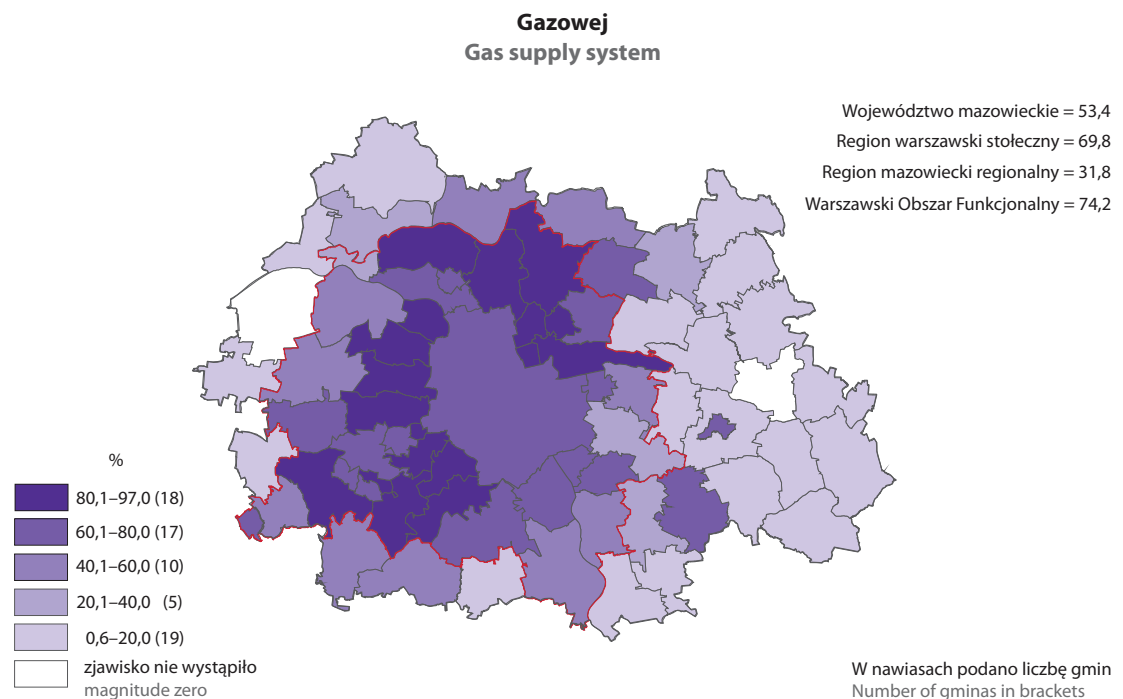
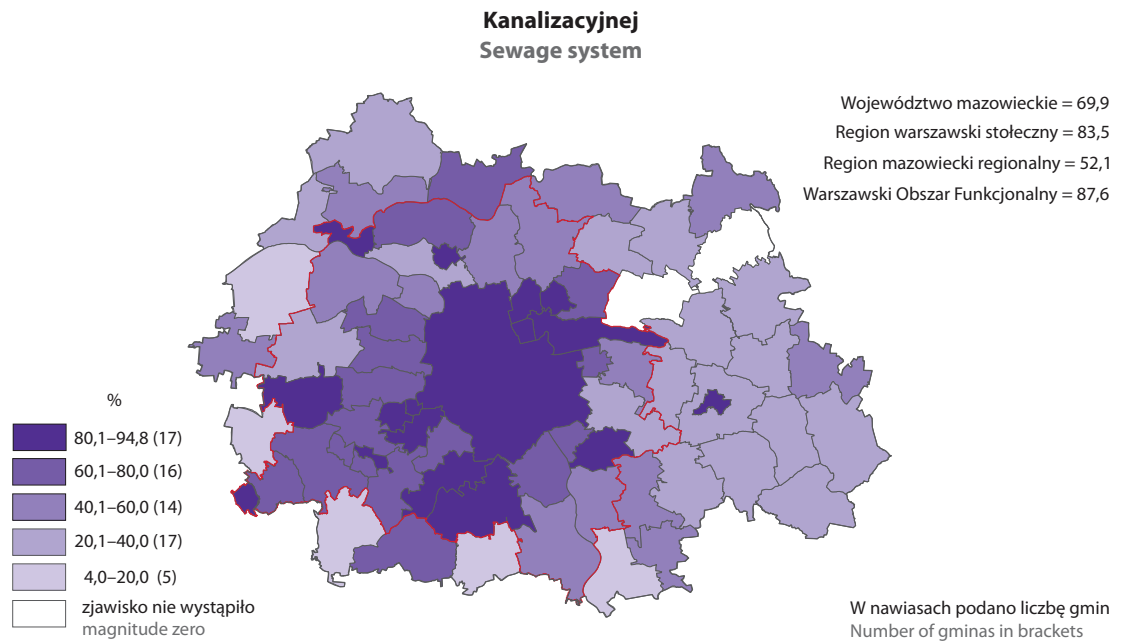
Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Sieć rozdzielcza w km: Distribution network in km:				
wodociągowa water supply	2010	10 465,5	29 610,8	40 076,3
	2015	11 990,6	32 025,7	44 016,3
	2018	13 194,8	32 912,5	46 107,3
	2019	13 448,1	33 120,0	46 568,1
kanalizacyjna sewage systems	2010	5 513,3	4 982,7	10 496,0
	2015	7 154,4	7 525,6	14 680,0
	2018	8 160,1	8 278,0	16 438,1
	2019	8 401,4	8 519,5	16 920,9

Wykres 12. Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów i kanalizacji w 2019 r.
Chart 12. Percentage of inhabitants connected to water supply systems and sewage systems in 2019

Mapa 31.
Map 31.

Ludność korzystająca z sieci w % ogółu ludności w 2019 r.
Population connected to sewage and gas supply systems in % of the total population in 2019

Biorąc pod uwagę skalę lokalną w metropolii nadal występowało duże zróżnicowanie w dostępności do infrastruktury wodociągowej. W 22 gminach RWS udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem przekroczył poziom 95%. Z drugiej strony w 4 gminach metropolii udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej był ciągle niższy niż 50%. Do tej grupy należały Leoncin (48,2%), Strachówka (35,9%), Poświętne (17,3%) i Jabłonna (16,8%).

W m.st. Warszawie udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (94,8%) był zbliżony do udziału ludności korzystającej z wodociągów. W metropolii odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 87,5% dla WOF i 83,2% dla RWS. W przypadku województwa mazowieckiego wskaźnik osiągnął poziom 69,8%. Względem roku 2010 udział ludności korzystającej z kanalizacji wzrósł w Warszawskim Obszarze Funkcyjnym, regionie warszawskim stołecznym i województwie odpowiednio o 7,1 p. proc., o 7,7 p. proc. i o 8,3 p. proc. W przypadku Warszawy było to 3,1 p. proc., ale poziom odniesienia był zdecydowanie wyższy. Poza Warszawą, wartość wskaźnika na poziomie przekraczającym 90% odnotowano tylko w 3 gminach metropolii: Żąbkach (93,7%), Lesznowoli (92,0%) i Legionowie (90,7%). Najniższe wartości wskaźnika charakteryzowały gminy peryferyjne obszaru metropolitalnego. W dwóch gminach metropolii (Poświętne i Strachówka), kanalizacji sieciowej nie było w ogóle, a udział mieszkańców korzystających z kanalizacji wynoszący 20% i mniej odnotowano w kolejnych 4 gminach: Sobienie-Jeziory (19,0%), Baranów (17,3%), Żabia Wola (14,0%) i Prażmów (4,0%).

Różnica między udziałem ludności korzystającej z wodociągów a udziałem ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej dla regionu warszawskiego stołecznego w końcu 2019 r. wynosiła 8 p. proc. (dla WOF było to 4,4 p. proc., a dla Warszawy jedynie 1,4 p. proc.). W kilku gminach różnice w tym zakresie przekraczały 80 p. proc. (Prażmów, Żabia Wola, Sobienie-Jeziory). Z drugiej strony w metropolii występowała grupa gmin, w których udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej był większy niż tej korzystającej z wodociągów (Józefów, Kobyłka, Otwock, Piastów, Żąbki, Legionowo, Jabłonna, Wieliszew). Pozytywnym aspektem jest to, że sieć kanalizacyjna jest sukcesywnie rozbudowywana, zaś różnica pomiędzy udziałami ludności korzystającej z wodociągów i kanalizacji maleje, co pozwala zmniejszać negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne.

Udział ludności obsługiwanej przez sieć gazową w metropolii wynosił ok. 70%. Było to o ok. 20 p. proc. więcej niż w całym województwie mazowieckim (53,4%). Podkreślenia wymaga fakt, że udział ludności korzystających z sieci gazowej utrzymuje się od 2010 r. na właściwie niezmiennym poziomie. W stosunku do 2018 r. niewielki wzrost wystąpił w województwie mazowieckim oraz w regionie warszawskim stołecznym odpowiednio o 0,5 p. proc. i o 0,3 p. proc. Natomiast spadek był w Warszawie ok 1 p. proc.

Taking into account the local scale, there was still considerable variation in the availability of water supply infrastructure in the metropolis. In 22 gminas of warszawski stołeczny region, the share of the population using the water supply network in the total population exceeded 95%. On the other hand, in the 4 gminas of the metropolis, the share of inhabitants using the water supply network was still lower than 50%. This group included Leoncin (48.2%), Strachówka (35.9%), Poświętne (17.3%) and Jabłonna (16.8%).

In Warsaw capital city, the share of the population connected to the sewage system (94.8%) was similar to the share of the population using the water supply system. In the metropolis, this percentage was slightly lower and amounted to 87.5% for Warsaw Functional Area and 83.2% for warszawski stołeczny region. In the case of Mazowieckie voivodship, the indicator reached the level of 69.8%. Compared to 2010, the share of persons using the sewage system in Warsaw Functional Area, warszawski stołeczny region and the voivodship increased by 7.1 pp, and 7.7 pp and by 8.3 pp, respectively. In the case of Warsaw, it was 3.1 pp, but the reference level was much higher. Apart from Warsaw, the value of the indicator at a level exceeding 90% was recorded only in 3 gminas of the metropolis: Żąbki (93.7%), Lesznowola (92.0%) and Legionowo (90.7%). The lowest values of the index were characteristic of peripheral gminas of the metropolitan area. In two gminas of the metropolis (Poświętne and Strachówka), there was no sewage system at all, and the share of residents using the sewage system was 20% and less was recorded in the next 4 gminas: Sobienie-Jeziory (19.0%), Baranów (17.3%), Żabia Wola (14.0%) and Prażmów (4.0%).

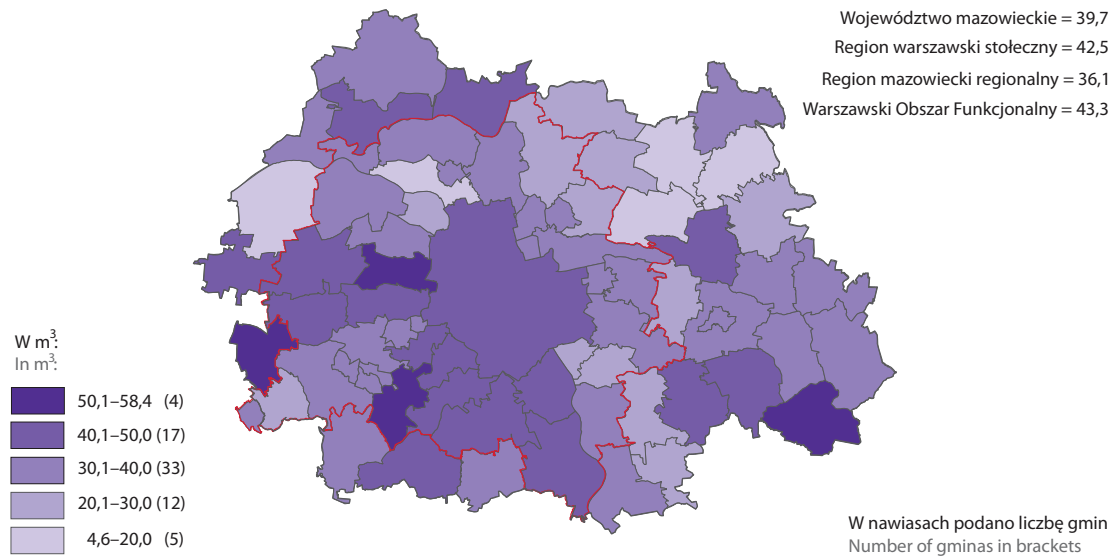
The difference between the share of the population using the water supply system and the share of the population connected to the sewage system for warszawski stołeczny region at the end of 2019 was 8 pp (for Warsaw Functional Area it was 4.4 pp, and for Warsaw only 1.4 pp). In a few gminas the differences in this respect exceeded 80 pp (Prażmów, Żabia Wola, Sobienie-Jeziory). On the other hand, in the metropolis there was a group of gminas in which the share of persons connected to the sewage system was greater than that of the population using water supply system (Józefów, Kobyłka, Otwock, Piastów, Żąbki, Legionowo, Jabłonna, Wieliszew). A positive aspect is that the sewage network is gradually expanded, and the difference between the shares of the population using the water supply and sewage systems is decreasing, which allows to reduce the negative impact on the natural environment.

The share of the population served by the gas supply system in the metropolis was approx. 70%. It was about 20 pp more than in the entire Mazowieckie Voivodship (53.4%). It should be emphasized that the share of persons using the gas network has remained virtually unchanged since 2010. Compared to 2018, there was a slight increase in Mazowieckie Voivodship and warszawski stołeczny region by 0.5 pp and by 0.3 pp, respectively. On the other hand, the decrease was about 1 pp in Warsaw.

Tablica 10. Zużycie wody i gazu w gospodarstwach domowych
Table 10. Consumption of water and gas in households

Wyszczególnienie Specification		Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Na 1 korzystającego: Per user:				
woda z wodociągów w m ³ water supply in m ³	2010	47,4	37,2	42,9
	2015	45,0	38,6	42,2
	2018	46,4	40,2	43,7
	2019	46,4	40,4	43,8
gaz z sieci w kWh gass in kWh	2010	.	.	.
	2015	3 122,5	2 353,3	2 927,0
	2018	3 596,3	2 550,2	3 328,5
	2019	3 534,4	2 601,0	3 294,7

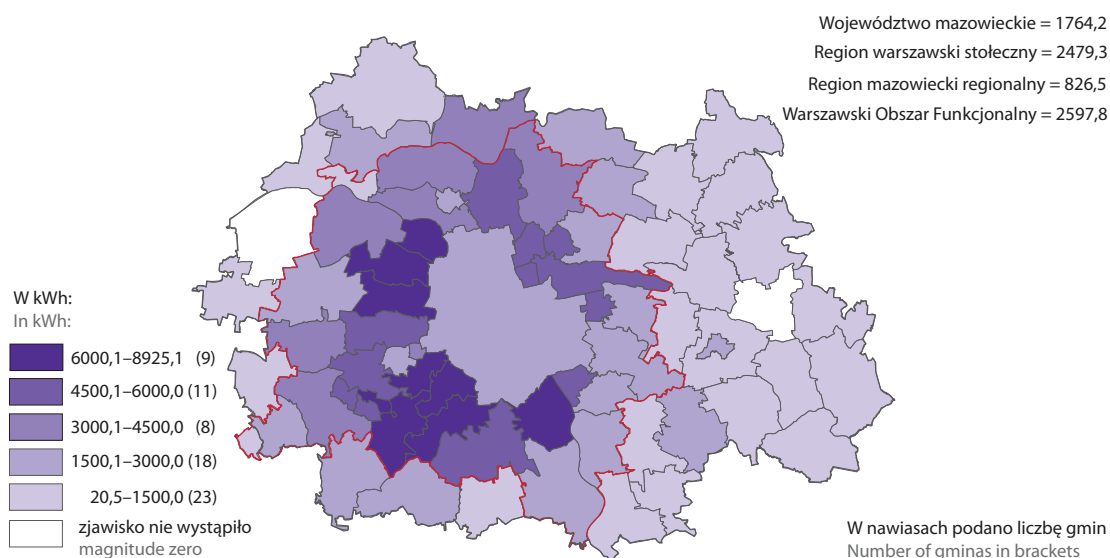
Mapa 32. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.
Map 32. Water consumption from water supply systems in households per capita in 2019

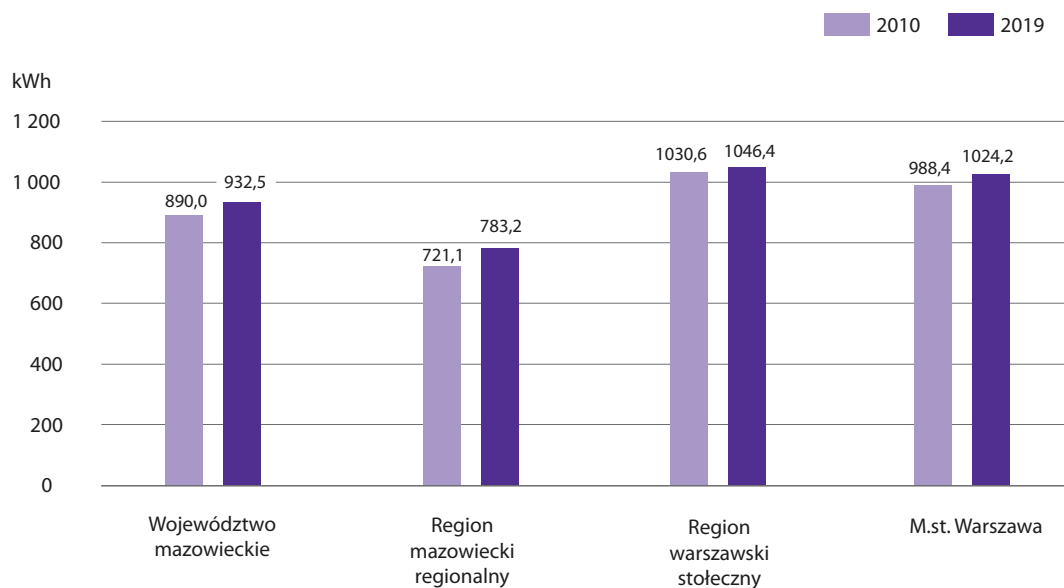
W 2019 r. w gospodarstwach domowych województwa mazowieckiego zużywano średnio niespełna 40 m³ wody z wodociągów (39,7 m³). W metropolii (RWS) zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca było wyższe (42,5 m³ na 1 mieszkańca). W Warszawie było to aż 47,3 m³ na mieszkańca. W stosunku do 2018 r. zaobserwowano niewielki wzrost zużycia wody w gospodarstwach domowych w województwie mazowieckim oraz w RWS.

In 2019, on average, less than 40 m³ of water from the water supply (39.7 m³) were used in households in the Mazowieckie Voivodship. In the metropolis (warszawski stołeczny region), water consumption in households per capita was higher (42.5 m³ per capita). In Warsaw it was as much as 47.3 m³ per inhabitant. Compared to 2018, a slight increase in water consumption in households was observed in Mazowieckie Voivodship and in warszawski stołeczny region.

Mapa 33. Zużycie gazu w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.
Map 33. Gas consumption in households per capita in 2019

Wykres 13. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w 2019 r.
Chart 13. Electricity consumption in households per capita in 2019

Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w RWS kształtowało się na poziomie 1046,4 kWh i było to więcej o 113,9 kWh niż w województwie. Z kolei mieszkaniec Warszawy zużywał 1024,2 kWh. W porównaniu z 2018 r. zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca województwa pozostało na zbliżonym poziomie, natomiast spadki odnotowano w Warszawie o 1,6% i w RWS o 1,0%.

Electricity consumption in households per capita in warszawski stołeczny region was 1046.4 kWh, which was 113.9 kWh more than in the voivodship. In turn, a resident of Warsaw consumed 1024.2 kWh. Compared to 2018, electricity consumption per capita of the voivodship remained at a similar level, while decreases were recorded in Warsaw by 1.6% and in warszawski stołeczny region by 1.0%.

Rozdział 6.

Chapter 6.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Health care and social welfare

6.1. Ochrona zdrowia

Na terenie województwa mazowieckiego w 2019 r. funkcjonowało 1818 aptek i punktów aptecznych, z czego 1035 zlokalizowanych było na terenie obszaru metropolitalnego (56,9% tego typu placówek w województwie). Dostępność aptek (mierzona liczbą mieszkańców przypadających na 1 obiekt) była podobna we wszystkich przekrojach terytorialnych i kształtowała się na poziomie 2,9–3,0 tys. osób na obiekt.

Należy zwrócić uwagę, że rok 2019 był drugim z kolei, w którym liczba aptek i punktów aptecznych zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego (spadek w skali województwa o 63 placówki, w skali metropolii o 33). Prawdopodobnie jest to wynik obowiązującej od 2017 r. nowelizacji prawa farmaceutycznego, która wprowadziła obostrzenia dotyczące tworzenia nowych aptek w zakresie m.in. ich odległości od już istniejących obiektów i minimalnej liczby ludności, która powinna przypadać na 1 placówkę, którą ustalono na 3 tys. mieszkańców.

6.1. Health care

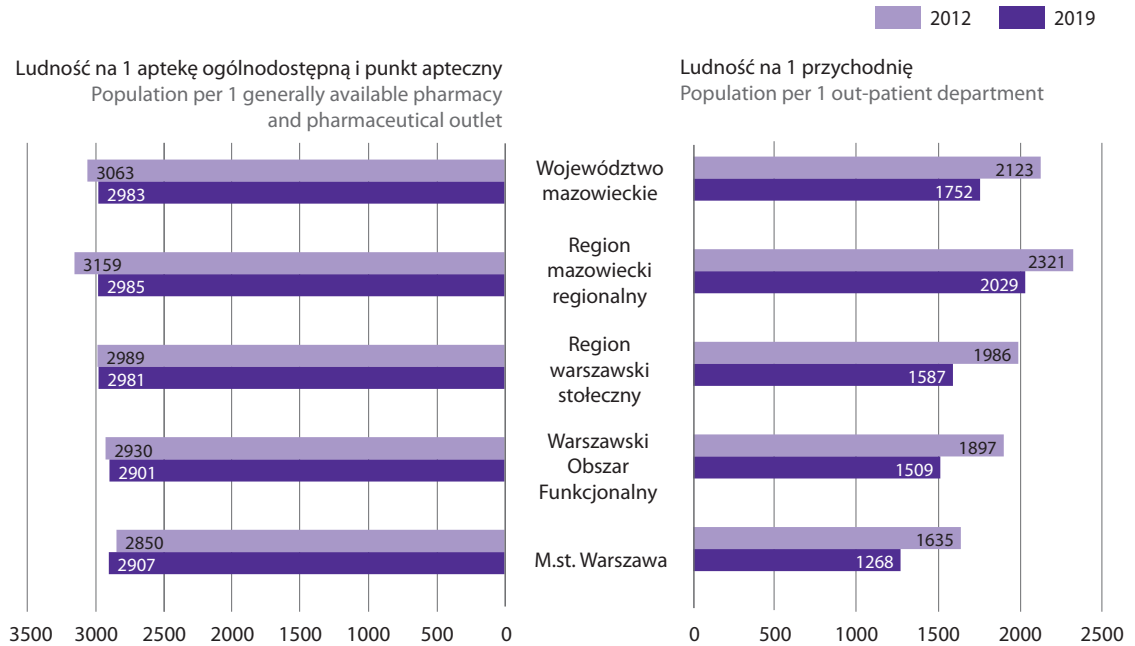
In 2019, there were 1818 pharmacies and pharmaceutical outlets operating in Mazowieckie Voivodship, of which 1035 were located in the metropolitan area (56.9% of such establishments in the voivodship). The availability of pharmacies (measured by the number of residents per 1 facility) was similar in all territorial dimensions and ranged from 2.9 to 3.0 thousand persons per facility.

It should be noted that 2019 was the second consecutive year in which the number of pharmacies and pharmaceutical outlets decreased compared to the previous year (a decrease in the voivodship by 63 establishments, in the metropolis by 33). This is probably the result of the amendment to the pharmaceutical law in force since 2017, which introduced restrictions on the creation of new pharmacies in the field of e.g. their distance from the already existing facilities and the minimum number of persons that should be per 1 facility, which was set at 3000 residents.

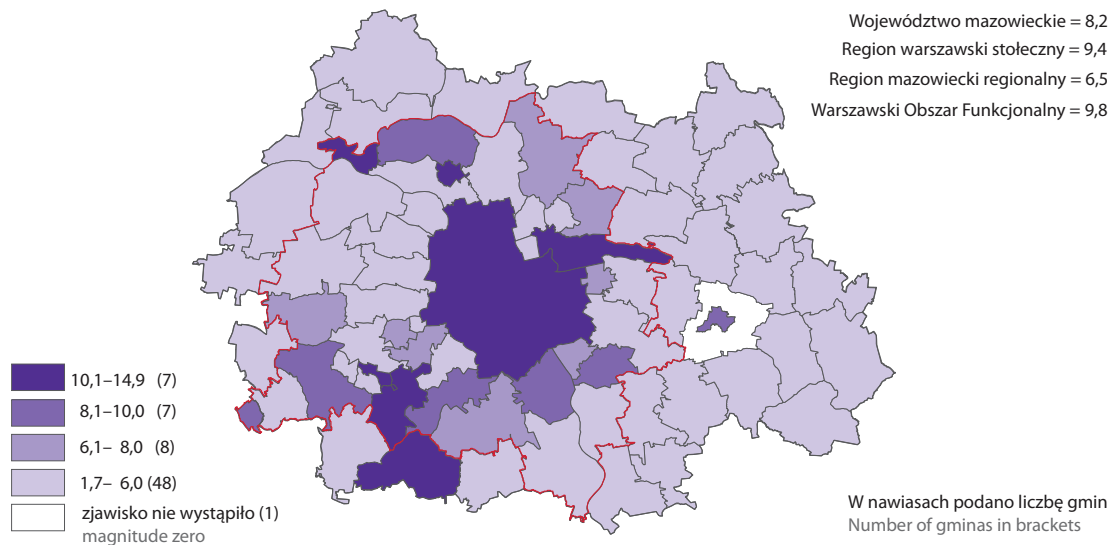
Tablica 11. Ochrona zdrowia
Table 11. Health care

Wyszczególnienie Specification		Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		Region		
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Apteki ogólnodostępne i punkty apteczne Generally available pharmacies and pharmaceutical outlets	2010	898	736	1 634
	2015	1 069	813	1 882
	2018	1 068	813	1 881
	2019	1 035	783	1 818
Przychodnie Out-patient departments	2010	1 048	942	1 990
	2015	1 652	1 089	2 741
	2018	1 902	1 144	3 046
	2019	1 944	1 152	3 096
w tym podległe samorządowi of which subordinated to local government	2010	247	207	454
	2015	215	134	349
	2018	233	147	380
	2019	245	152	397

Wykres 14. Ludność na 1 obiekt infrastruktury zdrowotnej
Stan w dniu 31 grudnia
 Chart 14. Population per 1 establishment of health infrastructure
 As of 31 December

Mapa 34. Porady^a lekarskie ambulatoryjne na 1 mieszkańca w 2019 r.
 Map 34. Doctors consultations^a per capita in out-patient health care in 2019

^a Łącznie z poradami udzielonymi w nocnej i świątecznej opiece zdrowotnej.
^a Including consultations provided in night and holiday health care.

W 2019 r. na terenie województwa mazowieckiego działało 3,1 tys. przychodni, z których 1,9 tys. zlokalizowanych było w metropolii, a 1,4 tys. w samej Warszawie. Dostępność przychodni w Warszawie jest największa (1,3 tys. osób na 1 obiekt). W metropolii wskaźnik ten wynosił 1,6 tys. osób, a na poziomie województwa niemal 1,8 tys.

Z dostępnością przychodni związana jest liczba ambulatoryjnych porad lekarskich, których w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w metropolii udzielono więcej (9,4) niż średnio w województwie (8,2). Najwięcej porad lekarskich (powyżej 10 w przeliczeniu na mieszkańca) udzielono w Nadarzynie, Zielonce, Podkowie Leśnej, Warszawie, Legionowie, Nowym Dworze Mazowieckim i Tarczynie. Z drugiej strony w 19% gmin metropolii liczba porad ambulatoryjnych na mieszkańca nie przekraczała 4.

W 2019 r. w placówkach sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3 (żłobkach oraz klubach dziecięcych) w województwie mazowieckim było do dyspozycji ponad 27 tys. miejsc. Ponad 22 tys. z nich znajdowało się w metropolii, z czego blisko 16 tys. w samej Warszawie. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych dynamicznie rośnie. W latach 2012–2019 w województwie mazowieckim powstało blisko 20 tys. nowych miejsc opieki. Zdecydowana większość z nich (ponad 15 tys.) przybyła w placówkach zlokalizowanych w granicach RWS (z czego ponad 10 tys. w samej Warszawie).

Przekłada się to na wskaźnik liczby dzieci do lat 3 objętych opieką w ww. placówkach na 1000 dzieci do lat 3, który w metropolii jest wyższy niż w województwie o ok. 35% (odpowiednio 171 wobec 127 dzieci).

In 2019, 3.1 thousand out-patient departments were operating in Mazowieckie Voivodship, of which 1.9 thousand were located in the metropolis, and 1.4 thousand in Warsaw itself. The availability of out-patient departments in Warsaw is the highest (1.3 thousand persons per facility). In the metropolis, this indicator was 1.6 thousand persons, and at the voivodship level almost 1.8 thousand.

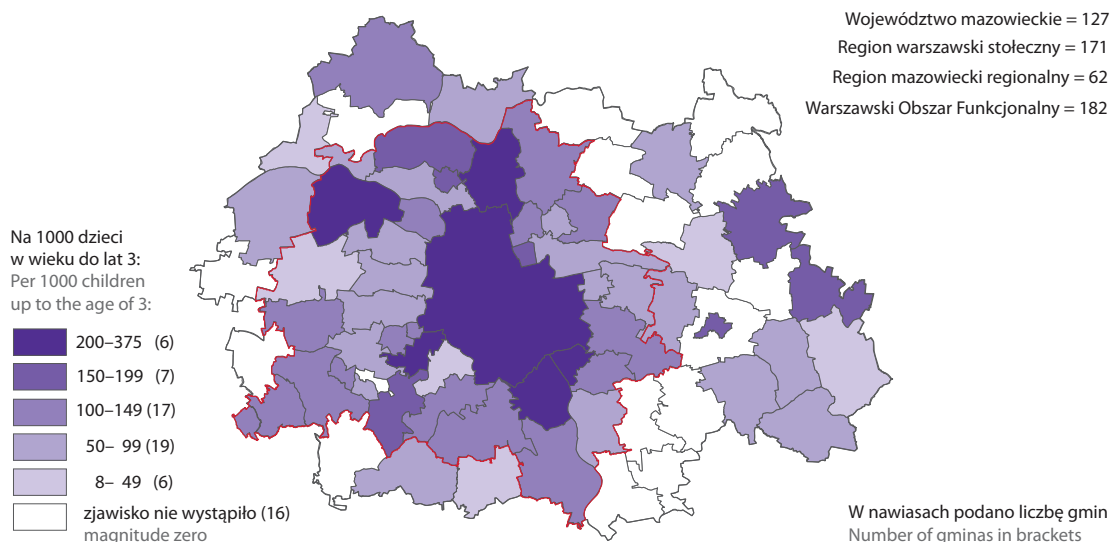
The availability of out-patient departments is related to the number of doctors consultations, which per capita in the metropolis were provided more (9.4) than in the voivodship on average (8.2). The highest number of doctors consultations (over 10 per capita) was provided in Nadarzyn, Zielonka, Podkowa Leśna, Warsaw, Legionowo, Nowy Dwór Mazowiecki and Tarczyn. On the other hand, in 19% of metropolitan gminas, the number of out-patient consultations per capita did not exceed 4.

In 2019, there were more than 27 thousand places in facilities providing care for children up to 3 years of age (nurseries and children's clubs) in Mazowieckie Voivodship. Over 22 thousand of them were located in the metropolis, of which nearly 16 thousand in Warsaw itself. The number of places in nurseries and children's clubs is growing dynamically. In the years 2012–2019, nearly 20 thousand new places of care were created in Mazowieckie Voivodship. The vast majority of them (over 15 thousand) were created in facilities located within warszawski stołeczny region (of which over 10 thousand in Warsaw alone).

This translates into the number of children under 3 provided with care in the above-mentioned institutions per 1000 children under 3 years of age, which in the metropolis is higher than in the voivodship by approx. 35% (171 compared to 127 children, respectively).

Mapa 35. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach oraz klubach dziecięcych w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 35. Children up to the age of 3 in nurseries and children's clubs in 2019 As of 31 December

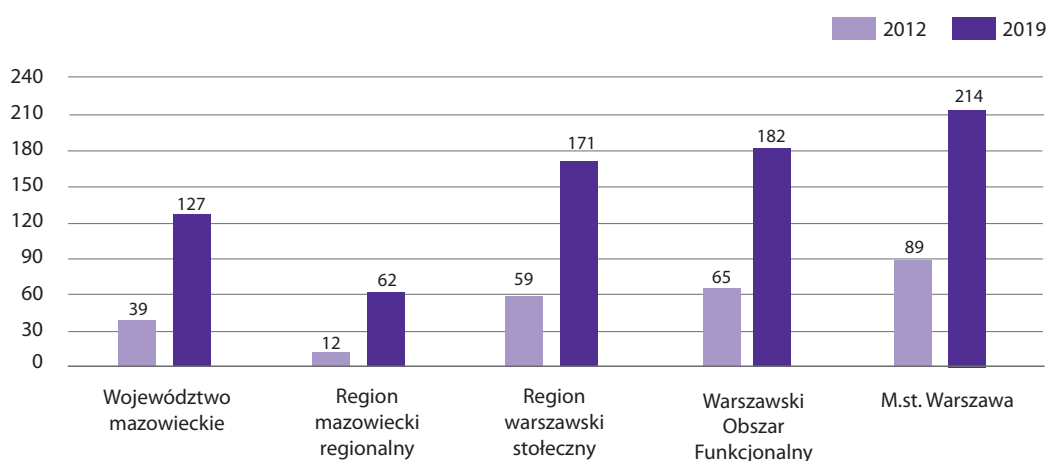

Ponad 71% położonych na terenie metropolii miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych skoncentrowanych jest w Warszawie. W samej metropolii także panuje duże zróżnicowanie w tym zakresie. Tylko w 6 gminach RWS odsetek dzieci objętych opieką żłobkową przekraczał w 2019 r. 20% (poza Warszawą także w Michałowicach, Józefowie, Nieporęcie, Czosnowie i Konstancinie Jeziornie). Wszystkie te gminy znajdują się w WOF. Z drugiej strony cały czas w 16 gminach nie ma żadnego miejsca opieki nad dziećmi do lat 3.

Over 71% of places in nurseries and children's clubs located in the metropolis are concentrated in Warsaw. The metropolis itself also varies greatly in this respect. Only in 6 gminas of warszawski stołeczny region, the percentage of children provided with nursery care in 2019 exceeded 20% (apart from Warsaw, also in Michałowice, Józefów, Nieporęt, Czosnów and Konstancin Jeziorna). All these gminas are in the Warsaw Functional Area. On the other hand, there are still no childcare facilities for children under the age of 3 in 16 gminas.

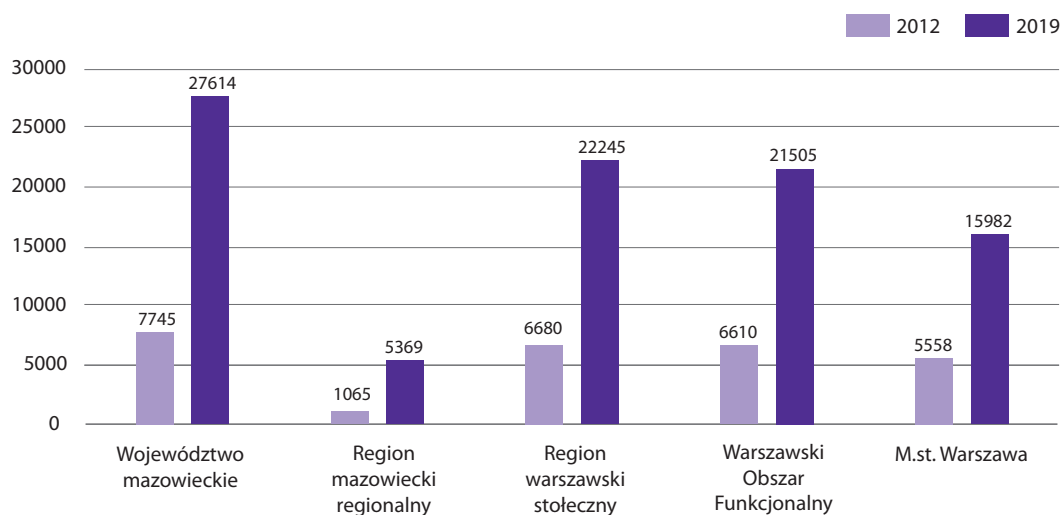
Wykres 15. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 Stan w dniu 31 grudnia

Chart 15. Children up to the age of 3 in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3 As of 31 December

Wykres 16. Miejsca w placówkach^a sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3 Stan w dniu 31 grudnia

Chart 16. Places in establishments^a providing care for children up to the age of 3 As of 31 December

^a Placówki obejmują żłobki (łącznie z oddziałami) i kluby dziecięce.
^a Establishments include nurseries (including nursery wards) and children's clubs.

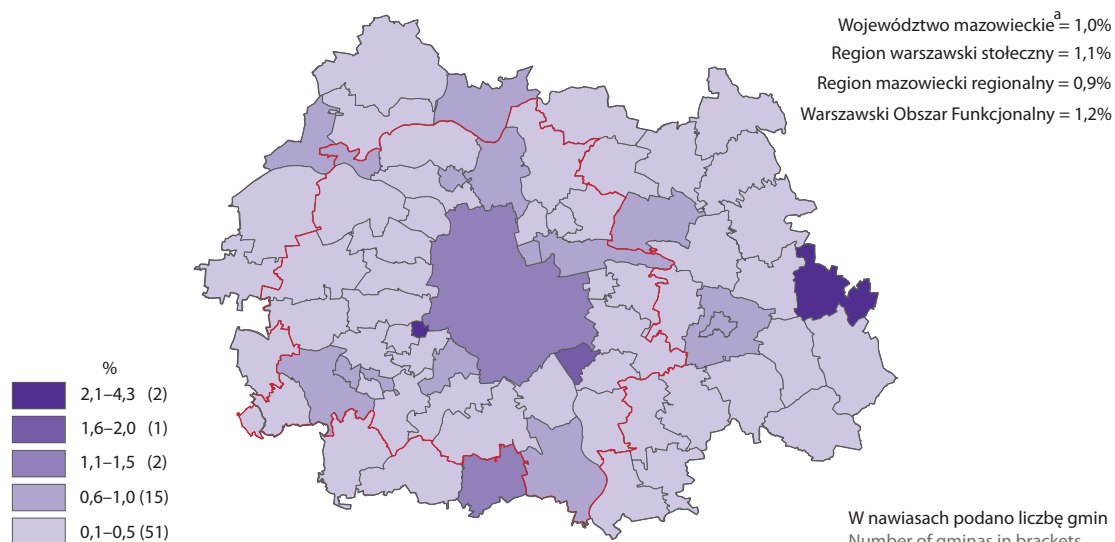
Kompetencje samorządu lokalnego w zakresie ochrony zdrowia nie są duże, czego dowodem jest wolumen wydatków na ten dział oraz ich udział w strukturze wydatków ogółem. Na poziomie województwa na ochronę zdrowia przeznaczono w 2019 r. ponad 419 mln zł, co stanowiło 1,0% wydatków ogółem. W metropolii było to 306 mln, co stanowiło 1,1%. Tylko 3 gminy metropolii przeznaczyły na ten cel 2% i więcej swoich wydatków. Blisko 72% gmin metropolii przeznaczała na ochronę zdrowia mniej niż 0,5% swoich wydatków.

The competences of the local government in the field of health protection are not large, as evidenced by the volume of expenditure on this department and their share in the structure of total expenditure. At the voivodship level, over PLN 419 million was allocated to health care in 2019, which constituted 1.0% of total expenditure. In the metropolis, it was 306 million, which constituted 1.1%. Only 3 gminas of the metropolis allocated 2% or more of their expenses for this purpose. Nearly 72% of metropolitan gminas spent less than 0.5% of their expenditure on health care.

Tablica 12. Wydatki budżetów gmin na ochronę zdrowia
Table 12. Expenditure of gminas budgets on health care

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Wydatki w mln zł Expenditure in million PLN	2010	319,8	83,3	403,1
	2015	284,1	87,4	371,5
	2018	380,2	77,1	457,3
	2019	306,2	112,9	419,1

Mapa 36. Udział wydatków budżetów gmin na ochronę zdrowia w 2019 r.
Map 36. Share of gminas budgets expenditure on health care in 2019

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status.

6.2. Pomoc społeczna

Jedną z form wsparcia, z jakiej mogli korzystać mieszkańcy województwa mazowieckiego były świadczenia rodzinne. Głównymi kryteriami uprawniającymi do tych świadczeń są posiadanie dziecka na utrzymaniu oraz przeciętny miesięczny dochód w przeliczeniu na osobę w rodzinie. Niezależnie od wysokości dochodu przyznawane są zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne oraz świadczenie rodzicielskie.

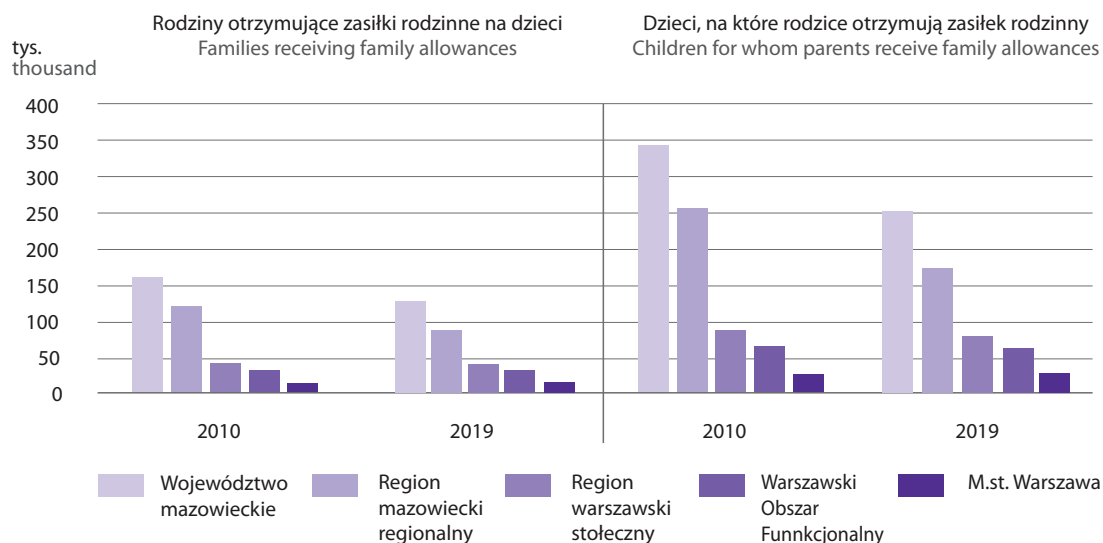
W 2019 r. w województwie mazowieckim zasiłki rodzinne pobierało średnio miesięcznie 126,8 tys. rodzin (tj. o 9,1% mniej niż w 2018 r. i o 21,1% mniej niż w 2010 r.), z czego 39,9 tys. rodzin w metropolii, a 14,3 tys. w samej Warszawie. Wypłacano je przeciętnie miesięcznie na 251,7 tys. dzieci (w RWS na 78,5 tys. dzieci, a w Warszawie na 27,3 tys.). Było to mniej niż w 2018 r. odpowiednio o 8,5%, 6,3% i o 4,7%, a w porównaniu z 2010 r. mniej odpowiednio o 26,7%, 9,1%, 4,4%. Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymali zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w województwie wynosił 22,6% i był niższy o 2,3 p. proc. w porównaniu z 2018 r. i o 9,0 p. proc. w stosunku do 2010 r. W RWS udział ten wynosił 12,4%, a w Warszawie 8,0%.

6.2. Social welfare

Family benefits were one of the forms of support available to the inhabitants of Mazowieckie Voivodship. The main eligibility criteria for these benefits is having a dependent child and the average monthly income per person in the family. Regardless of the amount of income, nursing allowances, nursing benefits and parental benefit are granted.

In 2019, an average of 126.8 thousand families received family benefits in Mazowieckie Voivodship per month (i.e. by 9.1% less than in 2018 and by 21.1% less than in 2010), of which 39.9 thousand families in the metropolis, and 14.3 thousand in Warsaw itself. They were paid on average for 251.7 thousand children monthly (in warszawski stołeczny region for 78.5 thousand children, and in Warsaw for 27.3 thousand). It was lower than in 2018 by 8.5%, 6.3% and 4.7%, respectively, and compared to 2010, by 26.7%, 9.1% and 4.4%, respectively. The share of children under 18, for whom their parents received family benefits, in the total number of children of that age in the voivodship was 22.6% and was lower by 2.3 pp compared to 2018 and by 9.0 pp compared to 2010. In warszawski stołeczny region this share was 12.4%, and in Warsaw 8.0%.

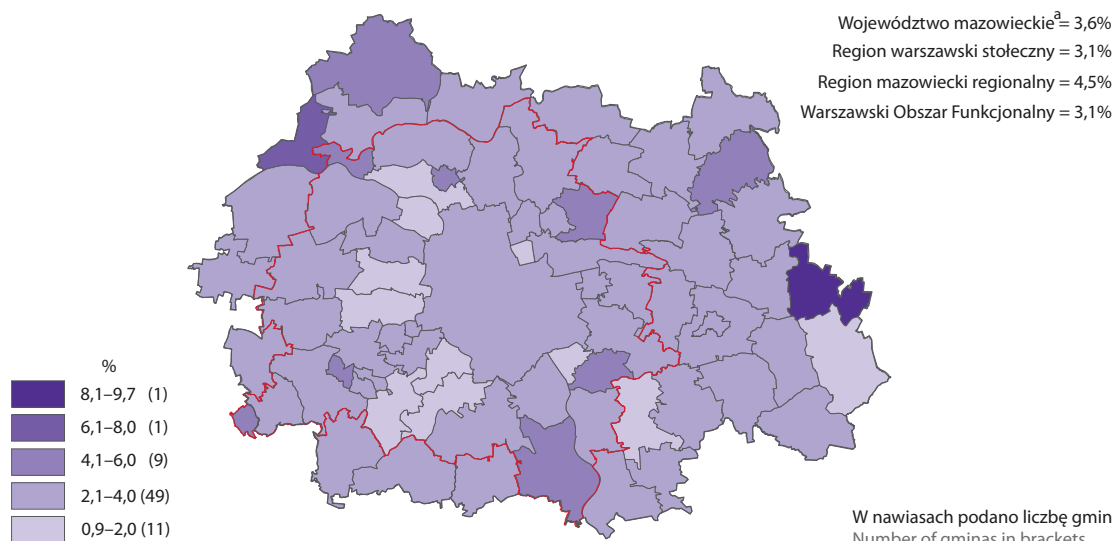
Wykres 17. Korzystający ze świadczeń rodzinnych
Chart 17. Persons receiving family benefits

Tablica 13. Wydatki budżetów gmin na pomoc społeczną
Table 13. Expenditure of gminas budgets on social welfare

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Pomoc społeczna w mln zł Social welfare in million PLN	2012	1 057,7	1 204,5	2 262,2
	2015	1 196,2	1 305,9	2 502,1
	2018	789,8	566,3	1 356,1
	2019	837,3	591,9	1 429,2
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w mln zł Other tasks in the field of social policy in million PLN	2012	128,2	56,8	185,0
	2015	150,2	64,6	214,9
	2018	60,2	27,9	88,1
	2019	72,0	30,4	102,4
Dział „Rodzina” w mln zł „Family” division in million PLN	2018	2 688,6	2 744,1	5 432,8
	2019	3 788,6	3 202,3	6 990,9

Mapa 37. Udział wydatków budżetów gmin na pomoc społeczną w 2019 r.
Map 37. Share of gminas budgets expenditure on social welfare in 2019

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
^a Including cities with powiat status.

Wydatki na pomoc społeczną w 2019 r. wyniosły w woj. mazowieckim 1,43 mld zł, z czego ponad 837 mln zł zostało zrealizowane w metropolii, a ponad 585 mln zł w samej Warszawie. Udział wydatków budżetów gmin na pomoc społeczną w 2019 r. wyniósł od 3,1% w RWS i Warszawie do 3,6% w całym województwie mazowieckim. W stosunku do roku 2018 udział wydatków w tym zakresie zmniejszył się zarówno w całej metropolii (o 0,18 p. proc.), jak i w większości gmin (ponad 60%) na jej obszarze.

In 2019, social assistance expenditure in Mazowieckie Voivodship amounted to PLN 1.43 billion, of which over PLN 837 million was realized in the metropolis, and over PLN 585 million in Warsaw alone. The share of gminas budgets for social assistance in 2019 ranged from 3.1% in warszawski stołeczny region and Warsaw to 3.6% in the entire Mazowieckie Voivodship. Compared to 2018, the share of expenditure in this area decreased both in the entire metropolis (by 0.18 pp) and in most gminas (over 60%) in its area.

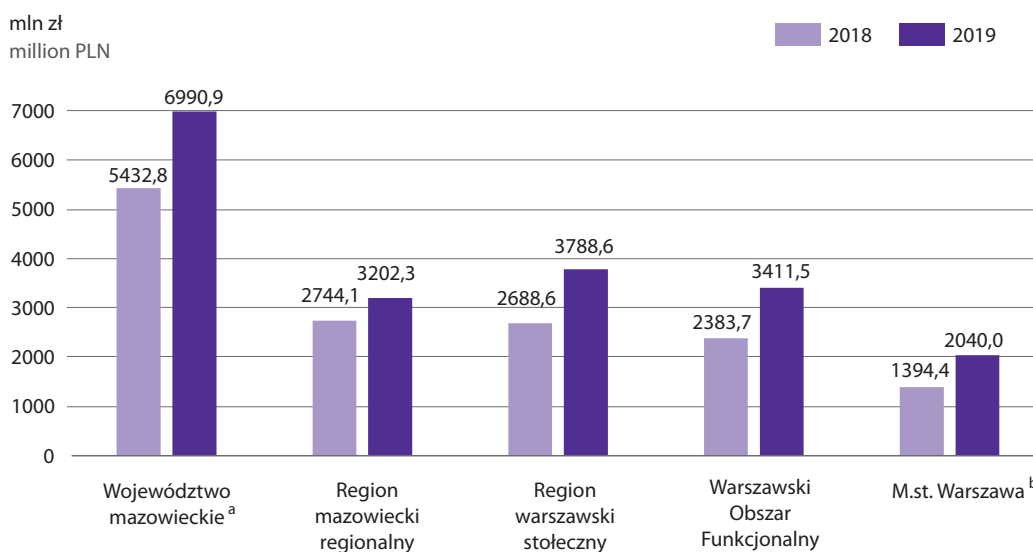
Wydatki gmin na pomoc społeczną i ich udział w budżetach był zróżnicowany. Najniższe wydatki na pomoc społeczną (poniżej 1,5% budżetu) poniosły gminy: Stare Babice, Ożarów Mazowiecki, Lesznowola, Nadarzyn, Łomianki, Mrozy i Józefów. Najwięcej środków (powyżej 5%) przeznaczyły gminy: Kałuszyn, Zakroczym, Wołomin, Milanówek i Otwock.

Znaczny przyrost wydatków w 2019 r. w dziale „Rodzina” jest pochodną zmian wprowadzonych w Programie „Rodzina 500+”. Od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, bez względu na dochód osiągnięty przez rodzinę.

Gminas expenditure on social assistance and their share in budgets varied. The lowest social assistance expenditure (less than 1.5% of the budget) were incurred by the gminas: Stare Babice, Ożarów Mazowiecki, Lesznowola, Nadarzyn, Łomianki, Mrozy and Józefów. Most funds (over 5%) were allocated by the gminas: Kałuszyn, Zakroczym, Wołomin, Milanówek and Otwock.

A significant increase in expenditure in 2019 in the „Family” section is a derivative of the changes introduced in the „Family 500+” programme. From 1 July 2019, the parental benefit is granted to every child up to the age of 18, regardless of the family's income.

Wykres 18. Wydatki budżetów gmin w dziale „Rodzina”
Chart 18 Expenditure of gminas budgets in the „Family” division

a łącznie z miastami na prawach powiatu. b Dane dotyczą budżetu miasta na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status. b Data concern budget of the city with powiat status.

Tablica 14. Wydatki budżetów gmin w dziale „Rodzina” według wybranych rozdziałów budżetowych
Table 14. Expenditure of gminas budgets in the „Family” division by selected budget chapters

Wyszczególnienie Specification		Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków w tys. zł Creation and operation of nurseries in thousands PLN	2018	193 423,1	37 519,6	230 942,7
	2019	227 288,9	47 712,9	275 001,8
Rodziny zastępcze w tys. zł Foster families in thousands PLN	2018	41 763,2	22 315,7	64 078,9
	2019	43 727,2	23 584,8	67 312,0
Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych w tys. zł Activity of care and education centres in thousands PLN	2018	72 394,5	20 322,3	92 716,8
	2019	83 225,2	21 030,7	104 255,8

Rozdział 7. Chapter 7.

Kultura Culture

Nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowią relatywnie niewielki odsetek w budżetach samorządowych. W 2019 r. w województwie mazowieckim gminy przeznaczyły na ten cel średnio 3,0% swoich wydatków. W metropolii (RWS) udział ten był nieznacznie wyższy – 3,1%, w WOF było to 3,2%, a w Warszawie 3,3%.

W trzech gminach RWS udział omawianych wydatków przekroczył 5%. Były to Wiązowna (7,5%), Konstancin-Jeziorna (6,4%) i Podkowa Leśna (5,3%). Z drugiej strony w 8 gminach metropolii ich udział stanowił mniej niż 1% wydatków ogółem; najmniejszy odnotowano w gminach wiejskich Leoncin i Mińsk Mazowiecki (odpowiednio 0,3% i 0,4%) oraz gminie miejskiej Ząbki (0,5%).

Kwoty na działania związane z kulturą podlegają silnym wahanom. W 2010 r. wydatki gmin RWS w tym zakresie wyniosły 772,9 mln zł (z czego 84,7% stanowiły wydatki m.st. Warszawy). Najmniejsze wydatki wystąpiły w 2012 r. – 492,5 mln (udział Warszawy - 77,8%). Od 2013 r. kwoty na ten cel systematycznie rosły i w 2019 r. osiągnęły wartość 831,8 mln (udział stolicy 74,9%). Powyższe zjawisko związane jest m.in. z cyklem inwestycyjnym dużych projektów w tym zakresie (w szczególności realizowanych przez Warszawę). W 2010 r. w trakcie budowy było m.in. Centrum Nauki Kopernik, obecnie trwają prace nad budową Muzeum Sztuki Nowoczesnej na Placu Defilad.

Expenditures on culture and protection of national heritage constitute a relatively small percentage in local government budgets. In 2019, in Mazowieckie Voivodship, gminas allocated an average of 3.0% of their expenditure for this purpose. In the metropolis (warszawski stołeczny region) this share was slightly higher – 3.1%, in the Warsaw Functional Area it was 3.2% and in Warsaw 3.3%.

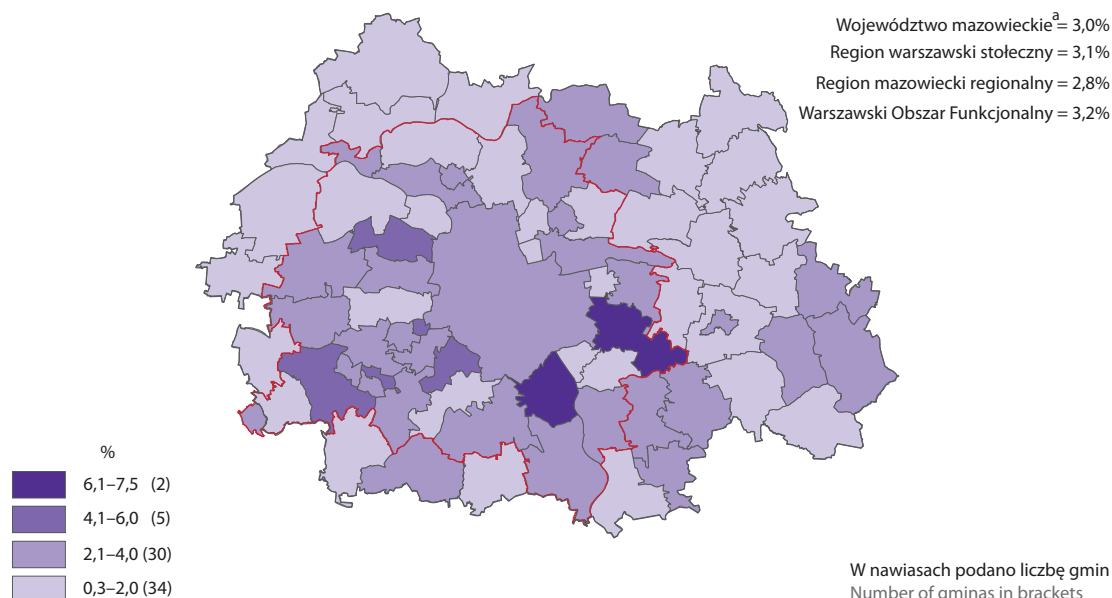
In three gminas of warszawski stołeczny region, the share of the discussed expenditure exceeded 5%. They were Wiązowna (7.5%), Konstancin-Jeziorna (6.4%) and Podkowa Leśna (5.3%). On the other hand, in 8 metropolitan gminas their share accounted for less than 1% of total expenditure; the smallest was recorded in the rural gminas of Leoncin and Mińsk Mazowiecki (0.3% and 0.4%, respectively) and the urban gmina of Ząbki (0.5%).

The amounts for cultural activities fluctuate greatly. In 2010, the expenditure of gminas of warszawski stołeczny region in this regard amounted to PLN 772.9 million (84.7% of which were the expenditure of Warsaw). The lowest expenses were recorded in 2012 – PLN 492.5 million (Warsaw's share – 77.8%). Since 2013, the amounts for this purpose have been steadily increasing and in 2019 reached the value of PLN 831.8 million (the capital's share was 74.9%). The above phenomenon is related, among others, to the investment cycle of large projects in this area (in particular, implemented by Warsaw). In 2010, among others, the Copernicus Science Center was under construction, currently work is underway on the construction of the Museum of Modern Art at Plac Defilad.

Tablica 15. Wydatki budżetów gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego
Table 15. Expenditure of gminas budgets on culture and national heritage protection

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Wydatki w mln zł Expenditure in million PLN	2010	772,9	251,8	1024,7
	2015	585,8	284,3	870,0
	2018	826,6	408,2	1 234,8
	2019	831,8	367,5	1 199,4

Mapa 38. Udział wydatków budżetów gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2019 r.
 Map 38. Share of gminas budgets expenditure on culture and national heritage protection in 2019

^a Łącznie z miastami na prawach powiatu.
^a Including cities with powiat status.

Istotną funkcję kulturotwórczą, szczególnie w mniejszych miastach i miejscowościach, pełnią biblioteki publiczne, które poza udostępnianiem księgozbiorów często organizują różnego typu wydarzenia kulturalne. Stąd dostęp do bibliotek stanowi jeden z ważniejszych wskaźników dostępu do kultury. W 2019 r. w województwie mazowieckim działało 958 bibliotek, z czego 407 (42,5%) było zlokalizowanych w gminach RWS. Jednocześnie należy zauważyć, że ich rozlokowanie jest koncentryczne, tzn. najwięcej bibliotek zlokalizowanych jest w Warszawie – 205, w pozostałych gminach WOF – 141.

W 2019 r. w województwie mazowieckim liczba bibliotek w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 29, a w stosunku do 2018 r. wzrosła o 5 placówek. W RWS w 2019 r. liczba bibliotek wzrosła zarówno w porównaniu z 2010 r., jak i z 2018 r. – odpowiednio o 13 i o 4. Jeśli analizą obejmie się poziom gmin, to zauważalny jest ubytek bibliotek we wschodniej części RWS. Od 2010 r. w 6 gminach RWS ubyło 9 bibliotek (z czego 7 w powiatach mińskim i wołomińskim). Z drugiej strony liczba bibliotek w 8 gminach zwiększyła się o 22 placówki (13 z nich zlokalizowanych było w Warszawie).

Public libraries, which apart from providing book collections, often organize various types of cultural events, play an important role in creating culture, especially in smaller towns and villages. Hence, access to libraries is one of the most important indicators of access to culture. In 2019, 958 libraries operated in Mazowieckie Voivodship, of which 407 (42.5%) were located in the gminas of warszawski stołeczny region. At the same time, it should be noted that their location is concentric, i.e. most libraries are located in Warsaw – 205, in other gminas of the Warsaw Functional Area – 141.

In 2019, the number of libraries in Mazowieckie Voivodship decreased by 29, compared to 2010, and increased by 5, compared to 2018. In warszawski stołeczny region, in 2019, the number of libraries increased both compared to 2010 and 2018 – by 13 and by 4, respectively. If the analysis covers the level of gminas, there is a noticeable decrease in libraries in the eastern part of warszawski stołeczny region. Since 2010, there have been 9 libraries fewer in 6 gminas of warszawski stołeczny region (of which 7 in minski and wołomiński powiats). On the other hand, the number of libraries in 8 gminas increased by 22 facilities (13 of them were located in Warsaw).

Tablica 16. Biblioteki publiczne (z filiami)
Table 16. Public libraries (with branches)

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Placówki (stan w dniu 31 XII) Establishments (as of 31 XII)	2010	394	593	987
	2015	397	564	961
	2017	401	552	953
	2018	403	550	953
	2019	407	551	958
Księgozbiór w tys. wol. (stan w dniu 31 XII) Collection in thousand vol. (as of 31 XII)	2010	9 028,6	8 201,8	17 230,4
	2015	9 634,8	8 058,2	17 693,0
	2017	9 805,0	7 937,1	17 742,1
	2018	9 876,0	7 823,4	17 699,4
	2019	9 888,9	7 776,6	17 665,5
Czytelnicy w ciągu roku Library borrowers during the year)	2010	621 833	332 994	954 827
	2015	625 058	322 476	947 534
	2017	626 168	302 982	929 150
	2018	628 457	297 232	925 689
	2019	647 810	296 719	944 529

W województwie mazowieckim systematycznie zwiększa się liczebność księgozbioru bibliotek publicznych. O ile w 2010 r. było 17230,4 tys. woluminów, to w 2019 r. było ich o 435,1 tys. więcej. Jednocześnie ten wzrost rozkładał się bardzo nierównomiernie. W regionie warszawskim stołecznym liczba woluminów wzrosła o 860,3 tys., natomiast w regionie mazowieckim regionalnym odnotowano spadek o 425,2 tys. egzemplarzy.

Liczba osób korzystających z bibliotek utrzymuje się w metropolii na zbliżonym poziomie. W 2019 r. liczba korzystających z bibliotek w metropolii wyniosła 647,8 tys. osób, co oznacza, że w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 29,5 tys., tj. o 4,8%. W pozostałej części województwa w tym samym czasie nastąpił spadek o 10,9% (z 333,0 tys. do 296,7 tys. osób).

W województwie mazowieckim w 2019 r. na 1 placówkę biblioteczną (biblioteki wraz z filiami oraz punkty biblioteczne) przypadało 5160 osób (o 466 więcej niż w 2010 r.). W RWS było to 6565 osób (o 424 więcej), a w WOF – 6907 osób (o 301 więcej).

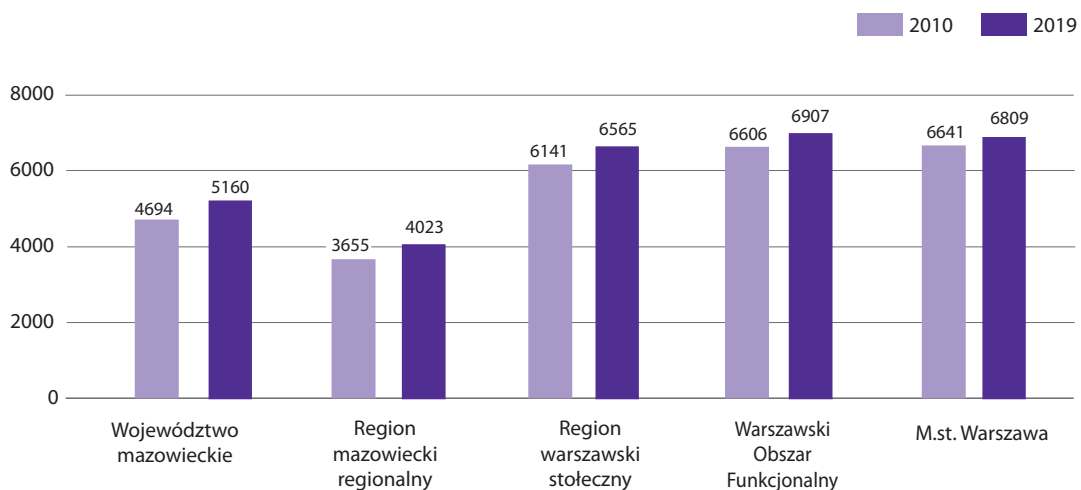
In Mazowieckie Voivodship, the collection of public libraries is systematically increasing. While in 2010 there were 17230.4 thousand volumes, in 2019 there were 435.1 thousand more. At the same time, this increase was very unevenly distributed. In warszawski stołeczny region, the number of volumes increased by 860.3 thousand, while in mazowiecki regional region there was a decrease by 425.2 thousand volumes.

The number of persons using libraries in the metropolis remains at a similar level. In 2019, the number of users of libraries in the metropolis amounted to 647.8 thousand persons, which means that compared to 2010 it increased by 29.5 thousand, i.e. by 4.8%. In the remaining part of the voivodship, at the same time there was a decrease by 10.9% (from 333.0 thousand to 296.7 thousand persons).

In Mazowieckie Voivodship in 2019, there were 5160 persons per 1 library (libraries with branches and library points) (466 more than in 2010). In warszawski stołeczny region it was 6565 persons (424 more), and in the Warsaw Functional Area – 6907 persons (301 more).

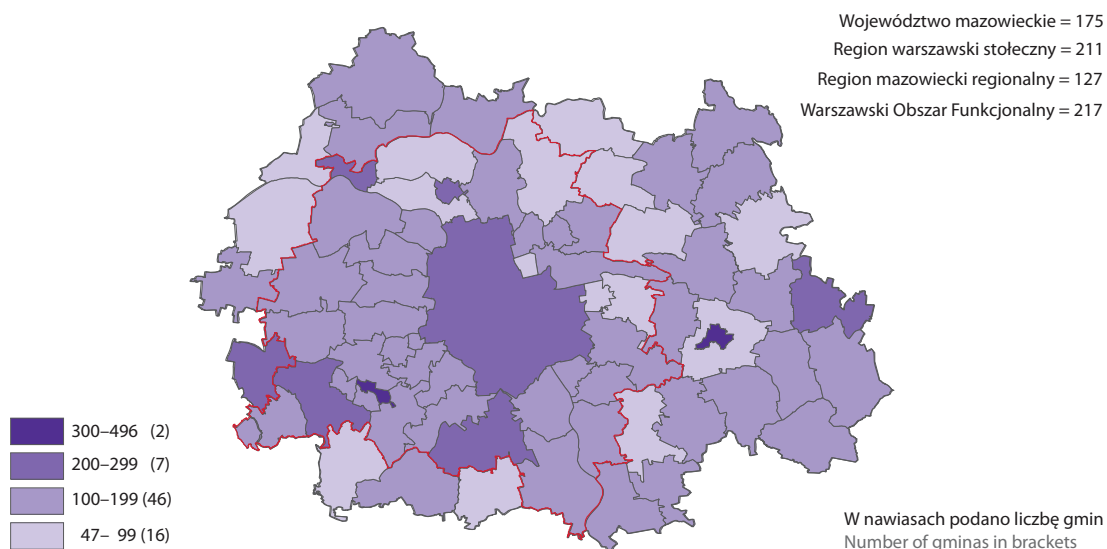
**Wykres 19. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną
Stan w dniu 31 grudnia**

Chart 19. Number of population per 1 library facility
As of 31 December

Mapa 39. Czytelnicy bibliotek (łącznie z punktami bibliotecznymi) na 1000 ludności w 2019 r.

Map 39. Library borrowers (including library service points) per 1000 population in 2019

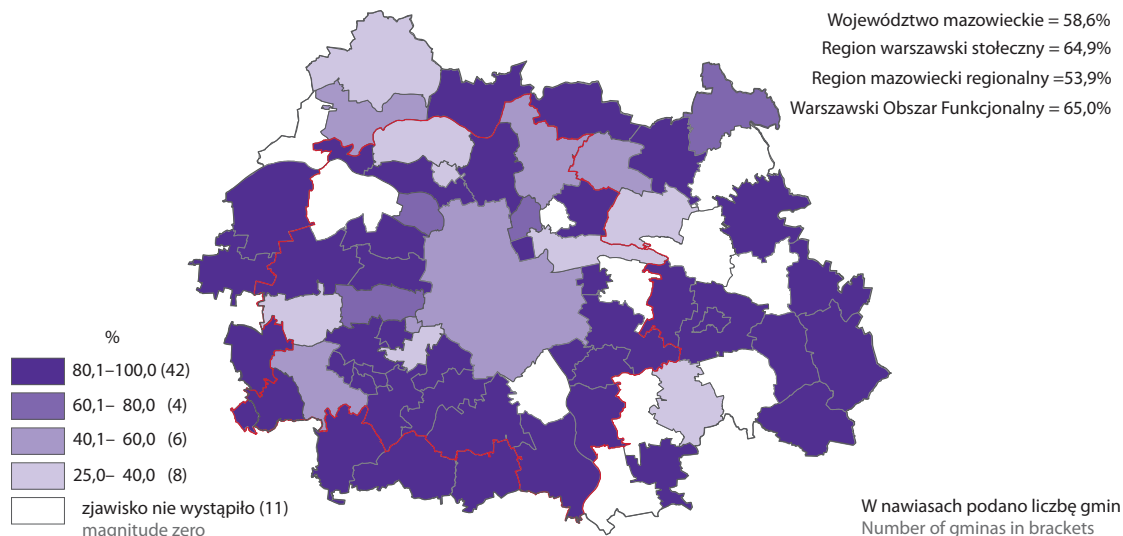

Biblioteki, szczególnie te w oddalonych od Warszawy gminach, mogą pełnić także rolę we wspieraniu rozwoju społeczeństwa cyfrowego. Większość bibliotek i ich filii oferuje bowiem możliwość skorzystania z komputerów podłączonych do Internetu. W ostatnich latach odnotowuje się wzrost liczby tego typu urządzeń. W 2019 r. w województwie mazowieckim było 3714 komputerów z dostępem do sieci – to o 1267 więcej niż w 2010 r. W RWS wzrost ten wyniósł 678 szt. (w 2019 r. – 1993), większość z nowych komputerów zlokalizowanych jest w gminach WOF – przyrost o 600 szt. do poziomu 1749 szt. W samej Warszawie przybyło 305 komputerów i w 2019 r. było ich 1157. Należy zwrócić uwagę, że oferta bibliotek jest pod tym względem zróżnicowana przestrzennie. Poza Warszawą jeszcze tylko w 14 gminach RWS czytelnicy mieli dostęp do ponad 20 komputerów z Internetem. Jednocześnie w gminie Kampinos był tylko jeden taki komputer. Większość bibliotek oferuje dostęp do Internetu bezprzewodowego. W 2019 r. w województwie mazowieckim było to 58,6% ogółu bibliotek, w RWS – 64,9%, w WOF – 65,0%, a w Warszawie – 58,0%.

Libraries, especially those in gminas remote from Warsaw, can also play a role in supporting the development of the digital society. Most libraries and their branches offer the possibility of using computers connected to the Internet. In recent years, there has been an increase in the number of such devices. In 2019, there were 3714 computers with access to the network in Mazowieckie Voivodship – this is 1267 more than in 2010. In warszawski stołeczny region, this increase was 678 (in 2019 – 1993), most of the new computers are located in the gminas of the Warsaw Functional Area – an increase by 600 pcs. to the level of 1749 pcs. In Warsaw alone, there were 305 computers more and in 2019 there were 1157 of them. It should be noted that the offer of libraries in this respect is spatially diversified. Apart from Warsaw, only in 14 gminas of warszawski stołeczny region, readers had access to over 20 computers with the Internet. At the same time, there was only one such computer in the Kampinos gmina. Most libraries offer wireless internet access. In 2019, in Mazowieckie Voivodship it was 58.6% of all libraries, in warszawski stołeczny region – 64.9%, in Warsaw Functional Area – 65.0%, and in Warsaw – 58.0%.

Mapa 40. Biblioteki z Internetem bezprzewodowym w % ogółu bibliotek w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 40. Libraries with wireless Internet in % of the total number of libraries in 2019 As of 31 December

W 2019 r. w województwie mazowieckim zlokalizowanych było 314 instytucji kultury (centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice). W regionie warszawskim stołecznym znajdowało się 138 z nich (z czego 66 w Warszawie). W większości gmin metropolii (57 na 70 jednostek) liczba tych placówek utrzymuje się na niezmiennym poziomie

In 2019, 314 cultural institutions were located in Mazowieckie Voivodship (cultural centers and establishments, clubs and community centers). 138 of them were located in warszawski stołeczny region (including 66 in Warsaw). In most gminas of the metropolis (57 out of 70 units) the number of these institutions remains unchanged compared to 2011. In

w stosunku do 2011 r. W 10 spośród 13 jednostek, w których nastąpiła zmiana liczebności, instytucji kultury przybyło. Najwięcej w Warszawie, w której w latach 2011–2019 ich liczba zwiększyła się o 25. Dwie instytucje kultury przybyły w Piasecznie, po jednej w gminach: Dębe Wielkie, Jadów, Leszno, Marki, Poświętne, Sulejówek, Stare Babice i Zakroczym. Ubytki w zakresie tej infrastruktury nastąpiły w Halinowie, Legionowie i Otwocku.

Władze JST oraz instytucje kultury przykładają coraz większą uwagę do umożliwienia swoim mieszkańcom udziału w różnego typu wydarzeniach kulturalno-artystycznych. Wspólne spotkania pozwalają budować tożsamość lokalną i poczucie wspólnoty, mają również na celu zainteresować i przyciągnąć turystów i mieszkańców sąsiednich gmin oraz Warszawy.

W 2019 r. mieszkańcy województwa mogli wziąć udział w 27,0 tys. imprez zorganizowanych przez instytucje kultury. Ponad 60% z nich została zorganizowana w RWS (16,2 tys.), przy czym w gminach należących do WOF instytucje kultury zorganizowały ich 15,1 tys., a w samej Warszawie odbyło się 9,3 tys. z nich. W porównaniu z 2011 r. zauważalny jest znaczny wzrost liczby tego typu wydarzeń we wszystkich przekrojach: w województwie mazowieckim o 10,5 tys., w gminach RWS – o 6,8 tys., w WOF o 6,2 tys., z czego w samej Warszawie – o 4,6 tys.

Podjęte działania przyczyniły się do znacznego wzrostu liczby uczestników imprez organizowanych przez instytucje kultury w woj. mazowieckim z poziomu 2850,5 tys. w 2011 r. do 3609,4 tys. osób w 2019 r. W RWS i WOF w imprezach organizowanych przez instytucje kultury wzięło udział odpowiednio 1856,4 tys. i 1745,4 tys. osób, tj. więcej niż w 2011 r. odpowiednio o 15,2% i o 16,8%. W Warszawie liczba uczestników w tym samym czasie obniżyła się o 6,3% i w 2019 r. wyniosła 1008,1 tys. osób.

Organizacja imprez wymaga stosownej infrastruktury. W 2019 r. w województwie mazowieckim zlokalizowane były 203 instytucje posiadające sale widowiskowe. Na terenie metropolii znajdowało się 95 z nich, z czego w Warszawie – 48. Liczba instytucji w porównaniu z 2012 r. rośnie, przy czym wzrost odnotowany w RWS był wolniejszy niż w województwie ogółem (23,4% wobec 29,3%). Należy zwrócić uwagę na postępującą koncentrację instytucji dysponujących salami widowiskowymi w ramach metropolii – w samej Warszawie w latach 2012–2019 przybyło 18 takich instytucji, podczas gdy w pozostałej części metropolii ich liczba nie zmieniła się. Podobnie kształtuje się sytuacja w zakresie miejsc w salach widowiskowych. Liczba miejsc w salach widowiskowych w województwie wyniosła 34,5 tys., co oznacza, że w ciągu siedmiu lat wzrosła o 7,5 tys. (o 27,6%). W instytucjach położonych w RWS było 15,6 tys. miejsc, z czego 7,4 tys., czyli prawie połowa w samej Warszawie. W porównaniu z 2012 r. wzrost liczby miejsc w metropolii wyniósł 4,0 tys. (35,0%), a w Warszawie – 3,2 tys. (75,7%).

10 out of 13 units where the number of persons changed, there were more cultural institutions. Most of them were in Warsaw, where in 2011–2019 their number increased by 25. There were two cultural institutions more in Piaseczno, one each in the gminas: Dębe Wielkie, Jadów, Leszno, Marki, Poświętne, Sulejówek, Stare Babice and Zakroczym. Decreases in this infrastructure occurred in Halinów, Legionowo and Otwock.

The authorities of local government units and cultural institutions pay more and more attention to enabling their residents to participate in various types of cultural and artistic events. Joint meetings allow to build local identity and a sense of community, they also aim to interest and attract tourists and residents of neighbouring gminas and Warsaw.

In 2019, the inhabitants of the voivodship could take part in 27.0 thousand events organized by cultural institutions. Over 60% of them were organized in warszawski stołeczny region (16.2 thousand), while in gminas belonging to the Warsaw Functional Area, cultural institutions organized 15.1 thousand events, and in Warsaw alone 9.3 thousand of them. Compared to 2011, a significant increase in the number of such events is noticeable in all cross-sections: in Mazowieckie Voivodship by 10.5 thousand, in the gminas of warszawski stołeczny region – by 6.8 thousand, in the Warsaw Functional Area by 6.2 thousand, in Warsaw alone – by 4.6 thousand.

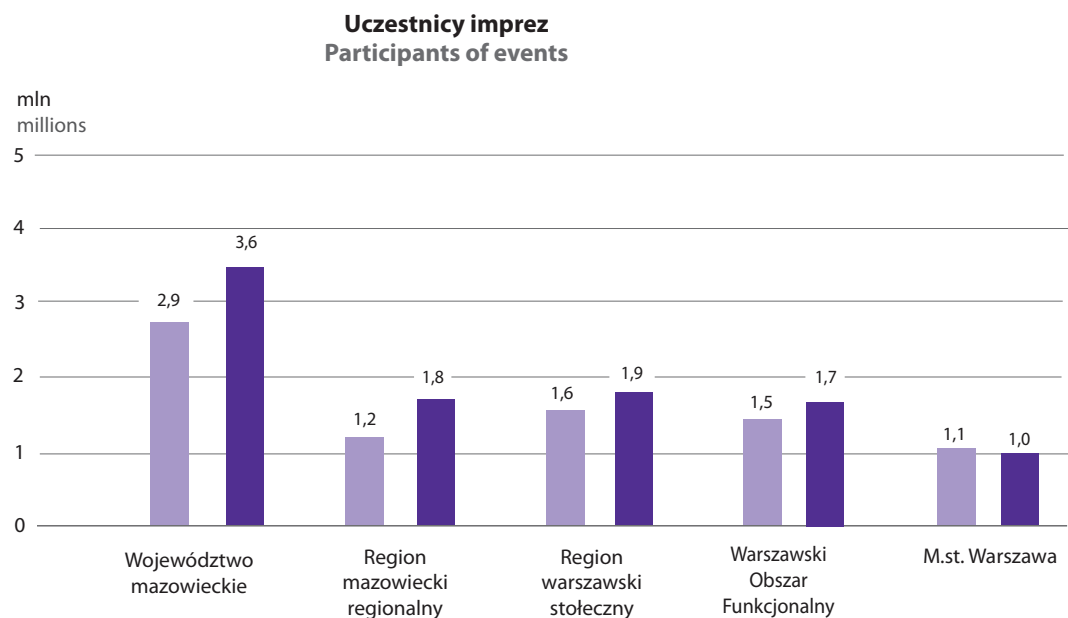
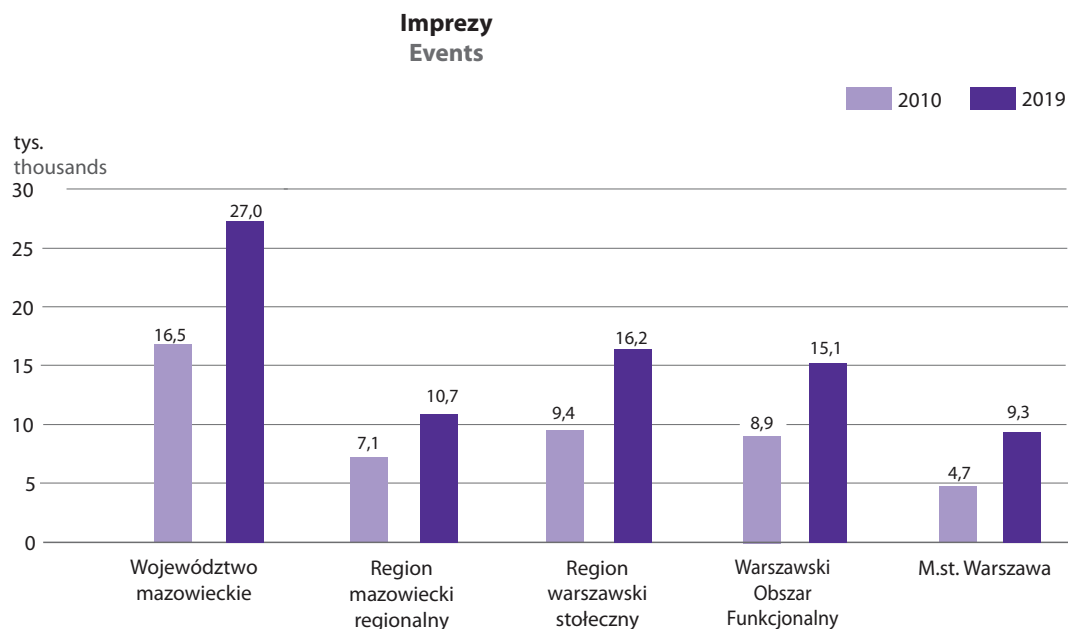
The actions taken contributed to a significant increase in the number of participants of events organized by cultural institutions in Mazowieckie Voivodship from the level of 2850.5 thousand in 2011, up to 3609.4 thousand persons in 2019. In warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area, 1856.4 thousand and 1745.4 thousand persons, respectively participated in events organized by cultural institutions, i.e. more than in 2011 by 15.2% and 16.8%, respectively. In Warsaw, the number of participants at the same time decreased by 6.3% and in 2019 it amounted to 1008.1 thousand persons.

The organization of events requires appropriate infrastructure. In 2019, 203 institutions with entertainment halls were located in Mazowieckie Voivodship. There were 95 of them in the metropolis, of which 48 in Warsaw. The number of institutions is growing compared to 2012, and the increase recorded in warszawski stołeczny region was slower than in the overall voivodship (23.4% compared to 29.3%). It should be noted the increasing concentration of institutions with auditoriums within the metropolis – in Warsaw alone in 2012–2019, there were 18 such institutions more, while in the rest of the metropolis their number did not change. The situation in terms of seats in performance halls is similar. The number of seats in performance halls in the voivodship amounted to 34.5 thousand, which means that over seven years it increased by 7.5 thousand (by 27.6%). In the institutions located in warszawski stołeczny region there were

W regionie mazowieckim regionalnym na koniec roku 2019 działało 108 instytucji posiadających 18,9 tys. miejsc w salach widowiskowych; oznacza to wzrost o 28 instytucji i 3,4 tys. miejsc.

15.6 thousand places, of which 7.4 thousand, i.e. almost half in Warsaw alone. Compared to 2012, the number of places in the metropolis increased by 4.0 thousand (35.0%), and in Warsaw – 3.2 thousand (75.7%). At the end of 2019, 108 institutions were operating in Mazowieckie Voivodship, with 18.9 thousand seats in performance halls; this means an increase by 28 institutions and 3.4 thousand places.

Wykres 20. Imprezy zorganizowane przez instytucje kultury
Chart 20. Events organized by cultural institutions

Rozdział 8. Chapter 8.

Rynek pracy. Podmioty gospodarki narodowej Labour market. Entities of the national economy

8.1. Rynek pracy

Rynek pracy w Polsce w ostatnich latach charakteryzował się spadkiem liczby bezrobotnych i wzrostem płac. W latach 2010–2019 można wyróżnić 2 okresy, tj. do roku 2013, w którym udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym osiągnął maksymalną wartość i po nim, kiedy zaczął się zmniejszać. W 2019 r. udział ten w województwie mazowieckim wynosił 3,9%, natomiast im bliżej centrum gospodarczego, jakim jest Warszawa, tym był on mniejszy. W RWS i WOF wyniósł odpowiednio 2,1% i 2,0%, a w samej Warszawie 1,7%. Grupa gmin RWS, w których udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym wynosił poniżej 2% liczyła 19 jednostek skoncentrowanych głównie w jego zachodniej części (m.in. Lesznowola, Nadarzyn, Michałowice).

8.1. Labour market

The labour market in Poland in recent years has been characterized by a decline in the number of unemployed and an increase in wages. In 2010–2019, two periods can be distinguished, i.e. until 2013, when the share of the unemployed in the working-age population reached its maximum value, and after that, when it began to decline. In 2019, this share in Mazowieckie Voivodship was 3.9%, while the closer to the economic center, which is Warsaw, the smaller it was. In warszawski stołeczny region and Warsaw Functional Area it amounted to 2.1% and 2.0%, respectively, and in Warsaw itself 1.7%. The group of gminas of warszawski stołeczny region, where the share of the unemployed among working age population was below 2%, consisted of 19 units concentrated mainly in its western part (including Lesznowola, Nadarzyn, Michałowice).

Bezrobotni zarejestrowani

to osoby, które ukończyły 18 lat i nie osiągnęły wieku emerytalnego, niezatrudnione i niewykonyjące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy i zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Registered unemployed persons

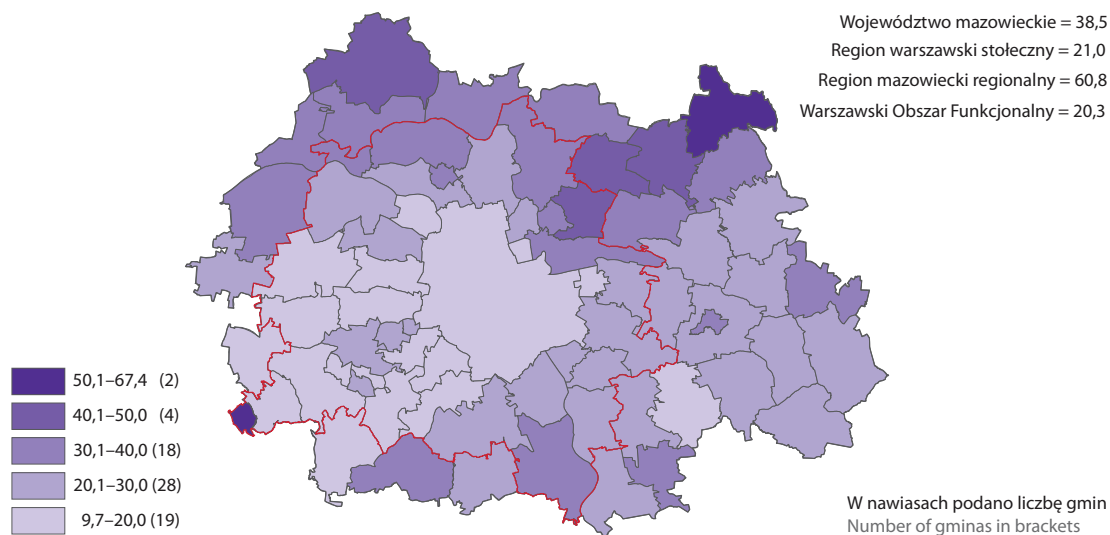
persons who are aged 18 or more and have not reached the retirement age, are not employed or performing any other kind of paid work, available for full-time work and are registered in the powiat labour office respective to the person's place of residence (permanent or temporary), seeking employment or any other paid work.

Tablica 17. Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia
Table 17. Registered unemployed and unemployment rate

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	Mazowieckie Voivodship
Bezrobotni zarejestrowani Registered unemployed	2010	76 251	162 090	238 341
	2015	77 513	139 014	216 527
	2018	42 441	94 104	136 545
	2019	37 679	85 529	123 208
Stopa bezrobocia Unemployment rate	2010	5,0	17,0	9,7
	2015	4,7	14,5	8,3
	2018	2,3	9,8	4,9
	2019	2,0	8,9	4,4

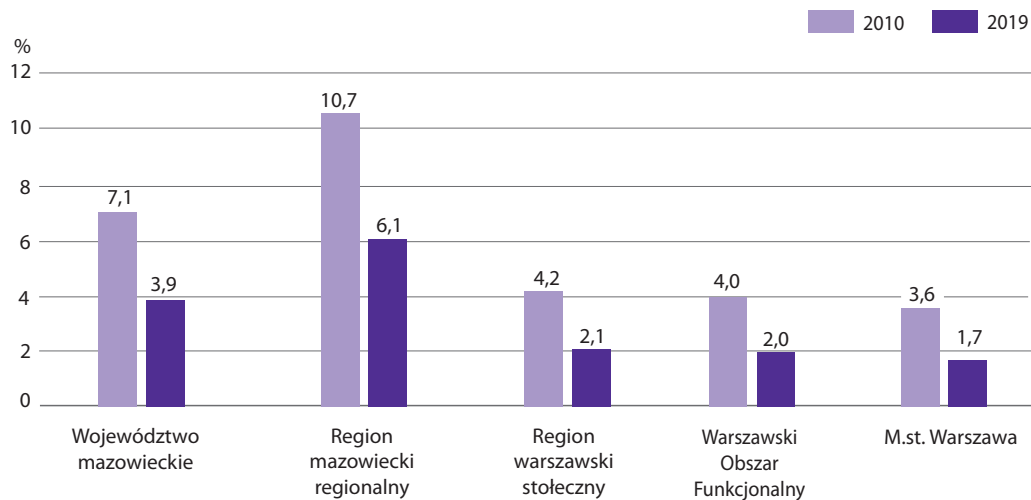
Mapa 41. Bezrobotni zarejestrowani na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 41. Registered unemployed persons per 1000 working age population in 2019 As of 31 December

Wykres 21. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym

Chart 21. Share of unemployed persons in the working age population

Gminy o udziale bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym przewyższającym wartość średnią dla województwa (3,9%) koncentrowały się w północnej części RWS, przede wszystkim w powiecie wołomińskim. Do tej grupy należało 7 jednostek wchodzących w skład RWS (Jadów, Klembów, Nasielsk, Strachówka, Tłuszcz, Wołomin, Zakroczym). Poziom bezrobocia powyżej wartości dla województwa odnotowano też w Żyrardowie.

Liczba osób pracujących w porównaniu z 2018 r. wzrosła prawie we wszystkich gminach wchodzących w skład RWS. Dobra sytuacja na rynku pracy w metropolii to zasługa przede wszystkim Warszawy, będącej zdecydowanie największym rynkiem pracy, ale także okolicznych gmin. Liczba pracujących na 1000 ludności w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób w województwie wyniosła 316, a w RWS 413. Gmin, w których wartość wskaźnika przekraczała 450 było 5 (tyle samo co w 2018 r.). Poza Warszawą były to także gminy Błonie, Czosnów, Nadarzyn i Ożarów Mazowiecki. Z drugiej strony liczba gmin, w których na 1000 mieszkańców przypadało nie więcej niż 150 osób pracujących utrzymała się na poziomie 31, czyli w prawie połowie zbiorowości.

The gminas with the share of the unemployed in the working age population exceeding the average value for the voivodship (3.9%) concentrated in the northern part of warszawski stołeczny region, mainly in wołomiński powiat. This group included 7 units of warszawski stołeczny region (Jadów, Klembów, Nasielsk, Strachówka, Tłuszcz, Wołomin, Zakroczym). The unemployment level above the value for the voivodship was also recorded in Żyrardów.

The number of employed persons compared to 2018 increased in almost all gminas included in warszawski stołeczny region. The good situation on the labour market in the metropolis is mainly due to Warsaw, which is by far the largest labour market, but also to the surrounding gminas. The number of employed persons per 1000 population in enterprises employing more than 9 persons in the voivodship amounted to 316, and in warszawski stołeczny region 413. There were 5 gminas with the value of the indicator exceeding 450 (the same as in 2018). Apart from Warsaw, these were also the gminas of Błonie, Czosnów, Nadarzyn and Ożarów Mazowiecki. On the other hand, the number of gminas with no more than 150 employed persons per 1000 inhabitants remained at the level of 31, i.e. in almost half of the population.

Pracujący

to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Dane o pracujących dotyczą faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności, bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

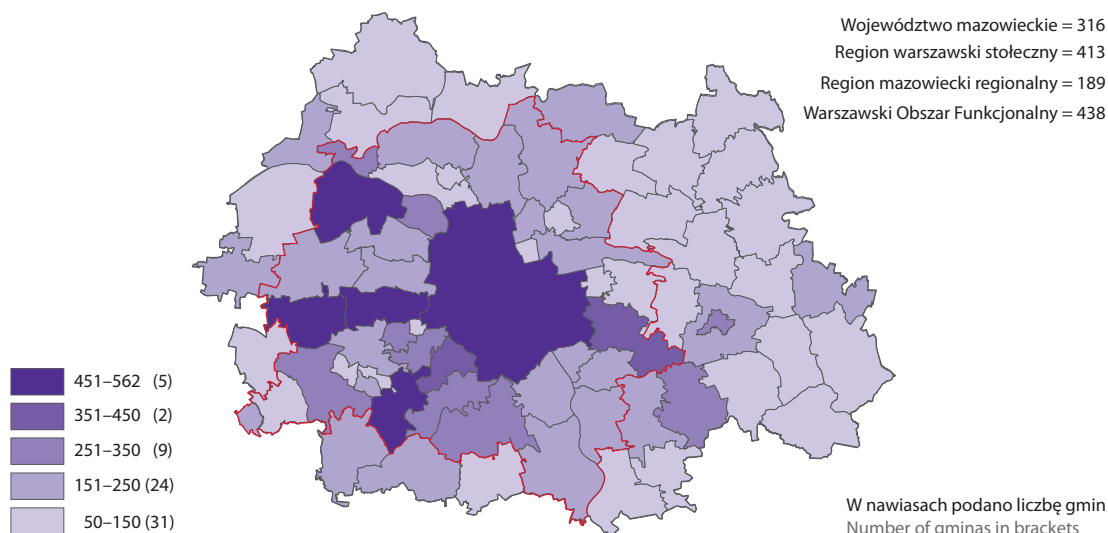
Employment

concern persons performing work providing earnings or income. Data regarding employment concern the actual place of work and type of activity, excluding persons employed in budgetary units operating within the scope of national defense and public safety, persons employed in private farms in agriculture, clergy and persons employed in organizations, foundations and associations; excluding economic entities employing up to 9 persons.

Tablica 18. Pracujący
Table 18. Employed persons

LATA YEARS	Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	Region			
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Pracujący Employed persons	2010	1 035 172	394 892	1 430 064
	2015	1 103 009	408 140	1 511 149
	2018	1 237 241	434 459	1 671 700
	2019	1 274 507	440 927	1 715 434

**Mapa 42. Pracujący^a na 1000 ludności w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**
Map 42. Employed persons^a per 1000 population in 2019
As of 31 December

^a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.
a By actual workplace and type of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons and persons working in private farms in agriculture.

8.2. Podmioty gospodarki narodowej

8.2. Entities of the national economy

Podmiot gospodarki narodowej

osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą. W systemie REGON pojęcie podmiotu gospodarki narodowej jest tożsame z pojęciem jednostki prawnej. Posiadanie osobowości prawnej nie jest kryterium określenia podmiotu jako jednostki prawnej.

Entity of the national economy

a legal person, a organizational entity without legal personality and a natural person conducting economic activity. In the REGON system the term entity of the national economy is identical to the term legal entity. The fact of having legal personality is not a criterion for defining the entity as a legal entity.

Podmioty gospodarki narodowej w regionie warszawskim stołecznym stanowiły 76,0% podmiotów zarejestrowanych w województwie mazowieckim, w samej Warszawie było ich aż 70,3% z całego obszaru RWS, tym samym stolica skupiała w sobie największy potencjał gospodarczy województwa.

Entities of the national economy in warszawski stołeczny region accounted for 76.0% of entities registered in Mazowieckie Voivodship, in Warsaw alone there were as many as 70.3% of the entire area of warszawski stołeczny region, thus the capital gathered the greatest economic potential of the voivodship.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze regionu warszawskiego stołecznego stanowiły 71,1% ogółu podmiotów wpisanych do rejestru REGON.

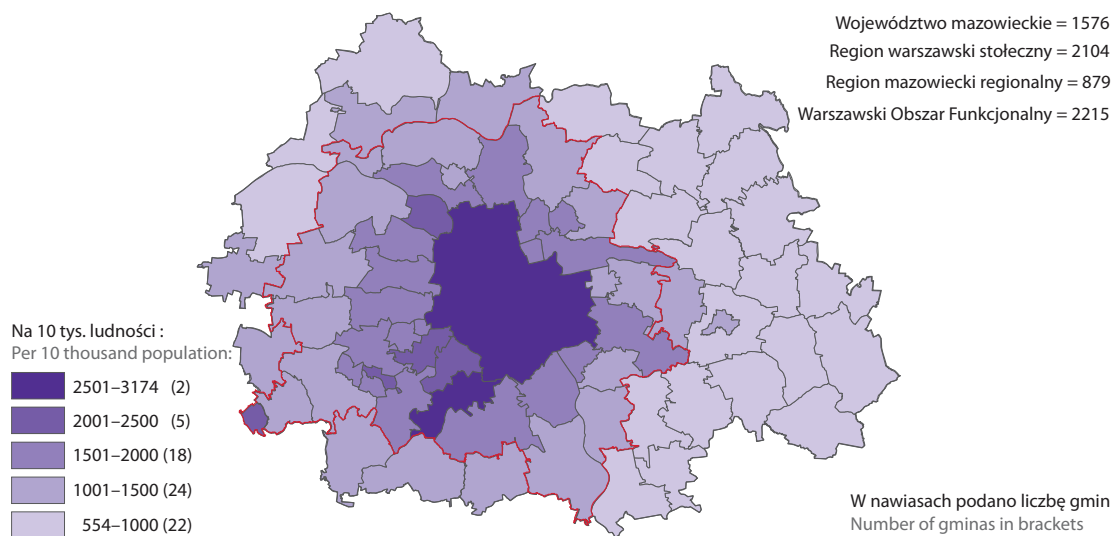
Natural persons conducting economic activity in the area of warszawski stołeczny region accounted for 71,1% of all entities recorded in the REGON register.

Tablica 19. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON
Table 19. Entities of the national economy in REGON register

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	Mazowieckie Voivodship
Ogółem Total	2010	494 083	186 929	681 012
	2015	572 072	193 958	766 030
	2018	617 803	198 620	816 423
	2019	649 090	205 367	854 457
w tym osoby fizyczne of which natural persons	2010	334 428	147 953	482 381
	2015	351 415	151 621	503 036
	2018	378 993	156 593	535 586
	2019	397 686	161 764	559 450

Mapa 43. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Map 43. Entities of the national economy in REGON register in 2019
As of 31 December

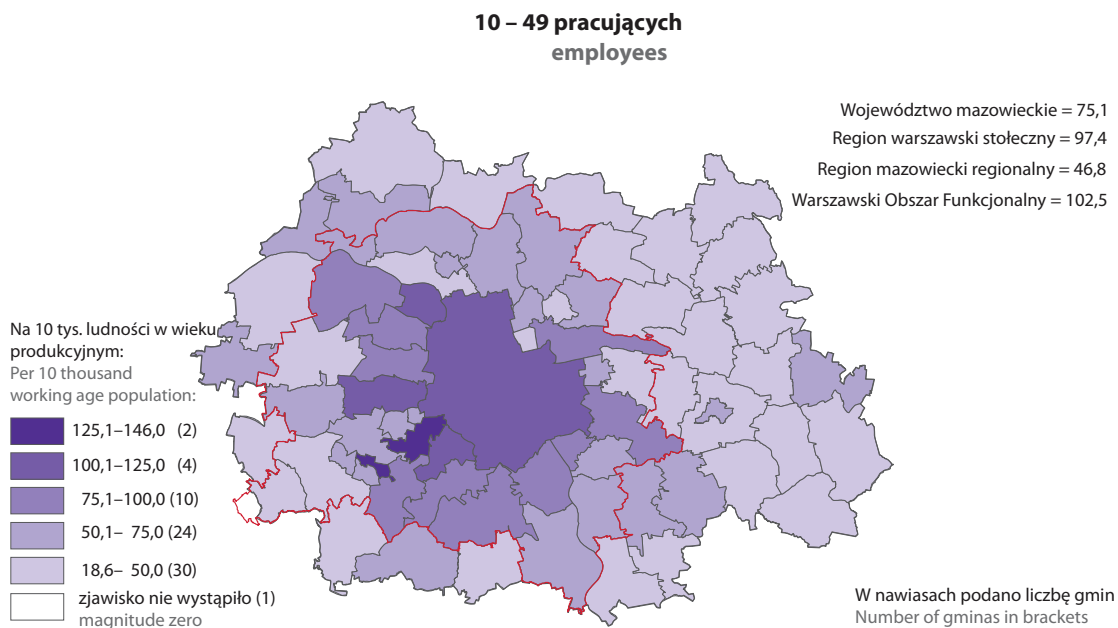
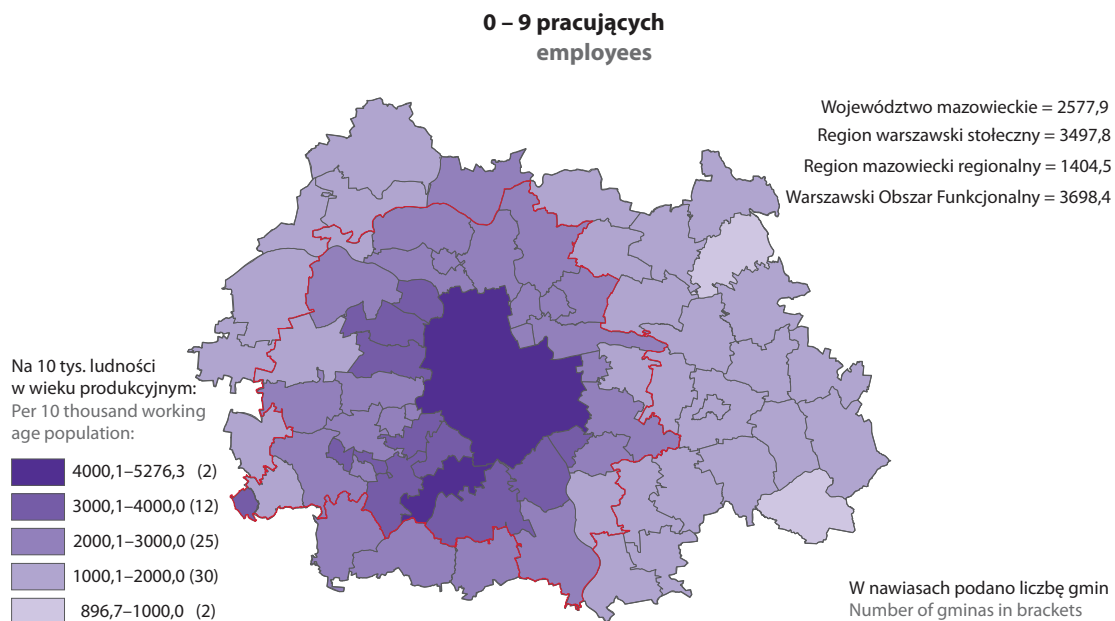

Według podziału na klasę wielkości podmiotów, można zaobserwować, że im większe podmioty, tzn. zatrudniające więcej pracowników, tym większa ich koncentracja w Warszawie i gminach w jej bezpośrednim sąsiedztwie (przede wszystkim położonych wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych). Dotyczy to przede wszystkim podmiotów średnich (zatrudniających od 50-249 pracowników) i dużych firm (250 pracowników i więcej). W ponad połowie gmin regionu warszawskiego stołecznego nie było żadnego pracodawcy zatrudniającego co najmniej 250 osób. W 6 gminach metropolii (Dobre, Kałuszyn, Klembów, Latowicz, Prażmów, Strachówka) nie miał siedziby żaden pracodawca zatrudniający co najmniej 50 pracowników.

According to the division into the size class of entities, it can be observed that the larger the entities, i.e. those employing more employees, the greater their concentration in Warsaw and the gminas in its immediate vicinity (mainly located along the main communication routes). This mainly applies to medium-sized (50-249 employees) and large companies (250 employees and more). In over half of the gminas of warszawski stołeczny region, there was no employer employing at least 250 persons. In 6 gminas of the metropolis (Dobre, Kałuszyn, Klembów, Latowicz, Prażmów, Strachówka) there was no employer with at least 50 employees.

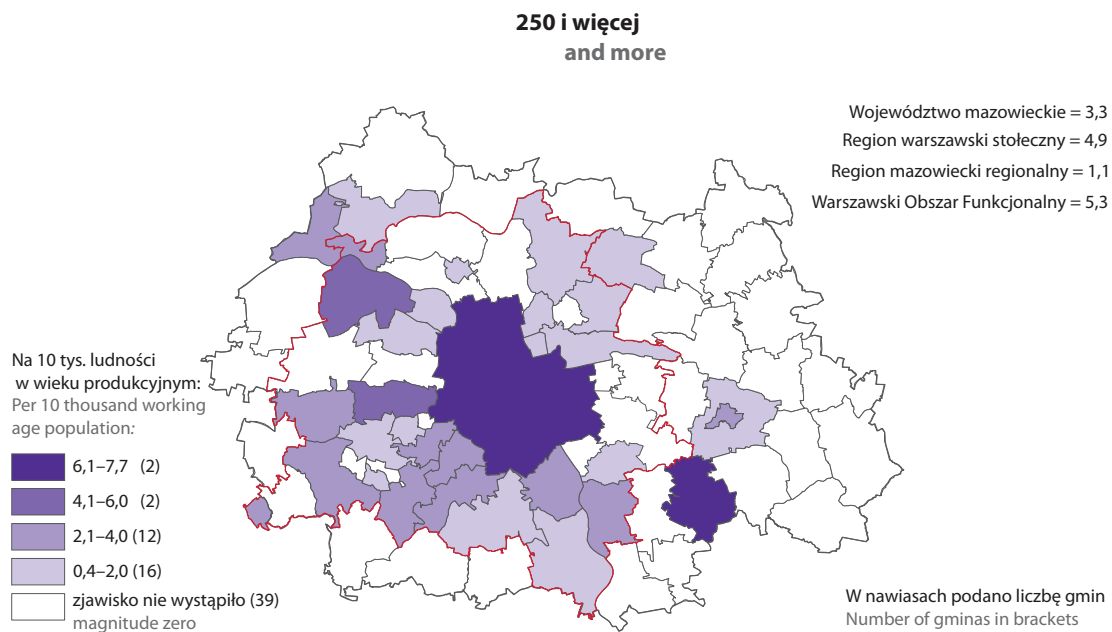
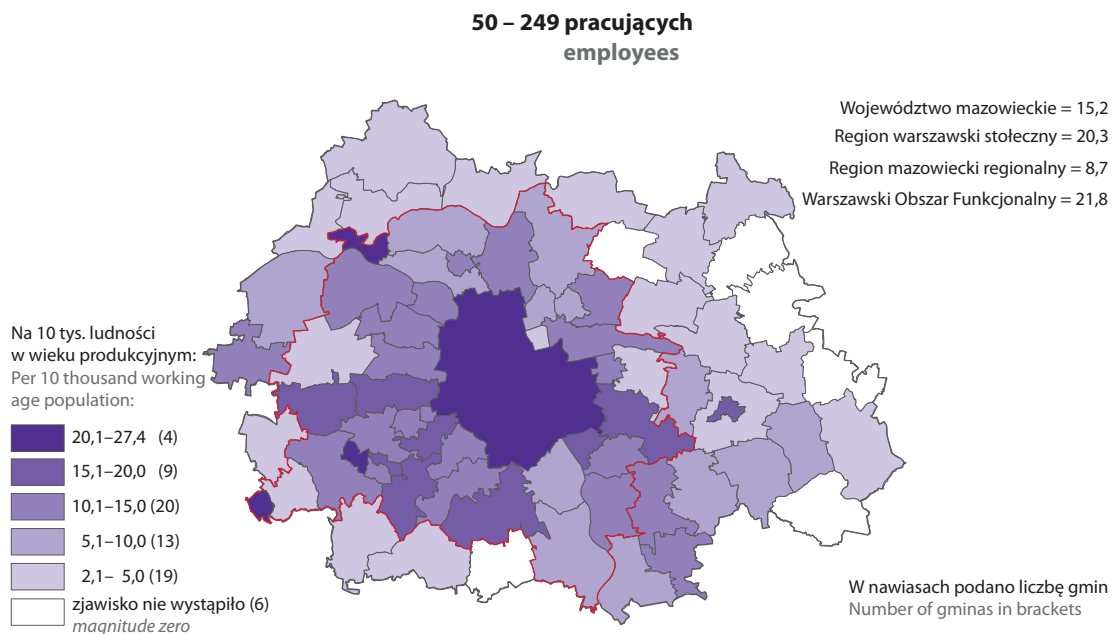
**Mapa 44. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według klas wielkości w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 44. Entities of the national economy in REGON register by size class in 2019
As of 31 December

**Mapa 44. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według klas wielkości w 2019 r. (dok.)
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 44. Entities of the national economy in REGON register by size class in 2019 (cont.)
As of 31 December

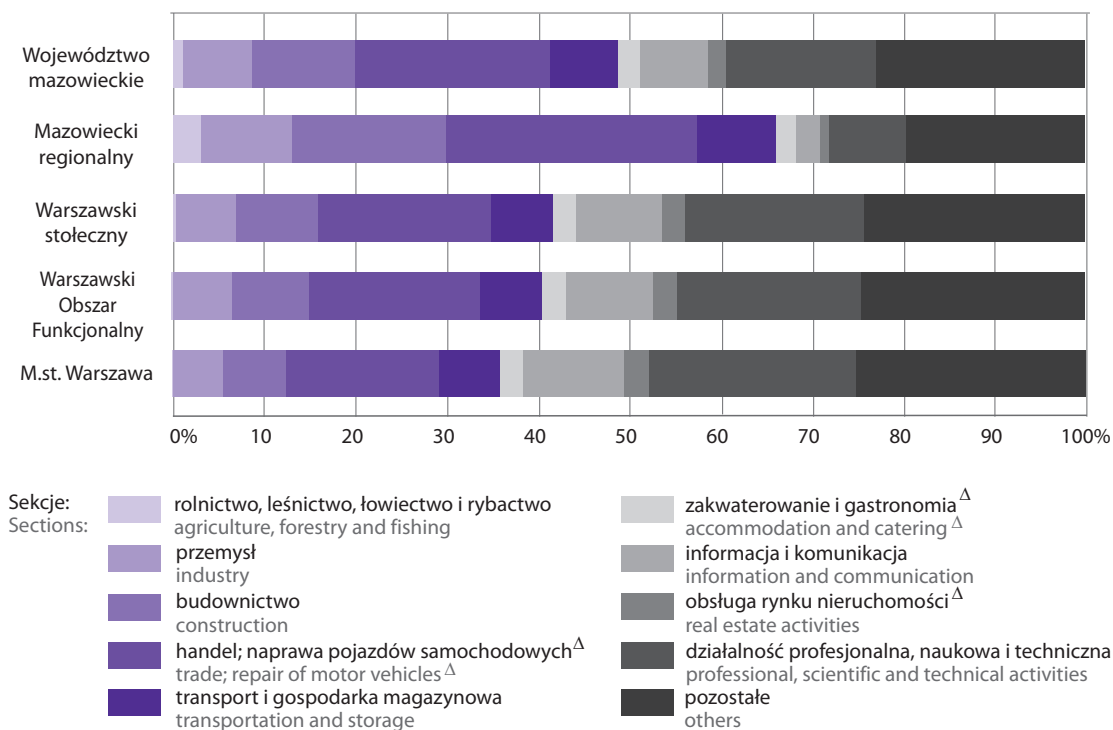

Koncentracja w centralnej części metropolii występowała także w zakresie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym najwyższy wskaźnik (ponad 25%) wystąpił w 4 gminach (Podkowa Leśna, Michałowice, Łomianki, Lesznowola, m. Warszawa). Najniższą aktywnością gospodarczą spośród wszystkich gmin regionu warszawskiego stołecznego charakteryzowały się wschodnie peryferia, gdzie znajdowało się 10 gmin obszaru metropolitalnego, w których mniej niż 10% osób w wieku produkcyjnym prowadziło działalność gospodarczą (liczba gmin zmniejszyła się o 2 w stosunku do 2018 r.).

Concentration in the central part of the metropolis also occurred in terms of natural persons conducting economic activity per 10 thousand working age population, and the highest rate (above 25%) of this conversion was recorded in 4 gminas (Podkowa Leśna, Michałowice, Łomianki, Lesznowola, Warsaw). The lowest economic activity among all the gminas of warszawski stołeczny region was characteristic of the eastern periphery, where there were 10 gminas of the metropolitan area, where less than 10% of persons of working age conducted economic activity (the number of gminas decreased by 2 compared to 2018).

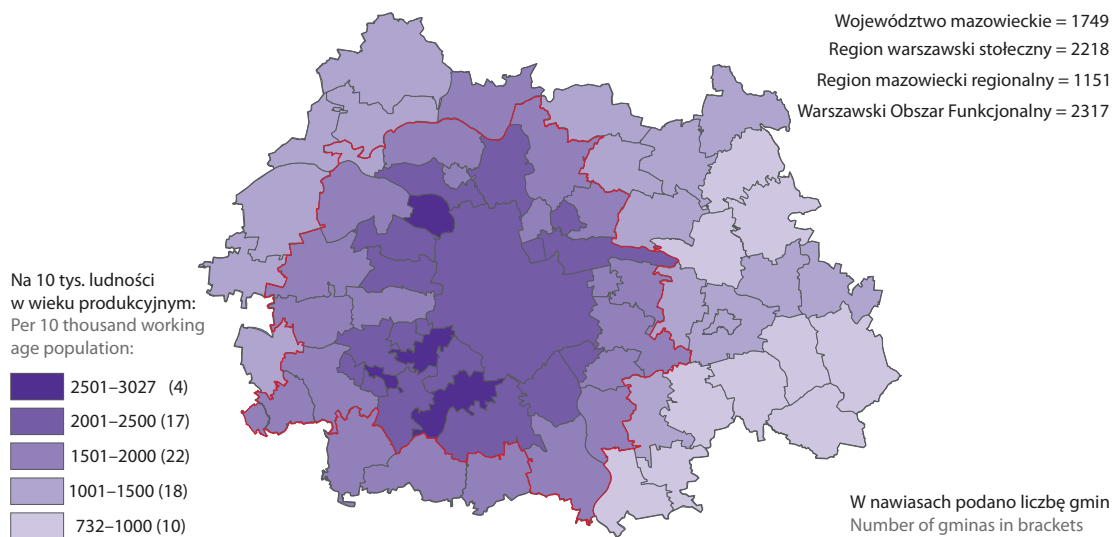
Wykres 22. Struktura osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą według sekcji w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 22. Structure of persons conducting economic activity by sections in 2019
As of 31 December

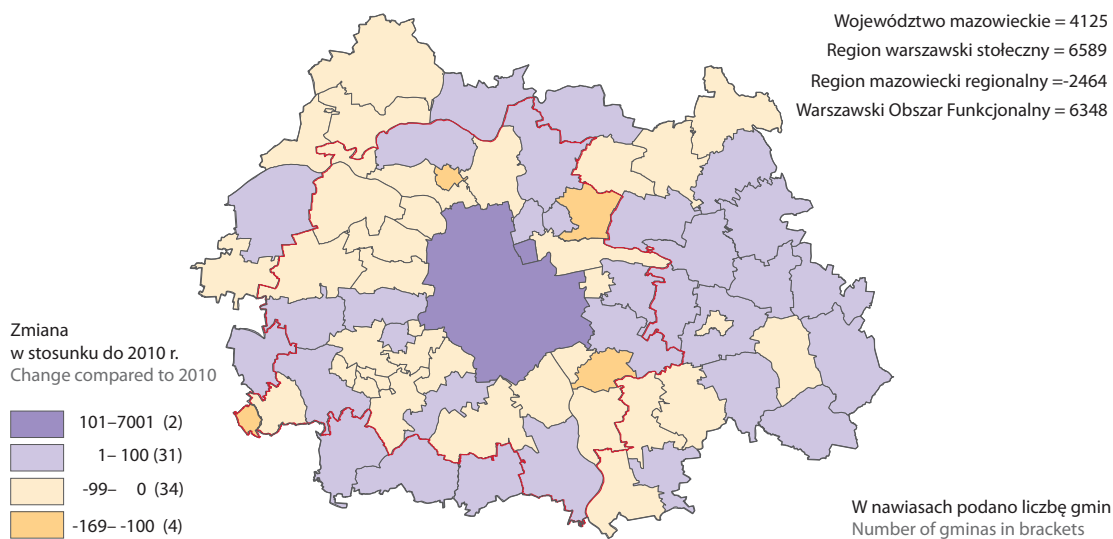
Mapa 45. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 45. Natural persons conducting economic activity in 2019 As of 31 December

Mapa 46. Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Map 46. Newly registered entities of the national economy in 2019 As of 31 December

Podmioty według sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług zaprezentowano zgodnie z podejściem dziedzinowym OECD. Przetwórstwo przemysłowe według zaawansowania techniki oraz usługi według zaangażowania wiedzy.

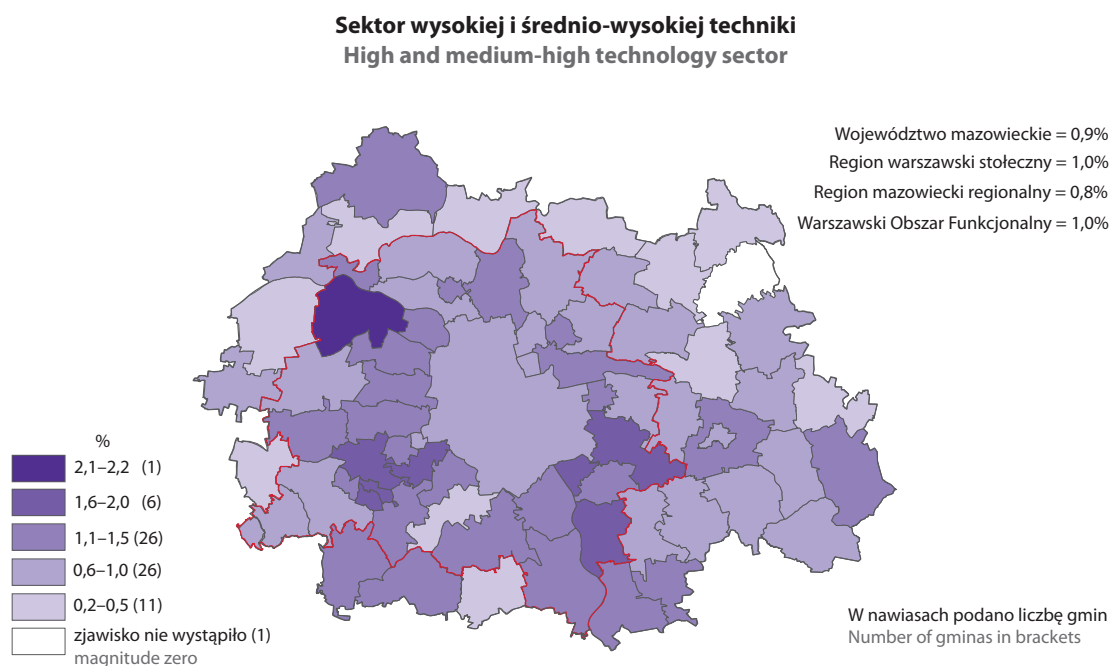
Entities by manufacturing and services sectors were presented in accordance with the OECD domain approach. Manufacturing by the advanced technology and services by the commitment of knowledge.

Tablica 20. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług
Table 20. Entities of the national economy by sectors of manufacturing and services

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	Mazowieckie Voivodship
Podmioty sektora wysokiej i średnio-wysokiej techniki Entities of the high and medium-high technology sector	2010	6101	1499	7600
	2015	6654	1562	8216
	2018	6372	1564	7936
	2019	6486	1601	8087
Podmioty sektora usług opartych na wiedzy Entities of the sector of knowledge based services	2010	155 656	39 055	194 711
	2015	208 904	45 558	254 462
	2018	243 857	48 590	292 447
	2019	260 636	50 499	311 135

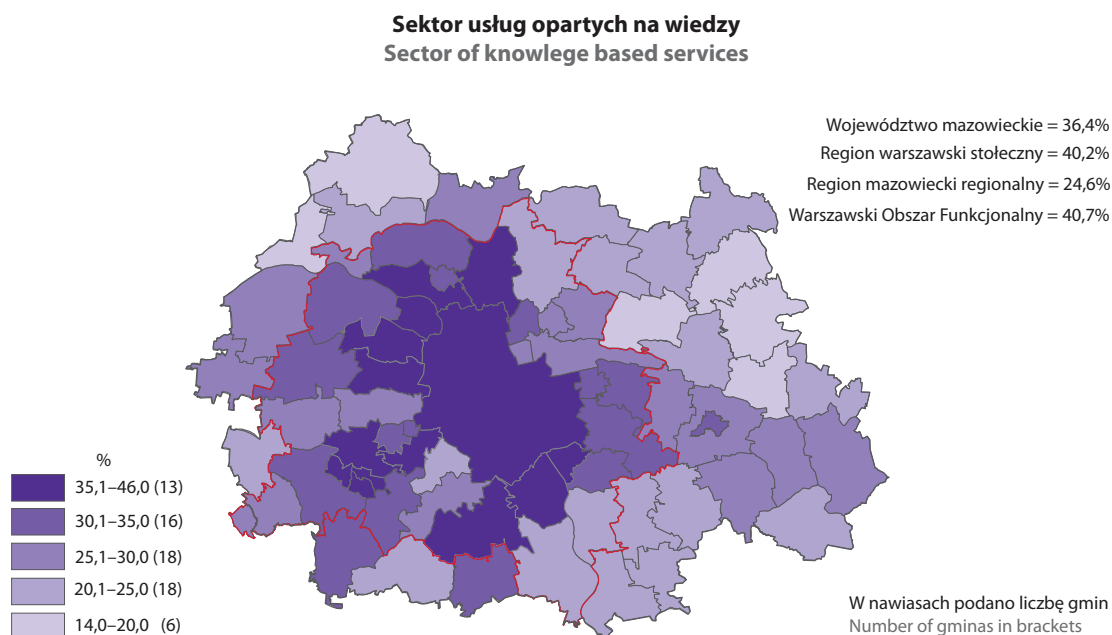
Mapa 47. Udział wybranych sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług w ogólnej liczbie podmiotów w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Map 47. Share of selected sectors of manufacturing and services in the total number of entities in 2019
As of 31 December

Mapa 47. **Udział wybranych sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług w ogólnej liczbie podmiotów w 2019 r. (dok.)**
Stan w dniu 31 grudnia

Map 47. Share of selected sectors of manufacturing and services in the total number of entities in 2019
 As of 31 December (cont.)

Analizując lokalizację przedsiębiorstw innowacyjnych (sektor wysokiej i średnio-wysokiej techniki oraz sektor usług opartych na wiedzy) widać ich umiejscowienie w rdzeniu metropolii, choć w przypadku pierwszej ze wspomnianych grup ich udział w ogólnej liczebności przedsiębiorstw w gminach otaczających Warszawę, jest wyższy (niekiedy nawet dwukrotnie) niż w samej stolicy. W 2019 r. największy udział przedsiębiorstw z sektora wysokiej i średniej techniki był w gm. Czosnów, natomiast przedsiębiorstwa z sektora usług oparty na wiedzy najbardziej skoncentrowane były w stolicy oraz 15 gminach w większości z najbliższego położenia od Warszawy.

Dobra sytuacja na rynku pracy w metropolii warszawskiej jest widoczna także w danych dotyczących przeciętnych wynagrodzeń. W województwie mazowieckim od lat utrzymują się one na najwyższym w Polsce poziomie. Przeciętne wynagrodzenie brutto w województwie mazowieckim w 2019 r. wyniosło ponad 6200 zł i było ponad 20% wyższe niż w Polsce (prawie 5200 zł). W RWS było to już prawie 6600 zł, a w Warszawie ponad 6800 zł.

When analyzing the location of innovative enterprises (the high and medium-high technology sector and the knowledge-based services sector), their location in the core of the metropolis can be seen, although in the case of the former group their share in the total number of enterprises in gminas surrounding Warsaw is higher (sometimes even twice as high) than in the capital itself. In 2019, the largest share of enterprises from the high and medium technology sector was in Czosnów gmina, while enterprises from the knowledge-based service sector were most concentrated in the capital and 15 gminas, mostly from the closest location to Warsaw.

The good situation on the labour market in the Warsaw metropolis is also visible in the data on average wages and salaries. In Mazowieckie Voivodship, they have remained at the highest level in Poland for years. The average gross wages and salaries in Mazowieckie Voivodship in 2019 amounted to over PLN 6200 and was over 20% higher than in Poland (almost PLN 5200). In warszawski stołeczny region, it was almost PLN 6600, and in Warsaw over PLN 6800.

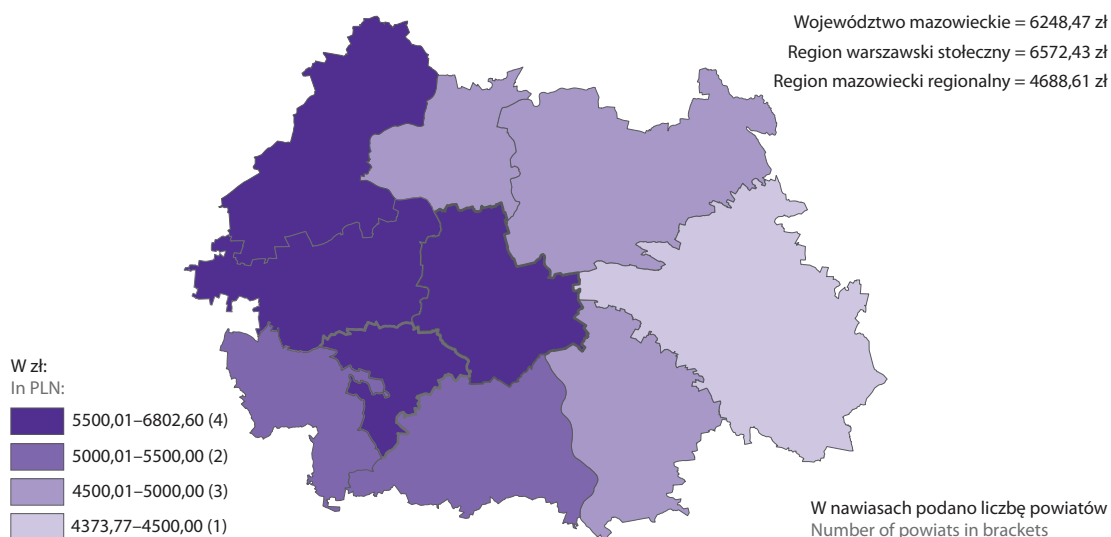
W ramach obszaru metropolitalnego (RWS) istniało dość duże zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń. W 2019 r. w Warszawie jest ono o niemal 56% wyższe niż w powiecie mińskim, który w ramach metropolii charakteryzuje najniższą wartość przeciętnego wynagrodzenia (niepełna 4400 zł). W stosunku do 2010 r. różnica pomiędzy wynagrodzeniami w tych powiatach zmalała o prawie 7 p. proc., ale biorąc pod uwagę wartości bezwzględne wzrosła o ponad 600 zł (z niepełna 1800 do ponad 2400 zł). W 2019 r. w porównaniu z 2010 r. we wszystkich powiatach RWS przeciętne wynagrodzenia wzrosły. Tempo tego wzrostu wahało się od 43% w powiecie pruszkowskim do 56% w powiecie warszawskim zachodnim.

Within the metropolitan area (warszawski stołeczny region) there was quite a wide variation in average wages and salaries. In 2019, in Warsaw, it is almost 56% higher than in miński powiat, which, within the metropolis, has the lowest value of the average wages and salaries (less than PLN 4400). Compared to 2010, the difference between salaries in these powiats decreased by almost 7 pp, but taking into account the absolute values, it increased by over PLN 600 (from less than 1800 to over 2400 PLN). In 2019, compared to 2010, average wages and salaries increased in all powiats of warszawski stołeczny region. The pace of this growth ranged from 43% in pruszkowski powiat to 56% in warszawski zachodni powiat.

Tablica 21. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto
Table 21. Average monthly gross wages and salaries

LATA YEARS	Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Wynagrodzenie brutto w zł Wages and salaries in PLN				
	2010	4 532,48	3 141,95	4 279,55
	2015	5 380,32	3 784,19	5 098,55
	2018	6 201,46	4 375,80	5 888,90
	2019	6572,43	4688,61	6248,47

Mapa 48. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto^a według powiatów w 2019 r.
Map 48. Average monthly gross wages and salaries^a by powiats in 2019

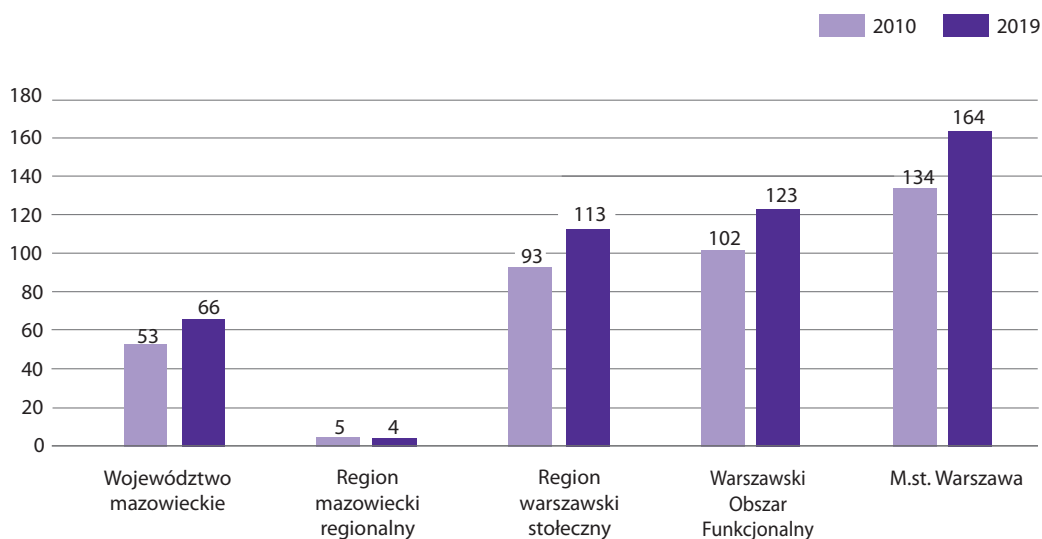
a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.
a Excluding economic entities employing up to 9 persons.

Tablica 22. Podmioty z kapitałem zagranicznym^a
Table 22. Entities with foreign capital^a

LATA YEARS	Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship	
	warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny		
Podmioty Entities	2010	26 890	1 148	28 038
	2015	35 360	1 320	36 680
	2018	33 254	977	34 231
	2019	34 838	990	35 828

Wykres 23. Podmioty z kapitałem zagranicznym^a na 10 tys. ludności
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 23. Entities with foreign capital^a per 10 thousand population
As of 31 December

a Źródłem danych w zakresie podmiotów z kapitałem zagranicznym jest baza REGON.
a The source of data on entities with foreign capital is the REGON database.

U w a g a. W 2018 r. wystąpił spadek liczby podmiotów na skutek wykreślenia z rejestru REGON podmiotów, które pozostały wpisane do rejestru w oparciu o wpisy dokonane w rejestrach sądowych na podstawie przepisów obowiązujących do dnia wejścia w życie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, a których wpisy nie zostały odnalezione w zbiorach KRS.

Note. In 2018, there was a decrease in the number of entities due to the removal from the REGON register of entities that remained entered in the register based on entries made in court registers under the provisions in force until the entry into force of the Act on the National Court Register, and whose entries were not found in the National Court Register.

Rozdział 9.

Chapter 9.

Finanse publiczne

Public finance

Dochody jednostek samorządu terytorialnego

składają się zasadniczo z trzech części – dochodów własnych, subwencji oraz dotacji celowych. Jedną z podstawowych miar samodzielności jest ich samodzielność finansowa mierzona udziałem dochodów własnych w dochodach ogółem. Ich wysoki udział gwarantuje możliwość prowadzenia autonomicznej polityki rozwoju, w tym polityki inwestycyjnej.

Revenue of local government units

consist essentially of three parts – own revenues, subventions and targeted grants. One of the basic measures of independence of local government units is their financial independence measured by the share of own revenues in total income. Their high participation guarantees the possibility of pursuing an autonomous development policy, including investment policy.

Tablica 23. Dochody i wydatki budżetów gmin
Table 23. Revenue and expenditure of gminas budgets

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie Mazowieckie Voivodship
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	
Dochody w mln zł Revenue in million PLN	2010	13 930,4	7 194,3	21 124,7
	2015	19 092,8	8 840,1	27 932,9
	2018	23 997,2	11 893,8	35 891,0
	2019	26 141,3	12 999,4	39 140,8
Wydatki w mln zł Expenditure in million PLN	2010	15 777,9	7 890,0	23 667,8
	2015	17 618,7	8 761,4	26 380,1
	2018	23 996,2	12 427,4	36 423,6
	2019	26 918,8	13 018,5	39 937,3

Największą pozycję w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego stanowią dochody własne. W 2019 r. w regionie warszawskim stołecznym dochody te ukształtowały się na poziomie 17468,2 mln zł i w porównaniu z 2018 r. wzrosły o 4,3%.

Region warszawski stołeczny (RWS) charakteryzuje się wysokim udziałem dochodów własnych gmin w ich dochodach ogółem. W 2019 r. wyniósł on 66,8% i o blisko 9 p. proc. przekroczył udział dochodów własnych gmin w całym woj. mazowieckim (58,2%). Udział ten w ramach metropolii jest silnie zróżnicowany. Najwyższy udział dochodów własnych odnotowano w Konstancinie-Jeziornej (73,2%) Warszawie (72,0%), Michałowicach (68,5%) oraz w Izabelinie (68,3%). Z drugiej strony istnieje grupa gmin, w których udział dochodów własnych w dochodach ogółem jest stosunkowo niski.

Own revenue constitutes the largest item in total revenue of local government units. In 2019, in warszawski stołeczny region, this revenue amounted to PLN 17468.2 million and increased by 4.3% compared to 2018.

The warszawski stołeczny region (RWS) is characterized by a high share of gminas' own revenue in their total revenue. In 2019, it amounted to 66.8% and by nearly 9 pp exceeded the share of gminas own revenue in the entire Mazowieckie Voivodship (58.2%). This share within the metropolis is highly diversified. The highest share of own revenue was recorded in Konstancin-Jeziorna (73.2%), Warsaw (72.0%), Michałowice (68.5%) and in Izabelin (68.3%). On the other hand, there is a group of gminas in which the share of own revenue in total revenue is relatively low. These are the peripheral gminas of the metropolitan area (RWS) in the po-

Są to gminy peryferyjne obszaru metropolitalnego (RWS) w powiatach mińskim (Mrozy – 30,9%) i wołomińskim (Poświętne – 24,4%, Jadów – 28,8%, Strachówka – 30,0%).

Analogicznie sytuacja wygląda, gdy przyjrzymy się wysokości dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnia wartość dla gmin i miast na prawach powiatu w województwie mazowieckim osiągnęła 4208 zł, podczas gdy w RWS 5690 zł. Najwyższą wartość wskaźnika dochodów własnych per capita w 2019 r. wśród gmin metropolii (7308 zł) osiągnęła Warszawa. Należy jednak zwrócić uwagę, że w przypadku m.st. Warszawy wpływ na wysokość dochodów własnych ma status miasta na prawach powiatu, a co za tym idzie wyższy niż w przypadku pozostałych gmin metropolii udział w podatkach dochodowych od osób fizycznych (PIT) i osób prawnych (CIT). Różnice pomiędzy najbogatszymi a najbiedniejszymi gminami RWS są bardzo duże. W grupie najzamożniejszych, poza m.st. Warszawą, znajdują się: Konstancin-Jeziorna, Michałowice, Nadarzyn, Ożarów Mazowiecki i Podkowa Leśna – wszystkie wykazują się dochodami własnymi na poziomie powyżej 5000 zł per capita. Na drugim biegunie znajduje się liczna grupa gmin położonych przede wszystkim we wschodniej części metropolii, dochody własne nie przekraczają wartości 2000 zł na 1 mieszkańca.

Największy udział w dochodach własnych gmin metropolii warszawskiej (RWS) generuje podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT). W skali RWS jest to 49,2% dochodów własnych (wzrost o 2,6 p. proc. w stosunku do 2018 r.). Niewiele niższą wartość udział dochodów z PIT osiąga dla całego województwa mazowieckiego (47,3% - wzrost o 2,0 p. proc. w stosunku do 2018 r.). Dochody z PIT są dość silnie skoncentrowane. Z gmin metropolii pochodzi 80% wszystkich dochodów gmin województwa mazowieckiego z tego źródła, a ponad 73% dochodów z PIT w ramach metropolii koncentruje się w Warszawie.

Udział dochodów z PIT w poszczególnych gminach metropolii waha się od niespełna 30% (Jaktorów, Kampinos, Zakroczym) do ponad 60% (Izabelin, Jabłonna, Józefów, Konstancin-Jeziorna, Łomianki, Milanówek, Podkowa Leśna, Zielonka). Obie grupy gmin prawie w całości powtarzają się z obserwacjami z ubiegłych lat. Gminy o najwyższym udziale dochodów z PIT w dochodach własnych to przede wszystkim gminy rezydencjalne z wysokim odsetkiem zamieszkańców. Udział w PIT jest największym źródłem dochodów własnych w 65 spośród 70 gmin wchodzących w skład RWS.

Drugim ważnym źródłem dochodów własnych gmin metropolii jest podatek od nieruchomości, który stanowi 12,0% dochodów własnych gmin metropolii. W tym przypadku jest to udział niższy niż w przypadku średniej dla całego województwa (14,9%). Wpływ na taki stan rzeczy ma przede wszystkim wielkość udziału podatku od nieruchomości w Warszawie, gdzie wyniósł on w 2019 r. jedynie

wiats of Minsk (Mrozy – 30,9%) and Wołomin (Poświętne – 24,4%, Jadów – 28,8%, Strachówka – 30,0%).

The situation is similar when we look at the amount of own revenue per capita. The average value for gminas and cities with powiat status in Mazowieckie Voivodship reached PLN 4208, while in warszawski stołeczny region PLN 5690. The highest value of own revenue per capita ratio in 2019 among metropolitan gminas (PLN 7308) was achieved by Warsaw. However, it should be noted that in the case of Warsaw, the status of a city with powiat status has an impact on the amount of own revenue, and thus a higher share in income taxes from natural persons (PIT) and legal persons (CIT) than in the case of other metropolitan gminas. The differences between the richest and the poorest gminas of warszawski stołeczny region are very large. In the group of the wealthiest, except for Warsaw, there are: Konstancin-Jeziorna, Michałowice, Nadarzyn, Ożarów Mazowiecki and Podkowa Leśna – all of them have own revenue of over PLN 5000 per capita. At the other extreme, there is a large group of gminas located mainly in the eastern part of the metropolis, their own revenue do not exceed PLN 2000 per capita.

The largest share in the own revenue of gminas in the Warsaw metropolis (RWS) is generated by the personal income tax (PIT). In terms of warszawski stołeczny region, it is 49.2% of own revenue (an increase by 2.6 pp compared to 2018). A slightly lower value of the share of income from PIT is achieved for the entire Mazowieckie Voivodship (47.3% – an increase by 2.0 pp compared to 2018). PIT income is quite strongly concentrated. 80% of all revenues of the gminas of Mazowieckie Voivodship from this source come from the gminas of the metropolis, and over 73% of income from PIT within the metropolis is concentrated in Warsaw.

The share of income from PIT in individual gminas of the metropolis ranges from less than 30% (Jaktorów, Kampinos, Zakroczym) to over 60% (Izabelin, Jabłonna, Józefów, Konstancin-Jeziorna, Łomianki, Milanówek, Podkowa Leśna, and Zielonka). Both groups of gminas are almost entirely identical with the observations from previous years. The gminas with the highest share of income from PIT in own revenue are mainly residential gminas with a high percentage of affluent inhabitants. The share in PIT is the largest source of own revenue in 65 out of 70 gminas included in warszawski stołeczny region.

The second important source of the metropolitan gminas' own revenue is the real estate tax, which accounts for 12.0% of the metropolitan gminas' own revenue. In this case, this share is lower than the average for the entire voivodship (14.9%). This state is primarily influenced by the share of real estate tax in Warsaw, where it amounted to only 9.7% in 2019, which was one of the lowest results in the metropolis. In 2019, less than 10% of own revenue from this source was achieved by only 4 gminas in the metropolis (Jaktorów – 9.2%, Konstancin-Jeziorna – 9.1%, Podkowa Leśna – 8.2%

9,7%, co stanowiło jeden z niższych wyników w skali metropolii. Mniej niż 10% dochodów własnych z tego źródła uzyskały w 2019 r. jeszcze tylko 4 gminy metropolii (Jaktorów – 9,2%, Konstancin-Jeziorna – 9,1%, Podkowa Leśna – 8,2% oraz Ceglów – 8,0%). Z drugiej strony, wśród gmin metropolii jest także grupa 7 jednostek, w których udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych przekracza 30%. Dla 3 gmin metropolii dochody z tytułu podatku od nieruchomości stanowią pozycję o największej wartości wśród wszystkich dochodów własnych (Błonie, Ożarów Mazowiecki i Strachówka).

W ostatnim czasie wiele mówi się o rosnących dochodach z tytułu udziału samorządów w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT). Należy jednak zwrócić uwagę, że są one skoncentrowane przede wszystkim w dużych miastach. Za prawie 80% dochodów gmin województwa mazowieckiego i ponad 90% dochodów gmin metropolii z tego tytułu odpowiada Warszawa. Jednak nawet w stolicy udział dochodów z tytułu podatku CIT w dochodach własnych wynosi tylko 7,5%. Więcej niż 5% dochodów własnych osiąga z tytułu podatku CIT jeszcze tylko 2 gminy metropolii (Nadarzyn i Ożarów Mazowiecki).

Spośród 70 gmin metropolii w 33 gminach udział dochodów z CIT w dochodach własnych jest na poziomie poniżej 1%.

Są także źródła dochodów, które w skali całego RWS mają marginalne znaczenie, ale w przypadku pojedynczych gmin ich udział jest bardzo istotny. Przykładem może być tu podatek od środków transportowych. Na poziomie RWS jego udział w dochodach własnych wynosi jedynie 0,8%. Dla nielicznych gmin metropolii źródło to stanowi istotny składnik dochodów własnych. Najwyższe wartości udziału podatku od środków transportowych w dochodach własnych (powyżej 10%) odnotowano w Jaktorowie (47,8%), Kampinosie (28,4%), Baranowie (13,5%), Grodzisku Mazowieckim (11,0%) oraz Nadarzynie (10,3%). W pierwszych dwóch gminach było to jednocześnie źródło dochodów własnych o najwyższej wartości.

W strukturze dochodów istotną kategorią były także dotacje, które w 2019 r. stanowiły 19,4% dochodów ogółem regionu warszawskiego stołecznego.

Oprócz wydatków bieżących jednostki samorządu terytorialnego realizują wydatki majątkowe, które prawie w całości przeznaczane są na cele inwestycyjne. W 2019 r. w gminach metropolii wydatki inwestycyjne wyniosły 3809,7 mln zł, tj. o 0,4% więcej niż w 2018 r.

and Ceglów – 8.0%). On the other hand, among metropolitan gminas there is also a group of 7 units in which the share of real estate tax in own income exceeds 30%. For the 3 gminas of the metropolis, real estate tax revenue constitute the position of the highest value among all own revenues (Błonie, Ożarów Mazowiecki and Strachówka).

Recently, a lot has been said about the growing revenue from the participation of local governments in the corporate income tax (CIT). However, it should be noted that it is concentrated mainly in large cities. Warsaw is responsible for almost 80% of the revenue of the gminas of Mazowieckie Voivodship and over 90% of the revenue of the metropolitan gminas on this account. However, even in the capital, the share of CIT revenue in own revenue is only 7.5%. Only 2 gminas in the metropolis (Nadarzyn and Ożarów Mazowiecki) earn more than 5% of their own revenue from CIT.

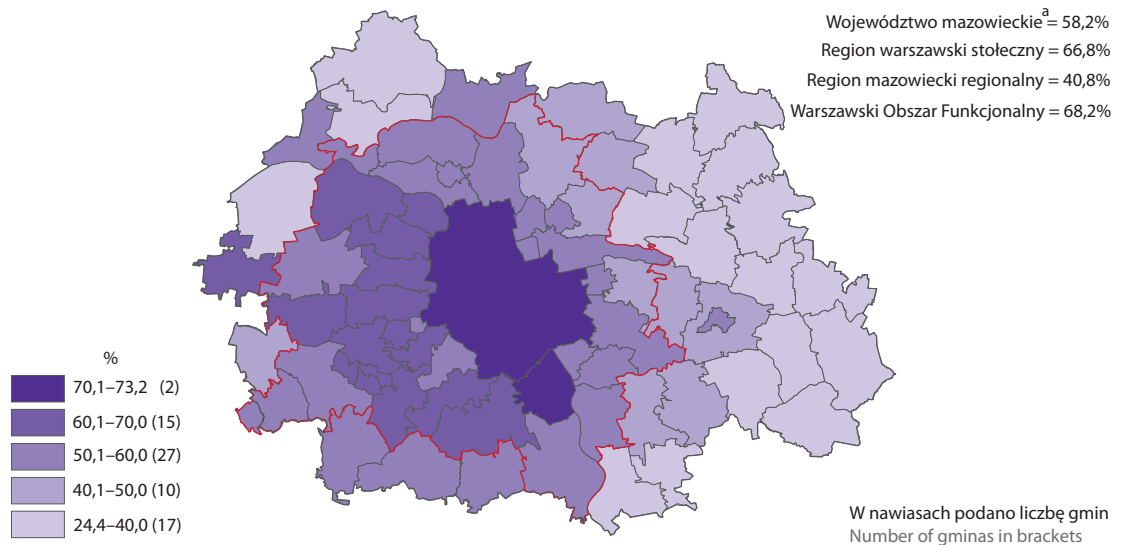
Out of 70 metropolitan gminas in 33 gminas, the share of CIT revenue in own revenue is below 1%.

There are also sources of revenue, which in the scale of the entire warszawski stołeczny region are of marginal importance, but in the case of individual gminas their share is very significant. An example is the tax on means of transport. At warszawski stołeczny region level, its share in own revenue is only 0.8%. For a few gminas in the metropolis, this source is an important component of own revenue. The highest values of the share of tax on means of transport in own revenue (over 10%) were recorded in Jaktorów (47.8%), Kampinos (28.4%), Baranów (13.5%), Grodzisk Mazowiecki (11.0%) and Nadarzyn (10.3%). In the first two gminas, it was also the source of own revenue of the highest value.

In the structure of revenue, an important category was also subsidies, which in 2019 accounted for 19.4% of the total revenue of warszawski stołeczny region.

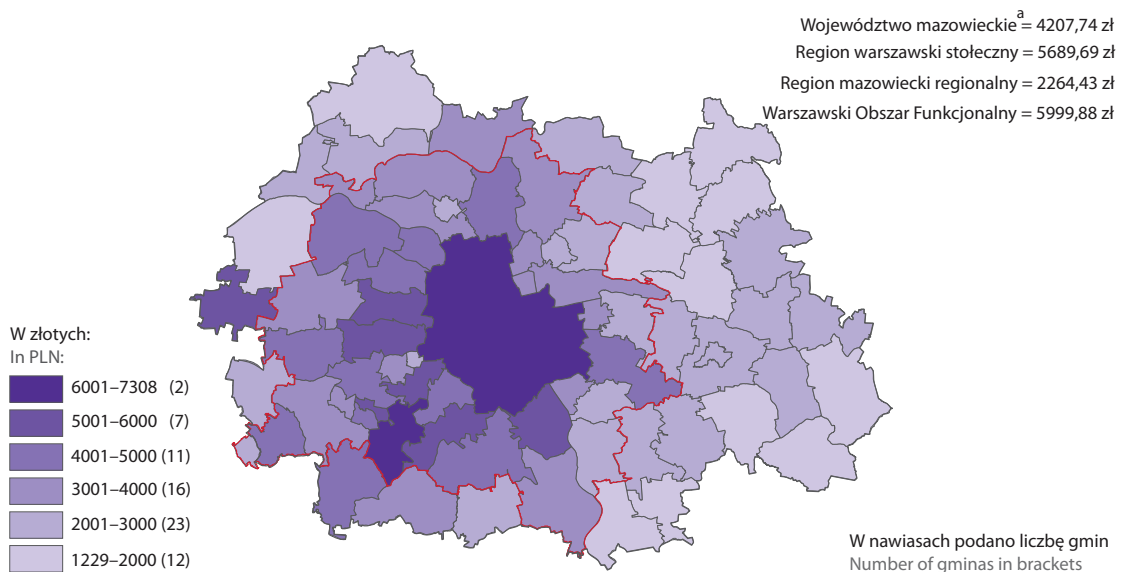
In addition to current expenditure, local government units implement property expenditure, which is almost entirely allocated for investment purposes. In 2019, investment expenditure in metropolitan gminas amounted to PLN 3809.7 million, i.e. 0.4% more than in 2018.

Mapa 49. Udział dochodów własnych budżetów gmin w dochodach ogółem w 2019 r.
 Map 49. Share of own revenue of gminas budgets in total revenue in 2019

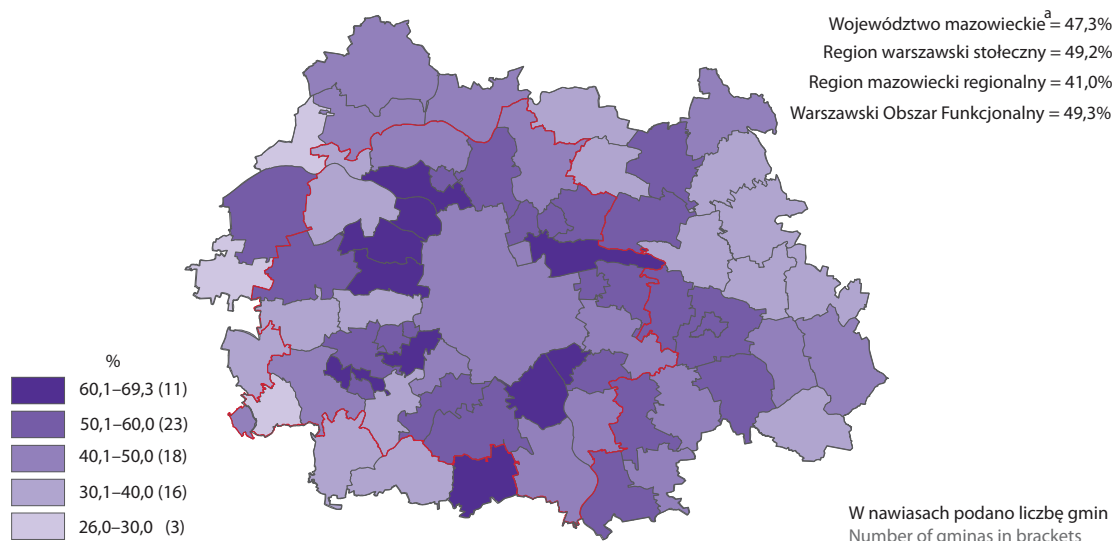
a łącznie z miastami na prawach powiatu.
 a Including cities with powiat status.

Mapa 50. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r.
 Map 50. Own revenue of gminas budgets per capita in 2019

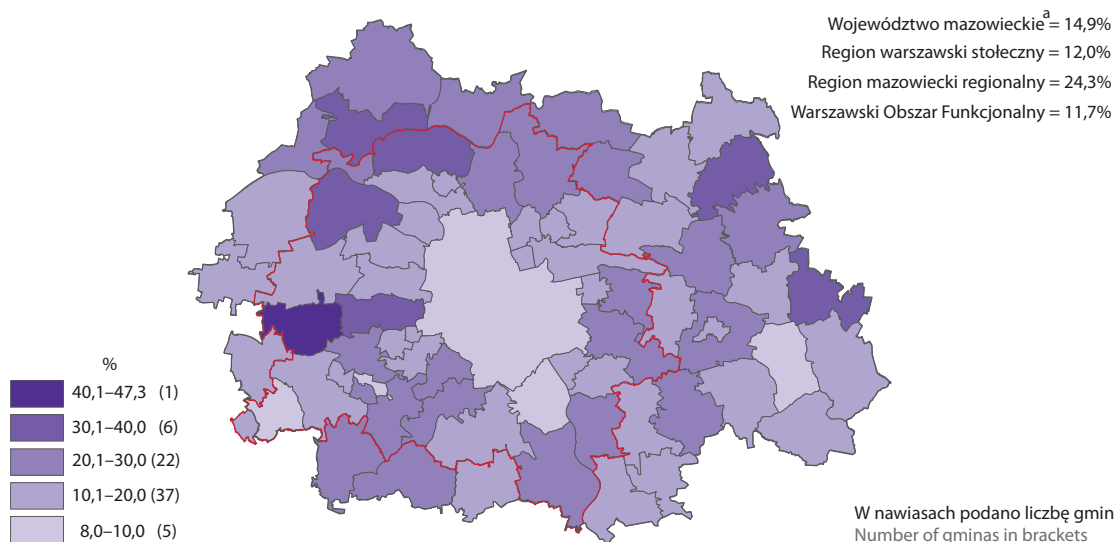
a łącznie z miastami na prawach powiatu.
 a Including cities with powiat status.

Mapa 51. Udział dochodów z podatku PIT w dochodach własnych gmin w 2019 r.
Map 51. Share of revenue from Personal Income Tax in gminas' own revenue in 2019

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status.

Mapa 52. Udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych gmin w 2019 r.
Map 52. Share of tax on real estate in own revenue of gminas in 2019

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status.

Jednostki samorządu terytorialnego w Polsce są aktywnymi graczami na rynku inwestycyjnym. W latach 2010-2019 gminy województwa mazowieckiego przeznaczyły na wydatki inwestycyjne ponad 45 mld zł, z czego blisko 30 mld zł przypadło na metropolię, a prawie 20 mld zł na samą Warszawę. Pozostałe gminy o najwyższych wydatkach inwestycyjnych w analizowanym okresie to miasta powiatowe – Piaseczno (556 mln zł), Pruszków (493 mln zł) i Grodzisk Mazowiecki (468 mln zł).

W związku z występowaniem istotnych różnic w udziale wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem pomiędzy poszczególnymi latami, bardziej miarodajne jest analizowanie wydatków inwestycyjnych w perspektywie kilkuletniej. Różnice te wynikają przede wszystkim z występowania tzw. „cyklu inwestycyjnego”, jak i dostępności funduszy europejskich, które mają istotny udział w wolumenie środków inwestycyjnych samorządów.

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w latach 2010-2019 wyniósł w gminach metropolii 15,6%. W Warszawie było to 14,1% wszystkich wydatków w tym okresie. Powyżej 25% wydatków na cele inwestycyjne przeznaczają 10 gmin metropolii. W trzech gminach udział ten przekraczał 30% (Czosnów i Jadów – po 31,8%; Pomiechówek – 35,4%).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie mazowieckim w latach 2010–2019 gminy zainwestowały 8,5 tys. zł. W metropolii wydatki inwestycyjne per capita były w tym okresie wyższe – wyniosły ponad 10 tys. zł. W Warszawie i 19 innych gminach metropolii wydatki te przekroczyły średnią przypadającą na mieszkańca metropolii. Najaktywniejsze na tym polu były gminy Czosnów, Michałowice, Nadarzyn i Pomiechówek gdzie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2010-2019 wydatki inwestycyjne przekroczyły 15 tys. zł. Jednocześnie w Otwocku, Prażmowie i Zakroczymiu były ponad 3-krotnie niższe (4 tys. zł i mniej per capita).

Istotna dla polityki inwestycyjnej polskich samorządów jest możliwość pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych, w tym z funduszy europejskich. W latach 2010-2019 gminy metropolii (RWS) pozyskały z tego źródła niemal 9,2 mld zł z 13,8 mld zł pozyskanych w tym czasie przez wszystkie gminy województwa mazowieckiego. Zdecydowana większość tej kwoty (niemal 7,2 mld zł) przypadło na m.st. Warszawę. Istotnymi graczami na tym polu były także Grodzisk Mazowiecki (126 mln zł), Legionowo (120 mln zł), Józefów (90 mln zł), Żąbki (82 mln zł) i Brwinów (71 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca było to odpowiednio 2590 zł dla woj. mazowieckiego, 3086 zł w RWS i 4139 zł w Warszawie.

Local government units in Poland are active players on the investment market. In 2010-2019, the gminas of Mazowieckie Voivodship allocated over PLN 45 billion on investment expenditure, of which nearly PLN 30 billion was for the metropolis, and almost PLN 20 billion for Warsaw itself. The remaining gminas with the highest investment expenditure in the analyzed period are powiat cities – Piaseczno (PLN 556 million), Pruszków (PLN 493 million) and Grodzisk Mazowiecki (PLN 468 million).

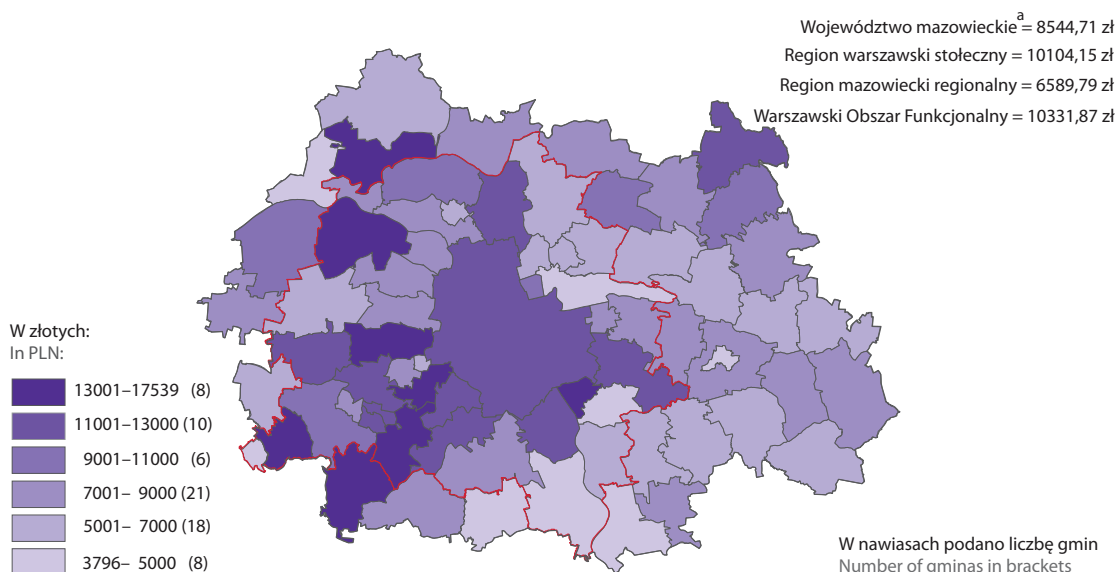
Due to the existence of significant differences in the share of investment expenditure in total expenditure between individual years, it is more reliable to analyze investment expenditure in a several-year perspective. These differences result mainly from the so-called „Investment cycle” and the availability of European funds, which have a significant share in the volume of investment funds of local governments.

The share of investment expenditure in total expenditure in 2010-2019 amounted to 15.6% in metropolitan gminas. In Warsaw, it was 14.1% of total expenditure in this period. Over 25% of investment expenditure was allocated by 10 gminas in the metropolis. In three gminas this share exceeded 30% (Czosnów and Jadów – 31.8% each; Pomiechówek – 35.4%).

Per capita in Mazowieckie Voivodship in 2010–2019, gminas invested PLN 8.5 thousand. In the metropolis, investment expenditure per capita were higher in this period – it amounted to over PLN 10 thousand. In Warsaw and 19 other gminas of the metropolis, this expenditure exceeded more than the average per capita in the metropolis. The most active gminas in this field were the gminas of Czosnów, Michałowice, Nadarzyn and Pomiechówek, where investment expenditure per capita in 2010-2019 exceeded PLN 15 thousand. At the same time, in Otwock, Prażmów and Zakroczym they were over 3 times lower (PLN 4 thousand and less per capita).

The possibility of obtaining funds from external sources, including European funds, is important for the investment policy of Polish local governments. In 2010-2019, gminas of the metropolis (RWS) obtained from this source almost PLN 9.2 billion, out of PLN 13.8 billion obtained at that time by all gminas of the Mazowieckie Voivodship. The vast majority of this amount (almost PLN 7.2 billion) was allocated to Warsaw. Important players in this field were also Grodzisk Mazowiecki (PLN 126 million), Legionowo (PLN 120 million), Józefów (PLN 90 million), Żąbki (PLN 82 million) and Brwinów (PLN 71 million). Calculated per capita, it was respectively PLN 2590 for Mazowieckie Voivodship, PLN 3086 in warszawski stołeczny region and PLN 4139 in Warsaw.

Mapa 53. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w latach 2010–2019
Map 53. Investment spendings per capita in 2010–2019

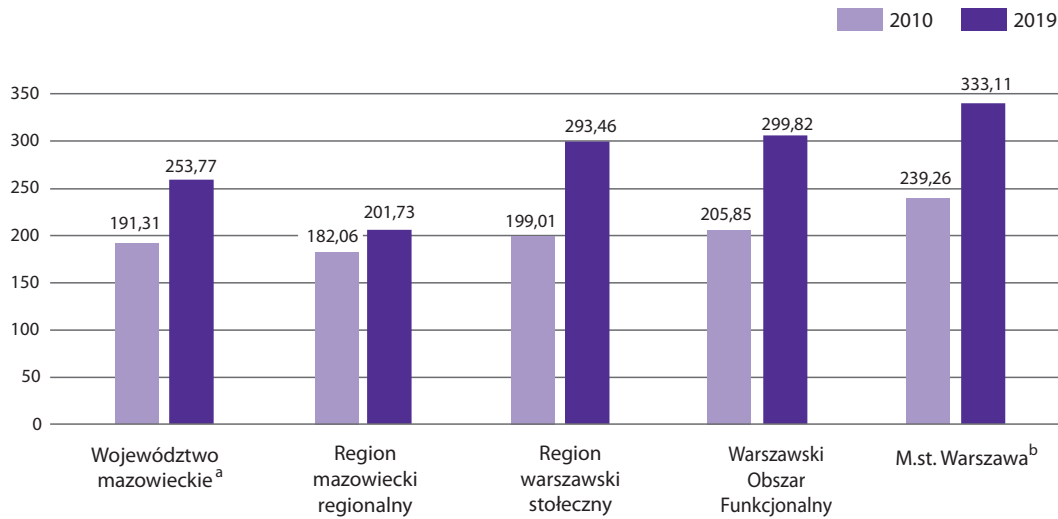

^a łącznie z miastami na prawach powiatu.
^a Including cities with powiat status.

Tablica 24. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych
Table 24. Revenue for financing and co-financing of EU programmes and projects

Wyszczególnienie Specification		Region Region		Województwo mazowieckie
		warszawski stołeczny	mazowiecki regionalny	Mazowieckie Voivodship
Dochody w mln zł Revenue in million PLN	2010	570,8	434,8	1 005,6
	2015	979,2	567,1	1 546,3
	2018	934,6	579,2	1 513,8
	2019	901,0	472,3	1 373,3
w tym środki z UE na finansowanie programów i projektów unijnych w mln zł of which EU funds for financing EU pro- grammes and projects in million PLN	2010	46,2	54,2	100,4
	2015	23,7	26,5	50,2
	2018	78,0	63,8	141,8
	2019	78,0	43,5	121,5

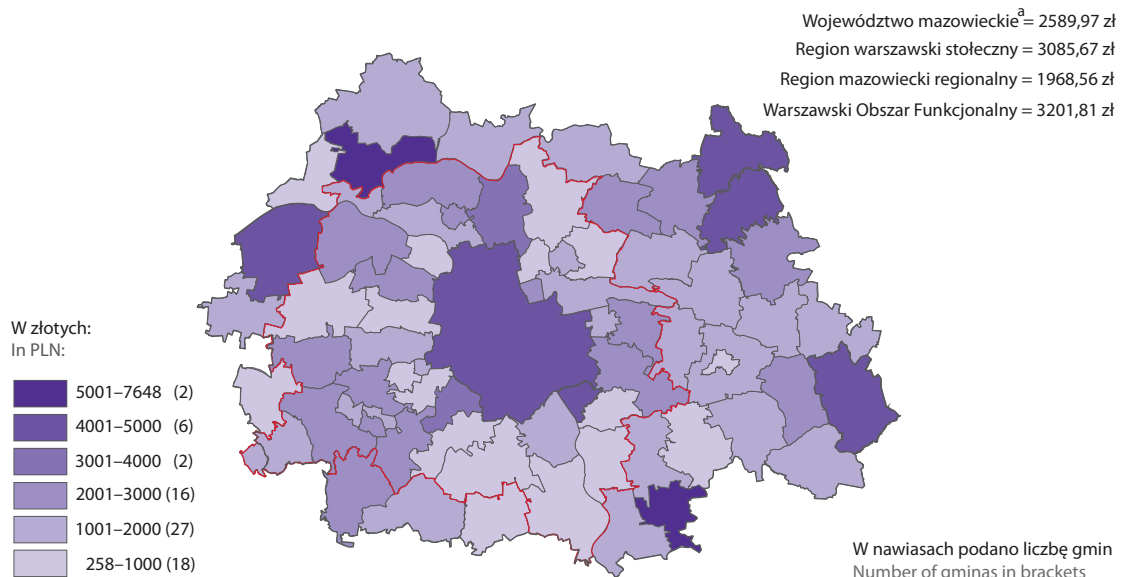
Wykres 24. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca
 Chart 24. Revenue for financing and co-financing of EU programmes and projects per capita

a Łącznie z miastami na prawach powiatu. b Dane dotyczą budżetu miasta na prawach powiatu.
 a Including cities with powiat status. b Data concern budget of the city with powiat status.

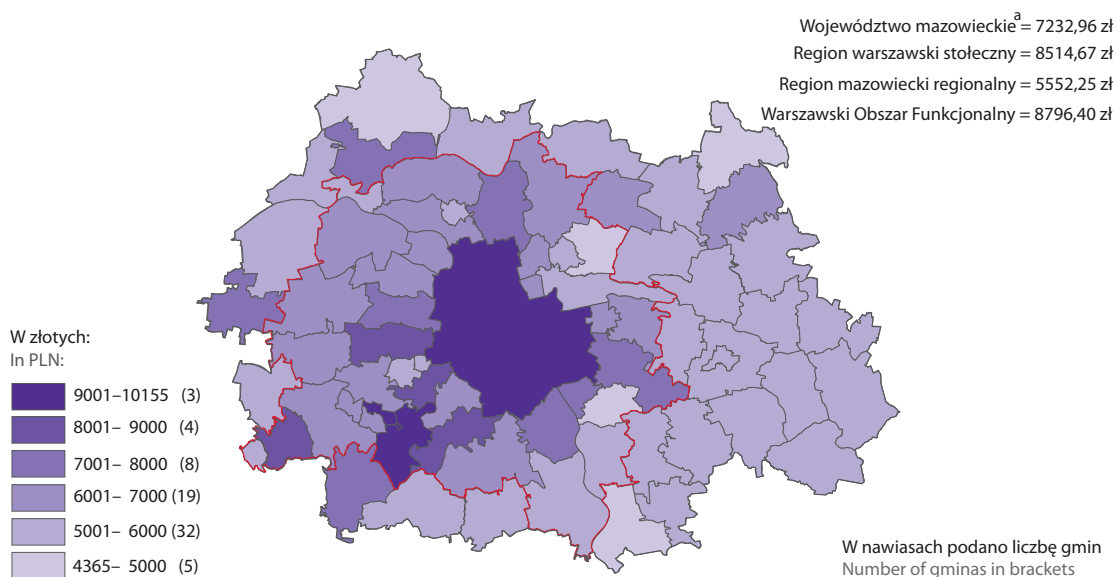
Mapa 54. Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca w latach 2010–2019

Map 54. Revenue for financing and co-financing of EU programmes and projects per capita in 2010–2019

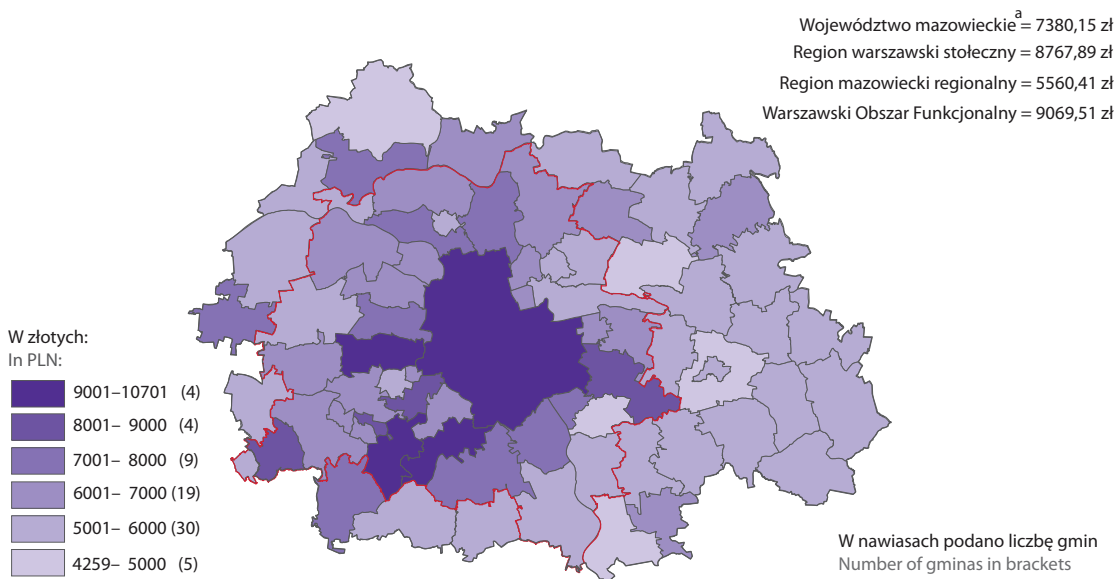

a Łącznie z miastami na prawach powiatu.
 a Including cities with powiat status.

Mapa 55. Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r.
Map 55. Revenue of gminas budgets per capita in 2019

Mapa 56. Wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2019 r.
Map 56. Expenditure of gminas budgets per capita in 2019

a Łącznie z miastami na prawach powiatu. b Dane dotyczą budżetu miasta na prawach powiatu.
a Including cities with powiat status. b Data concern budget of the city with powiat status.

Uwagi metodologiczne

Methodological notes

Podział terytorialny. Powierzchnia i użytkowanie gruntów

Z dniem 1 stycznia 1999 r. (na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r., Dz. U. Nr 96, poz. 603) wprowadzono zasadniczy **trójstopniowy podział terytorialny** państwa, którego jednostkami są: gminy, powiaty i województwa.

Gmina jest podstawową jednostką terytorialnego podziału kraju. Jednostkami pomocniczymi w gminach są m.in. sołectwa, których organizację i zakres działania określa właściwa rada gminy odrębnym statutem.

Z dniem 27 października 2002 r. (na mocy ustawy o **ustroju miasta stołecznego Warszawy** z dnia 15 marca 2002 r., Dz. U. Nr 41, poz. 361, z póź. zm.) zniesiony został powiat warszawski oraz gminy warszawskie i dzielnice w gminie Warszawa-Centrum. M.st. Warszawa stanowi obecnie jedną gminę, mającą jednocześnie status miasta na prawach powiatu, podzieloną na 18 dzielnic.

Informacje o **stanie geodezyjnym i kierunkach wykorzystania powierzchni** przedstawione są na stan 1 stycznia 2020 r., w oparciu o ewidencję gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r., poz. 1990). Ewidencja ta wprowadziła od 2002 r. zmiany polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (poprzednio ujmowanych w pozycji grunty zabudowane i zurbanizowane), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji wody śródlądowe stojące) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję). Od 2017 r. do użytków rolnych zostały włączone grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych ujmowane do 2016 r. w pozycji grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione.

Ludność. Ruch naturalny

Informacje o ludności opracowano na podstawie:

1. Bilansów stanu i struktury ludności na terenie gminy. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgonu) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania z innych gmin i z zagranicy na pobyt stały oraz czasowy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,

Territorial division. Area and land use

On 1st January 1999 (pursuant to the Act of 24 July 1998, Journal of Laws No. 96, item 603), a fundamental three-tier territorial division of the state was introduced, the units of which are: gminas, powiats and Voivodships.

The gmina is the basic unit of the territorial division of the country. Auxiliary units in gminas include, among others, village administrator's offices, whose organization and scope of activity are determined by the competent gmina council in a separate statute.

On 27 October 2002 (pursuant to the Act on the System of the Capital City of Warszawa of 15 March 2002, Journal of Laws No. 41, item 361, with later amendments), the existing warszawski powiat as well as Warszawa gminas and districts in the Warszawa-Centrum gmina were abolished. The Capital City of Warszawa is now one gmina, which at the same time is a city with powiat status, divided into 18 districts.

Information on the geodesic status and directions of land use are presented as of 1 January 2020, based on the land register introduced by the decree of the Minister of Regional Development and Construction dated 29 March 2001 on the registration of land and buildings (uniform text Journal of Laws 2017 item 1990). The land register has introduced changes since 2002, mainly consisting in including to agricultural land: built-up agricultural land (previously included in the item "built-up and urbanized land"), land under ponds (included in the item "standing inland water") as well as ditches (which accounted for a separate item). From 2017, agricultural land includes wooden and bushy areas on agricultural land recognized until 2016 in the item "forest land and wooden and bushy areas".

Population . Vital statistics

Information on population were compiled on the basis:

1. The balances of the size and structure of population in the gmina. Population balances are compiled for periods between censuses based on the last census, taking into account changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent residence and temporary stay from other gminas and from abroad), as well as address changes of the population due to changes in the administrative division,

2. sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach,
3. rejestrów Ministerstwa Cyfryzacji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały.

Dane o ludności oraz współczynniki demograficzne, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31 marca 2011 r.

Dane o stanie ludności zaprezentowano również według **ekonomicznych grup wieku**:

- wiek przedprodukcyjny – mężczyźni i kobiety w wieku 0–17 lat,
- wiek produkcyjny – mężczyźni w wieku 18–64 lata, kobiety w wieku 18–59 lat,
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Przez ludność w **wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym oraz ludność w wieku poprodukcyjnym.

Dane o **ruchu naturalnym** ludności w podziale terytorialnym opracowano:

- małżeństwa – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem (w przypadku, gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą, przyjmuje się miejsce zamieszkania żony przed ślubem),
- urodzenia – według miejsca zamieszkania matki noworodka,
- zgony – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Przez niemowlęta rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku życia.

Dane o urodzeniach i zgonach (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności według stanu w dniu 30 czerwca.

Metoda Webba polega na zakwalifikowaniu badanej jednostki terytorialnej (gminy, powiatu) do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności w zależności od znaku i wartości bezwzględnej przyrostu naturalnego i salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności. Klasyfikacja Webba wyróżnia:

2. documentation of Civil Status Offices regarding registered marriages, births and deaths,
3. the registers of the Ministry of Digitization on internal and international migration of population for permanent stay.

Data on population as well as demographic rates and indicators per capita (per 1000 population etc.) were compiled on the basis of the results of the Population and Housing Census as of 31 March 2011.

Data on population were presented also by **economic age groups**:

- pre-working age – males and females aged 0–17 years,
- working age – males aged 18–64 years, females aged 18–59 years,
- post-working age – males aged 65 years and more and females aged 60 years and more.

Non-working age population is understood as population at pre-working age and post-working age.

Data regarding the **vital statistics** according to territorial division were compiled as follows:

- marriages – according to the husband's place of residence before the wedding (in the case when the husband lived abroad before the wedding, the wife's place of permanent residence is taken into account),
- births – according to the mother's place of permanent residence,
- deaths – according to the place of permanent residence of the deceased.

Natural increase of the population means the difference between the number of live births and deaths in a given period.

Infant is a child under the age of 1.

Data on births and deaths (including infant deaths) are presented according to the criteria of the definition of infant births and deaths recommended by the World Health Organization.

Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population as of 30 June.

The Webb Method consists in qualifying the surveyed territorial unit (gmina, powiat) to one of eight types of population development depending on the sign and absolute value of natural increase and net migration for permanent residence calculated per 1000 population. The Webb classification distinguishes:

Cztery typy odnoszące się do **jednostek zaludniających się** w wyniku:

- A — przewagi przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (+PN > -SM),
- B — przyrostu migracyjnego i jeszcze wyższego przyrostu naturalnego (+PN > +SM),
- C — przyrostu naturalnego i jeszcze wyższego przyrostu migracyjnego (+PN < +SM),
- D — przewagi przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym (-PN < +SM),

Cztery typy odnoszące się do **jednostek wyludniających się** w wyniku:

- E — przewagi ubytku naturalnego nad przyrostem migracyjnym (-PN > +SM),
- F — ubytku migracyjnego i jeszcze większego ubytku naturalnego (-PN > -SM),
- G — ubytku naturalnego i jeszcze większego ubytku migracyjnego (-PN < -SM),
- H — przewagi ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym (+PN < -SM).

W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałej są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy (przejściowe).

Typ badanej jednostki określa się odczytując relację obu zmiennych przy wykorzystaniu układu współrzędnych (oraz dodatkowo wprowadzonych przekątnych), w którym oś rzędnych odpowiada wartościom współczynnika przyrostu naturalnego, a oś odciętych wartościom współczynnika salda migracji stałej w badanym okresie.

Four types relating to **units populating** as a result of:

- A — prevalence of natural increase over the migration loss (+PN > -SM),
- B — migration increase and even higher natural increase (+PN > +SM),
- C — natural increase and even higher migration increase (+PN < +SM),
- D — predominance of migration increase over natural decrease (-PN < +SM),

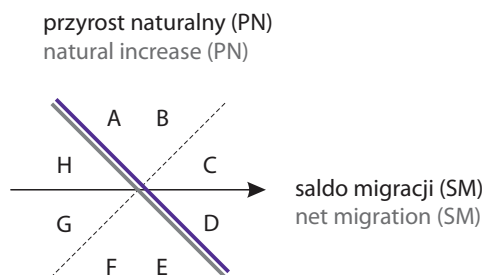
Four types relating to **units depopulating** as a result of:

- E — prevalence of natural decrease over migration increase (-PN > +SM),
- F — migration decrease and even higher natural loss (-PN > -SM),
- G — natural loss and even higher migration loss (-PN < -SM),
- H — predominance of migration decrease over natural increase (+PN < -S

In the case when absolute values of indicators of natural increase and permanent net migration are equal or when the value of one of the indicators is zero, additional types (transitional) are introduced.

The type of the examined unit is determined by reading the relation of both variables using the coordinate system (and additionally introduced diagonals), in which the ordinate corresponds to the value of natural increase rate, and x-axis to the values of net migration for permanent residence in the examined period.

Gminy zaludniające się Populating gminas	A +PN>-SM	C +PN<+SM	Gminy wyludniające się Depopulating gminas	E -PN>+SM	G -PN<-SM
	B +PN>+SM	D -PN<+SM		F -PN>-SM	H +PN<-SM
Gminy w stanie przejściowym Gminas in transition					
C-D SM>0, PN=0		D-E równowaga między SM>0 i PN<0	E-F SM=0, PN<0		F-G równowaga między SM<0 i PN<0

Edukacja i wychowanie

Informacje zawarte w publikacji prezentowane są według stanu organizacyjnego ustroju szkolnego regulowanego przez przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2018 poz. 996, późn. zm.) oraz ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. 2018 r. poz. 1457). Przedstawione informacje opracowano na podstawie danych pochodzących z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W roku szkolnym 2018/19 dzieci 6-letnie były objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego, zaś dzieci 7-letnie obowiązkiem szkolnym. Nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia.

Od 1 września 2017 r. rozpoczęto reformę systemu edukacji, która docelowo wprowadza 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz likwiduje gimnazja.

W wyniku wdrażania nowego systemu edukacji w roku szkolnym 2018/19:

- w szkołach podstawowych kształcił się pierwszy rocznik uczniów realizujących program klasy ósmej, co skutkowało brakiem absolwentów z lat szkolnych 2016/17 i 2017/18 (przejście z 6- na 8-letnią szkołę podstawową), nie odbył się nabór do klasy pierwszej gimnazjów, które ulegają stopniowej likwidacji,
- nie odbył się nabór do klasy pierwszej gimnazjów, które ulegają stopniowej likwidacji,
- w szkołach branżowych I stopnia pozostali jeszcze uczniowie oddziałów zasadniczych szkół zawodowych.

Wśród szkół objętych systemem oświaty w roku szkolnym 2018/19, obok szkół podstawowych i gimnazjów, funkcjonowały: 3-letnie licea ogólnokształcące dla młodzieży i dla dorosłych, 4-letnie technika dla młodzieży, 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy, szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne.

W publikacji informacje o szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe dotyczą ogólnokształcących szkół artystycznych, które prezentuje się z wyłączeniem szkół realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne.

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek tych zaliczono: przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Education

Information in the publication is presented according to the organizational status of school system regulated by the provisions of the Law on School Education, dated 14 December 2016 (Journal of Laws 2018 item 996, with later amendments) and Education System Law, dated 7 September 1991 (uniform text Journal of Law 2018 item 1457). The information presented was compiled on the basis of data from the Educational Information System administered by the Ministry of National Education.

In the 2018/19 school year children at the age of 6 are required to undergo an obligatory 1 year pre-primary education in pre-primary education establishments, while children at the age of 7 have been subjected to obligatory education. Education is obligatory until the age of 18.

Since 1 September 2017 the new school system has been implemented which ultimately will introduce: 8-year primary school, 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school, 3-year sectoral VET school I stage, 2-year sectoral VET school II stage, and will eliminate lower secondary schools.

As a result of implementing the new education system in the 2018/19 school year:

- in primary schools, the first year of pupils conducting the eighth grade curriculum is included, which resulted in the lack of graduates of the 2016/17 school year (change from the 6- to 8-year primary school),
- there was no recruitment to the first grade of lower secondary schools, which are gradually being liquidated,
- in stage I sectoral vocational schools, there are still pupils of basic vocational school sections.

Among the schools covered by the education system in the 2018/19 school year, apart from primary and lower secondary schools, there were 3-year general secondary schools for youth and adults, 4-year technical secondary schools for youth, 3-year special job training schools, art schools leading to professional certification also post-secondary schools.

In the publication, the information regarding art schools leading to professional certification refers to general art schools, which are presented excluding schools providing art education only.

Pre-primary education establishments are establishments for children from the age of 3 to the start of their education in primary school, which provide children with care and which aim at preparing them to school education. These establishments include: nursery schools, pre-primary sections of primary schools, and since the 2008/09 school year also pre-primary education points and pre-primary points.

Szkoły i placówki mogą być publiczne, niepubliczne oraz niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.

Prezentowane w publikacji dane dotyczą **wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych i gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży oraz szkół ponadgimnazjalnych** (łącznie ze specjalnymi). Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

Dane dotyczące wychowania przedszkolnego oraz szkół podano według stanu na początku roku szkolnego; dane o absolwentach – na koniec roku szkolnego.

Infrastruktura komunalna. Transport. Mieszkania

Dane o urządzeniach komunalnych dotyczą urządzeń czynnych.

Informacje o **długości sieci wodociągowej** dotyczą sieci rozdzielczej bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych, uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Dane o **zużyciu wody** z wodociągów w gospodarstwach domowych obejmują ilość wody pobranej z sieci wodociągowej za pomocą urządzeń zainstalowanych w budynku. Do przeliczenia zużycia wody na 1 mieszkańca przyjęto ludność według stanu w dniu 30 czerwca.

Dane o ludności korzystającej z wodociągu i kanalizacji obejmują również ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.

Schools and establishments can be public, non-public and non-public with the competence of a public school. A non-public school can obtain the competence of a public school, if it implements the minimum programme as well as applies the principles of classifying and promoting pupils and students as established by the Minister of National Education, allowing students to obtain state certificates or diplomas. Central (government) administration units and local government units can administer public schools only. Primary and lower secondary schools can be public schools or non-public with the competence of public schools only.

Data presented in the publication refer to pre-primary education, primary and lower secondary schools for children and youth and upper secondary schools (including special schools). Data include schools and establishments managed by central (government) administration units, local government units (gminas, powiats and Voivodships) as well as by other legal and natural persons.

Data regarding pre-primary education and schools were given as of the beginning of the school year; data on graduates – as of the end of the school year.

Municipal infrastructure. Transport. Dwellings

Data regarding municipal installations concern operative installations.

Information regarding the **length of the water** supply network concerns distribution network, excluding connections leading to residential buildings and other constructions.

Data regarding the **length of the sewage network**, apart from street conduits, include collectors, i.e. conduits receiving sewage from the street network, while they do not include sewers designed exclusively for draining run-off.

Water supply and sewage connections leading to residential buildings (including collective accommodation facilities, such as: employee hotels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes) are understood as branches linking individual buildings with the distribution network or in the case of sewage system – with combined network.

Data on **water consumption** from water supply system in households include the amount of water taken from the water supply network using devices installed in the building. To calculate the consumption of water per capita, the population as of 30 June was assumed.

Data regarding the users of water supply systems and sewage systems include also population residing in collective accommodation facilities.

Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z katalogiem odpadów wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. (Dz. U. poz. 1923).

Ścieżka rowerowa (droga dla rowerów) – droga lub jej część przeznaczona do ruchu rowerów jednośladowych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi. Droga dla rowerów jest oddzielona od innych dróg lub jezdni tej samej drogi konstrukcyjnie lub za pomocą urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego. Za długość ścieżek rowerowych należy uważać długość dróg dla rowerów przebiegających w jednym kierunku. Długość ścieżek położonych po dwóch stronach drogi jest liczona odrębnie. Ujęto ścieżki rowerowe służące głównie do celów komunikacyjnych, a nie turystycznych, tzw. szlaków rowerowych (np. położonych w lesie).

Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieskalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotele pracownicze, domów studenckich i internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Dane o zasobach mieszkaniowych opracowano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych – według stanu w dniu 31 grudnia, w każdorazowym podziale administracyjnym. Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzypisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przyjmując za podstawę mieszkania zamieszkałe i niezamieszkałe oraz uwzględniając przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.

Lokal socjalny – lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie. Przyznawany jest na czas określony a czynsz za ten lokal nie może przekraczać połowy stawki najniższego czynszu obowiązującego w gminnym zasobie mieszkaniowym.

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany

Data on **municipal waste** concern waste generated by households, excluding discarded vehicles, as well as by other producers of waste (not containing hazardous waste), which because of its character or composition is similar to waste from households.

Information on municipal waste is given in accordance with the waste catalogue introduced by the ordinance of the Ministry of the Environment dated 9 December 2014 (Journal of Law, item 1923).

Bicycle path (road for bicycles) – a road or its part intended for bicycles, marked with appropriate road signs. The road for bicycles is separated from other roads or roadways of the same road structurally or by means of road safety devices. The length of bicycle paths should be considered as the length of roads for bicycles running in one direction. The length of bicycle paths located on two sides of the road is calculated separately. The information includes bicycle paths used mainly for communication purposes, not tourism, so called bicycle routes (e.g. located in the forest).

Information regarding **dwelling stocks and completed dwellings** concerns dwellings, as well as rooms and the useful floor area in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include collective accommodation facilities (employee hotels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).

Data on dwelling stocks were compiled on the basis of balances of dwelling stocks – as of 31 December, according to each administrative division. The balances of dwelling stocks are estimated for the periods between censuses on the basis of results from last census assuming inhabited and uninhabited dwelling as a basis and considering increases and decreases of dwelling stocks.

Social premises – premises suitable for living due to equipment and technical condition, whose area of rooms per each tenant's household member cannot be less than 5 m², and in the case of single-person household 10 m², whereas the premises may be of a reduced standard. It is granted for a definite period of time and the rent for this dwelling cannot exceed half of the rent rate applicable in the municipal dwelling stocks.

A **dwelling** is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodeled for residential purposes, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a staircase, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.

A **room** is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m², with direct

lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m², z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię – jeśli odpowiada warunkom określonym w definicji.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Informacje o mieszkaniach, powierzchni użytkowej mieszkań oraz o izbach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o efektach budownictwa indywidualnego dotyczą mieszkań oddanych do użytkowania przez osoby fizyczne, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora.

W zasobach mieszkaniowych za podstawę obliczenia przeciętnej liczby osób na mieszkanie i na izbę przyjęto ogólną liczbę ludności według stanu w dniu 31 grudnia.

Do przeliczenia efektów budownictwa mieszkaniowego na 1000 ludności przyjęto dane o liczbie ludności według stanu w dniu 30 VI, natomiast przy przeliczeniu na 1000 zawarłych małżeństw – według stanu w dniu 31 grudnia.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Dane o ochronie zdrowia od 2012 r. podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji oraz do 2011 r. – Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego; z wyłączeniem ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Działalność **aptek ogólnodostępnych** unormowana jest ustawą z dnia 6 września 2001 r. prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2019 r. poz. 449). Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Punkty apteczne są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony i są usytuowane głównie na terenach wiejskich.

Przychodnia jest to przedsiębiorstwo podmiotu leczniczego, w którym udziela się ambulatoryjnych świadczeń

day lighting, i.e. with a window or door containing a glass element in an external wall of a building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.

The **useful area of a dwelling** is the total useful floor area of the rooms, kitchen, foyers, bathrooms, and other spaces comprising the dwelling.

Information regarding dwellings, useful floor area of dwellings and rooms completed refers to dwellings in newly built and expanded buildings (the enlarged portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential spaces.

Information regarding the results of private construction refers to dwellings completed by natural persons, foundations, churches and religious associations, intended for the own use of the investor.

In dwelling stocks, the total population as of 31 December was adopted as the basis for calculating the average number of persons per dwelling and per room.

To calculate the results of the housing construction per 1000 population, the data on the number of population as of 30 June were assumed, while in calculations per 1000 contracted marriages – as of 31 December.

Health care and social welfare

The data concerning health care since 2012 are given including data on health care units subordinated to the Ministry of National Defence, the Ministry of the Interior and Administration and until 2011 – the Internal Security Agency; excluding health care in prisons.

The activity of **generally available pharmacies** is regulated by the Pharmaceutical Law of 6 September 2001 (Journal of Laws 2017, item 2211). Data regarding generally available pharmacies do not include pharmacies which operate in the structure and for the needs of hospitals.

Pharmaceutical outlets are sales outlets for selling prepared medicines, the range of which is precisely defined and they are located in rural areas.

An **out-patient department** is an enterprise of a medical entity that provides primary out-patient health care and specialized health care as well as benefits in the field of medical rehabilitation. Out-patient departments are given together with: health centres, clinics, ambulatory departments and infirmaries, diagnostic facilities and medical diagnostic laboratories.

Doctor consultations in the field of out-patient health

zdrowotnych podstawowej lub specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz świadczeń z zakresu rehabilitacji leczniczej. Przychodnie prezentuje się łącznie z: ośrodkami zdrowia, poradniami, ambulatoriami i izbami chorych oraz zakładami badań diagnostycznych i medycznymi laboratoriami diagnostycznymi.

Porady lekarskie w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej) podano łącznie z badaniami profilaktycznymi i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich, bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych. Porady w podstawowej opiece zdrowotnej od 2017 r. podaje się łącznie z poradami nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej. Są to świadczenia udzielane od poniedziałku do piątku w godzinach od 18.00 do 8.00 dnia następnego oraz całodobowo w dni ustawowo wolne od pracy, w tym podstawowe świadczenia w nagłych przypadkach lub w kontynuacji leczenia. Obejmują również porady nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej udzielone w ramach podkontraktów ze szpitalem na wykonywanie tych porad.

Dane o **opiece nad dziećmi do 3 lat** prezentowane są zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 326), na podstawie której opieka może być organizowana w formie żłobka (łącznie z oddziałami) oraz od 2011 r. – klubu dziecięcego albo sprawowana przez dziennego opiekuna lub nianię.

Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Mieszkańcy domów i zakładów pomocy społecznej to osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych.

Kultura

Biblioteka jest to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany.

Księgozbiór obejmuje zinwentaryzowane wydawnictwa nieperiodyczne (książki i broszury) i wydawnictwa periodyczne (gazety i czasopisma).

Jednostką obliczeniową księgozbioru jest **wolumin**, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w księdze in-

care (regarding consultations within primary and specialized health care) were given together with preventive examinations and opinions of military medical commissions, excluding consultations provided in admission rooms in general hospitals.

Consultations in primary health care since 2017 are given including consultations on night and holiday health care. These are benefits provided from Monday to Friday from 18.00 to 8.00 the next day and round-the-clock on holidays, including basic emergency services or continuation of treatment. They also include consultations on night and holiday health care provided as part of subcontracts with the hospital to perform these consultations.

Data on **care for children up to the age of 3** are presented in accordance with the law dated 4 February 2011 (Journal of Laws 2020 item 326) under which care can be organized in the form of a nursery (including nursery words) and since 2011 – children's clubs, provided by a day carer or nanny.

Data concerning **social welfare homes and facilities** refer to the institutions for which the founding bodies are: local government units, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons.

Residents of social welfare homes and facilities are persons who require 24-hour care due to age, illness or disability, who cannot function independently in everyday life, who cannot be provided with necessary assistance in the form of care services.

Culture

Library is a unit having an organized (catalogued) collection of books, periodicals and other writing materials which has at least 300 catalogue items, available to users in a controlled manner.

The calculation unit of the collection is the **volume** (the contents of one cover) registered in the inventory book. In the case of periodicals, the volume is a collection (usually annual) of one title or of a newspaper or magazine, which constitute one inventory item.

A borrower (user actively borrowing books) is a user registered in the library who checked out at least one volume during the year. Data on borrowers refer to persons using the library, that is receiving library materials for use outside the library. The basic document used to collect data about borrowers in the library is the current loan card (borrower card) or other document used for registration.

wentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) to użytkownik zarejestrowany w bibliotece, który wypożyczył na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w ciągu roku.

Dane o czytelnikach dotyczą osób korzystających z wypożyczalni, tzn. otrzymujących materiały biblioteczne do wykorzystania poza terenem biblioteki. Podstawowym dokumentem służącym do gromadzenia danych o czytelnikach w bibliotece jest aktualna karta wypożyczeń (karta czytelnika) lub inny dokument służący do rejestracji.

Rynek pracy. Podmioty gospodarki narodowej

Dane o **pracujących** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód; do pracujących zaliczono:

1. osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór lub stosunek służbowy);
2. pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - a) właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
 - b) inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody;
3. osoby wykonujące pracę nakładczą;
4. agentów ;
5. członków spółdzielni produkcji rolnej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i innych spółdzielni zajmujących się produkcją rolną oraz spółdzielni kółek rolniczych).

Dane o pracujących dotyczą faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Pod pojęciem **bezrobotnego** (ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązująca od 1 czerwca 2004 r. – tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1482) należy rozumieć osobę niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest to osoba niepełnosprawna – zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nie uczącą się w szkole, z wyjątkiem

Labour market. Entities of the national economy

Data regarding employment concern persons performing work providing earnings or income and include:

1. employees hired on the basis of an employment contract (labour contract, posting, appointment, election or service relations);
2. employers and own account workers, i.e.:
 - a) owners and co-owners (including contributing family workers, excluding partners in companies who do not work in them) of entities conducting economic activity,
 - b) other self-employed persons; e.g., persons practising learned professions;
3. outworkers;
4. agents;
5. members of agricultural production cooperatives (agricultural producers' cooperatives and cooperatives established on their basis as well as agricultural farmers' cooperatives).

Data on **employment** refer to actual workplace and kind of activity; excluding economic entities employing up to 9 persons and persons tending private farms in agriculture.

An **unemployed person** (the Law dated 20th April 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1st June 2004 – uniform text: Journal of Laws 2019 r. poz. 1482, with later amendments) is understood as person who is not employed and not performing any other kind of paid work who is capable of work and ready to take full-time employment (or in the case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than a half of working time), not attending school with the exception of schools for adults (or taking extra curriculum exam within the scope of this school programme) or tertiary schools in part-time programme, registered in a powiat labour office, appropriate for his/her permanent or temporary stay and looking for employment or other kind of paid work, if among others:

1. is at least 18 years old and has not reached the retirement age;
2. did not acquire the right to retirement pay or pension resulting from an inability to work, pension due to training, social-welfare pension, family pension in the amount exceeding half of the minimum remuneration for work or after termination of employment, other

szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

1. ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego;
 2. nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, nie pobiera: świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
 3. nie jest właścicielem lub posiadaczem (samoistnym lub zależnym) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;
 4. nie złożyła wniosku do ewidencji działalności gospodarczej albo po złożeniu wniosku o wpis zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej wnioski o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął albo nie upłynął jeszcze okres do – określonego we wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej – dnia podjęcia działalności gospodarczej;
 5. nie jest tymczasowo aresztowana lub nie odbywa kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego;
 6. nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
 7. nie pobiera, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego;
 8. nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania;
3. is not owner or holder (sole or dependent) of agricultural real estate with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha, is not subject to retirement and pension insurance from full-time work due to being a spouse or a member of an agricultural household with an area of agricultural land exceeding 2 convertible ha;
 4. did not submit an application to the business register or after submitting the application for entry submitted the application for suspension of economic activity and the suspension period has not yet expired or the period up to the date – specified in the application for entry – of starting economic activity;
 5. is not temporarily under arrest or not serving a prison sentence, excluding a prison sentence carried out outside the penitentiary in the system of electronic supervision;
 6. does not receive monthly income of the amount exceeding half of the minimum remuneration for work; excluding revenues from interest or other income generated from money gathered on bank accounts;
 7. does not receive, on the basis of regulations concerning social welfare, a permanent social benefit;
 8. does not receive, on the basis of regulations concerning family allowances, nursing allowance or allowance supplementary to family benefit due to single parenthood and losing rights to unemployment benefit due to the expiry of the legal duration of benefit receiving;
 9. does not receive, after termination of employment, training benefit.

Data on entities of the national economy registered in the REGON register include legal persons, organizational units without legal personality and natural persons conducting economic activity classified to individual sections/divisions/groups of PKD 2007 according to the predominant kind of activity. Data include entities of the national economy regardless of the nature of ownership, i.e. included in the public and private sector.

The National Official Business Register, hereinafter referred to as REGON, is an administrative register held by the President of Statistics Poland. The rules for running the register are defined by the Law on Official Statistics, dated 29th July

9. nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji/działów/grup PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności. Dane obejmują podmioty gospodarki narodowej bez względu na charakter własności, tj. zaliczane do sektora publicznego i prywatnego.

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany rejestrem REGON, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru REGON określają przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1068, z późn. zm.) oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 2015 r. (Dz. U. poz. 2009, z późn. zm.) w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń.

Informacje udostępniane z rejestru REGON tworzone są bezpośrednio na podstawie danych zgłaszanych do rejestru przez podmioty, na których ciąży obowiązek ich aktualizacji. Dane te w zakresie udostępnionych informacji nie podlegają dodatkowej weryfikacji.

Dane zaprezentowano w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885, z późn. zm.).

W ramach PKD 2007 wyodrębniono „Przemysł” jako dodatkowe grupowanie, które obejmuje sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

Pod pojęciem „usługi” ujęte są sekcje: „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”, „Transport i gospodarka magazynowa”, „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”, „Informacja i komunikacja”, „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa”, „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości”, „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edu-

1995 (uniform text: Journal of Law 2016 item 1068, with later amendments) and the provisions of the decree at the Council at Ministers of 30th November 2015 (Journal of Law item 2009, with later amendments) on the mode and methodology of running and updating the business register, including application, questionnaire and certificate specimens. The rules for running the register are defined by the Law on Official Statistics, dated 29 July 1995 (uniform text Journal of Law 2016 item 1068, with later amendments) and the provisions of the decree at the Council at Ministers of 30 November 2015 (Journal of Law item 2009, with later amendments) on the mode and methodology of running and updating the business register, including application, questionnaire and certificate specimens.

Information made available from the REGON register is created directly on the basis of data reported to the register by entities legally obliged to update it. These data regarding the information provided are not subject to additional verification.

The data presented in the Polish Classification of Activities - PKD 2007, prepared on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community 0 NACE Rev. 2. PKD 2007 was introduced on 1st January 2008 by the regulation of the Council of Ministers of 24th December 2007 (Journal of Law No. 251, item 1885, with later amendments).

Within the PKD 2007, „Industry” was distinguished as an additional grouping, which includes the sections: „Mining and quarrying”, „Manufacturing”, „Electricity, gas, steam and air conditioning supply” and „Water supply; sewerage, waste management and remediation activities”.

The term „services” includes sections: „Wholesale and retail sales, repair of motor vehicles, including motorcycles”, „Transportation and storage”, „Manufacturing”, „Electricity, gas, steam and air conditioning supply”, „Accommodation and catering”, „Information and communication”, „Financial and insurance activities”, „Real estate activities”, „Professional, scientific and technical activities”, „Administrative and support service activities”, „Public administration and defence; compulsory social security”, „Education”, „Human health and social work activities”, „Arts, entertainment and recreation and recreation”, „Other service activities”, „Activities of households as employers; undifferentiated goods- and services-producing activities of households for own use” and „Activities of extraterritorial organizations and bodies”.

Presented in table 21. (tabular annex in xls format) entities of the national economy of manufacturing according to the advancement of technology and services according to the involvement of knowledge were developed in accordance with the OECD domain approach, i.e. classifying units into 4 manufacturing sectors (high technology, medium-high

kacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa”, „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” oraz „Organizacje i zespoły eksterytorialne”.

Prezentowane w tabl. 21 (aneks tabelaryczny w formacie xls) podmioty gospodarki narodowej przetwórstwa przemysłowego według zaawansowania techniki oraz usług według zaangażowania wiedzy opracowano zgodnie z podejściem dziedzinowym OECD, tj. klasyfikując jednostki do 4 sektorów przetwórstwa przemysłowego (wysoka technika, średnio-wysoka technika, średnio-niska technika, niska technika) lub do 6 sektorów usług (usługi wysokiej techniki oparte na wiedzy, usługi rynkowe oparte na wiedzy, usługi finansowe oparte na wiedzy, inne usługi oparte na wiedzy, usługi rynkowe mniej wiedzochłonne, inne usługi mniej wiedzochłonne).

W ramach przetwórstwa przemysłowego (sekcja C) zaprezentowano:

1. sektor wysokiej techniki, który obejmuje: produkcję podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych (dział 21), produkcję komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (dział 26), produkcję statków powietrznych, statków kosmicznych i podobnych maszyn (grupa 30.3),
2. sektor średnio-wysokiej techniki, który obejmuje: produkcję chemikaliów i wyrobów chemicznych (dział 20), produkcję broni i amunicji (grupa 25.4), produkcję urządzeń elektrycznych (dział 27), produkcję maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowaną (dział 28), produkcję pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli (dział 29), produkcję lokomotyw kolejowych oraz taboru szynowego (grupa 30.2), produkcję wojskowych pojazdów bojowych (grupa 30.4), produkcję sprzętu transportowego, gdzie indziej niesklasyfikowaną (grupa 30.9), produkcję urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne (grupa 32.5).

W ramach usług (sekcje G–U) zaprezentowano:

1. sektor usług wysokiej techniki opartych na wiedzy, który obejmuje: działalność związaną z produkcją filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych (dział 59), nadawanie programów ogólnodostępnych i abonamentowych (dział 60), telekomunikację (dział 61), działalność związaną z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązaną (dział 62), działalność usługową w zakresie informacji (dział 63), badania naukowe i prace rozwojowe (dział 72),

technology, medium-low technology , low technology) or up to 6 service sectors (high technology knowledge-based services, knowledge-based market services, knowledge-based financial services, other knowledge-based services, less knowledge-intensive market services, other less-knowledge-intensive services).

As part of manufacturing (seccion C) the following were presented:

1. high technology sector, which includes: manufacture of basic pharmaceutical substances and medicines and other pharmaceutical products (division 21), manufacture of computer, electronic and optical products (division 26), manufacture of air and spacecraft and related machinery (group 30.3),
2. medium-high technology sector, which includes: manufacture of chemicals and chemical products (division 20), production of weapons and ammunition (group 25.4), manufacture of electrical equipment (division 27), manufacture of machinery and equipment n.e.c. (division 28), manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers, excluding motorcycles (division 29), manufacture of railway locomotives and rolling stock (group 30.2), manufacture of military fighting vehicles (group 30.4), manufacture of transport equipment not elsewhere classified (group 30.9), manufacture of medical and dental instruments and supplies (group 32.5).

As part of services (sections G–U) the following were presented:

1. high-tech knowledge-based services sector, which includes: activities related to the production of films, video recordings, television programmes, sound and music recordings (division 59), broadcasting public and subscription programmes (division 60), telecommunications (division 61), related activities with software and consultancy in the field of IT and related activities (division 62), information services (division 63), scientific research and development works (division 72),
2. sector of knowledge-based market services (without high-tech and financial services), which includes: water transport (division 50), air transport (division 51), legal, accounting and tax consultancy activities (tax division 69), activities of head offices; management consultancy (division 70), architectural and engineering activities; technical research and analysis (division 71), advertising, market and public opinion research (division 73), other professional, scientific and technical activities (division 74), employment-related activities (division 78), detective and security activities (division 80) .

2. sektor usług rynkowych opartych na wiedzy (bez usług wysokiej techniki i finansowych), który obejmuje: transport wodny (dział 50), transport lotniczy (dział 51), działalność prawniczą, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe (dział 69), działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem (dział 70), działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne (dział 71), reklamę, badanie rynku i opinii publicznej (dział 73), pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną (dział 74), działalność związaną z zatrudnieniem (dział 78), działalność detektywistyczną i ochroniarską (dział 80),
3. sektor usług finansowych opartych na wiedzy, który obejmuje: działalność finansową i ubezpieczeniową (działy 64–66),
4. sektor innych usług opartych na wiedzy, który obejmuje: działalność wydawniczą (dział 58), działalność weterynaryjną (dział 75), administrację publiczną i obronę narodową; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (dział 84), edukację (dział 85), opiekę zdrowotną i pomoc społeczną (działy 86–88), działalność związaną z kulturą, rekreacją i sportem (działy 90–93).

Więcej informacji na temat sektorów przetwórstwa przemysłowego i usług można znaleźć m.in. w publikacji Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Szczecinie, „Nauka i technika w 2017 r.”.

Wynagrodzenia obejmują wypłaty pieniężne oraz wartość świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty należne pracownikom z tytułu pracy. Składnikami wynagrodzeń są: wynagrodzenia osobowe, wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach, dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej, wynagrodzenia bezosobowe, wynagrodzenia agencyjno-prowizyjne, honoraria.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (nominalne) przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

1. wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą oraz uczniów, a także osób zatrudnionych za granicą,
2. wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach, dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
3. honoraria wypłacone niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych. Dane o przeciętnych wynagrodzeniach dotyczą pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

3. knowledge-based financial services sector, which includes: financial and insurance activities (divisions 64-66),
4. the sector of other knowledge-based services, which includes: publishing activities (division 58), veterinary activities (division 75), public administration and national defence; compulsory social security (division 84), education (division 85), health care and social welfare (divisions 86-88), activities related to culture, recreation and sport (divisions 90-93).

More information on manufacturing sectors and services can be found, among others, in the publication of Statistics Poland and the Statistical Office in Szczecin titled “Science and technology in 2017”.

Wages and salaries include cash payments and value of benefits in nature or their equivalents due to employees for work. The components of wages and salaries are: personal wages and salaries, payments from profit for distribution and balances surpluses in co-operatives, annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities, impersonal wages and salaries, agency commission wages and salaries, fees.

Average monthly wages and salaries (nominal) per employee were calculated assuming:

1. personal wages and salaries, excluding wages and salaries paid to outworkers and apprentices and persons employed abroad,
2. payments from profit for distribution and balances surpluses in co-operatives, annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities,
3. fees paid to certain groups of employees for performing work under labour contract, e.g. to journalists, producers of films, radio and television programmes. Data on average wages and salaries refer to full-time and part-time employees in terms of full-time employment.

Data regarding wages and salaries are given **in gross terms**, i.e. including deductions on personal income taxes and employee's contributions to compulsory social security (retirement, pension and illness).

Public finance

The legal basis defining the processes related to accumulation and allocation of public funds is the Law on Public Finances, dated 27 July 2009 (uniform text Journal of Laws 2019 r. poz. 869) and regulations introducing the Law on Public Finances (Journal of Laws 2009 No. 157, item 1241, with later amendments).

Dane o wynagrodzeniach podaje się **w ujęciu brutto**, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) płaconymi przez ubezpieczonego pracownika.

Finanse publiczne

Podstawę prawną określającą procesy związane z gromadzeniem i rozdysponowaniem środków publicznych stanowi ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 869) i przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z późn. zm.).

Podstawę prawną gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego stanowią również: ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506), ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 511), ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512) oraz ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1530).

Dochody i wydatki budżetów gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa są określane w uchwale budżetowej przez właściwe organy stanowiące na rok kalendarzowy (budżetowy), w terminach i na zasadach określonych w ustawach ustrojowych oraz ustawie o finansach publicznych.

Miasto na prawach powiatu realizuje jednocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat. W publikacji dane prezentowane na mapach i w tabelach z zakresu dochodów i wydatków m.st. Warszawy dotyczą budżetu miasta na prawach powiatu, natomiast województwa mazowieckiego podawane są łącznie z miastami na prawach powiatu.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. w podziale na działy i rozdziały – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku. Prezentowane w dziale dane opracowano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r. poz. 1053 z późn. zm.).

Prezentowane dane w zakresie wydatków według działów obejmują wszystkie paragrafy wydatkowe zrealizowane w danym dziale.

The legal basis of financial management of local government units is additionally provided by: the Law on Gmina Local Government, dated 8 March 1990 (uniform text: Journal of Laws 2019, item 506), the Law on Powiat Local Government, dated 5 June 1998 (uniform text Journal of Laws 2019 item 511), the Law on Voivodship Local Government, dated 5 June 1998 (uniform text Journal of Laws 2019 item 512) as well as the Law on Incomes of Local Government Units, dated 13 November 2003 (Journal of Laws 2018 item 1530).

Revenue and expenditure of budgets of gminas, cities with powiat status, powiats and the voivodship are determined in the budgetary law passed by relevant councils for a period of one calendar year (a budgetary year) within the periods and in accordance with the principles set forth in statutory acts and in the Law on Public Finances.

The city with powiat status simultaneously performs tasks within the scope of gmina and powiat activities and draws up one budget in which individual revenue is determined, taking into account the sources of gmina and powiat revenues as well as expenditure implemented jointly by gmina and powiat. In the publication, data on revenue and expenditure of Warsaw capital city presented on maps and tables refer to the budget of city with powiat status, while Mazowieckie Voivodship is given together with cities with powiat status.

Revenue and expenditure of budgets of local government units are grouped in accordance with the provisions set forth in the Law on Public Finances, i.e. they are grouped into divisions and chapters – defining types of activity, and into paragraphs – defining types of revenue, income or expenditure. The presented data were compiled in accordance with the decree of the Minister of Finance of 2 March 2010 on detailed classification of revenue, expenditure, income and on funds from foreign sources (uniform text Journal of Laws 2014, item 1053, with later amendments).

The presented data on expenditures by divisions include all expenditure paragraphs carried out in this division.